

Begroting 2023

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Samenvatting	5
Leeswijzer	7
Bestuurlijke inleiding	11
Financieel beeld	13
Duurzame ontwikkeling	37
Ambities	39
Ambitie 1 Samen werken aan Zuid-Holland	41
Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland	51
Ambitie 3 Schone energie voor iedereen	69
Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland	81
Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland	97
Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	113
Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland	127
Overzicht Algemene middelen en Organisatie	141
Indicatoren	151
Paragrafen	161
Paragraaf Arbeidskosten (loonkosten en inhuur)	163
Paragraaf Bedrijfsvoering	165
Paragraaf EU-subsidies	169
Paragraaf Financiering	175
Paragraaf Grondbeleid	181
Paragraaf Lokale heffingen	191
Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen	195
Paragraaf Subsidies	203
Paragraaf Verbonden Partijen	243
Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing	249
Financiële begroting	281
1. Overzicht baten en lasten en Algemene dekkingsmiddelen	282
2. Toelichting baten en lasten	285
3. Uiteenzetting financiële positie I	301
4. Uiteenzetting financiële positie II	306

Samenvatting

Leeswijzer

Algemeen

Voor u ligt de Begroting 2023, deze geeft inzicht in de Zuid-Hollandse opgaven die de provincie aanpakt, hoe zij dat gaat doen en hoeveel financiële middelen daarbij in de periode 2023-2026 ingezet gaan worden. De indeling van de begroting is wettelijk bepaald in het [Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten](#).

De Begroting 2023 is opgebouwd uit zes onderdelen:

1. Bestuurlijke inleiding
2. Financieel beeld
3. Beleidsbegroting: Ambitieplan
4. Beleidsbegroting: Paragrafen
5. Financiële begroting
6. Bijlagenboek

1) In de bestuurlijke inleiding worden de belangrijkste doelstellingen voor de komende periode weergegeven. Daarnaast wordt op hoofdlijnen ingegaan op een aantal belangrijke ontwikkelingen voor de provincie en wijzigingen in de begroting.

2) In het financieel beeld geeft de provincie inzicht in hoeveel middelen er worden ingezet en de mutaties op het begrotingssaldo en het effect hiervan op de algemene reserve. Bovendien wordt aandacht gegeven aan de lange termijn doorkijk en inzicht in hoe de begroting financieel is opgebouwd.

3/4) De beleidsbegroting, bestaat uit het ambitieplan en de paragrafen.

Een ambitieplan is een samenhangend geheel van beleidsdoelen en beleidsprestaties en bevat per ambitie;

- De doelstelling, in het bijzonder de beoogde maatschappelijke effecten, tenminste toegelicht aan de hand van de bij ministeriële regeling vast te stellen beleidsindicatoren.
- De wijze waarop ernaar gestreefd zal worden die effecten te bereiken, en de betrokkenheid hierbij van verbonden partijen.
- De raming van baten en lasten.

Paragrafen

In de begroting worden in afzonderlijke paragrafen de beleidslijnen vastgelegd met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten, alsmede tot de lokale heffingen.

Opzet van de begroting

De begroting is qua indeling in lijn gebracht met het coalitieakkoord en het omgevingsbeleid. En bestaat uit 7 ambities:

1. Samen werken aan Zuid-Holland
2. Bereikbaar Zuid-Holland
3. Schone energie voor iedereen
4. Concurrerend Zuid-Holland
5. Versterken natuur in Zuid-Holland
6. Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland
7. Gezond en veilig Zuid-Holland.

Hoofdstuk 8 - Financiën en Organisatie - van het Coalitieakkoord 2019-2023 is opgenomen binnen Overzicht Algemene middelen en Organisatie en de paragraaf Bedrijfsvoering.

Opbouw van een Ambitie

- De Ambitie wordt verder uitgewerkt in
 - beleidsdoelen - Wat willen we bereiken?
 - beleidsprestaties - Wat gaan we daarvoor doen?
- Provinciale Staten stelt de uitwerking van de ambities en beleidsdoelen vast, Gedeputeerde Staten stelt de uitwerking van de beleidsprestaties vast.
- Wettelijke Indicatoren worden in de beleidsbegroting in 1 overzicht gepresenteerd.

In de inleiding van elke ambitie staat wat de centrale maatschappelijke opgaven voor de leefomgeving van Zuid-Holland is. De in de ambitie opgenomen beleidsdoelen zijn uitgewerkt naar wat de provincie wil bereiken en met welke partijen wordt samengewerkt. De beleidsdoelen zijn verder uitgewerkt in beleidsprestaties, hier geeft Gedeputeerde Staten informatie aan Provinciale Staten wat er gedaan gaat worden om de beleidsdoelen te realiseren. De inhoud van het Coalitieakkoord 2019-2023 "Elke dag beter, Zuid-Holland" is daarbij leidend.

Omgevingsbeleid en de P&C producten

De begroting is nauw verbonden met het omgevingsbeleid. Er wordt toegegroeid naar een situatie waarin de ambities en de beleidsprestaties van zowel de begroting en het omgevingsbeleid identiek zijn aan elkaar.

Doelmatigheid en doeltreffendheid zijn voor ons belangrijke thema's. Wij maken inzichtelijker hoe de inzet van onze middelen bijdraagt aan onze beleidskeuzes. We geven dit vorm via de doorontwikkeling van het Omgevingsbeleid. In de Begroting 2020 hebben wij aangekondigd dat Omgevingsbeleid en begroting qua structuur naar elkaar toegroeien. We hebben hierin een forse stap gezet. Beleidsprestaties (begroting) en beleidskeuzes (ontwerp-Omgevingsvisie) zijn grotendeels gelijkgeschakeld.

Verder ontwikkelen wij ook een nieuwe monitor voor de leefomgeving. Hierin wordt op hoofdlijnen duidelijk 'hoe het er buiten aan toe gaat. De informatie in de monitor kan betrokken worden bij afwegingen om beleidskeuzes of inzet van middelen aan te passen. In de begroting zijn wel [indicatoren](#) opgenomen die wettelijk verplicht zijn en die in de financiële verordening zijn opgenomen.

Daarnaast blijven we u uiteraard informeren over doelmatigheid en effectiviteit via bestaande instrumenten. Via de reguliere planning & control cyclus rapporteren wij in voorjaarsnota, najaarsnota en jaarrekening over de voortgang van doelen en inzet van middelen daarbij. En ook het tweejaarlijkse onderzoek naar doeltreffendheid van subsidies is hierbij belangrijk. Een groot deel van onze middelen geven wij immers uit via dit instrument.

Producten binnen de planning & control cyclus

De planning & control cyclus bestaat naast de begroting, kadernota, de voor- en najaarsnota en de jaarrekening uit een 2-tal programma's die eenmaal per jaar als bijlage bij de begroting aan Provinciale Staten worden aangeboden te weten;

- Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI)
- Programma Zuid-Hollandse Economie (PZE)

De begroting is altijd leidend, hier worden de beleidsdoelen en inzet van middelen in geaccordeerd door Provinciale Staten. Deze wordt tweemaal per jaar bijgesteld door middel van de voor- en najaarsnota. Bij de jaarrekening volgt de beleidsmatige en financiële verantwoording.

De 3 programma's geven hierop een nadere detailuitwerking van beleid naar projecten en de bijbehorende middelen. Daarnaast worden ze ook ingezet voor communicatie naar buiten toe.

In de kadernota wordt een meerjarig financieel beeld gegeven van de financiële positie van de provincie, rekening houdend met (externe) ontwikkelingen en strategische afwegingen.

Tegelijk met de kadernota wordt jaarlijks in het voorjaar een Kaderbesluit Infrastructuur opgesteld. Het Kaderbesluit bevat strategische keuzes rond aanpassing en verdeling van financiële ruimte binnen de ambitie Bereikbaar Zuid-Holland en het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI) voor zowel instandhouding van infrastructuur als de aanleg van nieuwe infrastructuur. De effecten hiervan, bijvoorbeeld het verschuiven van kapitaallasten, worden opgenomen in de kadernota.

In onderstaand voorbeeld staan welke producten wanneer worden gemaakt voor begrotingsjaar 2023.

P&C cyclus	Juli 2022	November 2022	Juli 2023	Oktober 2023	Juni 2024
Begroting 2023	Kadernota	Begroting	Voorjaarsnota	Najaarsnota	Jaarrekening
		Bijlage PZI begroting			Bijlage Voortgangsrapportage Infrastructuurprojecten
		Bijlage PZE begroting			

Bestuurlijke inleiding

Door de oorlog in Oekraïne zijn de omstandigheden voor inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties in Zuid-Holland ingrijpend gewijzigd. Stijgende energieprijzen en een ongekende inflatie baren iedereen zorgen. Voor sommige opgaven onderstreept deze veranderde context de urgentie van aanpak, bijvoorbeeld de energietransitie. Voor andere opgaven vergroot het de complexiteit omdat het de betaalbaarheid en bereikbaarheid van wonen, mobiliteit en de Zuid-Hollandse productiviteit, verder onder druk zet.

Van de Provincie wordt daadkracht verwacht op veel actuele onderwerpen tegelijkertijd. Denk aan verlaging van stikstofuitstoot, mogelijk maken van economische ontwikkeling, versnellen van woningbouw, het versterken van de natuur, de energietransitie en het omgaan met de gevolgen van klimaatverandering: hitte, droogte en extreme buien. Stuk voor stuk onderwerpen waar wij het verschil kunnen - en moeten - maken. De keuzes die voorliggen gaan de inrichting van onze regio voor de komende decennia bepalen. Onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties verwachten dat wij volop met hen samen blijven werken aan een beter Zuid-Holland. Wij presenteren daarom een beleidsrijke Begroting 2023. Dit in de wetenschap dat 15 maart 2023 de Statenverkiezingen zullen plaatsvinden en dat de nieuwe Staten in de loop van het begrotingsjaar wijzigingen zullen voorstellen.

Er zijn dus meerdere grote opgaven die in 2023 het beeld zullen bepalen. In het landelijk gebied gaan we verder met de transitie naar een toekomstbestendige landbouw. Dat biedt de sector perspectief en moet mede leiden tot het behalen van de (inter)nationale doelen voor natuur-klimaat-water in het landelijk gebied. Stikstofreductie is daarbij een middel. Water en bodem dienen als leidende principes. We pakken dit integraal aan via gebiedsprocessen, samen met de partners in die gebieden.

Voor wat betreft de woningbouw moet de bouwproductie omhoog om het woningtekort te bestrijden. Met het Rijk maken we afspraken en we versnellen de woningbouw binnen steden en dorpen, met een groot aandeel betaalbare woningbouw. Onze 'Vliegende Brigade' helpt gemeenten om sneller woningbouwplannen te ontwikkelen en uit te voeren. Ook verstrekken we subsidies die onrendabele projecten voor sociale huur en middenhuur vlot trekken.

Zuid-Holland blijft investeren in een innovatieve en duurzame economie om daarmee de brede welvaart van alle inwoners van Zuid-Holland te versterken. We jagen innovatie aan, onder andere in de landbouw, de Rotterdamse haven, het MKB en de Space Campus in Noordwijk. Door te werken aan een CO₂-arme en circulaire economie bestrijden we de klimaatcrisis en versterken we onze concurrentiepositie. Door erfgoed te restaureren en in gebruik te laten blijven wordt Zuid-Holland extra aantrekkelijk. Ook dat helpt bij het behouden van innovatieve bedrijven en talentvolle mensen.

Het belang van het omzetten van de Regionale Energiestrategieën in uitvoerbare plannen is door de sterk gestegen energieprijzen nog groter geworden. Wij willen dat zoekgebieden voor wind- en zonne-energie zo snel mogelijk omgezet worden in concrete projecten. Tegelijkertijd letten we op een goede inpassing in het landschap.

We blijven investeren in bereikbaarheid. 'Smart mobility' moet leiden tot een betere doorstroming. Beheer en onderhoud van bestaande infrastructuur (weg, water, fiets en spoor) staan in het teken van vergroten van de veiligheid. We bouwen verder aan nieuwe wegen, en de eerste delen van de RijnlandRoute worden opgeleverd. We bevorderen de aanleg van laadinfrastructuur, voor auto's én voor de binnenvaart. Het Openbaar Vervoer wordt steeds meer CO₂-arm, we verbeteren het fietsnetwerk en er komen meer deelfietsen.

Het college maakt in deze begroting ook keuzes voor ná 2023. De noodzaak daartoe blijkt uit de laatste Kadernota. Ten eerste dalen de komende jaren zonder ingrijpen veel budgetten, terwijl de beleidsplannen doorlopen. In de vorige begroting hebben wij hiervoor al geld vrijgemaakt zodat budgetten minder aflopen. In deze begroting volgt een extra stap. Het gaat om opgaves die vaak een jarenlange inspanning vergen om tot resultaat te komen, waaronder natuur, energie, cultuur, economie, mobiliteit en wonen. Zuid-Holland is daarom gebaat bij de zekerheid dat hier voor langere tijd budgetten beschikbaar zijn. Ten tweede is er sprake van ongekend hoge inflatie. Voor hetzelfde geld kan minder geïnvesteerd en onderhouden worden, en mobiliteit springt daarbij in het oog. Om dit te compenseren verhogen wij daarom voor de hele begroting onze bestaande budgetten. Wij doen dat ook in de verwachting dat het Rijk ons van extra financiële middelen zal voorzien om de opgaves waar Zuid-Holland voor staat aan te pakken.

Dit college blijft in de volle breedte investeren in de Zuid-Hollandse ambities, komend jaar én verder in de toekomst. Elke dag beter. Zuid-Holland.

Het college van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland
oktober 2022

Financieel beeld

Samenvatting

In de kadernota zijn in de bestuurlijke inleiding de prioritaire onderwerpen voor de uitwerking van de Begroting 2023 genoemd. Daarnaast hebben we te maken met een aantal ontwikkelingen die een forse impact hebben op de begroting zowel aan de baten als aan de lasten kant. Aan de batenkant hebben we te maken met een grote daling van € 32 mln in de algemene uitkering in 2026 en aan de lastenkant zijn we geconfronteerd met extreme prijsstijgingen. Het effect van prijsstijgingen doet zich met name voor bij infrastructurele projecten en beheer & onderhoud. In de uitwerking van de Begroting 2023 zijn de bovengenoemde onderdelen meegenomen maar wel in het licht van het traject begroting in evenwicht.

Het reële structurele begrotingssaldo (traject begroting in evenwicht)

Met ingang van de Begroting 2023 zal in het begrotingssaldo zoals het in dit hoofdstuk gepresenteerd wordt ook het structurele begrotingssaldo worden opgenomen. De basis voor de beoordeling en weergave van het structurele begrotingssaldo is in de BBV vastgelegd in de notitie [Structurele en incidentele baten en lasten](#). Het basis uitgangspunt in deze notitie is dat alle taken van de provincie als structureel worden gezien en structurele lasten door structurele baten moeten worden gedekt. Incidentele lasten zijn daarbij de uitzondering en dienen onderbouwd te worden. Het inzicht in welke lasten als incidenteel mogen worden gezien en welk effect dat heeft op ons structurele begrotingssaldo is de eerste fase in het traject begroting in evenwicht. Deze eerste inzichten zijn nu opgenomen in de Begroting 2023. Een en ander in lijn met de toezegging zoals opgenomen in de [Bestuurlijke inleiding](#) van de Begroting 2022. In het traject is gekeken naar de beleidsonderwerpen zoals die nu opgenomen zijn en of die vanuit de notitie van de BBV incidenteel of structureel van aard zijn. Daarnaast geeft de BBV aan dat een begroting reëel dient te zijn. Dat betekent in de praktijk dat de hoogte van structurele lasten per jaar kan variëren maar dat er geen sprake mag zijn van wens denken. Voor aflopende budgetten dient er dus een verklaring te zijn. Op basis van deze uitgangspunten hebben de mutaties op het begrotingssaldo in de deze begroting plaatsgevonden. Dit betekent dat er in deze begroting relatief veel mutaties opgenomen zijn die niet starten in 2023 maar op een later moment. Dit omdat deze beleidsonderwerpen structureel van aard zijn en op basis van de huidige kennis over de beleidsonderwerpen er is ingeschat dat het niet reëel is dat de structurele lasten, zonder nadere besluitvorming over het beleid, afnemen. De beleidsonderwerpen die incidenteel van aard zijn, zijn nader toegelicht in de Financiële begroting [2.3 Incidentele baten en lasten](#). In het hoofdstuk [begrotingssaldo](#) wordt nader ingegaan op wat het structurele begrotingssaldo is nadat bovenstaande regels zijn toegepast. In de begroting zijn ook lasten opgenomen die gedekt zouden moeten zijn of worden vanuit een baat van het Rijk. Omdat er geen zekerheid bestaat over deze bedragen vanuit het Rijk of nog geen formele berichtgeving is ontvangen worden deze baten voorzichtigheidshalve niet opgenomen in de begroting. Daarom presenteren wij naast het formele structurele begrotingssaldo conform de de BBV notitie het structurele begrotingssaldo gecorrigeerd voor baten die nog niet zijn opgenomen in de begroting maar waarvan de lasten wel voorgefinancierd zijn uit het begrotingssaldo. Het structurele begrotingssaldo met deze correctie ligt in de periode 2023-2026 rond de 0-nijl op 2026 na. De oorzaak van het tekort in 2026 is toe te wijzen aan de extreme daling van € 32 mln in de algemene uitkering vanuit de Meicirculaire 2022.

Verdere beeld

Door het doorvoeren van deze mutaties is het lastenniveau van de begroting in het meerjarig beeld T+14 gestegen naar gemiddeld € 850 mln. Het saldo van de bestemmingsreserves nemen op korte termijn af. Daarna loopt het saldo weer licht op. Een andere oorzaak van het oplopen van de lasten zijn de ontwikkelingen op de indexatie. Het effect hiervan is voelbaar zowel op de exploitatie als in de investeringen. Dit betekent onder andere ook dat de kapitaallasten (rente en afschrijving) extra stijgen vanwege de extra investeringskredieten ten behoeve van de inflatie ontwikkeling. Voor de indexatie binnen de exploitatie zijn de indexatiebudgetten voor 2023 opgenomen binnen de ambities. Voor de jaren 2024 tot en met 2027 staan deze nog op de stelpost in Overzicht Algemene middelen en Organisatie. Het bedrag wat hier structureel staat voor indexatie in 2027 is € 71,8 mln (loon en prijs).

Financieel totaalbeeld

Exploitatie

In de begroting is voor jaarschijf 2023 een totaal van € 864,4 mln aan lasten opgenomen, de baten die hier tegenover staan bedragen € 792,4 mln. Het verschil van € 72 mln wordt gedekt door inzet van de bestemmingsreserves en de algemene reserve. Het saldo van de mutaties reserves van € -72 mln bestaat uit:

€ -62,8 mln Onttrekking uit de bestemmingsreserves

€ -9,2 mln Onttrekking aan de algemene reserve voor tekort op het totale begrotingssaldo

€ -72,0 mln Mutaties reserves

(bedragen x € 1 mln)	Lasten	Baten	Saldo lasten en baten	Toevoeging reserves	Onttrekking reserves	Mutaties reserves	Resultaat
1 Samen werken aan Zuid-Holland	38,2	0,1	38,0	0,0	0,0	0,0	38,0
2 Bereikbaar Zuid-Holland	322,1	12,1	309,9	18,3	15,6	2,7	312,6
3 Schone energie voor iedereen	28,6	2,0	26,5	0,0	10,0	-10,0	16,5
4 Een concurrerend Zuid-Holland	83,5	7,8	75,7	14,9	21,8	-6,9	68,8
5 Versterken natuur in Zuid-Holland	141,8	35,0	106,8	10,7	51,4	-40,7	66,1
6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	30,9	1,2	29,7	0,0	0,0	0,0	29,7
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	95,6	4,5	91,1	3,9	11,7	-7,8	83,3
- Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	120,1	2,7	117,5	0,0	0,0	0,0	117,5
- Overzicht Algemene middelen	3,8	727,0	-723,2	128,3	137,5	-9,2	-732,5
Totaal	864,4	792,4	72,0	176,2	248,1	-72,0	0,0

Totaal reserves per beleidsdoel

Onderstaand overzicht geeft per reserve de totale inzet op de doelen weer.

Reservenaam (bedragen x € 1 mln)	Toevoeging	Onttrekking	Saldo mutaties
Algemene reserve			
9-1 Algemene middelen	128,3	137,5	-9,2
Beheerplannen Natura 2000 en PAS			
5-1 Gezonde natuur	0,0	0,9	-0,9
Bereikbaarheid			
2-1 Snel van A naar B	0,9	3,5	-2,6
2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam	0,0	0,2	-0,2
2-3 Veilig en duurzaam	0,0	0,6	-0,6

Reservenaam (bedragen x € 1 mln)	Toevoeging	Onttrekking	Saldo mutaties
Egalisatiereserve beheer & onderhoud			
2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam	13,4	1,2	12,1
Groene ambities			
5-1 Gezonde natuur	0,0	7,3	-7,3
5-2 Toekomstbestendige landbouw	0,0	3,5	-3,5
5-3 Leven met water	0,0	0,1	-0,1
7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving	3,9	5,5	-1,6
Interreg-cofinanciering EFRO			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	2,5	2,2	0,3
IODS			
5-1 Gezonde natuur	0,0	0,0	0,0
Life Science & Health			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	1,2	0,3	0,9
MIT MKB Innovatiestimulering topsectoren			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	4,2	4,3	-0,1
Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater			
7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid	0,0	6,2	-6,2
Mobiliteit			
2-1 Snel van A naar B	4,0	9,5	-5,5
2-3 Veilig en duurzaam	0,1	0,6	-0,5
NatuurNetwerk Nederland			
5-1 Gezonde natuur	5,8	22,7	-16,9
Regionale gebiedsgerichte projecten			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	0,0	0,0	0,0
Regionale netwerken in Zuid-Holland (RNIZ)			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	1,5	1,5	0,0
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder			
5-1 Gezonde natuur	0,0	0,1	-0,1
5-3 Leven met water	0,0	0,7	-0,7
Reserve Ontwikkelopgave natuur			
5-1 Gezonde natuur	5,0	15,6	-10,7
Reserve UPG 40			
5-2 Toekomstbestendige landbouw	0,0	0,3	-0,3
Restauratie & herbestemming monumenten			
4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme	0,5	2,8	-2,4

Reservenaam (bedragen x € 1 mln)	Toevoeging	Onttrekking	Saldo mutaties
Versterking economie			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	2,7	7,2	-4,6
4-2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat	2,4	3,5	-1,1
5-2 Toekomstbestendige landbouw	0,0	0,2	-0,2
Warmteleiding Warmteling			
3-2 Verduurzaming gebouwde omgeving	0,0	10,0	-10,0
Zandmotor			
5-3 Leven met water	0,0	0,2	-0,2
Eindtotaal	176,2	248,1	-71,9

Mutaties in de Begroting 2023 ten opzichte van de kadernota en najaarsnota

In de begroting zijn onderstaande mutaties verwerkt in de jaarschijf 2023 ten opzichte van de kadernota 2023 en de meerjarige effecten van de najaarsnota 2022. Het verschil tussen de lasten en baten van € 4,2 mln wordt gedekt door het inzetten van de bestemmingsreserves en de algemene reserve. Het saldo van de mutaties reserves van € -4,2 mln bestaat uit:

€ 21,8 mln Toevoeging aan de bestemmingsreserves

€ -26,0 mln Onttrekking uit de algemene reserve

€ -4,2 mln Mutaties reserves

(bedragen x € 1 mln)	Lasten	Baten	Saldo lasten en baten	Toevoeging reserves	Onttrekking reserves	Mutaties reserves	Resultaat
1 Samen werken aan Zuid-Holland	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
2 Bereikbaar Zuid-Holland	1,6	0,0	1,6	7,7	0,5	7,2	8,7
3 Schone energie voor iedereen	0,2	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,2
4 Een concurrerend Zuid-Holland	0,4	0,0	0,4	0,0	-0,7	0,7	1,1
5 Versterken natuur in Zuid-Holland	-7,6	0,0	-7,6	0,0	-13,1	13,1	5,5
6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	10,6	0,0	10,6	0,0	0,0	0,0	10,6
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	5,0	0,0	5,0	0,0	-0,8	0,8	5,8
- Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	4,6	-0,6	5,2	0,0	0,0	0,0	5,2
- Overzicht Algemene middelen	-1,8	9,5	-11,3	13,7	39,6	-26,0	-37,2
Totaal	13,1	8,9	4,2	21,3	25,6	-4,2	0,0

Totaal reserves per beleidsdoel

Onderstaand overzicht geeft per reserve de mutaties op de doelen weer ten opzichte van de kadernota.

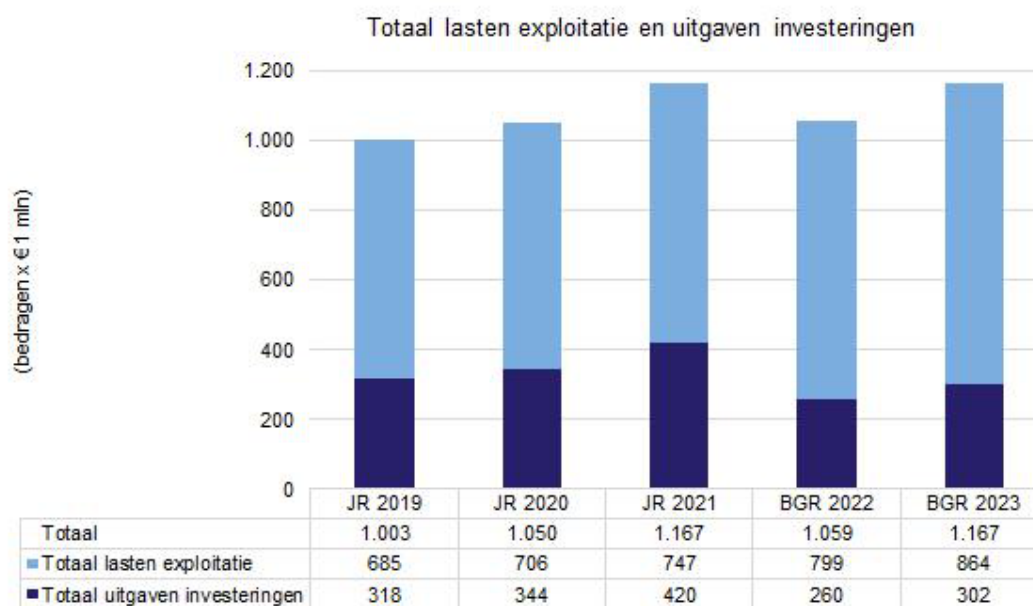
Reservenaam (bedragen x € 1 mln)	Toevoeging	Onttrekking	Saldo mutaties
Algemene reserve			
9-1 Algemene middelen	13,7	39,6	-26,0
Egalisatiereserve beheer & onderhoud			
2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam	7,7	0,0	7,7
Groene ambities			
7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving	0,0	-0,8	0,8
IODS			
5-1 Gezonde natuur	0,0	-3,0	3,0
Life Science & Health			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	0,0	0,1	-0,1
Mobiliteit			
2-1 Snel van A naar B	0,0	0,5	-0,5
NatuurNetwerk Nederland			
5-1 Gezonde natuur	0,0	-7,9	7,9
Reserve Ontwikkelpgave natuur			
5-1 Gezonde natuur	0,0	-2,2	2,2
Versterking economie			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	0,0	-0,8	0,8
Eindtotaal	21,3	25,6	-4,2

Investerings 2023

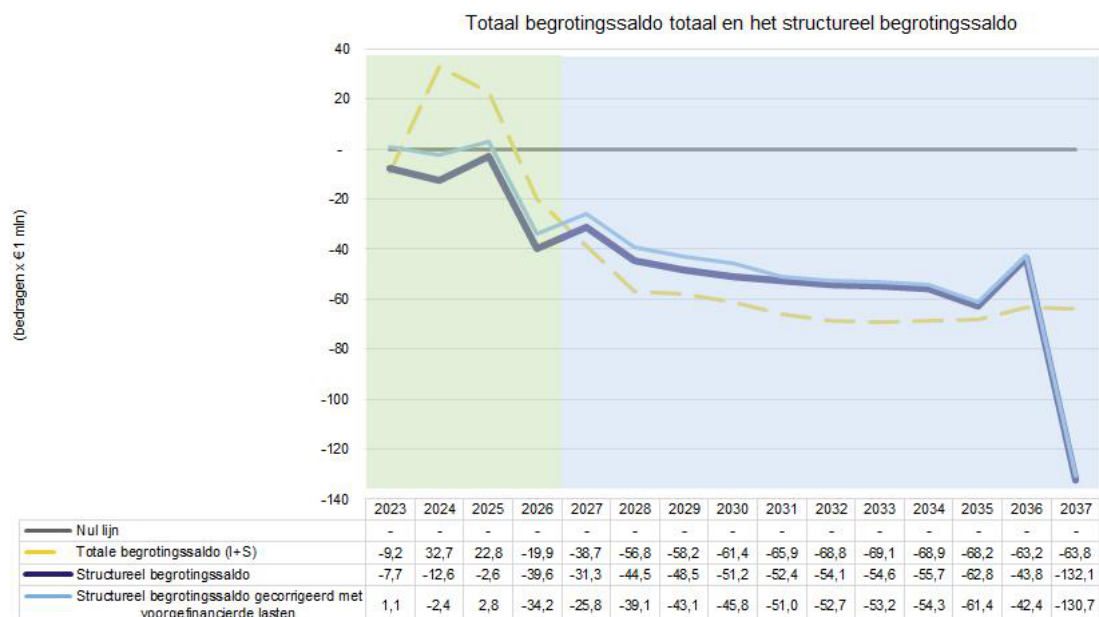
De financiële omvang van de uitgaven op de investeringen bedraagt in 2023 € 302 mln.

De totale inzet van exploitatie en investeringen bedraagt € 1.167 mln.

Begrotingssaldo

Het reële structurele begrotingssaldo jaarschijven 2023-2026

In de totale begrotingssaldo zichtbaar, deze bestaat uit inzet die én structureel van aard is én incidenteel. Echter om te bepalen of er sprake is van een reëel en structureel begrotingsewicht moet er gekeken worden naar het structureel begrotingssaldo.

Het structureel begrotingssaldo is in alle jaren negatief met in 2026 een fors tekort. Dit tekort in 2026 is te verklaren door de grote terugval van € 32 mln in de algemene uitkering vanuit de Meicirculaire 2022. Een andere oorzaak van het negatieve begrotingssaldo op de korte termijn is dat in de begroting lasten opgenomen zijn die gedekt zouden moeten zijn of worden vanuit een baat van het Rijk. Omdat er geen zekerheid bestaat over deze bedragen vanuit het Rijk of nog geen formele berichtgeving is ontvangen worden deze baten voorzichtigheidshalve niet opgenomen in de begroting. Mede vanuit maatschappelijk belang moeten deze beleidsonwerpen uitgevoerd moeten worden en is ervoor gekozen om deze voor te financieren vanuit het begrotingssaldo. Dit heeft daarmee een onterecht negatief effect op het structurele begrotingssaldo.

Lasten die voorgefinancierd zijn uit begrotingssaldo in afwachting van de baat van het Rijk

(bedragen x € 1 mln)	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037
1 Energie	3,0	4,9	nmb	nmb	nmb	nmb	nmb	nmb							
2 NPLG materieel	0,8														
3 SNL beheersvergoeding 84%	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4
4 NPLG arbeid	3,6	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1							
Totaal	8,7	10,3	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4

Daarom presenteren wij het structurele begrotingssaldo gecorrigeerd voor baten die nog niet zijn opgenomen in de begroting maar wel voor gefinancierd zijn uit het begrotingssaldo. Het structurele begrotingssaldo met deze correctie ligt in de periode 2023-2026 rond de 0-nijl op 2026 na. De oorzaak van het negatieve saldo in 2026 is hierboven al toegelicht.

Het reële structurele begrotingssaldo jaarschijven 2027-2037

In deze periode loopt het tekort op het structurele begrotingssaldo verder op naar gemiddeld ruim € -50 mln. Dit is het gevolg van het structureel opnemen van middelen voor beleidsonderwerpen die naar aard structureel zijn. Een en ander conform de BBV notitie [Structurele en incidentele baten en lasten](#). Zoals de zogenaamde € 61,7 mln per jaar die in de Begroting 2022 was opgenomen tot en met 2027, deze is nu structureel opgenomen vanaf 2028. Omdat op basis van het huidige beleid niet reëel wordt geacht dat deze lasten na 2027 afnemen. Ook alle nieuwe mutaties in de najaarsnota en begroting zijn structureel opgenomen als het naar aard structureel is. Dit betekent dat zonder wijzigingen in beleidskeuzes of toename van structurele baten bij de Begroting 2024 in het T+3 jaar er geen sprake zal zijn van een reëel en structureel evenwicht. Bij het opstellen van de begroting 2024 zal dit worden herstelt.

Mutaties begrotingssaldo

Onderstaand overzicht geeft de mutaties in het begrotingssaldo weer ten opzichte van de Kadernota 2023 en de meerjarige doorwerking van de Najaarsnota 2022. Per saldo is op basis van deze mutaties sprake van een daling van het totale begrotingssaldo in 2023 met € 26 mln. Het totale begrotingssaldo voor jaarschijf 2023 komt daarmee op € -9,2 mln en is er dus sprake van een incidenteel begrotingstekort wat gedekt wordt uit de Algemene reserve.

(bedragen x € 1 mln)		2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037
A	Mutaties eerdere P&C producten																
1	Begrotingssaldo tot en met de najaarsnota 2022	81,8	16,7	89,1	85,0	51,4	42,4	87,6	87,2	87,7	88,1	87,9	90,1	93,4	97,1	104,0	103,4
	Totaal (A) Begrotingssaldo t/m najaarsnota 2022	81,8	16,7	89,1	85,0	51,4	42,4	87,6	87,2	87,7	88,1	87,9	90,1	93,4	97,1	104,0	103,4
B	Algemene middelen																
	Ambitie 1 Samen werken aan Zuid-Holland																
	<i>Prioritaire onderwerpen vanuit kadernota 2022</i>																
1	VTH/Wet natuurbescherming, Stikstof <i>Bijstellingen Begroting 2023</i>	s		-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0
2	Griffie: Verkiezingsbudget	s	-0,1				-0,1				-0,1				-0,1		
	Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland																
	Structureel maken €61,7 mln uit begroting 2022																
3	Prijspeil 2021 OV	s						-6,3	-6,3	-6,3	-6,3	-6,3	-6,3	-6,3	-6,3	-6,3	-6,3
4	Structureel tekort uitvoering projecten	s						-6,0	-6,0	-6,0	-6,0	-6,0	-6,0	-6,0	-6,0	-6,0	-6,0
5	Extra middelen voor beheer Rijnland route	s						-2,8	-2,8	-2,8	-2,8	-2,8	-2,8	-2,8	-2,8	-2,8	-2,8
6	DBI Prijspeil 2021	s						-10,0	-10,0	-10,0	-10,0	-10,0	-10,0	-10,0	-10,0	-10,0	-10,0
	Ambitie 3 Schone energie voor iedereen																
	Structureel maken €61,7 mln uit Begroting 2022																
7	Schone Energie <i>Doorschuiven van middelen</i>	s						-4,5	-4,5	-4,5	-4,5	-4,5	-4,5	-4,5	-4,5	-4,5	-4,5
8	Energie JTF programma <i>Bijstellingen Begroting 2023</i>	s	0,9	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2								
9	Klimaatfonds voorfinanciering		-1,0	-4,9	nbn	nbn	nbn	nbn	nbn	nbn							
	Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland																

(bedragen x € 1 mln)	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037
<i>Structureel maken €61,7 mln uit Begroting 2022</i>																
10 Digitalisering							-1,1	-1,1	-1,1	-1,1	-1,1	-1,1	-1,1	-1,1	-1,1	-1,1
11 Circulair	s						-2,5	-2,5	-2,5	-2,5	-2,5	-2,5	-2,5	-2,5	-2,5	-2,5
12 Human Capital	s						-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4
13 Groeiagenda	s						-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7
14 Innovatie	s						-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
15 RNIZ materieel	s						-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0
16 Extra impuls Breed MKB en Economie breed	s						-4,0	-4,0	-4,0	-4,0	-4,0	-4,0	-4,0	-4,0	-4,0	-4,0
17 Restauratie en Toerisme arbeid	s						-2,2	-2,2	-2,2	-2,2	-2,2	-2,2	-2,2	-2,2	-2,2	-2,2
<i>Prioritaire onderwerpen vanuit Kadernota 2022</i>																
18 Kadernota Cultuur incl motie M1119	s		-7,0	-7,0	-7,0	-7,0	-7,0	-7,0	-7,0	-7,0	-7,0	-7,0	-7,0	-7,0	-7,0	-7,0
<i>Bijstellingen Begroting 2023</i>																
19 Ophoging DU Monumenten	s	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
20 Herinzet € 0,8 teruggaaf NJN2022 TechMeUp	s	-0,8														
<i>Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland</i>																
<i>Structureel maken €61,7 mln uit Begroting 2022</i>																
21 DLG W&G	s						-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7
22 landbouw en kavelruil (tbv Stikstof)	s						-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0
23 Klimaatakkoord/NSP	s						-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0
24 Groene cirkels	s						-0,8	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8
25 Beheer & Onderhoud NNN	s						-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
26 Extra impuls natuur	s						-2,0	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0
27 Diversen							-0,8	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8
<i>Prioritaire onderwerpen vanuit Kadernota 2022</i>																
28 Faunaschade/Actief Faunabeheer incl (WBE's)	s	-2,4	-2,7	-2,7	-2,7	-2,9	-2,4	-2,4	-2,4	-2,4	-2,4	-2,4	-2,4	-2,4	-2,4	-2,4
29 Bos en Bomenbeleid	s	-0,5	-2,0													
30 NSP co-financiering als opvolging POP3	s	-2,0	-5,0	-5,0	-5,0	-5,0	-5,0	-5,0	-5,0	-5,0	-5,0	-5,0	-5,0	-5,0	-5,0	-5,0
31 VTH/Wet natuurbescherming, Soortenbescherming	s	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-1,2	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
<i>Bijstellingen Begroting 2023</i>																
32 Bijstellen budget project- en proceskosten getij Grevelingen	s	0,3														
<i>Doorschuiven van middelen</i>																
33 Provinciale bijdrage Rijkswaterstaat aan Ecoduct A4	s	0,1		-0,1												
<i>Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland</i>																
<i>Structureel maken €61,7 mln uit Begroting 2022</i>																
34 Wonen impuls	s						-8,0	-8,0	-8,0	-8,0	-8,0	-8,0	-8,0	-8,0	-8,0	-8,0

(bedragen x € 1 mln)	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037
<i>Prioritaire onderwerpen vanuit Kadernota 2022</i>																
35 Landschapspark Schiezone	s	-3,0														
36 Co-financiering wonen	i	-4,3	-4,3													
37 Doorschuiven van middelen																
38 Wonen periode 2024-2027	s	-3,3	1,1	1,1	1,1											
<i>Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland</i>																
<i>Structureel maken €61,7 mln uit Begroting 2022</i>																
39 Beheer & Onderhoud	s						-1,6	-1,6	-1,6	-1,6	-1,6	-1,6	-1,6	-1,6	-1,6	-1,6
40 Zeer Zorgwekkende Stoffen	s						-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
41 Recreatie / Sport / Klimaatadaptatie	s						-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
<i>Prioritaire onderwerpen vanuit Kadernota 2022</i>																
42 AADV implementatie en doorontwikkeling	s	-2,0	-1,0	-0,8	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
<i>Bedrijfsvoering - Financiën en Organisatie</i>																
<i>Prioritaire onderwerpen vanuit Kadernota 2022</i>																
43 Vernieuwing van de provinciale informatievoorziening	i	-2,0	-5,0	-6,0	-6,0	-2,5	-1,5									
44 Aflagen extra huurinkomsten voor 2023	s	-0,6														
<i>Bijstellingen Begroting 2023</i>																
45 P&O arbeidscapaciteit	s	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
46 Traineegroep basisbudget	s		-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7
47 DLG OGZ	s		-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
<i>Algemene dekkingsmiddelen</i>																
<i>Kapitaallasten</i>																
48 Kapitaallasten	s	2,1	1,0	-3,6	-7,9	-11,0	-14,2	-16,6	-20,5	-25,3	-28,0	-30,6	-33,7	-36,6	-38,6	-38,6
<i>Indexatie diversen</i>																
49 Stelpost loonkosten	s		-6,6	-12,9	-15,6	-21,4	-21,1	-21,1	-21,1	-21,1	-21,1	-21,1	-21,1	-21,1	-21,1	-21,1
50 Stelpost prijsindexatie	s	-16,5	-30,1	-39,0	-43,2	-53,3	-54,6	-54,6	-54,6	-54,6	-54,6	-54,6	-54,6	-54,6	-54,6	-54,6
51 Indexatie opcenten	s	9,5	12,3	16,1	17,4	25,4	25,4	25,4	25,4	25,4	25,4	25,4	25,4	25,4	25,4	25,4
Totaal B (mutatie op begrotingssaldo)			-26,0	-56,4	-62,2	-71,4	-81,2	-144,4	-145,3	-149,1	-154,0	-156,7	-159,2	-162,3	-165,3	-167,2
Begrotingssaldo na Begroting 2023		81,8	-9,2	32,7	22,8	-19,9	-38,7	-56,8	-58,2	-61,4	-65,9	-68,8	-69,1	-68,9	-68,2	-63,2
Totaal (A+B)																

Toelichting A: Mutaties eerdere P&C producten

A1 Mutaties eerdere P&C producten

Begrotingssaldo na verwerking kadernota en meerjarige effecten van de Najaarsnota 2022.

Toelichting B: Ontwikkelingen binnen de ambities

Per ambitie zijn er een aantal verschillende categorieën waaronder onderstaande:

- *Structureel maken € 61,7 mln uit begroting 2022*
Het pakket aan maatregelen wat in de Begroting 2022 was opgenomen voor de periode 2022 tot en met 2027. Deze mutaties zijn in hun aard structureel daarom zijn de nu vanaf 2028 structureel doorgetrokken.

Uit de Begroting 2022

"Voor de komende 6 jaren is een fors pakket aan middelen opgenomen in de ambities voor Beleid & Beheer en onderhoud. Dit loopt op van € 23,1 mln in 2022 naar gemiddeld € 60 mln in de periode 2024-2027.

Hiermee is er ook een basis gecreëerd voor deze onderwerpen in de volgende collegeperiode."

- **Prioritaire onderwerpen vanuit Kadernota 2022**
Dit zijn onderwerpen die in de kadernota genoemd zijn als een prioritair onderwerp voor uitwerkingen in de Begroting 2023.

Voor mutaties die plaatsvinden in de periode 2023 tot en met 2026 is een toelichting gegeven bij de betreffende ambities. Onderstaande toelichtingen zullen beperkt worden tot mutaties in de periode vanaf 2027 en/of bij bijzondere gevallen. De nummering in de toelichting loopt dus niet door.

Ambitie 1 Samenwerken aan Zuid-Holland

Voor verdere toelichting zie de betreffende ambitie.

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Structureel maken € 61,7 mln uit Begroting 2022 (€ 25,1 mln)

3: Indexatie prijspeil 2021 structureel verwerken

4,5 en 6: Beheer & Onderhoud waaronder prijspeil 2021 structureel verwerken.

Voor verdere toelichting zie de betreffende ambitie.

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

Structureel maken € 61,7 mln uit Begroting 2022 (€ 4,5 mln)

7: Dekking voor de continuïteit van de ambitie in de volgende collegeperiode.4,5.

Bijstellingen begroting 2023

9: Klimaatfonds voorfinanciering

Een van de problemen bij het opstellen van reële en structurele begroting zijn de specifieke geldstromen van het Rijk. In dit geval is er een notitie van het IPO met daarin bedragen voor 2022, 2023 en 2024. Voor 2025 en verder wordt aangegeven dat er in 2024 onderzoek plaatsvindt naar de verdeelsleutels over de provincies en op basis van die sleutel de gelden vanaf 2025 worden verdeeld. Met betrekking tot de bedragen 2022, 2023 en 2024 is alleen het bedrag voor 2022 opgenomen in de Meicirculaire 2022. De baten vanaf 2023 kunnen dus niet opgenomen worden en daarmee is er geen dekking voor de lasten die hier tegenover staan. Gezien het belang van de opgaven binnen deze ambitie worden de bedragen voor 2023 en 2024 nu voorgefinancierd uit begrotingssaldo. De bedragen, die we ook nog niet kennen, vanaf 2025 nu nog niet. Het lasten niveau in deze ambitie neemt vanaf 2025 dus nu af omdat er vanuit het rijk nu nog geen duidelijk is welk bedrag er dan beschikbaar is. Maar er komen wel baten en daarmee lasten. Dit fenomeen speelt ook op andere beleidsonderwerpen zoals bijvoorbeeld NPLG.

Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland

Structureel maken € 61,7 mln uit Begroting 2022 (€ 13,3 mln)

Betreft extra inzet op Digitalisering, Circulair, Human capital, Groeiagenda, Innovatie, RNIZ, Toerisme en Restauratie Rijksmonumenten. Daarnaast zijn middelen voor breed MKB en economie opgenomen.

Prioritaire onderwerpen vanuit Kadernota 2022

[Motie 1119 Cultuur, erfgoed en toerisme](#) de middelen hiervoor zijn structureel verwerkt in de Begroting 2023.

Voor verdere toelichting zie de betreffende ambitie.

Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland

Structureel maken € 61,7 mln uit Begroting 2022 (€ 8,6 mln)

21 t/m 27: DLG W&G, landbouw en kavelruil, klimaatakkoord/NSP, Groene cirkels, Beheer & Onderhoud NNN en de extra impuls natuur.

Diversen: Dit betreft met name arbeidscapaciteit voor de onderwerpen Bos- en Bomenbeleid, Natuur (Stikstof) NNN, Bevorderen biodiversiteit Soortenbeleid, Groene cirkels en Programma natuur.

Prioritaire onderwerpen vanuit Kadernota 2022

29: [Motie 1117 De spade de grond in](#) met betrekking tot het Bos en bomenbeleid. De middelen hiervoor zijn verwerkt in de Begroting 2023.

30: NSP cofinanciering als opvolging POP3 betreft middelen voor de Cofinanciering zie ook toelichting [incidentele lasten](#).

Voor verdere toelichting zie de betreffende ambitie.

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

Structureel maken € 61,7 mln uit Begroting 2022 (€ 8 mln)

34: Budget voor Wonen.

Prioritaire onderwerpen vanuit Kadernota 2022

36: Cofinanciering wonen, deze is aangemerkt als een incidentele co-financiering. Alle beleidsonderwerpen die hiermee aangepakt worden zijn eindig geformuleerd. Zie ook toelichting [incidentele lasten](#).

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

Structureel maken € 61,7 mln uit Begroting 2022 (€ 2,1 mln)

39,40 en 41: Dekking voor de beheer en onderhoud, zeer zorgwekkende stoffen, klimaatadaptatie, sport en recreatie.

Voor verdere toelichting zie de betreffende ambitie.

Ambitie 8 Bedrijfsvoering - Financiën en Organisatie

Zie overzicht Algemene middelen en Organisatie onderdeel [Organisatie](#) en de [Paragraaf Bedrijfsvoering](#) voor nadere uitwerking en toelichting.

Prioritaire onderwerpen vanuit Kadernota 2022

43: Om te komen tot een duurzame visie op informatiebeheer is een analyse uitgevoerd van de huidige stand van zaken omtrent het informatiebeheer. De conclusie is dat de informatiehuishouding niet bestendig is voor de toekomst en fundamentele veranderingen nodig zijn. Daarom is een exploitatiebudget van € 23 mln beschikbaar gemaakt voor de periode 2023 tot en met 2028. Zie ook toelichting [incidentele lasten](#).

Toelichting C: Algemene middelen

Overzicht Algemene middelen en Organisatie

48 Kapitaallasten: Dit is een combinatie van kredietverschuivingen en extra investeringskrediet voor met name gestegen indexatie en een aantal kredieten voor nieuwe projecten.

49/50: Dit zijn mutaties te laste van het begrotingssaldo voor het dekken van de gestegen indexatielasten

51: Op basis van de actuele CPI percentages is het opcententariaf bijgesteld en de daaruit voorkomende opbrengsten opgehoogd.

Stelposten

Stelpost prijscompensatie

De stelpost prijscompensatie wordt gevoed vanuit het begrotingssaldo op basis van de grondslag indexatie, zie de bijlage grondslagen voor nadere toelichting. De stelpost is bedoeld ter dekking van de indexatielasten van de lasten in de exploitatie. Een toegepaste indexatie in een bepaald jaar is altijd structureel van aard.

De stelpost volgt het (t+5 / 2022+5jaar) meerjarig verloop van de algemene uitkering van het provinciefonds. Deze algemene uitkering is voor de jaren die genoemd worden in de betreffende circulaire overgenomen. Het laatstgenoemde jaar wordt voor de resterende jaren doorgetrokken, dus het bedrag in 2027 loopt op dat niveau structureel door.

Gezien het onstabiele karakter van de inflatie zal bij de Voorjaarsnota 2023 opnieuw worden gekeken naar deze ontwikkelingen en dan bekeken worden of aanvullende bijstellingen nodig zijn.

Indexatie exploitatie

(bedragen x € 1 mln)		2022	2023	2024	2025	2026	2027
A	<u>Stand na Najaarsnota 2022</u>						
1	Beschikbaar op stelpost	0,0	0,0	0,0	2,5	9,8	9,8
	Totaal beschikbaar	0,0	0,0	0,0	2,5	9,8	9,8
B	<u>Mutaties</u>						
1	Prijsindexering exploitatiebudget I&A		-0,8	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8
2	Indexatie Omgevingsdiensten werkplannen 2023		-1,6	-1,6	-1,6	-1,6	-1,6
3	Water & Groen (5-1-1 Natuur)		-2,1	-2,1	-2,2	-2,1	-2,1
4	Water & Groen (5-3-1 Waterveiligheid)		-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
5	Water & Groen (5-1-3 Faunabeheer)		-0,4	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
6	Water & Groen (7-2-1 Recreatie, sport, kennisontwikkeling en innovatie)		-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7
7	DBI Prijsindexatie		-9,8	-9,8	-9,8	-9,8	-9,8
8	Culturele instellingen		-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
9	Facilitaire zaken		-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
10	Financiële en juridische zaken		-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
11	Personeel en Organisatie		-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
12	Communicatie		-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
13	Vullen stelpost indexatie algemeen		16,5	30,1	39,0	43,2	53,3
	Subtotaal B: Totaal inzet prijscompensatie	0,0	0,0	13,6	22,5	26,8	36,9
	Resterend voor de prijscompensatie	0,0	0,0	13,6	25,0	36,6	46,7

Toelichting:

A1 Stand na Najaarsnota 2022

Door de inzet voor indexatie voor de jaarschijf 2022, die structureel is verwerkt vanaf 2022 is de stelpost in de najaarsnota meerjarig gedaald en in sommige gevallen onder nul gekomen. In de najaarsnota is de stelpost na Najaarsnota daar waar negatief terug gebracht op nul. Dit alles betekent dat in de stelpost bij start begroting geen voldoende middelen meer staan op de stelpost voor de indexatie in de periode 2023 tot en met 2027. Dit wordt in de mutaties van de begroting 2023 herstelt.

B1 t/m B12

Dit betreffen indexatie claims voor 2023, deze hebben altijd een structureel karakter.

B13

Het bijstellen van de stelpost voor de jaarschijven 2023 tot en met 2027 op basis van de nieuwe percentages. Zie [bijlage 4 Grondslagen](#) voor een nadere toelichting. De stelpost is aangevuld vanuit het begrotingssaldo.

Indexatie van investeringskredieten

(bedragen x € 1 mln)		Nieuwe collegeperiode					
		2022	2023	2024	2025	2026	2027
A	<u>Ontwikkelingen</u>						
1	Indexatie infra		20,5	20,5	20,5	20,5	20,5
2	Indexatie DBI		3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
3	I&A Hardware		0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
	Resterend voor de prijscompensatie		23,9	23,9	23,9	23,9	23,9

Toelichting:

Bovenstaande kredieten zijn nieuwe investeringskredieten die nodig zijn om de indexatie binnen de lopende projecten op te kunnen vangen. Het effect hiervan de kapitaallasten komt ten laste van het begrotingssaldo. De herberekening van de kapitaallasten is opgenomen in de Begroting 2023.

Bovenstaande tabel moet zo gelezen worden dat er voor A1 indexatie infra tot en met 2027 5x € 20,5 mln = € 102,5 mln extra krediet beschikbaar is.

Stelpost indexatie loonontwikkeling

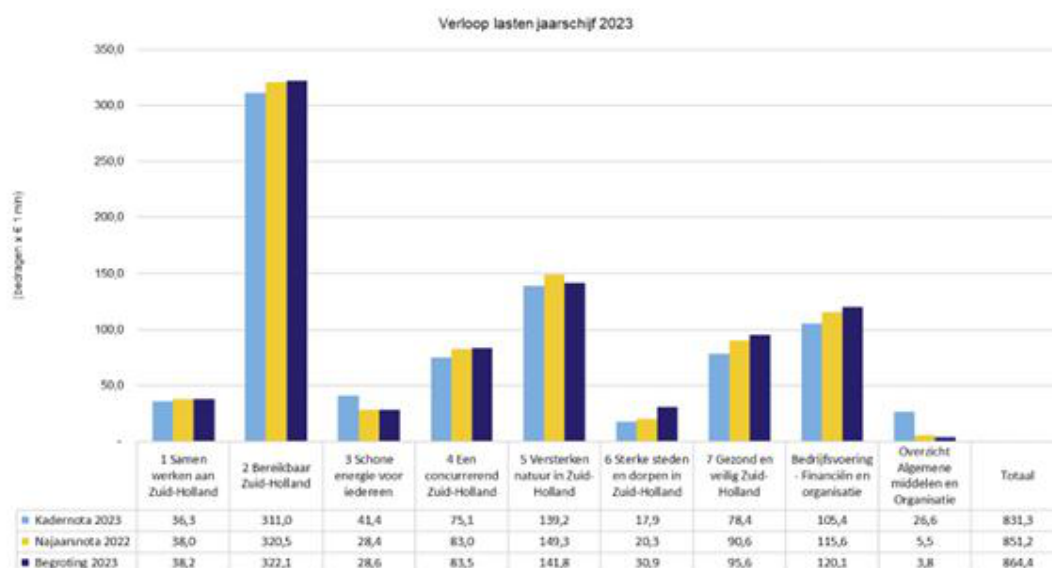
(bedragen x € 1 mln)		2022	2023	2024	2025	2026	2027
A	<u>Stand na Najaarsnota 2022</u>						
1	Beschikbaar op stelpost	0,0	0,0	0,0	0,0	3,5	3,7
	Totaal beschikbaar	0,0	0,0	0,0	0,0	3,5	3,7
B	<u>Mutaties</u>						
1	Indexatie verwerking vanaf 2024			6,6	12,9	15,6	21,4
	Subtotaal B: Totaal inzet loonontwikkeling	0,0	0,0	6,6	12,9	15,6	21,4
	Resterend voor de loonontwikkeling	0,0	0,0	6,6	12,9	19,1	25,1

Toelichting:

Voor 2022 en 2023 is er een cao en is de stelpost op 0 gezet. Voor de resterende jaren is op basis van de betreffende index percentages de stelpost aangevuld vanuit het begrotingssaldo.

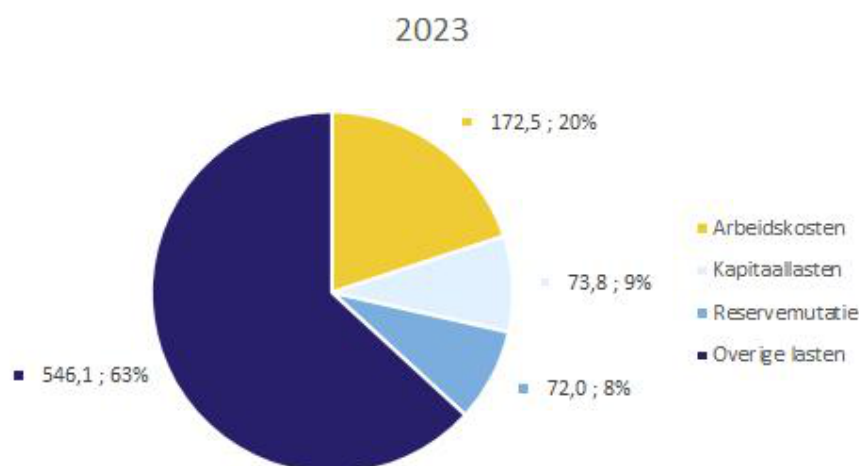
Hoe is de Begroting 2023 opgebouwd?

Lasten

Toelichting:

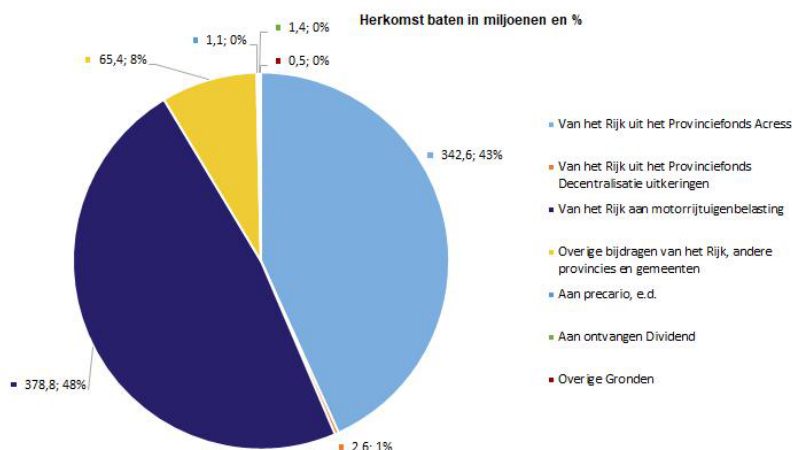
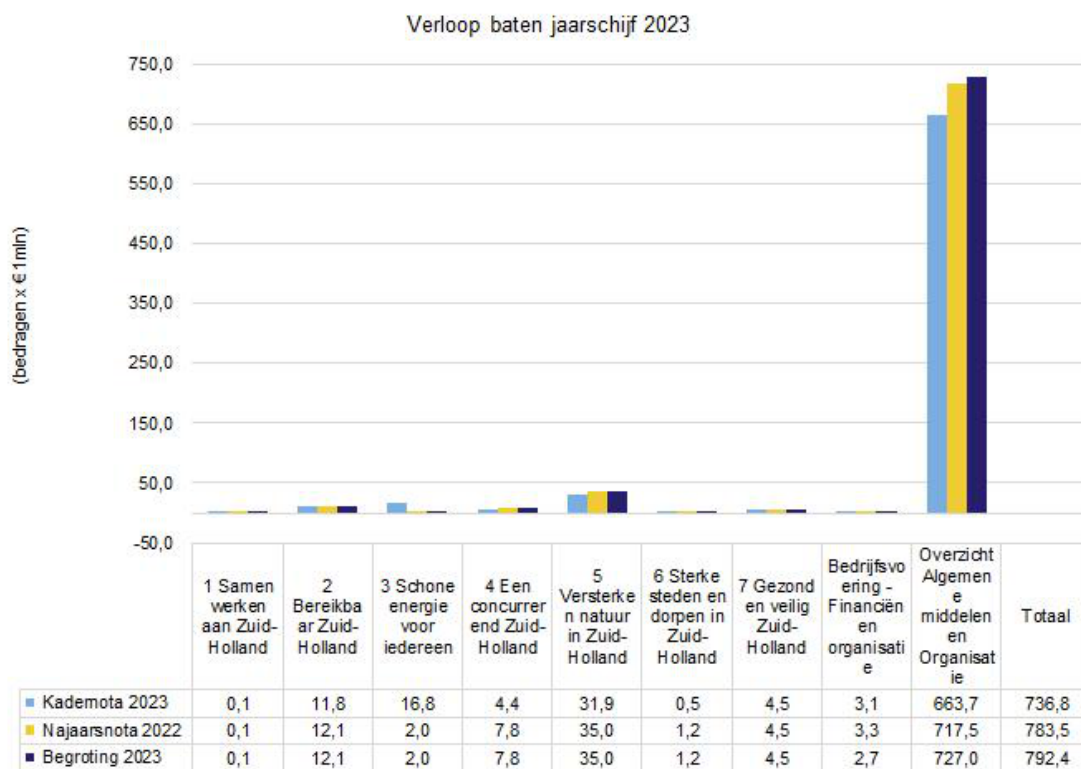
Ten opzichte van de Kadernota 2023 en Najaarsnota 2022 nemen de lasten 2023 toe tot een totaal van € 864,4 mln. Dat de lasten in ambitie 3 afnemen komt door de verwerking van de warmtelinq mutaties in de najaarsnota. In deze begroting zit de stijging van de lasten met name in Ambities 6, 7 en Bedrijfsvoering en een lasten daling in Ambitie 5. Deze mutaties worden bij de betreffende ambities toegelicht.

Bovenstaande grafiek geeft weer hoe de lasten zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

Baten

Toelichting:

Ten opzichte van de Kademota 2023 en Najaarsnota 2022 nemen de baten in 2022 toe tot een totaal van € 792,4 mln. Vanuit de Najaarsnota 2022 werkt de mei circulaire positief door. In de begroting zelf komt de stijging met name door de indexatie van het opcenten tarief.

Bestemmingsreserves

Toevoegingen en onttrekkingen uit bestemmingsreserves binnen ambities in 2023

Toelichting:

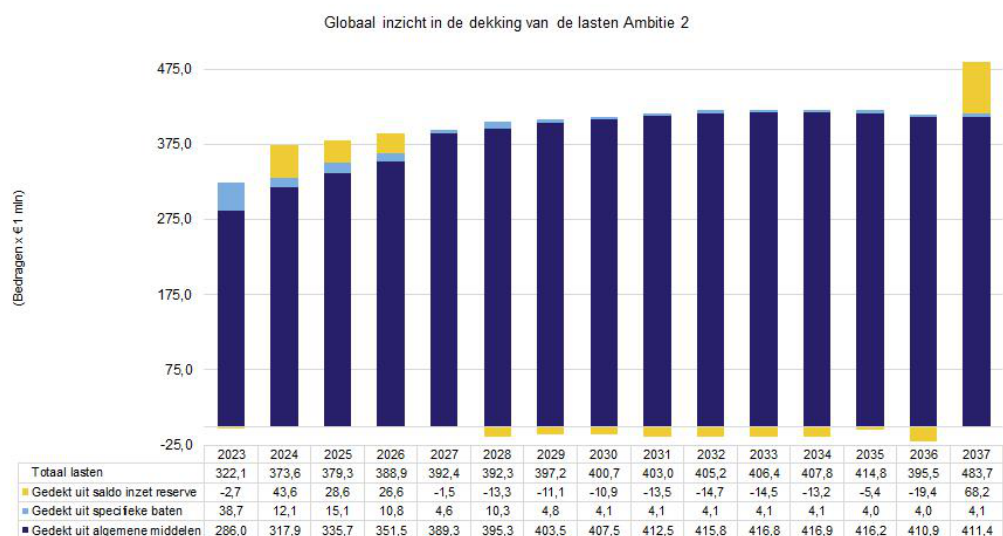
In de begroting wordt vanuit de bestemmingsreserves € 62,7 mln ingezet vanuit de bestemmingsreserves, het saldo van alle bestemmingsreserves wat nog niet ingezet is daalt daarmee tot € 540 mln in 2023. Dit is inclusief de risicoreserves.

Lange termijn doorkijk

De begroting wordt vastgelegd voor t+14 jaar. Hiermee wordt het mogelijk om meer strategisch inzicht te krijgen op de inzet van middelen en het begrotingssaldo. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat met de tijd ook de onzekerheid toeneemt van de verwachte inzet van middelen. Zoals te zien is aan de lasten Zitten deze nu structureel rond de € 850 mln dit is het effect van de eerste stappen in het traject begroting in evenwicht waar de beleidsonderwerpen die structureel van aard zijn ook als zodanig zijn opgenomen.

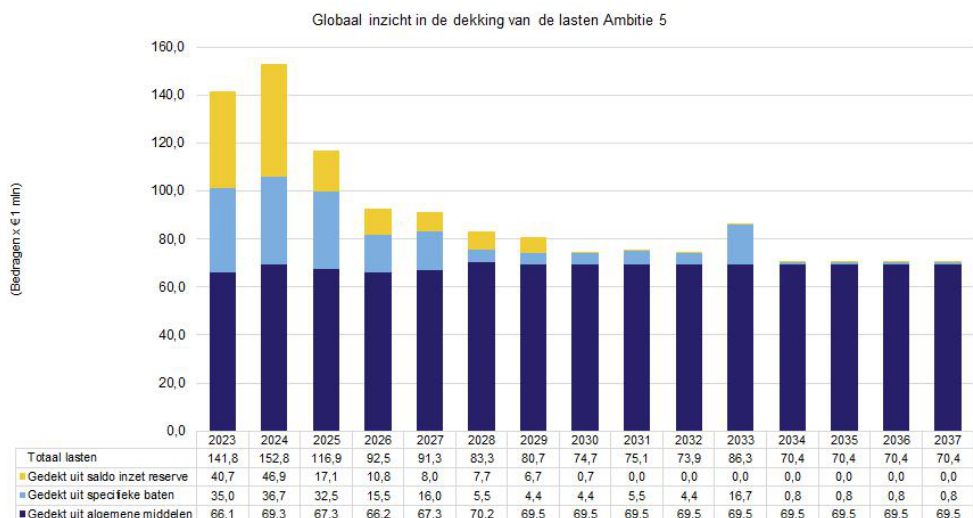
In het meerjarenbeeld zijn er relaties tussen verschillende onderdelen een aantal voorbeelden hiervan worden hieronder gegeven;

Ambitie 2

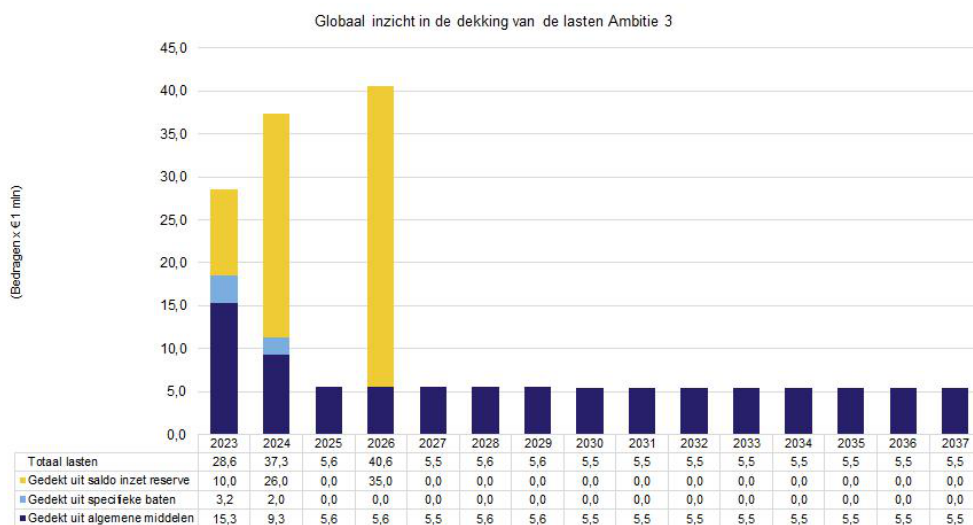
In de lasten zien we in 2037 een stijging van € 88,3 mln in de lasten. Dit is voor € 68,2 mln te verklaren door een onttrekking uit de bestemmingsreserve Egalisatiereserve beheer & onderhoud. In het overzicht van het saldo van de bestemmingsreserves is te zien dat vanaf 2028 het totale saldo van de bestemmingsreserves weer oploopt. Dit komt primair door de stijging van het saldo van de Egalisatiereserve beheer & onderhoud. Dit komt weer omdat er vanuit Ambitie 2 middelen worden toegevoegd aan de Egalisatiereserve beheer & onderhoud. Na de onttrekking 2037 van € 68,2 mln daalt het saldo van deze bestemmingsreserve hierdoor naar € 80 mln in 2037. Omdat de inzet van een bestemmingsreserves incidenteel van aard is doet deze niet mee met het structurele begrotingssaldo. Echter de lasten wel omdat het onderhoud naar aard structureel van aard is. Daarom zal het structureel begrotingssaldo in 2027 eenmalig fors negatief zijn. Een andere oorzaak van de jaarlijkse stijging van de lasten in deze ambitie zijn de jaarlijks stijgende kapitaallasten.

Ambitie 5

Het dalen van de lasten in Ambitie 5 is in deze samenhang ook te verklaren. Er wordt in de periode 2023 tot en met 2030 voor € 139 mln vanuit de bestemmingsreserves ingezet en verhoogt daarmee de lasten. Ook nemen de nu opgenomen specifieke baten af terwijl inmiddels bekend is dat hier weer specifieke baten en daarmee lasten terug gaan komen. Echter deze kunnen we nu niet opnemen omdat ze (in)formeel niet bekend zijn.

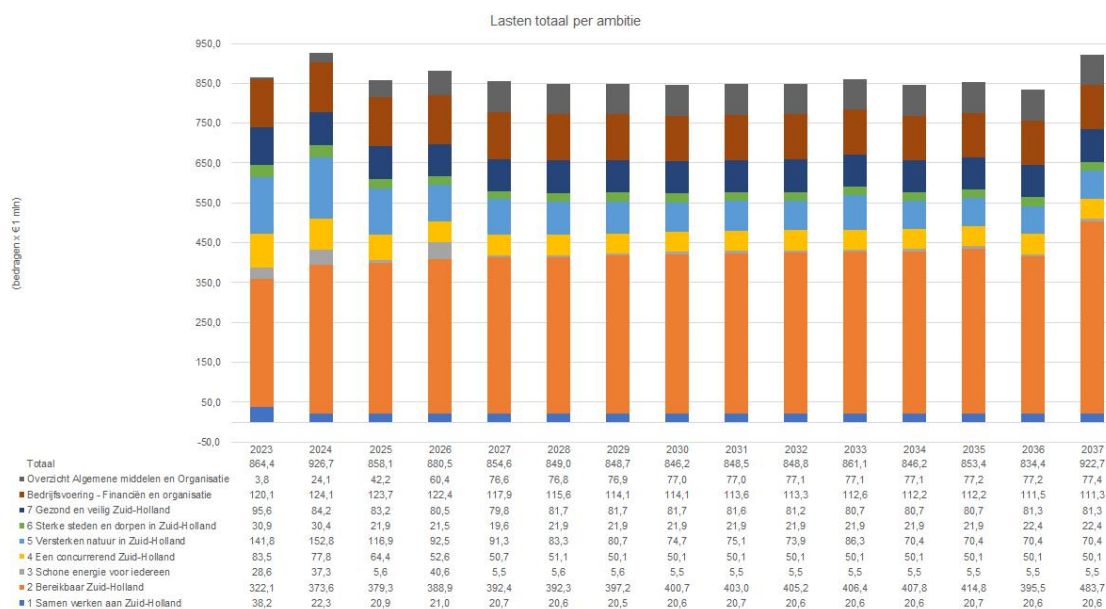
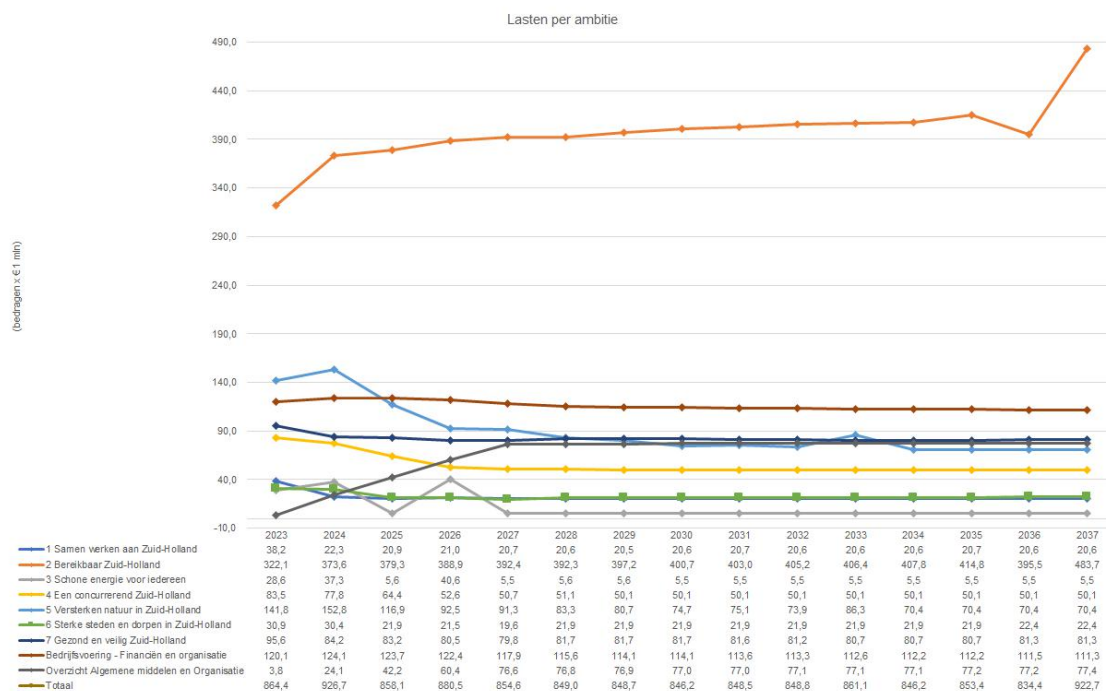
Ambitie 3

In Ambitie 3 is het effect van de inzet van de bestemmingsreserve Warmteleiding Warmtelinq duidelijk zichtbaar in het lasten niveau. Daarnaast speelt er in deze ambitie nog iets met betrekking tot de specifieke baten. Er komt dekking vanuit het rijk via het klimaatfonds. Via het IPO weten we de beoogde bedragen voor 2022 tot en met 2024 maar niet voor de periode erna. Dat is afhankelijk van een verdeelsleutel die in 2024 wordt geëvalueerd. Van de 3 jaar dat de bedragen bekend zijn is alleen 2022 daadwerkelijk formeel bekend. Deze was opgenomen in Meicirculaire 2022 voor alleen jaarschijf 2022. Voor de jaarschijven 2023 en 2024 kunnen we daarom nog geen baat opnemen. In afwachting hiervan zijn die bedragen € 2,95 mln in 2023 en € 4,85 mln in 2024 voorgefinancierd uit het begrotingssaldo. Vanaf 2025 is er geen voorfinanciering opgenomen omdat we geen bedragen kennen. Hierdoor dalen de lasten in onze begroting terwijl we weten dat die lasten, gedekt door baten van het klimaatfonds gedekt gaan worden in de toekomst. In dit geval mogen we 100% van de deze bijdrage inzetten

voor arbeidscapaciteit. De arbeidscapaciteit die nu aangetrokken wordt voor energie op basis van de nu bekende vergoeding van het rijk voor de periode 2022 t/m 2024 zal op deze ambitie ingezet blijven ervan uitgaande dat het Rijk vanaf 2025 budget beschikbaar stelt. De inzet is om de mensen die hier nu voor geworven worden in vaste dienst te nemen.

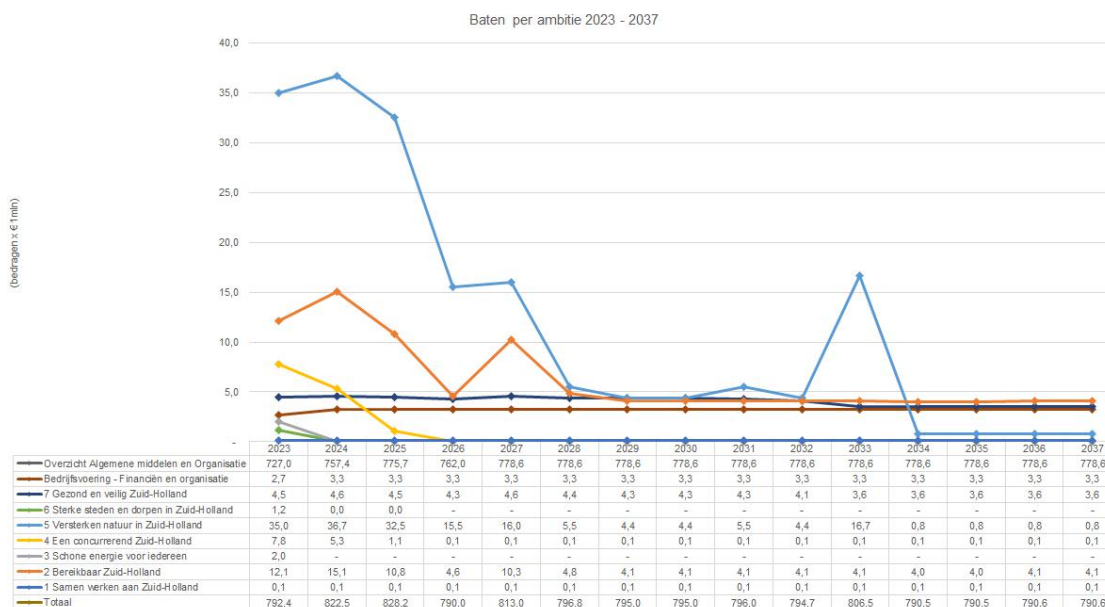
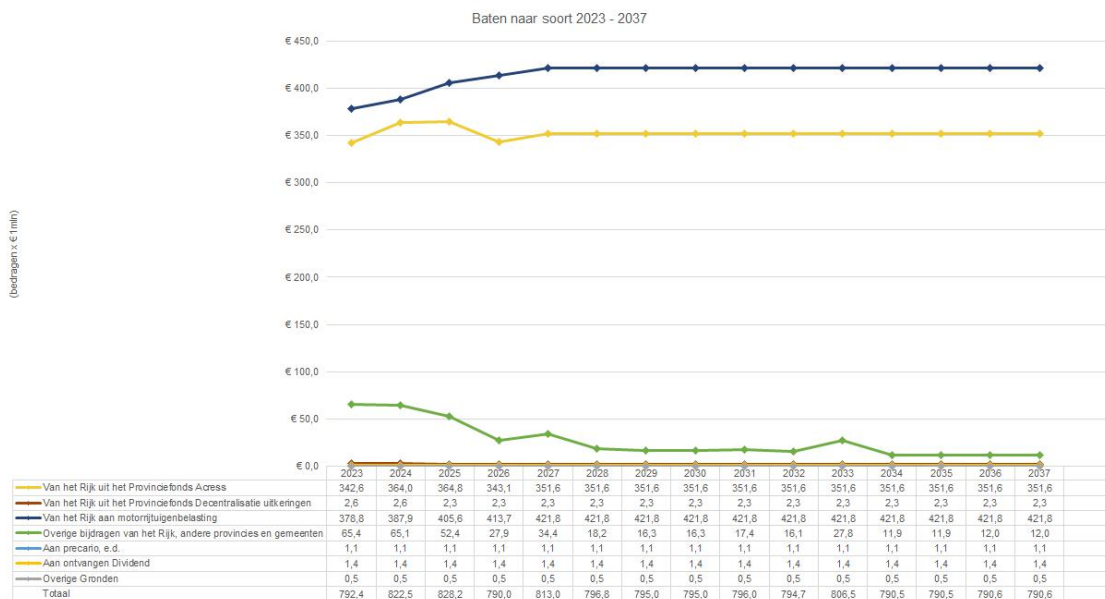
Ontwikkeling van de lasten

Toelichting:

De lasten stijgen de komende jaren in 2024 zelfs tot € 927 mln. Vanaf 2027 de blijven de lasten stabiel rond de € 850 mln. Dit lasten niveau is fors hoger dan in de kadernota en is het gevolg van de structureel opnemen van beleidsonderwerpen die structureel van aard zijn. Zoals in het begrotingssaldo al te zien was past dit lasten niveau niet bij het huidige structurele begrotingssaldo en zal in de begroting 2024 gestuurd worden op verlagen van de structurele lasten of verhogen van de structurele baten.

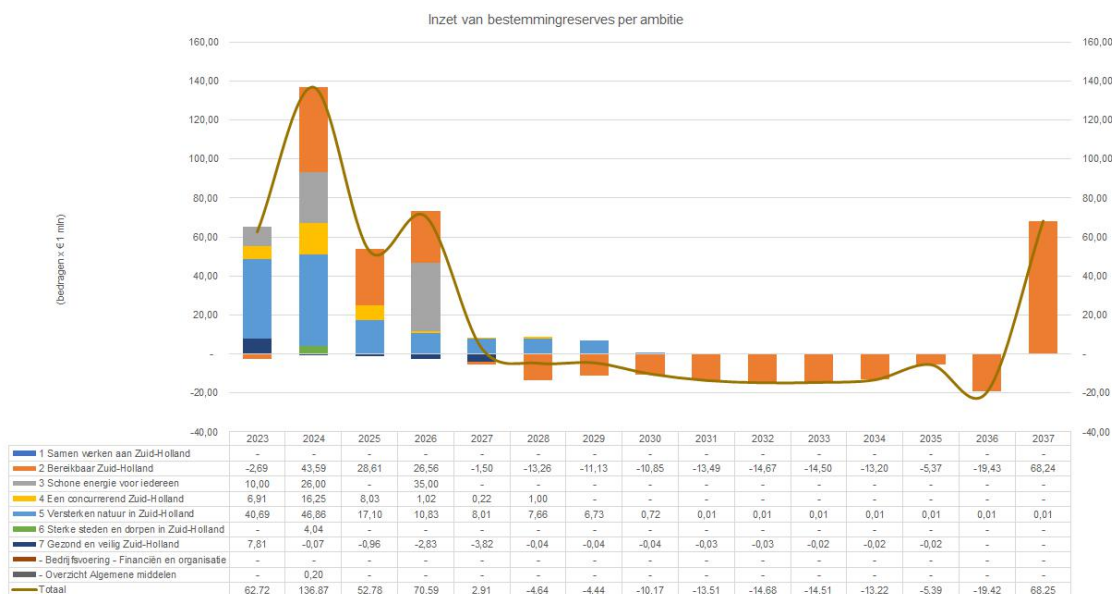
Ontwikkeling van de baten

Toelichting:

Naast de baten die de provincie ontvangt vanuit het provinciefonds en de opcenten motorrijtuigenbelasting, die binnen het overzicht algemene middelen en organisatie staan, ontvangen we ook baten direct in de ambities. Met name Ambtie 5 is afhankelijk van specifieke baten. Vanaf 2025 nemen nu de baten in Ambtie 5 af en daarmee ook de bijbehorende lasten. Echter er worden nog meer specifieke baten verwacht, deze zullen worden opgenomen zodra die beschikkingen binnen zijn. De baat in 2033 binnen Ambtie 5 wordt veroorzaakt door PMR IJsselmonde.

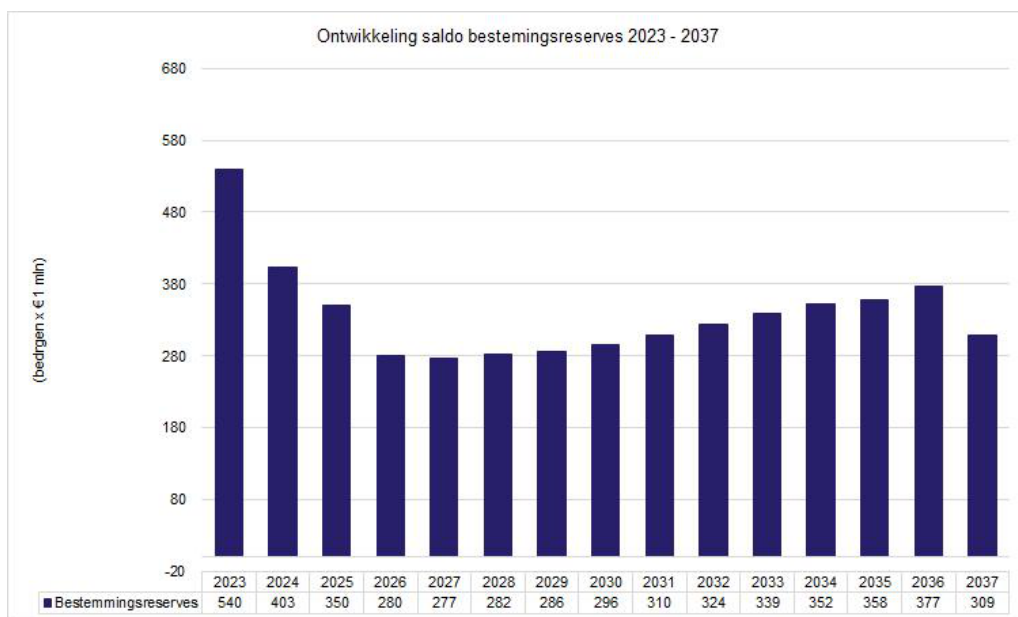
Ontwikkeling van de saldo's bestemmingsreserves

Toelichting:

Als er uit een bestemmingsreserve meer onttrokken wordt dan toegevoegd dan nemen de lasten en of baten toe. Het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen is hetgeen wat als inzet op de ambitie terug te zien is in de lasten. De komende jaren worden er dus veel bestemmingsreserves ingezet vanaf 2028 wordt er minder ingezet in de lasten en juist weer middelen toegevoegd aan de reserves. Dit gebeurt volledig in Ambitie 2.

De bestemmingsreserves zijn reserves die met een bepaald doel zijn ingesteld. Deze bestemmingsreserves zijn bij het instellen van de reserves (uiteindelijk) gevoed vanuit/via het begrotingssaldo. De inzet van de huidige bestemmingsreserves via de ambities heeft daarom ook geen effect op het begrotingssaldo. De algemene reserve is geen onderdeel van de bestemmingsreserves en is daarom dan ook niet meegenomen in deze overzichten.

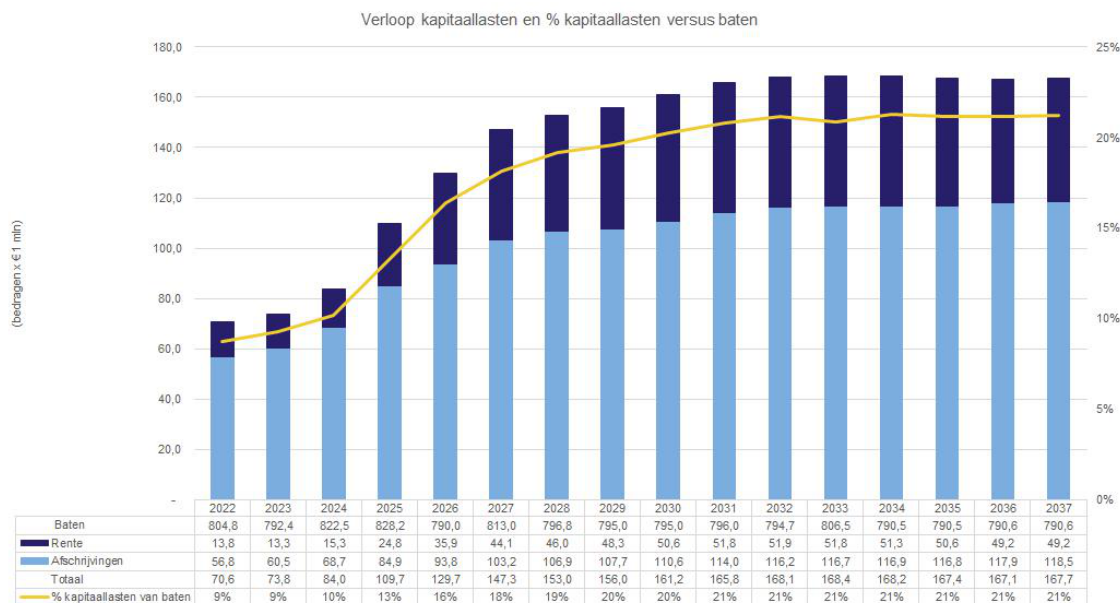
Toelichting:

In bovenstaande grafiek is zichtbaar dat het totaal aan bestemmingsreserves afneemt tot en met 2028 en daarna weer begint te toenemt. Dit wil niet zeggen dat de reserves na 2028 niet meer ingezet zullen worden maar wel dat de onttrekkingen aan de reserves nog niet volledig gepland en/of verwerkt zijn in toekomstige jaren. De bestemmingsreserves Egalisatiereserve beheer & Onderhoud, Mobiliteit en Reserve ontwikkelopgave natuur blijven op een hoog saldo staan in de periode naar 2037 toe.

EI 4 Naam	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037
#Bedrijventerreinen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
#Jonge ambtenaren	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Beheerplannen Natura 2000 en PAS	10	8	7	5	4	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Bereikbaarheid	35	20	17	14	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13
Egalisatiereserve beheer & onderhoud	94	73	56	44	53	64	71	79	90	101	112	122	128	148	80
Groene ambities	25	17	12	10	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
InnovationQuarter	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Interreg-cofinanciering EFRO	3	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
IODS	5	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Life Science & Health	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
MIT MKB Innovatiestimulering topsect	11	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
MJP Bodem, ondergrond en grondwater	19	16	15	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14
Mobiliteit	111	104	95	83	77	80	83	86	89	92	96	99	99	98	98
NatuurNetwerk Nederland	42	22	14	9	4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Nazorg stortplaatsen	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Ontw.persp.Grevelingen/Volkerak-Zoom	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
Overcommitting OP-West	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Regionale gebiedsgerichte projecten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Regionale netwerken in Zuid-Holland	3	2	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Res Project duurzaam ontw. Zuidplaspold	9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Reserve Ontwikkelopgave natuur	57	51	51	52	56	53	48	48	48	48	48	48	48	48	48
Reserve UPG 40	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Restauratie&herbestemming monumenten	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

EI 4 Naam	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037
Risicoreserve Energiefonds	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Risicoreserve Revolverend Verenfonds	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Risicoreservering Grevelingen	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Versterking economie	11	5	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Warmteleiding Warmteling	61	35	35	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zandmotor	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Eindtotaal	540	403	350	280	277	282	286	296	310	324	339	352	358	377	309

Verloop kapitaallasten en % kapitaallasten versus de baten

Toelichting:

De kapitaallasten bestaan uit afschrijvingen en rente. De kapitaallasten zijn een gevolg van investeringen en kennen afhankelijk van het type investering een bepaalde looptijd, dit kan tot 30 jaar lang zijn. De kapitaallasten leggen een beslag op baten die de provincie binnen krijgt. Er is gekozen om het als percentage van de baten in beeld te brengen omdat daarmee beter inzichtelijk wordt welk deel van de inkomsten besteed worden aan de kapitaallasten. Het resterende deel kan voor andere doeleinden worden ingezet. Om een sluitende begroting te houden kunnen de kapitaallasten en het resterende deel niet hoger dan 100% worden.

Duurzame ontwikkeling

Wij bouwen aan een welvarende provincie voor iedereen, voor nu en voor de toekomst. Voor een economisch én ecologisch duurzame toekomst kijken we vooruit en hebben we te zoeken naar een nieuwe balans, voor onze huidige inwoners en voor toekomstige generaties. Dat is een balans waarin geen grondstoffen worden verspild, waarin onze uitstoot aan broeikasgassen tot nul is gereduceerd, waarin we toegerust zijn op klimaatverandering en zeespiegelstijging en waarin de Zuid-Hollandse natuur gezond en veerkrachtig is. Klimaat, circulariteit en biodiversiteit zijn de onderwerpen die een nauwe relatie hebben met al ons werk. We pakken ze in samenhang aan in onze ambities en opgaven.

Hieronder is beschreven hoe deze relaties eruitzien en wat de stand van zaken op de planvorming rond deze duurzaamheidsthema's is.

Klimaat

Energietransitie/klimaatmitigatie

De uitstoot van broeikasgassen zoals CO₂ en methaan zijn belangrijke veroorzakers van klimaatverandering. Daarom sturen wij in al ons beleid en ons handelen op het terugdringen van uitstoot door onszelf en door andere partijen in de provincie. We stimuleren de transitie naar het ontwikkelen en inzet van duurzame energiebronnen in alle sectoren, ook via ons eigen energiegebruik, opdrachten- en aanbestedingsbeleid. Verminderen van de energiebehoefte (Energiebesparing) is een belangrijke pijler.

De inzet van het college is vastgelegd in het [Uitvoeringsprogramma Schone energie voor iedereen 2020-2023](#) en wordt jaarlijks verantwoord via de Meterstand, zie [Energie - Provincie Zuid-Holland](#).

De plannen en inzet zijn in lijn met het nationale Klimaatakkoord en in het verlengde van Europese afspraken. In 2023 wordt onze inzet doorgelicht en waar nodig en mogelijk herijkt op het nieuwe coalitieakkoord van het Rijk en de Fitfor55- en RepowerEU-ambities van Europa. De provinciale inzet betreft Ambitie 3 voor de verduurzaming van gebouwen, elektriciteit en industrie, legt actief verbinding met de inzet op schone mobiliteit (Ambitie 2), duurzame landbouw en landgebruik (Ambitie 5) en opgaven als biodiversiteit, circulariteit, luchtkwaliteit en klimaatadaptief bouwen.

Klimaatadaptatie

We houden er rekening mee dat het klimaat in Nederland er over een aantal jaren echt heel anders uit zal zien: meer extreme regenbuien, langere droge en hete zomers, minder wateraanvoer via de rivieren en versnelde zeespiegelstijging. Om investeringskeuzes in Zuid-Holland door onszelf en anderen te kunnen laten renderen voor de toekomst, zullen we nú al moeten meewegen hoe deze keuzes kunnen bijdragen aan het verminderen van de effecten daarvan en of investeringen daar ook in de toekomst tegen bestand zullen zijn. Ook in het toekomstige klimaat willen we dat Zuid-Holland een gezonde, veilige en leefbare basis blijft om te wonen, te werken en te ondernemen. Daarom hebben we ons als provincie gecommitteerd aan de nationale doelstelling om in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust te zijn ingericht (Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie).

Basis voor onze aanpak in alle sectoren is onze [Klimaatadaptatiestrategie "Weerkrachtig Zuid-Holland"](#) die in 2019 is vastgesteld. In de begin 2022 vastgestelde ["Uitvoeringsagenda Klimaatadaptatie Zuid-Holland 2022-2023"](#) zijn per provinciaal beleidsveld de daarbij behorende acties in de huidige collegeperiode vastgesteld.

Op onder andere het gebied van Bouwen en Wonen, Infrastructuur, Energietransitie, Groen, Waterveiligheid, Waterbeschikbaarheid, en Erfgoed zijn heldere doelen, handelingsperspectief en instrumentarium ontwikkeld, die nu verdere toepassing en uitvoering krijgen als integraal onderdeel van de verschillende beleidsvelden zelf. De integrale verplichting om klimaatadaptief te handelen is geborgd in onder andere het provinciale

Omgevingsbeleid, de provinciale Omgevingsverordening en het provinciale Inkoopbeleid. In de ontwikkelde [Monitor Klimaatadaptatie](#) kan op provincie-niveau de omvang van de integrale opgave door klimaatverandering worden gevolgd.

Circulair

In 2020 is de strategie "[Circulair Zuid-Holland: Samen versnellen](#)" vastgesteld. Hierin is de provinciale ambitie voor een circulaire maatschappij opgeschreven en vertaald naar verschillende inhoudelijke thema's en actielijnen. Dit vormt het vertrekpunt voor de uitvoering door de provinciale organisatie.

Om de transitie naar een Circulair Zuid-Holland te realiseren, zijn steeds meer opgaven en ambities aan de slag met circulair. Een concernbreed opgaveteam jaagt circulaire ontwikkelingen aan en organiseert enkele zaken centraal.

Om de circulaire doelstelling te behalen, wordt circulair gaandeweg een normaal onderdeel van het werk en de middeleninzet in de ambities. De in 2022 opgestelde agenda biedt voor alle ambities een overzicht van de huidige acties richting een circulair Zuid-Holland en geeft een doorkijk naar kansen voor circulariteit in de toekomst. De agenda laat zien dat de weg richting een circulaire provincie is ingeslagen, maar dat een intensivering en versnelling nodig is om de doelstelling van een volledig circulaire provincie in 2050 te halen. Tegelijkertijd biedt de route naar een circulaire samenleving een uitweg voor meerdere grote opgaven van nu. Een goed voorbeeld is de circulaire landbouw als onderdeel van een nieuw perspectief voor de agrarische sector in onze provincie. Ook helpt circulariteit in het bereiken van de CO₂-reductiedoelen.

Biodiversiteit en natuurinclusief

Dit thema is onderdeel van Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland. Biodiversiteit is tot voor kort vanuit deze ambitie in samenwerking met andere opgaven aangepakt op basis van kansen die zich voordeden, zoals bijvoorbeeld trajectaanpak van provinciale wegen, vergroening van bedrijventerreinen en de Groene Cirkel groene gezonde stad.

Zuid-Holland is nauw betrokken bij de totstandkoming van de (eerste) landelijke agenda natuurinclusief en de verdere ontwikkeling daarvan. We werken aan de verdere versterking van de samenhang, sturing en planvorming van biodiversiteit in onze opgaven. Najaar 2022 zal de toekomstverkenning Zuid-Holland Natuurinclusief 2050 worden gepubliceerd. En we zetten stappen naar een Zuid-Hollandse Agenda Natuurinclusief, die voortbouwt op de landelijke agenda en de provinciale toekomstverkenning.

Ambities

Ambitie 1 Samen werken aan Zuid-Holland

De provincie verbindt

De provincie vervult diverse rollen en taken als middenbestuurslaag tussen Europa, Rijk en gemeenten. De provincie is de bestuurslaag bij uitstek om bovenregionale vraagstukken op te pakken. Bijvoorbeeld op het gebied van milieu, recreatie en vervoer en voor alles wat de verbinding brengt tussen dorp en stad. De provincie is ook bij uitstek in staat om afstemming en verbinding tussen gemeenten te stimuleren. De provincie heeft vanuit haar bovenregionale rol zicht op maatschappelijke vraagstukken en de onderlinge verbanden, trends en best practices.

Complexe opgaven voor openbaar bestuur

De opgaven waar het openbaar bestuur voor gesteld staat, zijn de afgelopen jaren onmiskenbaar complexer geworden. Vooral de transitieopgaven, zoals sociaal domein, energietransitie en klimaatadaptatie, vragen om meer integraliteit en samenwerking tussen overheden en met de samenleving. Er wordt om oplossingen gevraagd, terwijl tegelijkertijd het probleem zich nog ontvouwt. Achteraf kunnen we pas vaststellen wat heeft gewerkt. Met de decentralisatie van taken (decentralisaties sociaal domein, straks Omgevingswet) zijn opgaven en bevoegdheden bovendien naar het lokaal niveau gebracht. De (financiële) verantwoordelijkheid van gemeenten is hierdoor fors toegenomen. Dit vraagt ook op lokaal niveau om meer kennis, expertise, betrokkenheid van de samenleving en een solide financiële huishouding om een bijdrage te kunnen leveren aan de maatschappelijke opgaven. Zonder een goed functionerende democratie en bestuur en sterke gemeenten die hun taken goed kunnen uitvoeren gaat het niet lukken om de grote maatschappelijke opgaven te realiseren.

We streven naar een effectief bestuur

Wij investeren in behoud en verbetering van de kwaliteit van het openbaar bestuur en onze democratie. Voor een goed werkende democratie zijn lokale en regionale media belangrijk. We streven ernaar dat het vertrouwen van inwoners in het openbaar bestuur groeit of op zijn minst gelijk blijft. Een goed openbaar bestuur begint bij onszelf. We staan voor effectief eigen bestuur, waarbij effectieve samenwerking op alle niveaus (met collega-overheden, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen, inwoners, PS-GS, regionaal, landelijk en Europees) het uitgangspunt is. Samen geven we vorm aan de identiteit van Zuid-Holland: veelzijdig, inclusief en vernieuwend. We vinden het belangrijk om zaken sneller uit te voeren. De opgaven zijn vaak complex. We betrekken daarom onze inwoners, organisaties en bedrijfsleven vroegtijdig bij besluitvorming. We stellen ons open en met vertrouwen op voor initiatieven vanuit de samenleving. We maken ruimte voor verschil, experimenten en maatwerk. Participatie verschilt per onderwerp en rol die we als provincie hebben. De volksvertegenwoordiging blijft het laatste woord houden. Wij zijn constructief, maar zijn ook duidelijk als iets niet kan.

Wat willen we bereiken?

Beleidsdoel 1-1 Beter Bestuur

Samen met de Zuid-Hollandse gemeenten werken we aan behoud en versterking van de kwaliteit van het openbaar bestuur. Overheden hebben een hoge kwaliteit van bestuur als deze:

- Visie en ambitie hebben en over voldoende slagkracht beschikken om opgaven te realiseren (*effectief en presterend*);
- In verbinding staan met en in staat zijn om te luisteren naar elkaar, hun inwoners, ondernemers en maatschappelijk middenveld (*responsief en verbonden*);
- Betrouwbaar, transparant, (democratisch) legitiem en integer handelen (*robuust & integer*);
- Met elkaar en anderen leren, innoveren en durven te experimenteren om oplossingen te vinden voor complexe transitieopgaven (*lerend en innoverend*).

Deze vier lijnen staan centraal in het programma 'Beter Bestuur' dat we samen met onze bestuurlijke partners (gemeenten, Rijk, gemeenschappelijke regelingen, waterschappen) ontwikkelden. Het programma draagt bij aan

kwaliteitsverbetering van het openbaar bestuur in Zuid-Holland, een kerntaak van de provincie. Het programma bevat de accenten die we binnen deze opgave leggen, inclusief de uitvoering van onze wettelijke taken (zoals bijvoorbeeld financieel en interbestuurlijk toezicht).

Dit programma is in het voorjaar van 2020 vastgesteld. Eenmaal per jaar rapporteren wij de voortgang aan Provinciale Staten.

Ook voor onze provinciale organisatie werken we langs de vier genoemde lijnen aan versterking van het provinciale bestuur. We nemen hierbij de leerpunten uit de terugblik over de vorige collegeperiode als uitgangspunt. Resultaat en voortgang toetsen wij regelmatig met het klanttevredenheidsonderzoek en het reputatieonderzoek.

Beleidsdoel 1-2 Sterke Samenleving

Maatschappelijke ontwikkelingen zijn in toenemende mate verweven, complex en ambigu. Een aanpak met standaardoplossingen en vaste procedures werkt niet. Vanuit de eigen bovenregionale rol heeft de provincie zicht op verwevenheid in vraagstukken, trends en best practices. Vanuit die rol ontwikkelen we kennis en verbinden we partners.

In een sterke samenleving zijn overheden en bestuur in staat om zich aan te passen aan de eisen van deze tijd. Als zij dat niet doen, voelen verschillende groepen mensen zich niet meer betrokken bij onze samenleving en democratie. We vinden het daarom belangrijk dat inwoners zich vertegenwoordigd weten en ruimte hebben voor participatie (zowel digitaal als fysiek). Dat vraagt van de hele provinciale organisatie om een alerte en lerende houding, die de energie en het oplossend vermogen uit de samenleving weet te benutten. We maken daarbij tijdig en transparant keuzes in het participatieproces en hanteren daarbij het '[participatiekompas](#)'.

We willen de kracht van de samenleving versterken door:

- Onze inwoners, organisaties en bedrijfsleven vroegtijdig te betrekken bij besluitvorming en open te staan voor initiatieven vanuit de samenleving;
- Inzicht en kennis over maatschappelijke vraagstukken en 'best practices' te ontwikkelen en te delen.

Wat gaan we doen om het beleidsdoel te realiseren?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we deze vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 1-1 Beter Bestuur

Beleidsprestatie 1-1-1 Sterke gemeenten

Eind 2022 wordt een eindrapportage van het programma Beter Bestuur opgeleverd. In 2023 zullen we in ieder geval de visie met haar vier programmaliijnen continueren en acties voor een nieuw programma voorbereiden. De volgende onderwerpen en acties pakken we op in 2023:

- **Effectief en presterend:** we ondersteunen gemeenten met samenwerking effectiever opzetten en doelstellingen behalen. In 2023 zullen we voortbouwen op de initiatieven die we samen met diverse regio's al hebben ontplooid. Voorbeelden zijn de uitvoeringsagenda van de Duin- en Bollenstreek, de propositie Delft en de onderzoeken naar de bestuurlijke regionale ecosystemen in Zuid-Holland Zuid en Midden-Holland. Het besluit van het kabinet om in de periode 2022 – 2024 middelen beschikbaar te stellen voor nieuwe regiodeals biedt kansen voor onze regio's. We stemmen af met Rijk en regio's en stimuleren regio's om de regiodeals zo optimaal mogelijk in te zetten.
- **Responsief en verbonden:** we blijven de goede relaties met de Vereniging van Zuid-Hollandse gemeenten (VZHG) en Zuid-Hollandse Vereniging van Kleine Kernen continueren en gezamenlijke congressen voorbereiden. Ook blijven we advies en trainingen aanbieden aan gemeenten en waterschappen over participatie, zoals die in relatie tot de Omgevingswet. Extra aandacht gaat uit naar kennismakingen en ontmoetingen van het nieuwe college en PS met andere overheden, maatschappelijke partners, bedrijven en inwoners.

- Robuust en integer: we blijven ons inzetten voor goede interbestuurlijke verhoudingen, inclusief de financiële aspecten daarvan: 'geen taken zonder knaken'. Er is momenteel namelijk nog veel onduidelijk over de toekomstige financiële situatie en financieringssystematiek van decentrale overheden. We blijven daarnaast waar nodig of gewenst begrotingsscans uitvoeren en kennis en goede voorbeelden delen vanuit ons financieel toezicht. Verder gaan wij de besteding van impuls gelden van BZK coördineren, die bestemd zijn om de interne weerbaarheid en slagkracht van kleine(re) gemeenten te versterken bij ondermijning en andere vormen van oneigenlijke druk.
- Wij willen wij op mede-initiatief van de VZHG een nieuw instrument ontwikkelen voor gemeenten met de focus op zelfreflectie, leren en verbeteringen, om zo een objectief inzicht te krijgen in het eigen functioneren. Vergelijkbaar met bijvoorbeeld de wijze waarop universiteiten en hogescholen regelmatig intervisietrajecten organiseren via peer reviews. Dit instrument, met als werktitel 'de spiegel', willen wij in 2023 samen met drie pilotgemeenten ontwikkelen.
- Lerend en innoverend: 20 mei 2022 is het kennis- en netwerkplatform [Zuid-Holland Academie](#) gelanceerd. Deze academie willen wij actief met onze partners programmeren met onderzoeken, bijeenkomsten, workshops, presentaties en andere evenementen. Verder willen wij de Subsidieregeling Interbestuurlijke Samenwerking herijken, zodat deze beter aansluit op onze visie op goed openbaar bestuur in Zuid-Holland en deze vier programmalijnen.

Beleidsprestatie 1-1-2 Vitaal provinciaal bestuur

Welke maatregelen zien we in de beleidsprestatie?

- Het college van Gedeputeerde Staten bestaat deze collegeperiode, naast de Commissaris van de Koning, uit zes gedeputeerden. Gedeputeerde Staten geven uitvoering aan het Coalitieakkoord 2019-2023 'Elke dag beter. Zuid-Holland'. Dit akkoord is verwerkt in de provinciale begroting. In het declaratieregister van Gedeputeerde Staten, dat eens per kwartaal verschijnt, worden de bestuurskosten van Gedeputeerde Staten vermeld.
- De provinciale organisatie wil weerbaar, betrouwbaar, transparant en legitiem zijn en integer handelen. Om meer weerbaar te zijn, pakken we ondermijning aan en voeren we de Wet Bibob uit (Bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur). Ook bevorderen we kennisdeling over de Wet Bibob tussen gemeenten en omgevingsdiensten onderling. We werken als provincies samen aan de ontwikkeling van een toolbox Interne Weerbaarheid Provincies. Dit instrumentarium zetten we in om kwetsbaarheid van bestuur en organisatie te voorkomen en te verkleinen. Dat doen we door risico's te (her)kennen en integer en bewust handelen (nog meer) te bevorderen. Ook blijven we aandacht houden voor de capaciteit om verzoeken te behandelen in het kader van de Wet open overheid (Woo). De trend van de verzoeken onder (voorheen) de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) van de afgelopen jaren zet ook onder de Woo onverminderd door. Verzoeken betreffen met regelmaat complexe en/of politiek-bestuurlijk gevoelige onderwerpen en zijn vaak omvangrijk. Deze trend vraagt om voortdurende bijsturing van ons (digitale) Woo-proces, zodat we de verzoeken efficiënt kunnen behandelen. In 2023 wordt - samen met alle andere Nederlandse bestuursorganen - gestart met het actief openbaar maken van de eerste informatiecategorieën conform de implementatiestrategie van de minister.
- Door samenwerking binnen het Interprovinciaal Overleg (IPO) gaat Zuid-Holland strategische allianties aan om relevante wet- en regelgeving te beïnvloeden. Voor onze lobby- en beïnvloedingstrajecten op nationaal niveau versterken we de komende periode onze functie Public Affairs. Ook gaan we een strategische lobbyagenda opstellen. Zo brengen we de Zuid-Hollandse belangen tijdig op de juiste plekken voor het voetlicht. Waar mogelijk bundelen we onze lobbykracht met partners uit de regio, zoals bij de Groeiagenda.
- De maatschappelijke opgaven van onze regio stoppen niet bij de provinciegrens en worden ook beïnvloed door internationale ontwikkelingen. Wij werken dan ook grensoverschrijdend samen. Internationale activiteiten -zoals lobby op wet- en regelgeving uit Brussel, kennisdelen met andere regio's in netwerken, participeren in Europese projecten- dragen allemaal bij om onze provinciale doelen te behalen. We werken ambtelijk en bestuurlijk samen met verschillende partners, zowel uit Nederland (bv in EBZ-verband, met de

Randstadprovincies, of in het Huis van de Nederlandse Provincies), als uit Europa (bv met de regio's Vlaanderen en Noordrijn-Westfalen) en internationaal (China).

Programma Omgevingsbeleid

We hebben een actuele en digitale langetermijnagenda Omgevingsbeleid, Omgevingsvisie, Omgevingsverordening en Omgevingsprogramma. Het Omgevingsbeleid is modulair vormgegeven, dit betekent dat we continu werken aan actualisatie.

Programma Stikstof

Provincies zijn verantwoordelijk voor de bescherming van de Natura 2000-gebieden binnen hun grenzen. Door te grote stikstofdepositie op verschillende Natura 2000-gebieden in Nederland is het echter niet mogelijk om die gebieden op een goede manier in stand te houden. In Zuid-Holland gaat het om twaalf stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Met de uitspraak van de Raad van State over het Programma Aanpak Stikstof (PAS) van 29 mei 2019 is de vergunningverlening voor activiteiten die stikstofdepositie veroorzaken grotendeels stil komen te liggen. Op 10 december 2019 hebben Gedeputeerde Staten het plan van aanpak voor het programma stikstof vastgesteld ('Naar een gebiedsgerichte aanpak Natura 2000/stikstof') voor uitvoering in 2020 en verder. In maart 2021 hebben Gedeputeerde Staten de Eerste Uitvoeringsagenda Stikstof vastgesteld ('Eerste Uitvoeringsagenda Stikstof'). In deze uitvoeringsagenda stikstof beschrijven wij de verdere aanpak en uitvoering van het stikstofdossier.

Met de startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) die het Rijk op 10 juni heeft vastgesteld wordt de stikstofopgave gekoppeld aan andere belangrijke opgaven in het landelijk gebied, zoals de Kaderrichtlijn Water, klimaat en biodiversiteit. De gebiedsgerichte aanpak vanuit het stikstofdossier, waarbij de focus lag op de gebieden rondom de Natura 2000-gebieden zullen wij verbreden naar het gehele landelijk gebied. De komende maanden gaan wij met partners afspraken maken hoe we het stikstofdossier en het NPLG verder organiseren. De drie pijlers voor uitvoering van het stikstofdossier blijven ook in 2023 staan: natuur herstellen, stikstofbronnen verminderen en maatschappelijke ontwikkelingen mogelijk maken. Daarbij moeten alle sectoren een bijdrage leveren aan de emissiereductie van stikstof. Maatregelen, zowel generiek als gebiedsgericht, dienen te landen in het Gebiedsplan NPLG dat wij voor 1 juli 2023 aan het Rijk moeten aanbieden. Deze plannen zijn voor het Rijk de basis om de middelen uit het transitiefonds aan de provincies beschikbaar te stellen om stikstofemissies te reduceren. Het gaat daarbij om onder meer innovatieve maatregelen en mogelijkheden voor aankoop, verplaatsing of extensivering van agrarische bedrijven. Als provincie hebben we beperkt eigen middelen voor innovatie, aankoop en cofinanciering van rijksregelingen. Ook zetten we in op rijksmiddelen vooruitlopend op het transitiefonds. De gebiedsprocessen uit het stikstofdossier in de huidige vier gebieden worden verbreed naar gebiedsgerichte aanpakken uit het NPLG binnen drie grotere gebieden (Veenweidegebied, Zuid-Hollandse Delta en Kust- en Duingebied). De vier bestaande gebiedsagenda's en het gebiedsplan 0.5 van het stikstofdossier worden gezamenlijk uitgewerkt tot een gebiedsplan NPLG.

Naast deze gebiedsgerichte aanpak blijft er ook aandacht voor de vergunningverlening. De omgevingsdienst Haaglanden zal bij vergunningverlening de beleidsregels rond extern salderen en verleasen uitvoeren. Daarnaast kan ook de Stikstofbank benut worden, mits partijen zorgdragen voor vulling. Het Rijk is verantwoordelijk voor legalisering van de meldingen onder het PAS. Wij hebben echter besloten om hier als provincie een actievere rol te pakken, omdat de legalisering te lang op zich laat wachten. In het plan van aanpak PAS-melders dat wij in november 2022 opleveren, beschrijven wij de aanpak van het dossier PAS-melders voor de jaren 2023 en verder. Het Rijk heeft aangegeven dat zij middelen ter beschikking stellen aan de provincies om PAS-melders te kunnen legaliseren.

In IPO-verband en met het Rijk werken we ook in 2023 verder aan de langetermijnaanpak van de stikstofproblematiek en ontwikkelen wij een visie voor de toestemmingsverlening op de lange termijn. Op basis van die visie gaan provincies en Rijk een toekomstbestendige systematiek uitwerken om vergunningen en toestemmingsbesluiten te verlenen.

Festival van de Toekomst

Elke twee jaar organiseert de provincie het Festival van de Toekomst. Met dit evenement wil de provincie de innovatiekracht van de regio laten zien én bevorderen. Tijdens het festival ontmoeten verschillende spelers op het toekomsttoneel van de provincie elkaar. Ze signaleren samen nieuwe ontwikkelingen, stimuleren kruisbestuiving tussen verschillende sectoren en creëren waardevolle verbindingen tussen verschillende werelden. Daarnaast vergroten we de wendbaarheid en slagvaardigheid van de eigen organisatie door 'binnen en buiten' met elkaar te verbinden. Door de coronasituatie hebben we tot twee keer toe moeten afzien van de organisatie van een Festival van de Toekomst. In eerste instantie was het festival in het najaar 2022 gepland, maar door een overvloed aan concurrerende bijeenkomsten rond die tijd hebben we besloten om het festival naar 2023 te verplaatsen. Wel zijn we partner bij 'Impactfest 2022' georganiseerd door de gemeente Den Haag, een enigszins vergelijkbaar evenement met een vergelijkbare (gemeenschappelijke) doelgroep en 'ecosysteem'. Dit vindt plaats op 15 november 2022.

Programma inclusief Zuid-Holland

Inclusief Zuid-Holland richt zich op gelijke kansen voor alle inwoners van de provincie. GS kiezen ervoor dit in het vervolg niet vanuit een afzonderlijk programma vorm te geven. Het thema is integraal onderdeel van iedere ambitie. Om die reden werken we aan een digitaal platform voor kennisdeling en ontmoeting.

Beleidsdoel 1-2 Sterke Samenleving

Beleidsprestatie 1-2-1 Innovatieve participatie en communicatie

Welke maatregelen zien we in de beleidsprestatie?

Innovatieve communicatie

In 2023 organiseren we een nieuw Festival van de Toekomst. Hierbij houden we vanzelfsprekend rekening met de coronapandemie. We houden ons aan RIVM-richtlijnen en we mikken op een hybride evenement: een combinatie van online en fysieke ontmoeting.

Innovatieve participatie

Participatie is een belangrijk principe om een sterke samenleving te bereiken. Participatie heeft als doel om tot betere plannen en besluiten te komen en daarmee het draagvlak voor besluitvorming te vergroten.

- Effectief & presterend: om participatie naar een hoger plan te tillen, blijven we invulling geven aan de in 2018 vastgestelde [participatienotitie](#).
- Responsief & verbonden: samen met een aantal Zuid-Hollandse gemeenten maken we gebruik van de open source participatiesoftware van 'Open Stad'. Dit instrument voor online participatie kan helpen om beter aan te sluiten bij ideeën in de samenleving en verbinding met medeoverheden te leggen door ervaringen te delen. Door corona zijn online tools van grote toegevoegde waarde. Wij gaan ervan uit dat ook na deze pandemie online participatietools zoals Open Stad in een behoefte blijven voorzien.
- Robuust & integer: we willen verschillende groepen inwoners bereiken en streven ernaar een zo breed mogelijk palet aan perspectieven in beeld te hebben. Zo willen we voorkomen dat door participatie voor bepaalde groepen juist extra drempels worden gecreëerd. We continueren daarom experimenteren met vernieuwende vormen van participatie. Offline en ook online.
- Lerend en innovierend: wij richten ons erop diverse participatievormen in concrete beleids- en uitvoeringstrajecten in praktijk te brengen. Daarbij staat leren van onze ervaringen centraal. We monitoren participatietrajecten en delen de lessen actief binnen de provinciale organisatie.

Beleidsprestatie 1-2-2 Maatschappelijke ontwikkelingen

Welke maatregelen zien we in de beleidsprestatie?

- De ontwikkelingen van de afgelopen jaren (coronapandemie, internationale conflicten, verschillende vormen van tweedeling in de maatschappij) betekenen dat we met nieuwe vraagstukken te maken hebben waar zowel kansen als bedreigingen uit voortkomen. De strategische kennisfunctie helpt de provinciale organisatie en verwante kennispartners om kennis te bundelen, vanuit diverse perspectieven vooruit te kijken en handelingsperspectieven te ontwerpen.
- Effectief en presterend: om de doelmatigheid en doelgerichtheid van beleid te verbeteren, zullen we nieuwe inzichten op basis van strategische kennis ook inzetten voor onze lobbytrajecten, bijvoorbeeld op het terrein van het sociaal domein.
- Responsief en verbonden: we verspreiden deze strategische kennis tijdig en actief binnen ons netwerk, ook zonder dat we al antwoorden hebben geformuleerd op vraagstukken.
- Robuust en integer: een belangrijk deel van de strategische kennisfunctie wordt gevormd door thema's rond ondernijning, integriteit en weerbaarheid.
- Lerend en innoverend: bij urgente maatschappelijke ontwikkelingen ondernemen wij gericht actie om het gezamenlijk leren binnen het netwerk te stimuleren. Daarnaast doen we eigenstandig onderzoek naar sector overstijgende maatschappelijke vraagstukken in de vorm van een strategische kennisfunctie. En we bundelen onze strategische kennis met die van andere partners naar bijvoorbeeld thema of geografie zodat we nieuwe verbanden ontdekken.

Naast provinciale bestuurstaken heeft de commissaris van de Koning (CdK) ook een aantal rijkstaken. De taken en bevoegdheden van de CdK staan in [de Provinciewet](#) en zijn verder vastgelegd in de [Ambtsinstructie](#) van de CdK. In de ambtsinstructie staat – op hoofdlijnen – beschreven welke taken de commissaris hierbij heeft:

- De CdK bevordert de door hem noodzakelijk geachte samenwerking tussen in zijn provincie werkzame rijksambtenaren en personen deel uitmakend van de krijgsmacht, en tussen deze functionarissen en het provinciaal bestuur, de gemeentebesturen en de waterschapsbesturen.
- De CdK ziet toe op het bestuurlijk functioneren van de veiligheidsregio's, in de warme en koude fase van een crisis en maakt waar mogelijk gebruik van zijn aanwijzingsbevoegdheid;
- De CdK ziet toe op een ordelijk verloop van de procedures met betrekking tot de (her-) benoeming en ontslag van een (waarnemend-)burgemeester;
- De CdK informeert de minister bij verstoorde bestuurlijke verhoudingen in een gemeente en wanneer de bestuurlijke integriteit van een gemeente in het geding is. Hij informeert de minister daarbij tevens over de maatregelen die hij ter zake neemt.
- De CdK zendt een ingekomen voorstel tot verlening van een onderscheiding met zijn advies en het advies van de burgemeester van de woonplaats van de te decoreren persoon aan het Kapittel voor de civiele orden.

De CdK legt voor de uitvoering van deze eigenstandige taken en bevoegdheden verantwoording af aan de minister van BZK. Om die reden krijgt de CdK voor deze rijkstaken ondersteuning en advies van zijn (eigen) kabinet. De afgelopen jaren heeft het kabinet expliciet verbreding gezocht in de werkzaamheden en wordt er vaker dan voorheen de verbinding gelegd met provinciale opgaven (regionale samenwerking en ondernijning). Ook worden er taken uitgevoerd voor provinciale doelstellingen die de bevoegdheid van de CdK raken. Denk bijvoorbeeld aan integriteit van provinciale bestuurders, coördinatie van het asielvraagstuk en van de provinciale crisisorganisatie.

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

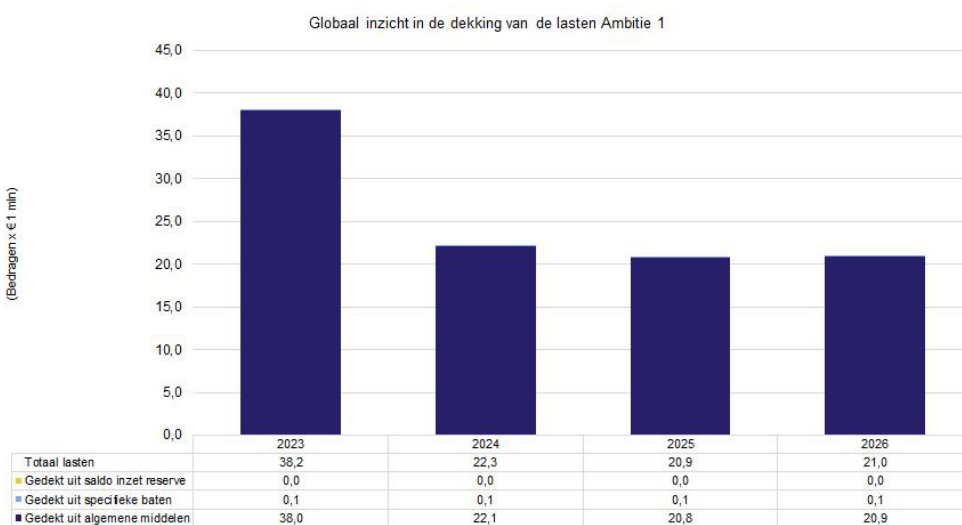
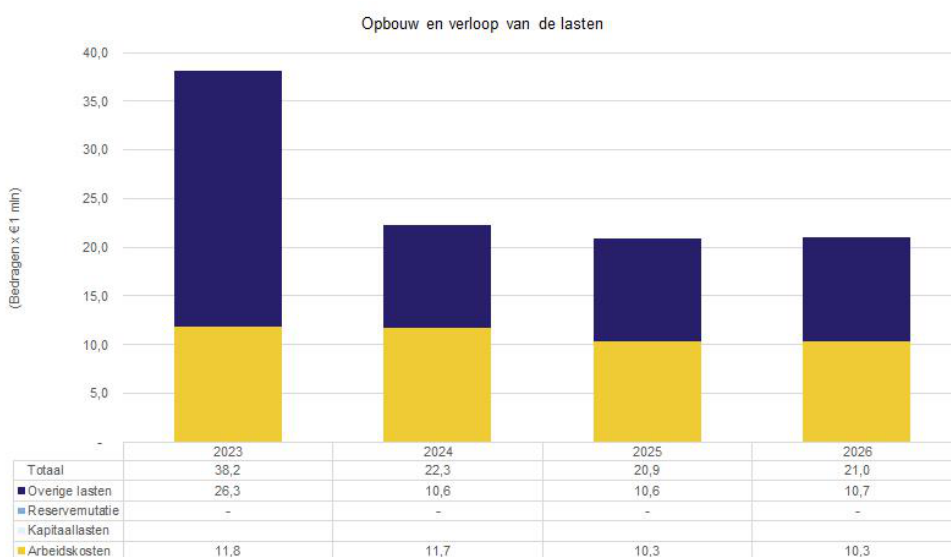
'Wat mag het kosten' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

De eerste grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

De tweede grafiek geeft weer uit welke bron de lasten worden gedekt.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2021	Najaarsnota 2022	Kadernota 2023 (incl Najaarsnota mutaties 2023)	Bijstellingen Begroting	Begroting 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
Lasten								
Beleidsdoel 1-1 Beter bestuur								
1-1-1 Sterke gemeenten	940	1.058	1.088	0	1.088	1.080	1.079	1.079
1-1-2 Vitaal provinciaal bestuur	18.881	36.133	34.608	125	34.733	19.146	17.844	17.909
Totaal beleidsdoel 1-1	19.821	37.191	35.696	125	35.821	20.227	18.923	18.988
Beleidsdoel 1-2 Sterke samenleving								
1-2-1 Innovatieve participatie en communicatie	92	26	27	0	27	77	27	77
1-2-2 Maatschappelijke ontwikkelingen	1.257	1.800	2.313	0	2.313	1.977	1.977	1.976
Totaal beleidsdoel 1-2	1.349	1.826	2.340	0	2.340	2.055	2.004	2.054
Totaal Lasten	21.170	39.017	38.036	125	38.161	22.281	20.927	21.042
Baten								
Beleidsdoel 1-1 Beter bestuur								
1-1-2 Vitaal provinciaal bestuur	588	135	135	0	135	135	135	135
Totaal beleidsdoel 1-1	588	135	135	0	135	135	135	135
Totaal Baten	588	135	135	0	135	135	135	135
Saldo lasten en baten Ambitie 1	20.582	38.882	37.901	125	38.026	22.146	20.791	20.907

Toelichting Lasten

Beleidsdoel 1.1 Beter Bestuur

Alg. bestuurstaken € 0,1 mln

Elke 4 jaar wordt voor de Provinciale verkiezingen een budget van € 0,1 mln beschikbaar gesteld. Dit budget wordt gebruikt voor communicatiedoeleinden. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Toelichting baten

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Toelichting lasten meerjarenraming 2024-2026

Beleidsdoel 1.1 Beter Bestuur

Extra middelen stikstof-gerelateerde VTH-taken € 1 mln (2024 e.v.)

De komende jaren blijft de Omgevingsdienst VTH-taken in het kader van stikstof uitvoeren. Vanaf 2024 is hier nog geen dekking voor. Vanaf 2024 wordt € 1 mln per jaar beschikbaar gesteld. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Toelichting baten meerjarenraming 2024-2026

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Instrumentarium

Reserves

Niet van toepassing.

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Door samenwerking als onderdeel van Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO) & BIJ12, de vier Randstadprovincies (Regio Randstad in Brussel, P4) en het Huis van de Nederlandse Provincies in Brussel gaat Zuid-Holland strategische allianties aan om onder meer relevante wet- en regelgeving te beïnvloeden. Het IPO-bureau is in 2017 gestart met de doorontwikkeling van de organisatie en een verbeterslag in de IPO-samenwerking.

Randstedelijke rekenkamer

Provincies dienen op grond van de Wet dualisering provinciebestuur met ingang van 1 januari 2005 een rekenkamer te hebben ingesteld of regels te hebben vastgesteld inzake een rekenkamerfunctie. De provincies Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht en Flevoland hebben zich uitgesproken voor de instelling van een gezamenlijke onafhankelijke rekenkamer. De Wet gemeenschappelijke regelingen is van toepassing indien een gemeenschappelijke rekenkamer wordt opgericht.

De Randstadprovincies verdelen de kosten voor de rekenkamer conform de IPO-Verdeelsleutel. Dat houdt in, dat de helft van het totaalbedrag gelijkelijk wordt verdeeld over de vier deelnemende provincies en dat de andere helft van het totaalbedrag volgens het "gewicht" van de provincies wordt verdeeld.

Voor de provincie Zuid-Holland is het aandeel in de kosten de afgelopen jaren toegenomen, waar het voorbestemde budget is achtergebleven. Om die reden is voorgesteld om het budget met € 0,05 mln te verhogen tot € 0,51 mln. De verwachting is dat het budget voldoende is ter dekking van de jaarlijkse kosten in de komende periode.

Subsidies

[Zie paragraaf Subsidies, Ambitie 1.](#)

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Best bereikbare provincie

Zuid-Holland is de toegangspoort van Europa en de best bereikbare regio van Europa. We danken een groot deel van onze welvaart aan deze bijzondere positie.

Zowel voor personen- als voor goederenvervoer beschikken we over goede netwerken, waaronder de grootste en modernste haven van Europa. We bieden kansen voor innovatieve vormen van mobiliteit en hebben de hoogste ov-reizigerstevredenheid van Nederland. Daarnaast hebben we een innovatieve aanpak voor beheer en onderhoud van onze infrastructuur. Onze inzet op energieneutrale infrastructuur is uniek voor Nederland. We zorgen met onze aanpak voor een robuuste, toekomstbestendige inrichting van de mobiliteit in Zuid-Holland. Mobiliteit is meer en meer een drager en oplossing voor maatschappelijke opgaven. Bij mobiliteitsoplossingen betrekken we onze klimaatambities, ruimtelijke vraagstukken, verkeersveiligheid, een gezonde en inclusieve samenleving, innovatie en de energietransitie.

Het wordt steeds drukker

Onze sterke bereikbaarheidspositie staat onder druk. Economische groei, een groeiende bevolking en een trek naar de stad zorgen voor toenemende drukte op de bestaande infrastructuur voor zowel goederen- als personenvervoer. Door deze ontwikkelingen slibben de wegen dicht, loopt het openbaar vervoer vol en zien we de eerste fietsfiles ontstaan. Tegelijkertijd staat de bereikbaarheid van de landelijke gebieden onder druk. Wij willen dat iedereen in Zuid-Holland op een duurzame, snelle en makkelijke manier van huis naar werk, opleiding of vrijetijdsbestemming kan reizen, waarbij voorspelbaarheid en betrouwbaarheid van de reistijd belangrijk is. Of je nu met de fiets, het openbaar vervoer, de auto, over het water, lopend of een combinatie daarvan naar je bestemming wilt.

De reiziger in Zuid-Holland wil maximale keuzevrijheid om zo een goede en betaalbare reis van deur tot deur te kunnen maken. Daarnaast zijn er tal van technologische ontwikkelingen gaande waarvan de impact nog onzeker is: autonoom rijden, digitalisering van systemen, de opkomst van Smart Mobility. Deze ontwikkelingen hebben grote invloed op de wijze waarop mobiliteit in Zuid-Holland zich ontwikkelt. De energietransitie zorgt voor de opkomst van alternatieve brandstoffen die voor minder of geen CO₂-uitstoot zorgen. De vraag naar schone en slimme distributie neemt toe, ook omdat consumenten steeds vaker inkopen online doen en deze thuis laten bezorgen.

De dalende trend in het aantal dodelijke verkeersslachtoffers is tot stilstand gekomen en het aantal ernstig gewonden in het verkeer stijgt. Ieder verkeersslachtoffer is er één te veel. *Wij maken een punt van 0 verkeersslachtoffers.*

We streven naar efficiënt, veilig en duurzame mobiliteit

De samenleving vraagt om schone en veilige mobiliteit. Schone mobiliteit draagt bij aan de gezondheid van onze inwoners en zorgt ervoor dat steden aantrekkelijker worden voor inwoners en bedrijven. De opgave van de provincie is om mobiliteit efficiënt, veilig en duurzaam te laten plaatsvinden, over weg, water en spoor. Daarmee zorgen wij voor een bereikbaar Zuid-Holland.

Wat willen we bereiken?

Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B

Wij willen ervoor zorgen dat de provincie Zuid-Holland bereikbaar is en blijft. Bereikbaarheid bevordert de economische ontwikkeling en leefbaarheid van Zuid-Holland. Een goede bereikbaarheid, snel van A naar B, is van cruciaal belang om de ambities zoals verwoord onder Concurrenterend Zuid-Holland, Sterke steden en dorpen en Gezond en veilig in Zuid-Holland te bereiken.

Daarom investeert de provincie vanuit haar wettelijke rol en bevoegdheid als vervoersautoriteit en wegbeheerder in diverse vormen van mobiliteit, in beschikbaarheid en betere benutting van de bijbehorende (slimme) netwerken en vervoerssystemen. Daarbij koppelen wij onze bereikbaarheidsopgave aan de economische transitie, de grote woningbouwopgave en onderhoudswerkzaamheden (van Rijk, provincie, waterschappen en gemeenten) in Zuid-Holland. We kijken naar het regionale belang in onze aanpak van de bereikbaarheidsopgave.

We willen het regionale mobiliteitssysteem in Zuid-Holland voor personenvervoer beter benutten en slimmer gebruiken. Waar nodig verbeteren we het infrastructuurnetwerk. Wij voeren onderzoeken uit naar versterking en opwaardering van het mobiliteitssysteem. Vervolgens treffen wij maatregelen om de bereikbaarheid te verbeteren, waarbij de belangrijkste verbindingen in het (boven)regionale wegennet worden versterkt en de aansluiting op het hoofdwegennet verbetert. Ook zullen we de vraag naar mobiliteit meer afstemmen op het aanbod van infrastructuur en vervoermiddelen. Hiervoor verbeteren we de keuzemogelijkheden en de combinatie van vervoermiddelen voor reizigers. Daarmee zorgen we met onze aanpak voor een robuuste, toekomstbestendige inrichting van de mobiliteit in Zuid-Holland.

De provincie wil het vervoer van goederen zo efficiënt mogelijk laten uitvoeren. Efficiënt, dat wil zeggen snel, veilig en duurzaam goederenvervoer is essentieel voor economische groei en het behoud van de concurrentiepositie van Zuid-Holland. Om dit te bereiken is een evenwichtige verdeling tussen vervoer via de weg, spoor, buis en water nodig. Door meer goederen via water, spoor en buisleidingen te vervoeren, gebruiken we het bestaande mobiliteitsnetwerk efficiënter, met minder piekbelasting. Goede infrastructuur is daarbij noodzakelijk, bijvoorbeeld de bereikbaarheid van vaarwegen en watergebonden bedrijventerreinen en spoorterminals. Niet alleen voor grootschalige logistiek, maar meer en meer ook voor stedelijke logistiek, zoals regionale bouwhubs.

Om de doelen te bereiken werkt de provincie, binnen de bestaande en beschikbare programmamiddelen, aan efficiënt goederenvervoer, passend en efficiënt personenvervoer en slimme systemen en netwerken. Deze doelen en de bijbehorende activiteiten worden nader uitgewerkt in het Programma Mobiliteit dat de provincie dit jaar opstelt.

Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam

We zorgen voor een vlotte en veilige afwikkeling van het verkeer in Zuid-Holland vanuit de wettelijke plicht ons areaal, provinciale wegen en vaarwegen te beheren en te onderhouden. Goed functionerende en beschikbare infrastructuur is van groot belang voor de bereikbaarheid van de provincie Zuid-Holland. Hiervoor moet de kwaliteit van de infrastructuur technisch en functioneel op orde zijn. Beheer en onderhoud moet zo efficiënt en duurzaam mogelijk plaatsvinden, met zo min mogelijk last voor de weggebruiker en omgeving.

Twee zaken zijn nodig om dit beleidsdoel te behalen:

- Een goed functionerende provinciale infrastructuur
- Een toekomstbestendige infrastructuur.

Als het haalbaar en betaalbaar is, schalen wij succesvolle pilots op met circulair bouwen en CO₂-neutraal beheer en onderhoud. We zorgen er de komende vier jaar voor dat dit standaard wordt bij aanleg, beheer en onderhoud om een toekomstbestendige infrastructuur te maken. Ook kijken we naar innovatieve, digitale oplossingen die kunnen bijdragen aan het goed functioneren van de provinciale infrastructuur. Innovatieve partnerships bij aanbestedingen worden verder verkend. Succesvolle ontwikkelingen uit pilots voor minder voertuigverliesuren en CO₂-reductie schalen we waar mogelijk en betaalbaar op. Daarbij is de betrouwbaarheid van dergelijke innovatieve oplossingen van groot belang.

Beleidsdoel 2-3 Veilig en duurzaam

Mobiliteit heeft effect op de kwaliteit van de leefomgeving. Op allerlei manieren werkt de provincie daarom al aan duurzame en veilige mobiliteit. Hiermee willen we bereiken dat mobiliteit een bijdrage levert aan maatschappelijk relevante opgaven als klimaatadaptatie, energietransitie, circulaire economie en een gezonde en veilige samenleving.

De dalende trend in het aantal dodelijke verkeersslachtoffers is tot stilstand gekomen en het aantal ernstig gewonden in het verkeer stijgt. Wij vinden dat elk verkeersslachtoffer er één te veel is. De provincie Zuid-Holland omarmt de landelijke en regionale doelstelling om te streven naar nul verkeersslachtoffers. Specifiek op provinciaal niveau is er aandacht nodig voor verkeersveiligheid op N-wegen en andere wegen buiten de bebouwde kom. Wij willen het aantal verkeersslachtoffers drastisch verlagen.

Duurzame mobiliteit kan ook leiden tot schonere mobiliteit (minder uitstoot van stikstof en fijnstof, minder geluidshinder). De opkomst van waterstof biedt kansen om het ov verder te verduurzamen. Regionaal openbaar vervoer met lage of zero emissies draagt bij aan gezondheid en CO₂-reductie.

Wat gaan we doen om het beleidsdoel te realiseren?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we deze vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B

Beleidsprestatie 2-1-1 Efficiënt goederenvervoer

Hoe willen we dit beleidsdoel en de beleidsprestatie halen?

- Goederen moeten zo efficiënt en schoon mogelijk worden vervoerd.
- Het goederenvervoer moet bijdragen aan en een oplossing bieden voor economische ontwikkeling, leefbaarheid en bereikbaarheidseconomie en maatschappelijke opgaven, zoals de verstedelijkingsopgave.
- Daarbij vindt de provincie Zuid-Holland de keuze en afstemming tussen de verschillende vervoersvormen via weg, water, spoor en buisleidingen van groot belang. Zuid-Holland wil toekomstbestendige, concurrerende en emissievrije internationale goederencorridors hebben.
- De provincie wil vervoersvormen en goederenstromen duurzaam en in samenhang met ruimtelijke ontwikkelingen organiseren en uitwerken, van stedelijke en regionale distributie tot (inter)nationale corridors.
- De benodigde ruimte voor goederenvervoer en logistiek verbinden we aan de omgevingsagenda. In deze speelt de benodigde ruimte aan de rand van de steden voor stedelijke en regionale distributie en de zogenaamde 'verdozing'.

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

- We willen infrastructuur versterken en veilig houden in 'corridors'. We dragen bij aan de verkenning [A15 Papendrecht-Gorinchem](#) binnen MIRT Goederenvervoercorridors. In 2023 worden de effecten van alternatieven op het knooppunt Gorinchem en mogelijke verzachtende maatregelen onderzocht. We verwachten dat het besluit hierover medio 2024 wordt genomen.
- Met de partners van het MIRT GVC worden [Truckparkings](#) verder opgeleverd om het tekort weg te werken. Hoe groot de behoefte is, wordt momenteel onderzocht.
- We dragen bij aan het Rijksproject [Deltacorridor](#) voor de aanleg van een buisleidingenbundel van Rotterdam naar Chemelot en Noordrijn-Westfalen (duurzaam grondstoffentransport).
- Samen met de Rotterdamse haven onderzoeken we de ontwikkeling van het (vers)knooppunt Rotterdam (relatie met Greenports). In samenwerking met het bedrijfsleven worden in dat licht een aantal treindiensten voor vers ontwikkeld. In 2023 zal de eerste verstrein naar Scandinavië en Berlijn gaan rijden. Ook wordt gewerkt aan de komst van Cargobeamer en Lorryrail naar Rotterdam. Dit zijn terminals waar trailers met vers producten op de trein worden gezet. In 2023 worden de eerste investeringen verwacht.

- We werken met partners aan de ontwikkeling van hoogwaardige (multimodale) goederenvervoernetwerken op verschillende schaalniveaus en voor verschillende ladingstromen. Hiervoor wordt samengewerkt met NewWays, waar in een groot aantal corridors verladers en vervoerders lading bundelen. In 2023 wordt dit voortgezet.
- Om de hoge aanloopkosten van multimodale verbindingen te dekken zal er in 2023 gebruik worden gemaakt van de [Modal shift regeling](#) en de [SPUK havenvoorzieningen \(kades\)](#) van het Rijk. De provincie werkt hiervoor een lijst met kansrijke projecten uit.
- Voor de stedelijke en regionale distributie ([Citybarge](#)) maken we samen met gemeenten in 2023 drie stedelijke hubs (overslagpunten), waaronder een in Leiden. In eerste instantie gericht op bouwmaterialen en puin, later ook voor andere ladingstromen. Hierbij bekijken we ook de (op)laadinfra en autonoom varen en rijden (zie ook de Beleidsprestatie Slimme Mobiliteit).
- We blijven deelnemen aan meerdere corridoractiviteiten op nationaal en internationaal niveau, als deelnemer en sinds halverwege 2021 ook als voorzitter van de EGTC (European Grouping of Territorial Cooperation). We werken mee aan het nieuw gestarte [MIRT-programma Goederenvervoercorridors Zuid](#) als opvolger van MIRT-studie Corridor Rotterdam-Antwerpen.
- Samen met het Rijk, de zeehavens van Amsterdam, Rotterdam, Moerdijk en North Sea Ports en de provincies Zeeland en Noord-Brabant werken we eraan het goederenvervoer te optimaliseren.
- We zetten in op de transitie naar zero-emissie goederenvervoer over weg en water (Zie ook Beleidsprestatie Duurzame mobiliteit). Hierbij kijken we ook naar mogelijkheden om de uitstoot van stikstofoxiden bij kwetsbare gebieden te reduceren.

Beleidsprestatie 2-1-2 Passend en efficiënt personenvervoer

Hoe willen we dit beleidsdoel en de beleidsprestatie halen?

Voor mobiliteit stelt de provincie de behoefte van de gebruiker centraal. Om dit te bereiken:

- stelt de provincie kaders op en zorgt zij voor vertegenwoordiging in diverse overleggen en projecten om het mobiliteitsnetwerk compleet te maken, de bereikbaarheid en verkeersveiligheid in Zuid-Holland te verbeteren en de keuzemogelijkheden tussen vervoersalternatieven en de combinatie van vervoersmiddelen te vergroten.
- realiseert de provincie een goed aanbod van openbaar vervoer in Zuid-Holland. Dit doen we door beter aan te sluiten bij de behoeften van reizigers, met een dienstverlening en infrastructuur die op orde zijn. Zo willen we het stedelijk en landelijk gebied leefbaar en vitaal houden en het economisch vestigingsklimaat verder verbeteren.
- zijn we verantwoordelijk voor diverse vormen van openbaar vervoer: het stads- en streekvervoer per bus, de contracten voor openbaar vervoer over het water (Waterbus), en twee regionale treindiensten, namelijk Dordrecht-Geldermalsen (Merwede-Lingelijn) en Gouda - Alphen aan den Rijn. We zijn niet verantwoordelijk voor het openbaar vervoer in de Metropoolregio Rotterdam - Den Haag.
- zoeken wij met onze partners naar mogelijkheden om het gebruik van de verschillende vervoerswijzen in de gehele mobiliteitsketen goed te verdelen met openbaar vervoer, fiets en ketenmobiliteit.
- verbeteren wij het aanbod aan hoogwaardig openbaar vervoer (HOV) waaronder R-net, het vervoer over water (Waterbus) en het spoor.
- nemen we maatregelen die het fietsen veilig en aantrekkelijk maken en die bij voorkeur ook bijdragen aan andere beleidsdoelen zoals verstedelijking, gezondheid en leefbaarheid. Daarbij geven we prioriteit aan maatregelen die in aanmerking komen voor Europese subsidies en subsidiebijdragen van het Rijk uit het Nationaal Toekomstbeeld Fiets. Om deze maatregelen te ontwikkelen werken we aan kennisontwikkeling, ontwerp en procesbegeleiding en dragen we financieel bij aan de uitvoering.
- hebben we meerdere provinciale infrastructuurprojecten in voorbereiding en uitvoering om de bereikbaarheid per weg, openbaar vervoer en fiets te verbeteren. Daarnaast dragen we inhoudelijk en financieel bij aan projecten van andere overheden.

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

- We stimuleren fietsgebruik met projecten uit het [uitvoeringsprogramma 'Samen verder fietsen'](#). In 2023 werken we of dragen we bij aan diverse projecten samen met gemeenten, ProRail en het Rijk. We verlenen subsidie voor uitbreiding van fietsparkeerplekken bij stations en om delen van snelfietsroutes te maken. In bijlage 5 van het PZI is een overzicht opgenomen van de meerjarige programmering van investeringskredieten voor fietsprojecten. De daadwerkelijke start en uitvoering is afhankelijk van externe partijen. We werken ook aan meer data over fietsgebruik die we via ons dataportaal beschikbaar stellen. Afhankelijk van besluitvorming door de rijksoverheid vullen we in 2023 met partners het Zuid-Hollandse deel van het Nationaal Toekomstbeeld Fiets verder in.
- De structurele gevolgen van corona voor gebruik van het openbaar vervoer zijn nog onduidelijk. We spelen in 2023, samen met de vervoerders, in op veranderingen in de vervoersvraag. Randvoorwaarden voor het aanbod hierbij zijn de hoogte van en de voorwaarden voor steun van het Rijk. Op basis van het Transitieplan OV nemen we maatregelen om het openbaar vervoer (ov) zo aantrekkelijk mogelijk te houden voor de reiziger, hoewel er naar verwachting minder reizigers zullen zijn. Met onderwijsorganisaties zijn we blijvend in overleg over spreiding in reizen van leerlingen.
- In 2023 werken we aan een programma doorstroming openbaar vervoer. Hierbij brengen we in beeld waar bussen vertraging hebben en treffen we maatregelen om de belangrijkste knelpunten op te lossen. Dit programma ontwikkelen we in samenhang met een toekomstbestendig ov-lijnnet.
- In 2023 start de noodconcessie van de [concessie Zuid-Holland Noord](#). De concessie Zuid-Holland Noord moet worden aanbesteed en wordt in 2023 gegund aan een nieuwe vervoerder. Deze kan eind 2024 beginnen met rijden.
- Ook starten we in 2023 de procedure voor de aanbesteding van de [concessie Hoeksche Waard/ Goeree-Overflakkee](#), die in 2025 afloopt.
- In 2023 vervangen we het [dynamisch reizigersinformatiesysteem](#) op de haltes. We investeren in verbetering van sociale veiligheid in het ov en toegankelijkheid van ov-haltes voor reizigers met een beperking. Ook breiden we waar mogelijk ketenmobiliteitsvoorzieningen uit, zoals deelfietsen, fietskluisen, Kiss + Ride en Park + Ride.
- In 2023 zijn meerdere mogelijke toekomstige provinciale projecten in voorbereiding, zoals:
 - [RijnlandRoute \(Europaweg\)](#);
 - [kruising N214/N216](#);
 - [N211 Wippolderlaan](#);
 - vervanging Concordiabrug;
 - [Mobiliteitsmaatregelen Duin- en Bollenstreek](#);
 - [Beter Bereikbaar Gouwe](#);
 - [N217 aanpassing in het kader van Renovatie Heinenoordtunnel](#);
 - [Verbreiding Delftse Schie incl. verplaatsing loswal/ligplaatsen \(ontwikkeling Schieoevers in Delft\)](#);
 - N219 Geluidsmaatregelen Nieuwerkerk a/d IJssel en Zevenhuizen;
- In uitvoering zijn in 2023 onder meer:
 - RijnlandRoute (Tjalmaweg en [N434/A44/A4](#));
 - [N59 Energy Highway](#);
 - [fase 3 van de duurzaam veilige herinrichting van de N223](#);
 - diverse HOV-projecten zoals Leiden – Katwijk – Noordwijk en fase 2 van HOV-maatregelen binnen de concessie Drechtsteden, Molenlanden en Gorinchem;
 - R-net Rotterdam – Oud-Beijerland;
- We dragen inhoudelijk bij aan Rijksinfrastructuurprojecten, zoals de [A24 Blankenburgverbinding](#), [A16 Rotterdam](#), [A4 Haaglanden – N14](#), [A4 Burgerveen – N14](#), [A27 Houten – Hooipolder](#), [A15 Suurhoffbrug](#), [A29 Heinenoordtunnel](#) (en [Haringvlietbrug](#)) en [A16 Van Brienenoordbrug](#), waarbij we kijken naar de effecten op het provinciale wegennet, milieu, omgeving enzovoorts.
- We werken met zeven andere organisaties samen in het samenwerkingsverband [Zuid-Holland Bereikbaar](#). Door goede plannings, verkeersmanagement, mobiliteitsmanagement en communicatie wordt de hinder bij

renovatie, inclusief planmatig onderhoud, en nieuwbouw van infrastructuur zoveel mogelijk teruggebracht tot een aanvaardbaar niveau. Daarbij werken we gebiedsgericht, werken we samen met andere landelijke regio's en zoeken we contact met andere betrokken instanties en bedrijfsleven. Ook grijpen we dit aan als een kans om duurzame mobiliteitstransitie in te voeren.

- Als provincie zijn we ook in 2023 medeopdrachtgever en participant in het [gebiedsprogramma Mobiliteit en Verstedelijking \(MoVe\) Rotterdam - Den Haag](#) in het kader van het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT). Met het Rijk, de MRDH, gemeenten en ov-partners werken we samen en dragen we bij aan verschillende verkenningen, gebiedsuitwerkingen en projecten, waarin bereikbaarheid en verstedelijking in samenhang worden ontwikkeld.
- Naar verwachting starten we in 2023, samen met het Rijk, met de MIRT-verkenning [Oude Lijn](#) en de verschillende hieraan verbonden regionale HOV-verbindingen en knopen, zoals HOV Leiden-Zoetermeer.
- De realisatie van de [Viersporigheid Delft-Schiedam](#) en de aanpak van het samenloopdeel Randstadrail vormen de eerste stappen in de schaalessprong van het Metropolitaan OV en Verstedelijking.
- Daarnaast werken we met de betrokken partijen samen aan maatregelen voor bereikbaarheidsverbeteringen op de Algeracorridor, de A16 bij de Van Brienenoordbrug, een nieuwe oeververbinding tussen Feijenoord en Kralingen en een nieuw station Stadionpark in de MIRT-verkenning [Oeververbindingen regio Rotterdam](#).
- In 2023 -werken we in een MIRT-verkenning [CID Binckhorst](#) in Den Haag samen aan duurzame mobiliteitsoplossingen. Verder werken we binnen het gebiedsprogramma MoVe aan bereikbaarheidsmaatregelen voor [Voorne Putten / Haven Rotterdam](#) en het [Westland, logistieke 'hubs'](#) en uitvoering van een adaptieve ontwikkelstrategie voor het wegen- en fietsnetwerk.
- In 2023 dragen we als provincie inhoudelijk bij aan het [landelijke Toekomstbeeld OV 2040](#) met de landelijke corridorstudie Goederenroutering Noordoost Europa en de voortgang van de landelijke Actieagenda Ketens en Knopen.
- Tot slot dragen we met kennis en expertise bij aan de verschillende verstedelijkingsopgaven voor bereikbaarheid. Versnelling van de verstedelijkingsopgave of een toenemende omvang en complexiteit van deze opgave zetten druk op de beschikbare arbeidscapaciteit en maken prioritering en/of inzet van extra specialistische capaciteit noodzakelijk.

Beleidsprestatie 2-1-3 Slimme systemen en netwerken

Hoe willen we dit beleidsdoel en de beleidsprestaties halen?

De provincie wil de capaciteit van het regionale mobiliteitssysteem beter benutten en slimmer gebruiken. Hiervoor kijken we onder andere naar de mogelijkheden van nieuwe, digitale en innovatieve (data)-oplossingen. Verder waarderen we onze verkeersregelinstallaties zoveel mogelijk op naar intelligente installaties, om zo de doorstroming verder te verbeteren. We blijven investeren in een robuust en veilig digitaal datanetwerk, waarbij we cybersecurity en de privacy van onze systemen hoog in het vaandel hebben staan. Daarnaast denken we na over het delen van onze data (open data) en het ethisch gebruik hiervan (data en ethiek).

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

Samenwerking, Krachtenbundeling en Human Capital Agenda:

- We werken in 2023 binnen de krachtenbundeling actief samen met regionale partners en het rijk om enerzijds de verschillende Smart Mobility onderwerpen goed in de regio onder de aandacht te brengen en anderzijds te helpen bij relevante onderwerpen zoals standaardisatie en organisatie. We werken aan een structurele financiering van Smart Mobility onderwerpen in gezamenlijkheid van medeoverheden en het Rijk. Ook gaan we met het regionaal datateam verder om de publieke mobiliteitsdata top-15 op orde te krijgen.
- We werken samen met de MRDH aan een Human Capital Agenda waarin we gezamenlijk voor genoeg digitale slagkracht zorgen bij de verschillende overheden door middel van werving, opleiden en aantrekken van talent.
- Een nieuw Smart Mobility programma wordt opgesteld op basis van kennis en ervaring met Zuid-Holland Bereikbaar. Door te kijken naar de verschillende uitdagingen op gebied van bereikbaarheid en anders reizen bepalen we koers en keuzemogelijkheden.

- We nemen deel aan regionale en (inter)nationale overleggen zoals het Landelijk Verkeers Management Beraad, vakberaad Beheer en Bouw, CROW en het NDW om kennis uit te wisselen op diverse onderwerpen van Smart Mobility en verkeersmanagement.

Slimme mobiliteit op het water:

- We blijven nauw betrokken bij de nieuwste ontwikkelingen rond digitalisering, autonoom varen en Smart Shipping door de voortzetting van het samenwerkingspartnerschap binnen het platform [Smash](#) (Nederlands forum voor smart shipping), als financier van het [Researchlab Autonomous Shipping](#) (TU Delft) en als consortium partij binnen het project [Path2Zero](#) (TU Delft).
- We blijven inzetten op slim gebruik van data op en over onze vaarwegen om de doorstroming te verbeteren, de hinder van brugopeningen op scheepvaart en weg zo veel mogelijk te voorkomen en de bedienaren te ondersteunen in een efficiënte uitvoering van hun taak;
- We organiseren een digitaal experiment vaarwegdata om met slimmer gebruik van data brugopeningen beter te voorspellen en we kijken naar efficiënt gebruik van data bij het bedienproces.
- We ontwikkelen een aantal applicaties om het brugbedienproces te ondersteunen, zoals de brugmonitor en het vaartuigvolgsysteem. Hiervoor verzamelen we data die ook worden ontsloten voor service providers.

Slimme mobiliteit op de weg:

- In 2023 besteden we samen met regionale partners Rotterdam en Den Haag een nieuw netwerk managementsysteem aan waarmee we de verschillende mobiliteitsassets (verkeerslichten, dynamische route informatiepanelen, verkeersdata) nog beter kunnen organiseren. Ook gaan we meer de intelligente verkeersregelinstallaties (IVRI's) toepassen en prioriteitsverlening inregelen voor verschillende doelgroepen, zoals fietsers.
- We gaan de ontwikkelde applicatie waarmee efficiënter aan de weg kan worden gewerkt testen in de praktijk en werken actief mee aan verschillende applicaties om de bereikbaarheid in de regio verder te verbeteren (o.a. in samenwerking met Zuid-Holland Bereikbaar)
- Ook kijken we naar slim gebruik van voertuigdata zoals bij incidentmanagement en participeren we in het roadmonitorproject om ons onderhoud- en incidentmanagementproces efficiënter te organiseren.
- De pilot met autonoom rijdende busjes bij ESA-ESTEC loopt nog door in 2023.

Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam

Beleidsprestatie 2-2-1 Goed functionerende provinciale infrastructuur

Hoe willen we dit beleidsdoel en de beleidsprestatie halen?

- Zorgen voor een vlotte en veilige afwikkeling van verkeer in Zuid-Holland.
- Zorgen voor beheer en onderhoud van onze provinciale wegen, vaarwegen, (beweegbare) kunstwerken (wettelijke plicht).
- Onderhoudsprojecten voorbereiden en uitvoeren. Met name bij het wegonderhoud treffen we voor zover haalbaar en betaalbaar flankerende maatregelen om hinder zoveel mogelijk te beperken.
- Verder invulling geven aan de forse onderhoudsopgave voor beweegbare kunstwerken. Omdat ook andere wegbeheerders een grote opgave rond beweegbare kunstwerken hebben, zoeken wij met hen hierin samenwerking.

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

Assetmanagement (beheer infrastructuur):

- In 2023 wordt op basis van het coalitieakkoord voor volgende jaren aan Provinciale Staten gevraagd de Nota onderhoud kapitaalgoederen 2024-2027 vast te stellen;
- De Dienst Beheer Infrastructuur is gecertificeerd tegen de norm NEN-ISO 55001, assetmanagement. Hiermee tonen wij aan dat we onze assets (kapitaalgoederen, bedrijfsmiddelen) goed beheren en dat we een

goed assetmanagementsysteem gebruiken. De looptijd van het certificaat eindigt in 2023. In 2023 zal een aanvraag worden ingediend voor een nieuw certificaat voor de periode 2024-2026.

- In 2023 wordt gewerkt aan een toekomstbestendige vastgoedinfilling die qua faciliteiten en locaties het werk optimaal ondersteunt. Huisvesting die niet meer nodig is om beheerwerkzaamheden uit te voeren stoten we af.
- In 2023 laat de provincie planmatig onderhoud uitvoeren aan diverse (vaar)wegen en (beweegbare) kunstwerken. Het betreft onder andere werk aan de:
 - wegen: N222, N231c, N447, N454, N471 en N489
 - vaarwegen: nautische voorzieningen incl. walstroom, vervanging van de oevers trajecten 6 (Oude Rijn), 8 (Oude Rijn), 9 (Gouwe), 10 (Merwedekanaal)
 - beweegbare kunstwerken: Hoornbrug, Nieuwe Tolbrug, Hartelcorridor,, Koningin Julianabrug (in opdracht van gemeente Alphen aan den Rijn);
 - vaste kunstwerken: diverse kunstwerken verspreid in het areaal, inclusief de vervanging van pompen en gemalen.

Als het financieel en ruimtelijk mogelijk is, combineren we de onderhoudswerkzaamheden met functionele verbeteringen van veiligheid, doorstroming en omgevingskwaliteit. In 2023 voeren we ook studies uit en werken we aan de voorbereiding van projecten die in 2024 en verder worden uitgevoerd.

- We ontwikkelen (digitale) tools om steeds sneller op de hoogte zijn van de incidenten en daarop snel te kunnen inspelen en ook om beter te kunnen volgen welke meldingen zijn gedaan en wat daarmee is gebeurd.
- In 2023 werken we verder aan de Versterkingsaanpak beweegbare kunstwerken waarmee we in 2020 zijn gestart. De belangrijkste thema's van deze aanpak zijn risicomangement en ontwikkeling en gunning aan de markt van een nieuw contract voor dagelijks onderhoud van beweegbare bruggen en sluisen. Informatievoorziening aan bestuur en politiek-bestuurlijke sensitiviteit blijven ook belangrijke aandachtspunten.
- In 2023 gaan we beplantingsplannen opstellen voor bomen die aan vervanging toe zijn. Daarmee dragen we onder meer bij aan een veilig, vitaal en klimaatbestendig bomenbestand, meer biodiversiteit en een betere weerbaarheid tegen ziekten en plagen;
- In 2023 wordt het beheerplan voor faunavoorzieningen op en bij infrastructuur vernieuwd. Dit plan geeft de beheerstrategie weer zodat de faunavoorzieningen functioneel in stand gehouden worden;
- In 2023 worden de natuurvriendelijke oevers langs de Oude Rijn hersteld. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van duurzame technieken en afbreekbare materialen om beton en plastics te vervangen (geotextiel).
- In 2023 starten we met de uitvoering van het project duurzame oevers. Hierin worden op vaarwegtrajecten 2 (Rijn-Schiekanaal), 7 (Aarkanaal) en 8 (Oude Rijn) innovatieve oevers toegepast met een minimale milieukostenindicator (MKI). De innovaties worden over lengtes van ongeveer 350 meter toegepast. Waar de oeverstabiliteit het toelaat worden de overige oevers in dit project uitgevoerd met houten damwanden. Waar dit niet mogelijk is, wordt staal toegepast.
- In 2023 wordt een OTO (opleiden, trainen en oefenen) doorlopen met medewerkers van de Dienst Beheer Infrastructuur en Rijkswaterstaat om gereed te staan voor de openstelling van de Rijnlandroute en overdracht van contractmanagement van de projectorganisatie naar de beheerders.

Verkeersmanagement (brugbediening, incidentmanagement), verkeerssystemen:

- In 2023 starten we met een programma om software, hardware en netwerkcomponenten voor afstandsbediening van beweegbare kunstwerken toekomstbestendig te houden. Dit programma neemt meerdere jaren in beslag;
- Met de gemeenten Den Haag en Rotterdam wordt werken wet aan vernieuwing van de software voor het netwerkmanagementsysteem. Dit systeem wordt gebruikt voor de aansturing van de verkeersgeleidingssystemen zoals de Dynamische Route Informatiepanelen (DRIP's), camera's en verkeersregelinstallaties.

- Diverse onderhoudscontracten voor verkeerssystemen, zoals verkeersregelinstallaties en openbare verlichting, lopen in 2023 af. Deze contracten worden in 2023 aanbesteed. Waar mogelijk gaan we deze contracten bundelen in één geïntegreerd contract.

Juridisch beheer:

- Naar verwachting zijn in 2023, naast de nautische BOA's, ook vijf wegininspecteurs aangewezen als bijzondere opsporingsambtenaar (BOA). Zij zullen een bijdrage leveren aan de veiligheid op en de bruikbaarheid van de provinciale wegen. Voor de BOA's op wegen en vaarwegen is begin 2023 een applicatie operationeel om de privacyeisen van de Wet politiegegevens in te vullen en de opsporingswerkzaamheden, zoals waarschuwen en verbaliseren efficiënter uit te voeren. Daarnaast stellen we in 2023 een nalevingsstrategie vast die de uitvoering van toezicht en handhaving op wegen en vaarwegen transparant maakt en de uniformiteit in optreden waarborgt;
- De verwachting is dat de Omgevingswet per 1 januari 2023 in werking treedt. De Zuid-Hollandse Omgevingsverordening (ZHOV) en de Verordening nautisch beheer treden tegelijk met de Omgevingswet in werking. Met de inwerkingtreding van de ZHOV ontstaat een meldingsplicht in plaats van een vergunningsplicht voor bepaalde werkzaamheden aan kabels en leidingen. Publicaties van omgevingsdocumenten (visie, verordening en besluiten), aanvragen van vergunningen en het doen van meldingen op basis van de Omgevingswet zullen na inwerkingtreding van de Omgevingswet verlopen via het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). DBI sluit daarop aan met een nieuw zaakstelsel.
- Door ruimtelijke ontwikkelingen, waaronder de aanleg van nieuw areaal, kan de huidige functie van provinciale wegen in het netwerk veranderen. Ook in 2023 voeren we overleg met medeoverheden om afspraken te maken over de voorwaarden waaronder zij bereid zijn het eigendom, beheer en onderhoud van bepaalde provinciale wegen over te nemen.

Bedrijfsvoeringsmiddelen:

Voor de uitvoering van de beheertaken zijn voor de medewerkers in de buitendienst faciliteiten nodig zoals steunpunten met werkplekken, opslag voor strooi materiaal en zout, voer- en vaartuigen en ligplaatsen. Om deze faciliteiten op een voldoende niveau te laten functioneren worden in 2023 de volgende maatregelen getroffen:

- Vernieuwing van het wagenpark;
- Ontwikkeling van plannen om bestaande patrouillevoertuigen door duurzame voertuigen te vervangen;
- Ontwikkeling van plannen voor huisvesting, om de toekomst van steunpunten voor wegen en vaarwegen te optimaliseren;
- Verdere ontwikkeling van de plannen om de bestaande bediencentrales De Waard en Leidschendam, de Incidentcoördinatiedesk en de opleidings-, trainings- en oefenlocatie samen te voegen en te huisvesten op één locatie;
- Afstoten van huisvesting die niet meer nodig is voor de uitvoering van beheerwerkzaamheden.

Beleidsprestatie 2-2-2 Toekomstbestendige infrastructuur

Hoe willen we dit beleidsdoel en de beleidsprestaties halen?

De provincie wil bij uitvoering van planmatig onderhoud zo veel mogelijk CO₂-uitstoot besparen, het gebruik van primaire grondstoffen verminderen en provinciale (vaar)wegen energiezuinig maken tijdens het reguliere gebruik.

Daarom:

- stellen wij locaties beschikbaar voor pilots en schalen wij succesvolle pilots op.
- kijken we naar mogelijkheden om onderhoudstrajecten duurzaam aan te pakken en maken we hierin afwegingen op basis van levenscycluskosten en maatschappelijke kosten en baten.
- benutten we mogelijkheden om energie te besparen en op te wekken als dit rendabel is.
- leveren we met ecologisch bermbeheer een bijdrage aan instandhouding en verbetering van de biodiversiteit.

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

In 2023 gaan we verder met projecten zo duurzaam mogelijk uit te voeren. We nemen duurzaamheid mee bij de formulering van projectdoelen, het ontwerp en de aanbesteding. Hiervoor benutten we de handreiking duurzame infrastructuur en het bijbehorende platform. Op basis van Life Cycle Costs en Total Cost of Ownership bepalen we welke maatregelen haalbaar en betaalbaar zijn binnen het beschikbare beheer- en onderhoudsbudget. We ontwikkelen daarnaast een monitoringssysteem op basis van de milieukostenindicator en CO₂.

Beleidsdoel 2-3 Veilig en duurzaam

Beleidsprestatie 2-3-1 Duurzame mobiliteit

Hoe willen we dit beleidsdoel en de beleidsprestatie halen?

De provincie wil een transitie naar een energie-efficiënte samenleving, waarbij op termijn grotendeels duurzaam en CO₂-neutraal in de energiebehoefte wordt voorzien. Om dit te bereiken:

- rijdt in 2030 al het regionaal openbaar vervoer, waarvoor de provincie concessiehouder is, volledig emissievrij.
- is in 2050 van elke provinciale weg en vaarweg de CO₂-balans neutraal.
- zetten we in op:
 - Tank- en laadinfrastructuur voor de transitie naar zero-emissie vervoer;
 - Transitie naar zero-emissie personenvervoer over weg en water;
 - Transitie naar zero-emissie goederenvervoer over weg en water;
 - Circulaire en klimaatneutrale provinciale infrastructuur;
 - Ondersteuning bij regionale mobiliteitsprogramma's of -plannen (RMP's).
 - Mogelijkheden om de uitstoot van stikstofoxiden bij kwetsbare gebieden te reduceren in bovenstaande trajecten.
- beperken we de hinder voor omwonenden van luchtvaart in Zuid-Holland en willen we het aantal nachtvluchten terugdringen. Voor ons is de huidige geluidsruimte van Rotterdam The Hague Airport ook de maximale.
- gaan wij terughoudend om met nieuwe locaties voor commerciële en bedrijfsgebonden luchtvaart, helikopterhavens, luchthavens voor onbemande luchtvaartuigen en luchthavens voor gemotoriseerde recreatieve luchtvaart. Luchthavens met een duidelijk maatschappelijk belang (zoals heliplatforms bij ziekenhuizen) ondersteunen we wel.
- blijven wij via verkenningen en netwerken op de hoogte van (internationale) ontwikkelingen die lokale en regionale mobiliteit kunnen beïnvloeden en nieuwe luchtvaarttoepassingen kunnen opleveren. Deze kennis leidt op termijn mogelijk tot nieuwe beleidskeuzes. We evalueren het beleid voor kleine en recreatieve luchtvaart. Dit leidt mogelijk tot nieuwe beleidsvoorstellen.

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

- In 2023 zetten we samen met gemeenten de uitvoering van activiteiten uit de [Regionale Aanpak Laadinfrastructuur Zuidwest \(RAL ZW\)](#) voort. De provincie Zuid-Holland organiseert samen met de provincie Zeeland diverse activiteiten om gemeenten te ondersteunen met de uitrol van laadinfrastructuur voor elektrisch vervoer. Denk hierbij aan advies om laadvisies op te stellen, ondersteuning om plankaarten te maken, samenwerking om snelladen in de publieke ruimte te organiseren, kennisdelingsbijeenkomsten, afstemming met netbeheerders en een aanpak voor realiseren van laadinfrastructuur op bedrijventerreinen.
- We blijven onze verkeersregio's ondersteunen bij de verdere ontwikkeling en uitvoering van regionale mobiliteitsplannen. Dit doen wij door aan te sluiten bij bijeenkomsten in de regio's en sessies tussen de regio's te organiseren. Om zo de kennisuitwisseling tussen de regio's te faciliteren.
- In het [Zuid-Hollandse OV](#) varen in 2023 6 hybride en 3 elektrische waterbussen. In de concessie Hoeksche Waard en Goeree-Overflakkee zijn 24 waterstofbussen in dienst en in de concessies Drechtsteden, Molenlanden en Gorinchem en Zuid-Holland Noord rijden elektrische bussen. In de Drechtsteden worden ook deelfietsen aangeboden in combinatie met de concessie. We blijven in de lopende en nieuwe concessies er

aan werken om in 2030 emissievrij te zijn.

- We werken aan zero-emissie goederenvervoer door (op)laadpunten te maken en zero-emissie vaardiensten met CityBarge/Kotug en ZES (Alblasserdam/2^e Maasvlakte) op te zetten. Daarnaast werken we samen met NRW in [RH2INE](#) om het gebruik van waterstof te stimuleren. De eerste op waterstof varende schepen verwachten we in 2023, met daarna een Kickstart van 12 schepen.
- De resultaten van [CLINSH](#) zijn verwerkt in een Provincie Narratieve Schone schepen 2023. Er worden scheepstype-gerichte bijeenkomsten georganiseerd met partijen uit de maritieme sector, binnenvaart en logistiek, waarbij de daadwerkelijke consolidatie van verduurzamingstransitiepaden is ingezet. We werken verder aan spoorverbindingen voor vers als alternatief voor het wegvervoer (zie Beleidsprestatie 2-1-1 efficiënt goederenvervoer).
- We blijven met partners in MIRT Goederenvervoercorridors werken aan uitgangspunten voor [Clean Energy Hubs](#) gericht op uitrol in Zuid-Holland voor goederenvervoer over de weg en via het water.
- We evalueren de aanbesteding van project Zon op infra (fietspaden) en bepalen op basis daarvan hoe dit project wordt voortgezet. In dit project onderzoeken we samen met de provincies Noord-Holland en Noord-Brabant of het opwekken van zonne-energie op fietspaden in de toekomst voldoende kan bijdragen aan de klimaatdoelstellingen.
- We voeren onze wettelijke taak uit met betrekking tot luchtvaart. Vanwege een sterke toename van kleinschalige luchtvaart, zoals drones is intensivering van de provinciale inzet noodzakelijk en herziening van het luchtvaartbeleid wenselijk op basis van lopend onderzoek.

Beleidsprestatie 2-3-2 Veilige mobiliteit

Hoe willen we dit beleidsdoel en de beleidsprestatie halen?

De provincie Zuid-Holland wil samen met het Rijk, de Metropoolregio Rotterdam Den Haag, onze zes bestuurlijke regio's, de gemeenten, waterschappen, politie, het Openbaar Ministerie, het Regionaal Ondersteuningsbureau Verkeersveiligheid en maatschappelijke partners (zoals ANWB, Fietsbond, Veilig Verkeer Nederland) het verkeer in onze provincie veiliger maken. De provincie wil de infrastructuur veiliger maken en verkeersveilig gedrag en adequate verkeershandhaving bevorderen. Hierdoor moet de verkeersveiligheid verbeteren en het aantal verkeersslachtoffers verminderen. De onderlinge samenwerking blijven we intensiveren.

We werken met andere wegbeheerders samen om verkeersonveilige infrastructuur aan te pakken.

Verkeersveiligheid is een harde voorwaarde bij nieuwbouw en beheer en onderhoud aan infrastructuur voor bijvoorbeeld doorstroming van fietsers, openbaar vervoer en auto's. Omdat verkeersveiligheid zo is ingebed in infrastructurele projecten, hanteert de provincie steeds minder aparte budgetten/projecten voor veiliger verkeer. Verbeteringen aan bestaande, maar ook nieuwbouw infrastructuurprojecten worden zoveel mogelijk volgens de richtlijnen Duurzaam Veilig ontworpen en aangelegd. Voorbeelden zijn de verbreding van fietspaden en de aanleg van ongelijkvloerse kruisingen van wegen (met een tunnel of viaduct): dan worden dat fietspad en die weg automatisch veiliger.

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

- We werken aan de voorbereiding van infrastructuurprojecten:
 - [N443](#)
 - N231
 - N447
 - N462 dwarsprofiel en kruispunt Golfpad
 - N471 dwarsprofiel
- We starten de uitvoering van infrastructuurprojecten en ronden reeds gestarte projecten af:
 - [N223: duurzaam veilig fase 3](#)
 - N218-N496
 - N216 Ronde Goudriaan

- We beïnvloeden het (veilig) gedrag van de verkeersdeelnemer via het Regionaal Ondersteuningsbureau Verkeersveiligheid Zuid-Holland (ROV Zuid-Holland). Dit gebeurt via diverse campagnes en programma's, zoals [SCHOOL op SEEF](#) (basisonderwijs), [TotallyTraffic](#) (voortgezet onderwijs) en [Doortrappen](#) (fietsveiligheid senioren). De gezamenlijke noemer is 'Maak een punt van nul'.
- We monitoren de voortgang van de regionale uitvoeringsprogramma's gedragsbeïnvloeding 2022-2024.
- We voeren we overleg met politie en Openbaar Ministerie om afspraken te maken over effectievere verkeershandhaving.
- We gaan aan de slag met (beleids)aanbevelingen en mogelijke beleidsvoorstellen die voortkomen uit de onderzoeken:
 - Huidig toelatingsbeleid van landbouwverkeer op provinciale wegen;
 - Toepassing afwegingskader met 30 km/h als leidend principe binnen de bebouwde kom in Zuid-Holland.

Monitoren en beleidsevaluatie

- In 2023 gaan we aan de slag met de aanbevelingen en mogelijke beleidsvoorstellen die voortkomen uit de evaluatie van het provinciaal Uitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid 2021-2030.
- We evalueren de ontwikkelde monitoringsmethodiek '0 slachtoffers in 2050'.

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

'Wat mag het kosten' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

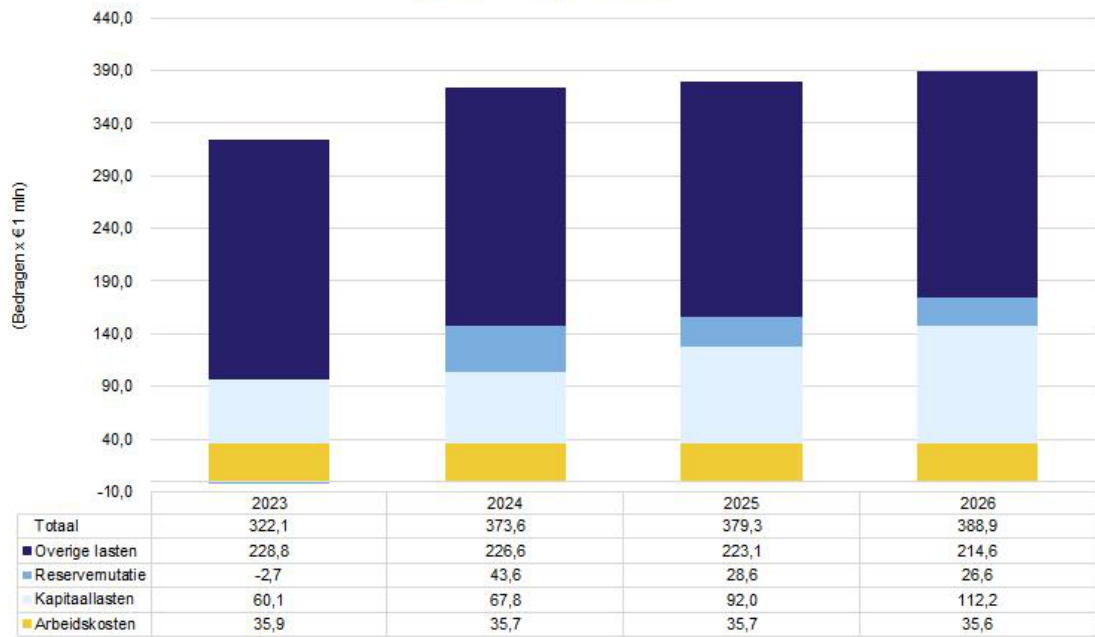
Opbouw en verloop lasten

De eerste grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

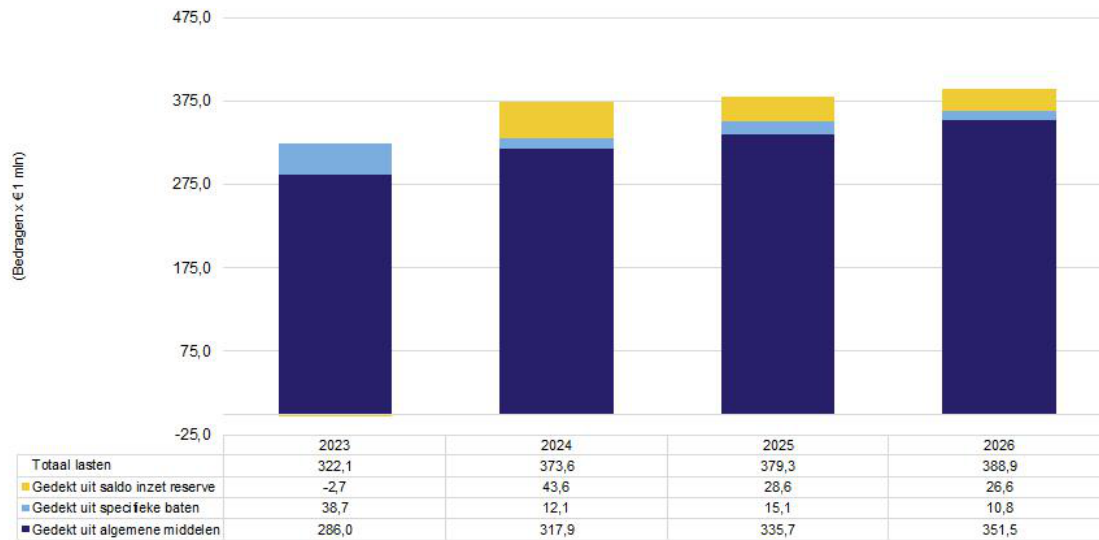
- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

De tweede grafiek geeft weer uit welke bron de lasten worden gedekt.

Opbouw en verloop van de lasten

Globaal inzicht in de dekking van de lasten Ambitie 2

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2021	Najaarsnota 2022	Kadernota 2023 (incl Najaarsnota mutaties 2023)	Bijstellingen Begroting	Begroting 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
Lasten								
Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B								
2-1-1 Efficiënt goederenvervoer	1.745	1.738	1.656	-8	1.648	1.584	1.633	1.672
2-1-2 Passend en efficiënt personenvervoer	181.990	177.841	154.715	49	154.764	167.573	184.992	193.576
2-1-3 Slimme systemen en netwerken	1.277	1.352	1.514	-103	1.411	1.247	1.271	1.304
Totaal beleidsdoel 2-1	185.012	180.932	157.885	-62	157.823	170.403	187.896	196.552
Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam								
2-2-1 Goed functionerende provinciale infrastructuur	119.174	122.979	154.657	1.661	156.318	196.126	184.300	185.654
2-2-2 Toekomstbestendige infrastructuur	1.048	609	1.231	3	1.234	637	648	759
Totaal beleidsdoel 2-2	120.223	123.588	155.887	1.665	157.552	196.763	184.948	186.413
Beleidsdoel 2-3 Veilig en duurzaam								
2-3-1 Duurzame mobiliteit	10.012	5.702	1.819	-14	1.805	1.604	1.674	1.132
2-3-2 Veilige mobiliteit	3.854	4.828	4.873	0	4.873	4.863	4.818	4.818
Totaal beleidsdoel 2-3	13.866	10.530	6.692	-14	6.678	6.467	6.492	5.950
Totaal Lasten	319.100	315.051	320.464	1.589	322.053	373.634	379.335	388.915
Baten								
Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B								
2-1-1 Efficiënt goederenvervoer	226	160	0	0	0	0	0	0
2-1-2 Passend en efficiënt personenvervoer	45.253	25.586	1.308	0	1.308	6.944	7.019	1.274
Totaal beleidsdoel 2-1	45.480	25.746	1.308	0	1.308	6.944	7.019	1.274
Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam								
2-2-1 Goed functionerende provinciale infrastructuur	10.321	10.694	9.194	0	9.194	6.694	2.504	2.020
Totaal beleidsdoel 2-2	10.321	10.694	9.194	0	9.194	6.694	2.504	2.020
Beleidsdoel 2-3 Veilig en duurzaam								
2-3-1 Duurzame mobiliteit	659	916	266	0	266	66	66	66
2-3-2 Veilige mobiliteit	1.053	1.361	1.361	0	1.361	1.361	1.255	1.255
Totaal beleidsdoel 2-3	1.713	2.278	1.628	0	1.628	1.428	1.321	1.321
Totaal Baten	57.513	38.717	12.130	0	12.130	15.066	10.844	4.616
Saldo lasten en baten Ambitie 2	261.587	276.333	308.334	1.589	309.924	358.569	368.491	384.299

Toelichting Lasten

Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B

Kapitaallasten € -0,6 mln

Door verschuiving van de investeringen in de tijd en wijzigingen in de renteomslag wijzigen ook de kapitaallasten. Zie ook de [Financiële begroting 4.2 Investeringskredieten](#) en de [Paragraaf Financiering](#) voor een nadere toelichting op de ontwikkeling van de rentelasten. Dekking ten gunste van het begrotingssaldo.

Subsidie ketenmobiliteit € 0,5 mln

In de herziene subsidieregeling mobiliteit (SRM) is een regeling opgenomen voor subsidie van ketenmobiliteit om de transitie in openbaar vervoer te versterken. Omdat dit een nieuw onderdeel is van de SRM, was hiervoor nog geen budget op de begroting gebracht. In de Begroting 2023 wordt daarom vooralsnog eenmalig € 0,5 mln op de begroting opgevoerd. Dekking ten laste van de reserve Mobiliteit.

Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam

Onderhoudsprogramma € -7,6 mln

Het onderhoudsprogramma wordt jaarlijks geactualiseerd. De bijstelling wordt veroorzaakt door verschuiving in het kasritme van lopende projecten van 2023 naar 2024. Dekking ten gunste van de egaliseringsreserve Beheer en Onderhoud.

Indexering prijsontwikkeling 2022 € 9,8 mln

Het provinciale indexeringsbeleid is beschreven in het onderdeel 'Financiële begroting, Grondslagen'. Conform het indexeringsbeleid is het budget voor beheer en onderhoud vanaf het jaar 2023 structureel verhoogd met € 9,8 mln. Deze budgetbijstelling is voor de verwachte prijsontwikkeling in 2022. Dekking ten laste van de stelpost prijscompensatie.

Kapitaallasten - € 0,5 mln

Door verschuiving van de investeringen in de tijd en wijzigingen in de renteomslag wijzigen ook de kapitaallasten. Zie ook de [Financiële begroting 4.2 Investeringskredieten](#) en de [Paragraaf Financiering](#) voor een nadere toelichting op de ontwikkeling van de rentelasten. Dekking ten gunste van het begrotingssaldo.

Toelichting baten

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Toelichting lasten meerjarenraming 2024-2026

Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B

Inzet voormalige BDU-gelden 2024 € 5,7 mln, 2025 € 1 mln en 2026 € -5 mln

Diverse regionale- en provinciale (spoor)infrastructuurprojecten worden deels gedekt door de inzet van de voormalige BDU-gelden. De meerjarenbegroting was nog niet in overeenstemming met deze werkwijze en wordt daarom hierop aangepast. De budgetten worden als volgt bijgesteld:

- 2024 € 5,7 mln
- 2025 € 1 mln
- 2026 € -5 mln

Dekking 2024 ten laste en 2026 ten gunste van de reserve Mobiliteit. Dekking 2025 ten laste van de OVP BDU.

Subsidie ketenmobiliteit 2024 € - 0,5 mln

In de herziene subsidieregeling mobiliteit (SRM) is een regeling opgenomen voor subsidie van ketenmobiliteit om de transitie in openbaar vervoer te versterken. Voor 2023 is eenmalig € 0,5 mln geraamd. Dekking ten gunste van de reserve Mobiliteit.

Projecten initiatieffase 2024 € 2,6 mln, 2025 € -2,7 mln, 2026 0,4 mln

- Voor de korte termijn aanpak Voorne-Putten/Haven is in 2023 € 0,3 mln beschikbaar.
- Voor de korte termijn aanpak Algeracorridor (inclusief R-Net bussen) is in 2023 € 0,7 mln beschikbaar.
- Voor 2023 zal naar verwachting minder aan onderzoek worden uitgevoerd voor projecten in de initiatieffase. Daarmee is ook minder personele inzet nodig door de provincie. Totaal € -0,8 mln.
- In 2026 is € 0,5 mln beschikbaar voor de afkoop van beheer en onderhoud aan de brug in HOV corridor Noordwijk-Schiphol.
- In 2024 wordt € 2,8 mln ingezet voor de afkoop van de uitvoeringsovereenkomst Wassenaar in het kader van de Rijnlandroute (beheer snelfietsroute).
- Voor de A20 NKG is in 2023, 2024 en 2025 € 0,1 mln beschikbaar.

Diverse kleinere bijstellingen 2024 € -0,3 mln, 2025 € -0,5 mln

- Exploitatie OV: 2024 € -0,3 mln
 - Veer Maassluis-Rozenburg: 2025 € -0,3 mln
 - Verkeer- en vervoerbeleid: 2024 € 0,2 mln
 - Smart mobility: 2024 € -0,2 mln
 - N59 initiatieffase: 2025 € -0,2 mln
- Dekking ten laste en ten gunste van de reserve Mobiliteit.

Kapitaallasten 2024 € 5,3 mln, 2025 € 19,7 mln en 2026 € 13,3 mln

Door verschuiving van de investeringen in de tijd en wijzigingen in de renteomslag wijzigen ook de kapitaallasten. Zie ook [Financiële begroting 4.2 Investeringskredieten](#) en de [Paragraaf Financiering](#) voor een nadere toelichting op de ontwikkeling van de rentelasten. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam

Onderhoudsprogramma: 2024: € 36,9 mln, 2025 € -16,2 mln, 2026 € -6,1 mln

De meerjarige lasten en baten voor het beheer en onderhoud van de bestaande infrastructuur zijn toegelicht in de Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen, deel infrastructuur, van deze begroting en het PZI 2023-2037. De geraamde kasritmes kennen jaarlijkse fluctuaties afhankelijk van de staat van het areaal. Pieken en dalen in de baten en lasten van het onderhoudsprogramma worden geëgaliseerd via de egalisatiereserve Beheer en onderhoud. De piek in 2024 hangt onder andere samen met het groot onderhoud beweegbare kunstwerken, Hartelcorridor en vaarwegen. Dekking ten laste van de egalisatiereserve Beheer en onderhoud.

Arbeidscapaciteit versterkingsaanpak 2026 € 0,7 mln

Bij de Begroting 2022 zijn uit de egalisatiereserve voor de versterkingsaanpak beweegbare kunstwerken extra middelen beschikbaar gesteld voor arbeidscapaciteit en opleiding in de periode van 2022 tot en met 2025. Door een krappe arbeidsmarkt zijn de extra middelen in 2022 niet besteed. Met de najaarsnota zijn deze middelen vrijgevallen naar de egalisatiereserve Beheer en onderhoud. De vrijgevallen middelen zijn wel nodig voor de uitvoering van de versterkingsaanpak en worden in 2026 weer in de begroting opgevoerd. Dekking ten laste van de egalisatiereserve Beheer en Onderhoud.

Kapitaallasten 2024: € 2,4 mln, 2025: € 4,4 mln, 2026: € 6,9 mln

De kapitaallasten binnen beleidsdoel 2-2, Beheer en onderhoud op orde en duurzaam, stijgen van € 24 mln in 2024 naar € 28 mln in 2025, € 35 mln in 2026 doordat een aantal financieel omvangrijke projecten worden geactiveerd. Het betreft het onderhoud van oevers in de Gouwe en de Oude Rijn, de bijdrage vanuit beheer en onderhoud voor werkzaamheden bij de realisatie van de Europaweg, Lammebrug en Trekvliefbrug, Rijnlandroute. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Beleidsdoel 2-3 Veilig en duurzaam**Waterstofbussen 2026 € -0,6 mln**

Voor de waterstofbussen is t/m 2025 jaarlijks € 0,6 mln beschikbaar. Dekking ten laste van de reserve Mobiliteit.

Laadinfrastructuur 2024 € -0,2 mln

Voor de uitvoering aan de Nationale Agenda Laadinfrastructuur in de vorm van de vastgestelde Regionale Aanpak Laadinfrastructuur Zuidwest (RAL ZW) is in 2023 nog € 0,2 mln beschikbaar. Dekking ten laste van bijdrage derden.

Toelichting baten meerjarenraming 2024-2026**Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B****Inzet voormalige BDU-gelden 2024 € 5,7 mln, 2026 € -5,7 mln**

Diverse regionale- en provinciale (spoor)infrastructuurprojecten worden deels gedekt door de inzet van de voormalige BDU-gelden. De meerjarenbegroting was nog niet in overeenstemming met deze werkwijze en wordt daarom hierop aangepast. De budgetten voor 2024 en 2025 worden eenmalig met € 5,7 mln verhoogd. Dekking ten laste van de reserve Mobiliteit.

Projecten initiatieffase 2025 € 0,1 mln

Van de regio Midden-Holland wordt in 2025 € 0,1 mln ontvangen als aandeel in de bijdrage aan RWS voor mobiliteitsmanagement A20NKG. Dekking ten gunste van de lasten.

Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam**Baten beheer en onderhoud: leges en werk voor derden**

De baten voor Beleidsdoel 2-2 bestaan enerzijds uit legesinkomsten en anderzijds uit bijdragen voor werk voor derden. De legesinkomsten zijn tot en met 2025 geraamd op € 0,4 mln per jaar. De te ontvangen bijdragen voor werk voor derden zijn geraamd op basis van het huidige inzicht in het geplande werk voor derden.

Beleidsdoel 2-3 Veilig en duurzaam**Laadinfrastructuur 2024 € 0,2 mln**

Voor de uitvoering aan de Nationale Agenda Laadinfrastructuur wordt in 2023 een bijdrage ontvangen van € 0,2 mln. Dekking ten gunste van de lasten.

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt aangegeven welke de totale inzet van reserves is binnen de ambitie.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2022	Onttrekkingen 2022	Saldo mutaties 2022	Saldo mutaties 2023	Saldo mutaties 2024	Saldo mutaties 2025
Bereikbaarheid	2-1	900	3.518	-2.618	-7.158	-2.008	-2.453
Mobiliteit	2-1	3.998	9.532	-5.535	-6.451	-8.918	-11.362
Bereikbaarheid	2-2	0	200	-200	-7.820	-150	0
Mobiliteit	2-2	0	5	-5	-6	-6	0
Egalisatiereserve beheer & onderhoud	2-2	13.367	1.237	12.130	-21.073	-16.448	-12.212
Bereikbaarheid	2-3	0	600	-600	-600	-600	-600
Mobiliteit	2-3	66	550	-484	-484	-484	66
Eindtotaal		18.331	15.643	2.688	-43.591	-28.614	-26.561

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Wegschap Tunnel Dordtse Kil

De provincie participeert in het Wegschap Dordtse Kil, gezamenlijk met andere partijen is de provincie eigenaar van de Kiltunnel die de N217 met de N3 verbindt. De Kiltunnel maakt onderdeel uit van het gezamenlijke infrastructurele netwerk van provincie en andere wegbeheerders.

Coöperatie Samenwerkingsverband DOVA U.A.

Het Coöperatieve Samenwerkingsverband Decentrale Openbaar Vervoer Autoriteiten (DOVA) U.A. is opgericht in 2018. In deze coöperatieve vereniging werken twaalf provincies en twee vervoersregio's samen op het gebied exploitatie, infrastructuur en services voor reizigers over het openbaar vervoer.

Subsidies

[Zie Paragraaf Subsidies, Ambitie 2.](#)

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

Zuid-Holland draait op energie

Energie is voor Zuid-Holland belangrijk. Met veel industrie, de glastuinbouw en onze dichtbevolkte provincie behoren we tot één van de meest energie-intensieve regio's van Europa. Op de korte termijn zijn door de oorlog in Oekraïne de omstandigheden voor inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties in Zuid-Holland ingrijpend gewijzigd. Iedereen kampt met stijgende energielasten. Het benadrukt ook de noodzaak om nog steviger in te zetten op energiebesparing en verduurzaming van energiebronnen. De provincie zet hier stevig op in met diverse subsidies en projecten, met actieve kennisdeling en met de eigen gebouwen en opdrachtverstrekking.

Transitie naar schone energie

De verbranding van olie, gas en steenkool brengt CO₂ in de atmosfeer, wat mede zorgt voor de opwarming van de aarde. Om in de toekomst onze welvaart te behouden, moeten we blijven beschikken over voldoende energie. Met het Klimaatakkoord van Parijs en het nationale Klimaatakkoord werken we toe naar een samenleving en economie gebaseerd op een duurzaam en circulair energie- en grondstoffsysteem (onder andere voor stoom, warmte, elektriciteit, CO₂ en waterstof). De opgave voor Zuid-Holland is in het Klimaatakkoord verdeeld in de thema's schone energie voor alle gebouwen, elektriciteit, industriële processen, mobiliteit en landbouw en landgebruik. Dat raakt alle inwoners en bedrijven van Zuid-Holland.

Wij streven naar schone energie voor iedereen

Zuid-Holland heeft veel wind en zon, maar ook andere energiebronnen, zoals aardwarmte. Belangrijk is te zorgen dat bedrijven en inwoners die energie kunnen gebruiken waar en wanneer dat nodig is. En dat de schone energie haalbaar en betaalbaar is. Hieraan werken we de komende jaren samen met onze partners in de provincie, zoals mede-overheden, bedrijven en lokale initiatieven. Daarbij hebben we ook oog voor de behoefte aan voldoende, goed opgeleide vakmensen. Ons doel: een stabiel en slim energienetwerk dat betaalbare schone elektriciteit en warmte levert voor iedereen. Als het gaat om energie besparen, geven wij als provincie graag het goede voorbeeld. Iets dat ook geldt voor kansen benutten om energie op te wekken of mogelijkheden om CO₂-uitstoot te verminderen. Daarom worden onze eigen projecten, gebouwen en wegen zoveel mogelijk energieneutraal gerealiseerd en onderhouden. Gemeenten die ernaar streven om energieneutraal te worden, willen we graag ondersteunen. Omdat iedere regio haar eigen behoeften, kansen en kenmerken heeft, vraagt dit van ons om maatwerk.

Wat willen we bereiken?

Beleidsdoel 3-1 Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening

Wij dragen bij aan de vergroening van de elektriciteitsvoorziening door met inwoners, gemeenten en andere stakeholders samen te werken aan een omslag naar een CO₂-vrij elektriciteitssysteem

Schone energie voor iedereen is een van de pijlers van ons coalitieakkoord en is onderdeel van ons omgevingsbeleid. Met het Klimaatakkoord van Parijs en het voorgestelde nationale Klimaatakkoord werken we toe naar een samenleving en economie gebaseerd op duurzame energie. We leveren bijdragen aan de doelstelling van het nationale Klimaatakkoord door energie te besparen en warmte slim te benutten. Om duurzame elektriciteit op te wekken stimuleren wij allereerst zonnepanelen op daken, bedrijventerreinen en bedrijfspanden. We stimuleren plaatsing van zonnepanelen door bedrijven en coöperaties conform onze zonneladder, waarbij wij inzetten op meervoudig ruimtegebruik. We realiseren ons dat veel van onze gemeenten ernaar streven om energieneutraal te worden. We ondersteunen dat streven.

De energietransitie in de regio krijgt vorm in zeven Regionale Energie Strategieën (RES'en), waaraan gemeenten, provincie, waterschappen en andere stakeholders samenwerken aan concretisering van elektriciteitsopwekking en benutting van warmtebronnen. We ondersteunen de ontwikkeling van RES'en met kennis, door partijen bij elkaar te brengen en warmtetransitie-adviseurs in te zetten. Wij vinden het van groot belang dat maatregelen vanuit de samenleving ontstaan en waar draagvlak voor is. Wij betrekken de inwoners en Statenleden zoveel mogelijk bij deze grote maatschappelijke aanpassingen. We geven participatie vorm met andere overheden in de RES'en.

De invulling van de maatregelen beoordelen we aan de hand van de mogelijkheden binnen Zuid-Holland. De betaalbaarheid en de haalbaarheid voor inwoners zijn hierbij belangrijk. De provincie houdt daarbij de bovenregionale optimalisatie en de samenhang van de maatregelen in het oog.

Onze bestaande afspraken met het Rijk en gemeenten over wind op land voeren we uit en betrekken we bij de ontwikkelingen in de RES'en.

Prioriteiten

Het belang van het omzetten van de Regionale Energiestrategieën in uitvoerbare plannen is door de sterk gestegen energieprijzen nog groter geworden. De komende tijd wordt de inzet vooral gericht op de uitbreiding van lokale opwekking van elektriciteit, het passend maken en houden van het omgevingsbeleid, de versterking van de energie-infrastructuur en inclusieve energietransitie.

Beleidsdoel 3-2 Verduurzaming gebouwde omgeving

Wij leveren een bijdrage aan de verduurzaming van de gebouwde omgeving door besparing van energiegebruik te bevorderen en over te schakelen op schone energiebronnen.

Wij stimuleren in de eerste plaats besparingen op de elektriciteits- en warmtevraag van gebouwen. Bij de verduurzaming van bestaande bouw zetten we in op versnelling van besparen, isoleren en zoveel mogelijk eigen opwekking van elektriciteit en warmte. Het ligt voor de hand om voor aanvullende warmte waar mogelijk te kijken naar warmtenetten. Nieuwbouw wordt energieneutraal gebouwd, zolang het de hoeveelheid en het tempo van woningbouw niet belemmert.

Wij werken aan een publiek beheerd warmtetransportnet voor het stedelijk deel van Zuid-Holland. Restwarmte en geothermie zijn hiervoor de voornaamste bronnen, de mogelijkheden voor zonthermie en aquathermie worden verkend. Wij stimuleren de industrie te vergroenen, zodat ook restwarmte een duurzame herkomst heeft.

Samen met gemeenten brengen wij de warmtebehoefte van inwoners en tuinbouw in kaart en wij ondersteunen gemeenten bij het opstellen van de warmtetransitievisies.

Wij zetten ons in voor afbouw van de aardgaswinning in Zuid-Holland.

Prioriteiten

In de komende periode wordt stevig ingezet op energiebesparing in gebouwen en op verduurzaming van de warmtebronnen voor gebouwen en wijken met bijbehorende infrastructuur, mede door het inzetten van aangetrokken Europese middelen.

Beleidsdoel 3-3 Duurzaam energie- en grondstoffensysteem in de industrie

- Wij leveren een bijdrage aan de energie- en grondstoffentransitie die nodig is voor de omschakeling naar een CO₂-emissiearme en circulaire industrie.
- Een belangrijk deel van de opgave uit het Klimaatakkoord om de CO₂-uitstoot te reduceren ligt bij de industrie en dan met name bij grote energie-intensieve bedrijven. Vanuit het Klimaatakkoord ligt de focus

hierbij niet alleen op reductie van de CO₂-uitstoot, maar ook op benutting van de economische kansen die dit met zich meebrengt.

- Het Klimaatakkoord ziet deze opgave primair als verantwoordelijkheid van de industrie zelf. Overheden pakken vooral een faciliterende rol, bijvoorbeeld door belemmeringen (in wet- en regelgeving) weg te nemen of financieel bij te dragen, aanvullend op wat de markt zelf aan middelen inzet.
- In Nederland zijn de grote energie-intensieve bedrijven geclusterd in vijf regio's. Het Klimaatakkoord ziet deze regio's als proeftuin en versnellingskamer voor doorbraken in technologie, schaalessprongen, kostenreducties, forse CO₂-reducties en benutting van exportkansen. In Zuid-Holland vormt het Haven Industrieel Complex (HIC) in Rotterdam, tezamen met Moerdijk in Noord-Brabant, één van deze vijf regio's.
- In lijn met het Coalitieakkoord wil de provincie bijdragen aan de ontwikkeling naar een CO₂-emissiearme en circulaire industrie. Wij zien onze inzet als additioneel, dat wil zeggen: als deze aanvullend en van toegevoegde waarde is op wat anderen (nog moeten gaan) doen. Wij nemen geen verantwoordelijkheden over. Wij leggen de focus op het HIC, maar staan ook open voor initiatieven uit andere regio's/sectoren. Wij streven naar een optimaal resultaat voor de regio.
- Wij volgen de, voor het landelijk Klimaatakkoord ontwikkelde, stapsgewijze aanpak voor verduurzaming van de industrie. Deze stappen komen terug in de onderstaande twee beleidsprestaties.
Wij leveren onder andere een bijdrage door inzet van ons wettelijk VTH-instrumentarium, ruimtelijke inpassing van nieuwe energie-infrastructuur en door samen met anderen financieel bij te dragen aan fysieke projecten zoals de aanleg van energie-infrastructuur en innovaties. Maar het zal ook gaan om randvoorwaardelijke zaken, zoals samenwerking op gang brengen en regionale belangen agenderen, zowel landelijk als binnen EU-programma's. Bijvoorbeeld in de lobby om belemmeringen in regelgeving weg te nemen en meehelpen toegang tot middelen te organiseren.
- Speciale aandacht is er ook voor thema's die niet alleen de industrie raken maar ook andere sectoren en regio's. Hierbij horen in ieder geval de ontwikkeling van een regionale aanpak voor groene waterstof en voor een toekomstbestendige energie-infrastructuur en energie-innovatie.

Prioriteiten

De komende tijd wordt bijgedragen aan het stimuleren van energiebesparing in de industrie, het ontwikkelen van (plannen voor) energie-infrastructuur in de provincie, en het realiseren van schone energiebronnen en -grondstoffen voor de industrie, mede door het aantrekken van Europese fondsen. Ook het doorontwikkelen van het speelveld voor energie-innovatie, het ondersteunen van de benodigde field labs en bijbehorende bedrijven is een speerpunt.

Wat gaan we doen om het beleidsdoel te realiseren?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we deze vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 3-1 Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening

Beleidsprestatie 3-1-1 Duurzaam en ruimtelijk passende elektriciteitsvoorziening

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

Conform de collegeafspraken zijn de inspanningen erop gericht een actieve bijdrage te leveren om opwekking van elektriciteit mogelijk te maken, met een goede inpassing binnen de provinciale ruimtelijke kaders en de afspraken in de regio's.

- Onze inzet om door zon op daken opgewekte energie te vergroten, is uitgewerkt in het Aanvalsplan Zon op Dak. Onderdeel hiervan zijn onder andere actieve communicatie, ondersteuning bij de subsidieprocessen, verhelpen van knelpunten en de subsidieregeling 'Zonnig Zuid-Holland'. De regeling is voor grote daken die ter beschikking worden gesteld aan een energiecoöperatie, of waarvoor de business case niet rond te krijgen is omdat het dak niet zomaar geschikt is voor zonnepanelen. Ook grote daken die wegens asbest gesaneerd moeten worden, voordat zonnepanelen geplaatst kunnen worden, komen in aanmerking voor deze regeling.

Begin 2022 is de regeling bovendien uitgebreid met zon op waterbassins en op parkeerterreinen, twee andere vormen van dubbel ruimtegebruik. Het Aanvalsplan Zon gaan we evalueren en van een update voorzien.

- Onze bestaande afspraken met het Rijk en gemeenten over wind op land voeren we uit en betrekken we bij de ontwikkelingen in de Regionale Energiestrategieën (RES).
- Onze bijdrage aan opwekking van duurzame elektriciteit wordt waar nodig aangevuld met windenergie en innovatieve oplossingen passend binnen de afgesproken ruimtelijke kaders. De mogelijkheden voor duurzame elektriciteit worden verankerd in het provinciale omgevingsbeleid.
- We werken samen met regio's en gemeenten aan de realisatie van windlocaties die we in onze Omgevingsverordening ruimtelijk mogelijk hebben gemaakt. Daarnaast onderzoeken we samen met deze partijen de mogelijkheden voor windenergie op zoeklocaties uit de RES. Hiervoor zetten we geld en onze kennis in.
- Samen met andere overheden en marktpartijen werken we aan meer circulaire wind- en zonne-energie. Onze sturing op besparing van elektriciteitsgebruik vindt plaats in de aanpak van de onderdelen gebouwde omgeving, industrie, landbouw en mobiliteit.
- Onze inzet is gericht op een zorgvuldige locatiekeuze en uitwerking van initiatieven van wind en zon met aandacht voor landschappelijke inpassing, biodiversiteit en koppeling met andere opgaven.
- Wij vinden urgentie, ambitie, haalbaarheid, betaalbaarheid en draagvlak voor energietransitie van groot belang. Wij zetten in op een fors aandeel lokaal eigenaarschap en ondersteunen de participatieprocessen voor de RES'en.
- Wij werken vanuit het geactualiseerde omgevingsbeleid bij het realiseren van de doelen van het Klimaatakkoord.
- Rondom bovenstaande thema's werken wij aan leren en ontwikkelen in deze opgave, gericht op blijvende vergroting van de professionaliteit. Hiervoor verbinden wij partijen, door bijvoorbeeld kennisdelers te organiseren.

Beleidsprestatie 3-1-2 Samenwerken en bevorderen draagvlak in de energietransitie

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

Wij zetten ons in voor een inclusieve energietransitie en voor meerjarige goede samenwerking tussen lokale initiatieven, gemeenten en bedrijven op lokaal en regionaal niveau.

- Wij werken samen met gemeenten, netbeheerders en andere stakeholders om zeven Regionale Energiestrategieën (RES'en) uit te voeren. In de RES bepalen partners samen op welke locaties wind- en zonne-energie wordt opgewekt en worden de zoekgebieden voor wind en/of zon uit de RES 1.0 verder uitgewerkt, rekening houdend met de impact op het netwerk en de kaders uit het omgevingsbeleid. In de RES'en worden ook het aanbod van warmtebronnen en warmtebehoefte aan elkaar gekoppeld. In 2021 is RES 1.0 afgerond in het bestuurlijke besluitvormingsproces, waarna de keuzes verwerkt worden in de herziening van het provinciale omgevingsbeleid (visie, programma en verordening). We nemen met onze partners de voorbereiding van de RES 2.0 ter hand en richten ons op de uitvoeringsprogramma's van de RES'en.
- Wij ondersteunen het RES-proces met kennisontwikkeling en actieve kennisdeling. Wij zetten ons in voor een langjarige samenwerking tussen de partners in het RES-proces en het participatieproces voor de RES'en.
- Wij ondersteunen gemeenten door actief kennis beschikbaar te stellen en kennisuitwisseling met elkaar en andere lokale stakeholders te organiseren. Wij ondersteunen gemeenten en lokale initiatieven bij het opstellen van lokale beleidskaders, zodat zij 50% lokaal eigendom kunnen realiseren.
- Wij stimuleren en bevorderen procesparticipatie en financiële participatie. Wij organiseren vanuit onze bovenregionale verantwoordelijkheid kennisontwikkeling en uitwisseling over participatie, om dit in een goede vorm in te kunnen zetten.
- Wij ondersteunen actieve burgers en bewonersinitiatieven in de energietransitie. Wij bevorderen mede-eigenaarschap bij besparing en opwekking van energie. Dat doen we via opdrachten, bijdragen aan

regionale opschaling van coöperaties en via inzet van onze kennis bij relevante partijen en netwerken. Daarnaast faciliteren we het 'Netwerk Energie Samen Zuid-Holland'.

- Wij zetten ons actief in voor een inclusieve energietransitie, door samen met gemeenten, energiecoöperaties en andere belanghebbenden in 9 wijken 'best practices' te ontwikkelen, toe te passen en de kennis die hierbij ontstaat actief te delen. De schone energie is voor iedereen.

Beleidsdoel 3-2 Verduurzaming gebouwde omgeving

Beleidsprestatie 3-2-1 Faciliteren van gemeenten bij besparen en overschakelen op schone energie

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

De inzet is erop gericht bij te dragen aan de besparingsopgave en verduurzaming van de gebouwde omgeving: woningen, utiliteitsbouw, bedrijfspanden en -terreinen en glastuinbouw. Haalbaar en betaalbaar maken van oplossingen vormen hierbij het uitgangspunt.

- We ondersteunen gemeenten bij het proces om collectieve oplossingen te vinden, zoals warmtesystemen. De ondersteuning is gericht op adviseren, verbinden en aanjagen, zodat plannen voor warmtenetten verder komen en gerealiseerd worden.
- We verkennen en ontwikkelen het beheer en provinciale rol bij de ontwikkeling en realisatie van bovenlokale warmtesystemen, rekening houdend met het uitgangspunt van publieke borging zoals dat ontwikkeld wordt in nationale regelgeving (Wet Collectieve Warmte).
- We ondersteunen initiatieven en collectieven met stappen in de ontwikkeling en realisatie van bovenlokale warmtesystemen.
- We adviseren gemeenten over uitvragen voor externe advisering op het gebied van energiebesparing en warmteoplossingen en over de ontvangen adviezen.
- We adviseren gemeenten bij business cases voor energiebesparing en warmteoplossingen, waaronder die van energiebedrijven en van lokale initiatieven
- We bevorderen beschikbaarheid en gebruik van financiële fondsen en adviseren over het aantrekken van externe financiering voor business cases/initiatieven. We ontwikkelen samen met gemeenten instrumenten voor proces- en financiële participatie, in het bijzonder voor doelgroepen zoals VvE's, bedrijventerreinen, monumenten, recreatieve sector en erfgoed.
- We ontwikkelen en beheren een overzicht van de pijplijn van warmteprojecten in Zuid-Holland die wij in samenwerking met de projecteigenaren verbinden met kansrijke financieringsfondsen en -instrumenten. Voor passende uitwerking en uitvoering onderhouden we contact met de rijksoverheid en bieden we gerichte ondersteuning aan Zuid-Hollandse projecten op het terrein van financiering, aanbesteding, project- en organisatie ontwikkeling.
- We bouwen aan een heldere verhaallijn over de verduurzaming van de gebouwde omgeving, waarin besparing en ontwikkeling van duurzame bronnen een belangrijke rol vervullen.
- We organiseren 'communities of practice' en bijeenkomsten voor actieve kennisdeling (warmtenetten, besparing, proeftuinen, wijkuitvoeringsplannen, bedrijfsterreinen, maatschappelijk vastgoed, financiering).
- We verkennen de mogelijkheden in (aanpassing van) wet- en regelgeving om nieuwbouw in de gebouwde omgeving maximaal bij te laten dragen aan de duurzame energievoorziening.
- We dragen bij aan beleidsvorming en instrumenten voor energiebesparing en energiedelen op bedrijfsterreinen en bevorderen bijpassende projecten. We betrekken hierbij de gemeenten en omgevingsdiensten en de kennis bij hen over wet- en regelgeving op het gebied van energiebesparing.

Beleidsprestatie 3-2-2 Bevorderen duurzame verwarmingsvoorziening

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

- De inspanningen zijn erop gericht duurzame warmteoplossingen en -systemen haalbaar te maken voor de gebouwde omgeving op regio- wijk- en buurtniveau, bij te dragen aan duurzame warmteoplossingen voor de glastuinbouw. We stimuleren het aanbod van warmtebronnen (geothermie, zonthermie, aquathermie en beschikbare restwarmte) door (potentie/systeem)studies, onderzoek, monitoring, data- en rekentools,

ontwikkeling van instrumenten, ondersteuning van kennisontwikkeling bijdragen en lobby voor geschikte wet- en regelgeving en innovatieve projecten.

- Voor geothermie ondersteunen we het *Rijswijk Centre for Sustainable Geo-energy*, de *Energy Cave* en de Leerstoel Geothermie aan de TU Delft,
- We bevorderen de kansen met zonthermie aan de hand van de provinciale verkenning van 2021 .
- Voor aquathermie verkennen en verdiepen we de kennis en kansen in samenwerking met de waterschappen en gemeenten.
- Voor restwarmte brengen we het aanbod en verduurzamingspotentieel voor de kortere en lange termijn beter in beeld.
- We voeren samen met gemeenten het Duurzame WijkWarmte programma uit met Europese Elena-middelen voor planvorming van 10 warmteprojecten in 9 gemeenten.
- We wenden middelen uit het Kansen voor West (KvW) programma aan voor de realisatie van warmteprojecten.
- We ondersteunen door innovatieve oplossingen te ontwikkelen voor warmte-seizoensopslag.
- Via het provinciale omgevingsbeleid bevorderen we passende keuzes voor warmtebronnen aan de hand van het provinciale Afwegingskader Warmtekeuze.
- Aan de hand van het Afwegingskader zetten we in op passende energiebesparing die aansluit bij de kenmerken van de duurzame warmtebron uit oogpunt van de laagste (maatschappelijke) kosten.
- We ondersteunen (collectieve) lokale warmteprojecten door energiecoöperaties en woningcorporaties.
- We werken samen met de glastuinbouw aan de uitvoering van het Energieakkoord Greenport West-Holland om de klimaatdoelstellingen voor de sector te halen. We bevorderen de verbinding en onderlinge optimalisatie van de warmtevoorziening tussen de glastuinbouw en gebouwde omgeving onder meer door ontwikkeling van integrale warmtesystemen.
- We onderzoeken mogelijkheden van systeemoptimalisatie van warmtenetten.
- We verkennen een passende aanpak voor de koudevoorziening in samenhang met de inzet op klimaatadaptatie en warmtesystemen.
- We stellen subsidie beschikbaar aan Gasunie voor de aanleg van de warmteleiding WarmtelinQ Rijswijk - Leiden (WLQ R+) hiermee ondersteunen we de energietransitie in de Leidse regio en aanliggende gemeenten en dragen we bij aan de realisatie van een robuust en open warmtetransportnet in Zuid-Holland.
- Vanuit onze rol als bevoegd gezag stellen we een provinciaal inpassingsplan op, wordt een MER-procedure doorlopen en mogelijk de provinciale coördinatierегeling toegepast voor de WarmtelinQ (WLQ+) zodat de ruimtelijke inpassing en de aanleg van de warmteleiding mogelijk wordt gemaakt.

Beleidsdoel 3-3 Duurzaam energie- en grondstoffensysteem in de industrie

Beleidsprestatie 3-3-1 Verhogen energie efficiëntie en mede ontwikkelen energie infrastructuur

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

De inspanningen zijn erop gericht bij te dragen aan de ontwikkeling binnen de industrie om energie te besparen, CO₂ af te vangen en te hergebruiken en bij te dragen aan de realisatie van een toekomstbestendige energie-infrastructuur voor de industrie (en aanpalende sectoren). Daarnaast bevat deze beleidsprestatie activiteiten die bijdragen aan verlaging van energiegebruik door de industrie. Belangrijke randvoorwaarde hierbij is de beschikbaarheid van voldoende energie-infrastructuur (waar mogelijk op basis van 'open access') voor bijvoorbeeld warmte/stoom, (groene) waterstof, duurzaam opgewekte elektriciteit en CO₂. Hierbij worden eigen middelen ingezet naast benutting van middelen uit Europese programma's.

In 2023 draagt de provincie op de volgende wijze bij:

- Door inzet van het wettelijk VTH-instrumentarium (voor ambtshalve actualisatie van vergunningen en intensivering van het toezicht op energiebesparing bij niet-ETS bedrijven (Emission Trade System). Het Rijk wil de energiebesparingsplicht verbreden naar ETS-bedrijven. Het is in dit stadium nog niet bekend bij welke overheid de handhaving van deze taak komt te liggen.

- Door bedrijven (via de Omgevingsdiensten) proactief te informeren over mogelijkheden van energiebesparing en CO₂-emissiereductie die verder gaan dan de bestaande regelgeving.
- Door samen met Deltalinqs te werken aan systeemgerichte energiebesparing bij de industrie, via energie-innovatiestudies. Naar verwachting worden er in de periode tot en met 2023 8 studies afgerond. Daar waar mogelijk en passend binnen het beleid ondersteunen we verder het Deltalinqs Climate Program waarin wordt samengewerkt op het gebied van de grondstoffentransitie en human capital.
- Door via de programmatische aanpak regionale energie infrastructuur het provinciale meerjarenprogramma infrastructuur energie en klimaat (MIEK) in te richten voor projecten van provinciaal belang. Dit als vervolg op het landelijk MIEK dat is opgebouwd uit de projecten van nationaal belang uit de Cluster Energie Strategie (CES). Daarnaast worden innovaties van slimme energiesystemen en opslag gestimuleerd via de regeling planvorming verduurzaming bedrijventerreinen (ambitie 4).
- Door via een subsidie bij te dragen aan de aanleg van het Stoomnetwerk Botlek. De subsidie is begin 2022 verleend en de uitvoering van het project loopt tot en met 2024. De verwachte CO₂-emissiereductie van het project bedraagt 140 kton per jaar (en bij uitbreiding op termijn en volledige benutting 225 kton per jaar). Het gehele Stoomnetwerk Botlek levert een jaarlijkse NO_x besparing op van 126.000 kg.
- Door via een subsidie bij te dragen aan een walstroombaanproject in Vlaardingen met een walstroomaansluitpunt voor de scheepvaart. Het project beoogt een bijdrage te leveren aan vermindering van de uitstoot van CO₂ en stikstof en kan mogelijk ook leiden tot een afname van geluid, fijnstof en zeer zorgwekkende stoffen (ZZS), wat een positief effect heeft op de leefbaarheid rondom de haven.
- Door via de subsidieregeling energie-infrastructuur op industrieterreinen bedrijven te helpen bij het overschakelen naar duurzame energie, zoals restwarmte en waterstof. Het gaat hierbij om kleinschalige, lokale infrastructuur (en dus niet om grootschalige regionale of landelijke projecten).
- Via het Just Transition Fund (JTF) komt er voor de regio Groot Rijnmond voor de periode 2002 tot en met 2029 een bedrag van ruim € 60 mln beschikbaar voor projecten die bijdragen aan de realisatie van nieuwe, duurzame industriële ketens, het decarboniseren van bestaande industriële ketens en het oplossen van hieraan gerelateerde knelpunten in de arbeidsmarkt. De provincie draagt met andere betrokkenen bij aan de uitvoeringskosten van het JTF gedurende de uitvoeringsperiode (tot en met 2029). Het gaat om een bedrag van € 1,1 mln. Dekking hiervoor is gevonden binnen Beleidsprestatie 3.3.1 (waar al een bedrag was geraamd om uit eigen middelen bij te dragen aan Europese programma's). Het zwaartepunt van de JTF-openstellingen zal naar verwachting liggen in 2022 en 2023. In 2023 zal er naar verwachting een bedrag van ongeveer € 18 mln beschikt kunnen worden.

Beleidsprestatie 3-3-2 Vernieuwen en innoveren van het energie- en grondstoffen (eco-)systeem

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

Onze inspanningen zijn gericht op de ontwikkeling van duurzaam opgewekte elektriciteit en CO₂-vrije energiebronnen en -dragers, zoals het gebruik van groene waterstof en stoom. Wij dragen bij aan besparing en vermindering van het gebruik van fossiele grondstoffen door de ontwikkeling naar een circulaire industrie te stimuleren. Deze beleidsprestatie richt zich op activiteiten die bijdragen aan de groei van het gebruik van duurzaam opgewekte energie en circulair gebruik van grondstoffen door de industrie. Hierbij hebben we aandacht voor technische, systematische en institutionele innovaties en bijeenbrengen van het ecosysteem, met betrokkenheid van niet alleen de industrie, maar bijvoorbeeld ook van het mkb (midden- en kleinbedrijf), startups, kennisinstellingen en mede-overheden. Hierbij worden eigen middelen ingezet, naast benutting van middelen uit Europese programma's.

In 2023 draagt de provincie op de volgende wijze bij:

- Door via het Kansen voor West 3 programma bij te dragen aan initiatieven die reststromen (uit bijvoorbeeld afval, biomassa) verwerken tot nuttige grond- en brandstoffen. In 2022 is hiervoor een openstelling geweest (samen met de gemeente Rotterdam). De beschikte projecten worden in de periode 2023-2024 uitgevoerd.

- Door bij te dragen aan en te participeren in het netwerk Groene Chemie Nieuwe Economie (GCNE). Dit platform heeft tot doel om de transitie van chemie te versnellen. Ook andere provincies met een relatief groot industrieel cluster nemen deel.
- Door deel te nemen aan de taskforce circulair van de Economic Board Zuid-Holland. Deze taskforce ontwikkelt een regionale circulaire agenda met focus op de grondstoffentransitie op industriële schaal. Er is aandacht voor zowel technologische innovatie als voor randvoorwaarden zoals ruimte en regelgeving.
- Door deelname aan ECRN (European Chemical Regions Network) dragen we bij aan de ontwikkeling van Europees beleid om de transitie naar een circulaire industrie te versnellen.
- Door inzet op gebied van groene waterstof, waarbij ook oog is voor kansen voor de maak-industrie. De provincie draagt bij aan onderzoeken, studies en events en helpt daarnaast regionale initiatieven te realiseren voor infrastructuur, gebruik en productie van waterstof. De provincie stimuleert innovaties door bij te dragen aan de oprichting van een 'waterstof competence center'. Daarnaast worden innovaties gestimuleerd door bij te dragen aan het H2GO programma op Goeree- Overflakkee.
- Door via het regionale innovatieprogramma energie en klimaat (E&K) ondernemers te ondersteunen bij het testen en demonstreren van nieuwe technologieën bij één van de regionale field labs. Er wordt hierbij ingezet op de volgende thema's: industriële elektrificatie, circulaire grondstoffen in de industrie, verduurzaming van de gebouwde omgeving en grootschalige opwekking en opslag van energie. Het E&K programma wordt in 2023 verder voortgezet.
- Door ondersteuning te bieden bij de doorontwikkeling van bestaande field labs (op het gebied van bijvoorbeeld organisatie en locatie / benodigde infrastructuur). In 2023 draagt de provincie bij aan de doorontwikkeling van het Field Lab Industriële Elektrificatie en aan Campus@sea.

Door via onderzoek en inzet via het netwerk bij te dragen aan nieuwe ontwikkelingen op het gebied van ecosystemen, technische, institutionele, financiële én sociale innovatie en de cross-over tussen energie, circulariteit en digitalisering.

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

'Wat mag het kosten' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

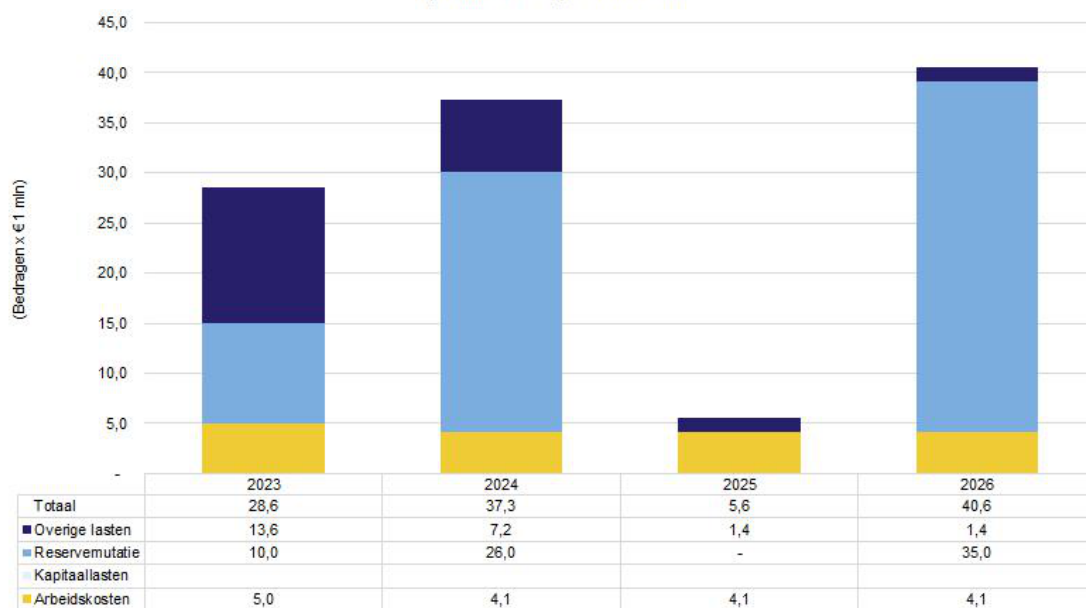
Opbouw en verloop lasten

De eerste grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

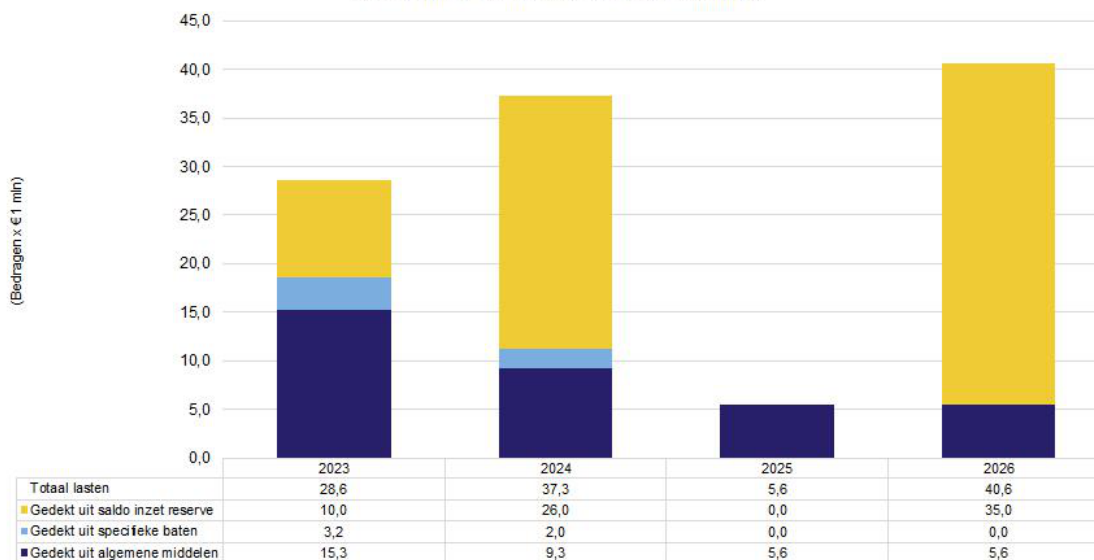
- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

De tweede grafiek geeft weer uit welke bron de lasten worden gedekt.

Opbouw en verloop van de lasten

Globaal inzicht in de dekking van de lasten Ambitie 3

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2021	Najaarsnota 2022	Kadernota 2023 (incl Najaarsnota mutaties 2023)	Bijstellingen Begroting	Begroting 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
Lasten								
Beleidsdoel 3-1 Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening								
3-1-1 Duurzame en ruimtelijk passende elektriciteitsvoorziening	2.884	5.931	7.750	950	8.700	9.140	4.288	4.287
3-1-2 Samenwerken en bevorderen draagvlak in de energietransitie	3.668	1.683	1.436	0	1.436	296	295	295
Totaal beleidsdoel 3-1	6.551	7.614	9.186	950	10.136	9.436	4.583	4.582
Beleidsdoel 3-2 Verduurzaming gebouwde omgeving								
3-2-1 Faciliteren van gemeenten bij besparen en overschakelen op schone energie	1.565	1.622	1.391	0	1.391	100	100	100
3-2-2 Bevorderen duurzame verwarmingsvoorziening	10.965	33.803	12.156	0	12.156	26.262	262	35.262
Totaal beleidsdoel 3-2	12.530	35.425	13.547	0	13.547	26.362	362	35.362
Beleidsdoel 3-3 Duurzaam energie-en grondstoffsysteem in de industrie								
3-3-1 Verhogen energie efficiëntie en mede ontwikkelen energie infrastructuur	1.159	1.956	4.290	-900	3.390	1.150	250	250
3-3-2 Vernieuwen en innoveren van het energie- en grondstoffen (eco-)systeem	1.076	2.143	1.396	100	1.496	357	356	356
Totaal beleidsdoel 3-3	2.236	4.099	5.686	-800	4.886	1.507	606	606
Totaal Lasten	21.318	47.138	28.420	150	28.570	37.305	5.551	40.550
Baten								
Beleidsdoel 3-1 Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening								
3-1-1 Duurzame en ruimtelijk passende elektriciteitsvoorziening	65	426	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 3-1	65	426	0	0	0	0	0	0
Beleidsdoel 3-2 Verduurzaming gebouwde omgeving								
3-2-1 Faciliteren van gemeenten bij besparen en overschakelen op schone energie	254	962	731	0	731	0	0	0
3-2-2 Bevorderen duurzame verwarmingsvoorziening	383	1.861	1.299	0	1.299	0	0	0
Totaal beleidsdoel 3-2	637	2.823	2.030	0	2.030	0	0	0

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2021	Najaarsnota 2022	Kadernota 2023 (incl Najaarsnota mutaties 2023)	Bijstellingen Begroting	Begroting 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
Beleidsdoel 3-3 Duurzaam energie-en grondstoffensysteem in de industrie								
3-3-1 Verhogen energie efficiëntie en mede ontwikkelen energie infrastructuur	20	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 3-3	20	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten	722	3.249	2.030	0	2.030	0	0	0
Saldo lasten en baten Ambitie 3	20.596	43.890	26.389	150	26.539	37.305	5.551	40.550

Toelichting Lasten

Beleidsdoel 3.1 Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening

Personele inzet voor de gehele Ambitie € 1 mln

Het kabinet heeft aangegeven de middelen voor het klimaatakkoord voor de inzet van personeel bij de decentrale overheden op korte termijn ter beschikking te stellen. Aangezien de definitieve besluitvorming inmiddels heeft plaatsgevonden, worden de middelen in de begroting 2023 ad € 2 mln nu verhoogd met € 1 mln naar € 3 mln voor de inzet van personeel. Dit betreft voorfinanciering met dekking ten laste van het begrotingssaldo..

Beleidsdoel 3.3 Duurzaam energie- en grondstoffensysteem in de industrie

JTF programma € -0,9 mln

De provincie draagt in de periode tot met 2029 samen met de gemeente Rotterdam en het Rijk bij aan de programmakosten van het Just Transition Fund (JTF). Het gaat om een bedrag van € 1 mln. Dekking hiervoor is gevonden in budget 2023 in Beleidsprestatie 3-3-1, waar al een bedrag was geraamd als eigen bijdrage aan EU-programma's. De bijdrage voor de periode 2024-2029 (€ 0,2 mln per jaar) wordt via de Begroting 2023 overgeheveld naar de juiste jaarschijven. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Haven Industrieel Complex € 0,1 mln

Het onderwerp Haven Industrieel Complex is verdeeld tussen Ambitie 3 en Ambitie 4. Om centraal overzicht te vergroten voor het onderwerp Groene chemie wordt het budget dat hiervoor is gereserveerd in Ambitie 4 nu verplaatst naar Ambitie 3. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Toelichting baten

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Toelichting lasten meerjarenraming 2024-2026

Personele inzet voor de gehele Ambitie € 4,9 mln in 2024

Het kabinet heeft aangegeven de middelen voor het klimaatakkoord voor de inzet van personeel bij de decentrale overheden op korte termijn ter beschikking te stellen. Er zijn reeds indicaties over de hoogte van de bedragen in IPO-verband besproken. Aangezien de definitieve besluitvorming nog even op zich laat wachten, maar het werk wel verzet moet worden, worden de verwachte middelen voor 2024 ter hoogte van € 4,9 mln in de Begroting 2024 opgenomen. Dit betreft voorfinanciering met dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Toelichting baten meerjarenraming 2024-2026

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt aangegeven welke de totale inzet van reserves is binnen de ambitie.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2022	Onttrekkingen 2022	Saldo mutaties 2022	Saldo mutaties 2023	Saldo mutaties 2024	Saldo mutaties 2025
Warmteleiding Warmtelinq	3-2	0	10.000	-10.000	-26.000	0	-35.000
Eindtotaal		0	10.000	-10.000	-26.000	0	-35.000

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Warmtebedrijf Holding B.V.

Door deelname aan het Warmtebedrijf Holding levert de provincie Zuid-Holland een bijdrage aan de nationale klimaatdoelstellingen door reductie van de broeikasgassen. Eind 2017 is het warmtebedrijf opnieuw ingericht als Holding met daaronder WBR-infra en WBR-explo. Het warmtebedrijf zal in de eindsituatie industriewarmte leveren voor circa 50.000 woningequivalenten in Rotterdam. Dit leidt tot een emissiebeperking van 70-80 ton CO₂ per jaar en een betere lokale luchtkwaliteit.

PZEM N.V.

PZEM N.V. is de rechtsopvolger van DELTA N.V. en richt zich op productie, handel en levering van energieproducten en diensten aan de zakelijke markt.

Omgevingsdiensten

[Zie de toelichting bij Ambitie 7.](#)

EnergiiQ

EnergiiQ is een fonds binnen de Houdstermaatschappij Zuid-Holland, dat revolverend investeert in de zogenaamde scale-up fase van energie-innoverende bedrijven.

Warmteparticipatiefonds

WPF is een fonds binnen de Houdstermaatschappij Zuid-Holland, dat revolverend investeert in projecten voor verduurzaming van de warmtevraag, warmtebronnen en warmte-infrastructuur.

Subsidies

[Zie paragraaf Subsidies, Ambitie 3.](#)

Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland

Zuid-Holland is een economische speler van belang

Zuid-Holland herbergt het grootste Haven Industrieel Complex van Europa, met een sterk proces- en petrochemisch, logistiek en maritiem cluster. In de directe nabijheid van dit complex bevindt zich het grootste glastuinbouwcluster van de wereld: een belangrijke speler in de wereldwijde voedingsketen.

Alle negen nationale economische topsectoren zijn in Zuid-Holland aanwezig. Verder herbergt onze provincie talrijke excellente kennis- en onderzoeksinstellingen die tot de top in hun vakgebied behoren. De campussen van nationaal belang, zoals het Bioscience Park te Leiden, TU Delft Science Park en Space Campus Noordwijk, herbergen talrijke startups en innovatieve bedrijven. De economische kracht van de provincie Zuid-Holland ligt in deze diversiteit.

Economie is in transitie

De Zuid-Hollandse economie bevindt zich in een omvangrijk vernieuwingsproces. Er zijn drie thema's die de verandering van onze economie aanjagen: energietransitie, circulair en digitalisering.

De op fossiele grondstoffen gebaseerde industriële sectoren staan voor een grote transitie. Verduurzaming van de Zuid-Hollandse economie is nodig om minder afhankelijk te zijn van fossiele grondstoffen. Ook de uitstoot van de industrie en milieudruk als gevolg van transportbewegingen is in Zuid-Holland bovengemiddeld. Ontwrichtende technologische ontwikkelingen, zoals digitalisering, robotisering en 3D-printing veranderen de productieprocessen, verdienmodellen en ons werk, maar kunnen ook veelbelovend zijn. Het vermogen om snel op deze ontwikkelingen in te spelen is bepalend voor onze concurrentiekracht. Dit vraagt om een versnelde transitie van de Zuid-Hollandse economie en om een beroepsbevolking met de juiste vaardigheden en kennis.

Wij streven naar een duurzame, innovatieve economie

Wij willen de meest innovatieve regio van Nederland zijn, waarbij we inzetten op de kruisbestuiving tussen de verschillende sectoren. We zetten in op diensten en producten die veel waarde toevoegen richting duurzaam en digitaal. Wij streven naar passend werk voor iedereen. Wij denken daarbij aan alle niveaus. Van ongeschoold, mbo tot en met universitair. Daarnaast blijft de provincie met haar partners bouwen aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat door te zorgen voor voldoende en kwalitatief goede werklocaties (kantoren, bedrijventerreinen, woon/werklocaties), woonruimte, woon-werkverbindingen, een goede beroepsbevolking, een gezonde leefomgeving, recreatieve voorzieningen en cultureel erfgoed.

De culturele rijkdom van Zuid-Holland

Zuid-Holland heeft een rijke geschiedenis. Investeren in het aanwezige erfgoed, archeologie en cultuur en het gericht betrekken van toeristen daarbij biedt een positieve stimulans aan ons vestigingsklimaat.

Wat willen we bereiken?

Beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal

Alle negen economische top sectoren zijn in Zuid-Holland aanwezig. In Rotterdam bevindt zich het grootste Haven Industrieel Complex van Europa. Zuid-Holland is met het zeer prominente glastuinbouwcluster een wereldspeler in de voedselketen. Als spelers van essentieel belang voor de economie van Nederland en van de regio moeten zij zich vernieuwen en aanpassen als gevolg van energietransitie en digitalisering. Het vermogen om snel op deze ontwikkelingen in te spelen is bepalend voor onze concurrentiekracht. Innovatie, in het algemeen maar met name op deze gebieden, is essentieel. Zeker ook voor het mkb.

Wij stimuleren deze innovatie via subsidieregelingen, actieve rollen in regionale samenwerkingsverbanden en bijvoorbeeld het Startup in Residence programma. Efficiënt goederenvervoer en een optimaal functionerend

logistiek systeem, zoals opgenomen in onze ambitie 'Bereikbaar Zuid-Holland', is daarbij essentieel voor zowel de tuinbouw in de greenports als het Haven Industrieel Complex.

Beleidsdoel 4-2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat

Vestigingsklimaat

Voldoende ruimte voor bedrijvigheid zorgt voor nieuwe investeringen en bedrijfsvestigingen en voorkomt dat de bestaande ondernemers verhuizen naar elders. Een derde van de Zuid-Hollandse economie speelt zich af op bedrijventerreinen. De beschikbaarheid daarvan is goed op peil maar er is nog veel vraag naar bedrijventerreinen in de hogere milieucategorie en terreinen aan het water. Bij kantoren kampt Zuid-Holland met een overschot aan vierkante meters op de verkeerde locaties en een tekort aan toplocaties in Rotterdam en Den Haag. Internationaal onderzoek toont aan dat het voor een regio niet langer volstaat om voldoende bereikbare werklocaties aan te bieden. Ook factoren als reputatie, prettig wonen en leven of arbeidspotentieel bepalen in toenemende mate investeringsbeslissingen in een regio. De provincie wil daarom meer woon-/werkakkoorden met gemeenten sluiten.

Human Capital

Binnen Zuid-Holland is de cultuur van een leven lang leren nog onvoldoende ontwikkeld. De arbeidsmarkt is niet goed genoeg georganiseerd en is onvoldoende veerkrachtig en adaptief. Arbeidspotentieel wordt onvoldoende benut. Daardoor is Zuid-Holland momenteel slecht toegerust voor transities en economische schokken. Met een groot aantal partners werkt Zuid-Holland daarom aan het Human Capital Akkoord om dit probleem aan te pakken.

Samen met de Economic Board Zuid-Holland investeert de provincie in een programmateam. Er is cofinanciering van concrete projecten, ondergebracht in deelakkoorden die aansluiten op het bredere Human Capital Akkoord Zuid-Holland. Deelakkoorden zijn gerealiseerd of voorzien in onder andere de greenports, op gebied van IT, in de Drechtsteden, in Life Sciences, in de bouwsector, bij Internationaal Talent, rond de campus Gouda en binnen de energietransitie.

Beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme

De Begroting 2023 laat zien met welke middelen de doelstellingen uit het coalitieakkoord in 2023 worden gerealiseerd. Als provincie spelen wij een cruciale rol in het behoud van het erfgoed in Zuid-Holland, in het stimuleren van de toeristische sector en in de actieve en passieve deelname aan cultuur door kinderen en jongeren in Zuid-Holland. Dat doen wij door actief samen te werken met het Rijk, gemeenten, de cultuurinstellingen, het maatschappelijk middenveld en de vele vrijwilligers in Zuid-Holland, waarbij ieder vanuit de eigen rol werkt aan ons gezamenlijke doel om de provincie Zuid-Holland iedere dag beter te maken. Dit doen wij met de inzet van beperkte middelen, die wij zeer efficiënt inzetten. Juist in deze tijd van (economische) onzekerheden willen wij als overheid stabiliteit en continuïteit bieden en zo onze partners extra in hun kracht zetten om meer doelgroepen te bereiken die nu de weg naar cultuur en erfgoed niet of nauwelijks weten te vinden.

Op de wereld zijn er weinig plekken waar je in een kwartiertje fietsen twintig eeuwen geschiedenis tegenkomt, zoals hier in Zuid-Holland. Resten van Romeinse forten, een eeuwenoud polderlandschap, trekvaarten, kunstig aangelegde landgoederen, historische steden, vestingen, bunkers, molens, pakhuizen en kerken. De weerslag van eeuwen van menselijke bedrijvigheid; het verhaal van Zuid-Holland. De provincie Zuid-Holland is een rijk archeologisch gebied. Het is mooi als Zuid-Hollanders kennis kunnen maken met de historische vondsten in hun bodem. De provincie wil bodemvondsten zorgvuldig opslaan en deze voor het publiek bereikbaar maken. Al dat erfgoed vormt een immens kapitaal: voor bewoners, bedrijfsleven en toeristen. De provincie Zuid-Holland werkt samen met vele vrijwilligers, mede-overheden, maatschappelijk middenveld en ondernemers om ons erfgoed te behouden en te laten beleven. Zo worden identiteit van dorpen en streken bewaard en wordt onze provincie voor inwoners en voor toeristen steeds aantrekkelijker. Toerisme is daarbij geen doel, maar een middel dat bijdraagt aan de maatschappelijke opgaven. Door spreiding van toerismestromen gaan we een te grote

impact op de leefomgeving tegen. En door culturele erfgoedcollecties digitaal te ontsluiten en toegankelijk te maken voor het grote publiek blijft ons erfgoed voor de toekomst behouden.

Actief of passief aan cultuur meedoen zorgt voor persoonlijke ontwikkeling en draagt in belangrijke mate bij aan ons welbevinden. In Zuid-Holland is de deelname aan culturele voorzieningen relatief laag. Wij willen die deelname stimuleren

Wat gaan we doen om het beleidsdoel te realiseren?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we deze vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal

Beleidsprestatie 4-1-1 Innovatie stimuleren

In de provincie Zuid-Holland wordt het innovatiepotentieel onvoldoende benut terwijl er een extra uitdaging ligt in de transitie naar een duurzame, circulaire en digitale economie. De provincie wil het innovatiepotentieel daarom beter benutten om (brede) welvaart te behouden en liefst te verhogen, én het mogelijk te maken dat bedrijven een grotere bijdrage leveren aan het oplossen van maatschappelijke uitdagingen, vooral aan de transitie naar een duurzame, circulaire en digitale economie. Veel van de in dit hoofdstuk genoemde programma's en regelingen dragen bij aan provinciebrede transities als digitalisering, klimaatadaptatie, duurzaamheid en de energietransitie.

Bovendien zorgt innovatie dat er een klimaat ontstaat waarin bedrijven zich graag willen vestigen: innovatie is cruciaal voor het behoud van de economische positie van de Zuid-Hollandse bedrijven. Door innovatie kunnen concurrentievoordelen worden behaald en kan meer toegevoegde waarde worden gegenereerd voor economie en maatschappij, hier en elders.

Innovatie stimuleren gebeurt door innovatieve ecosystemen te stimuleren en te versterken waarin bedrijven functioneren. Dat betekent dat we kijken naar de 'omgeving' waarin bedrijven opereren, om daarbij aan te sluiten met beleidsinterventies. De provincie is de ultieme laag om deze ecosystemen te laten floreren en de samenwerking tussen (grote en kleine) bedrijven, kennisinstellingen en overheden te stimuleren.

Daarbij vervult het innovatieve midden- en kleinbedrijf (mkb) - met name binnen de topsectoren van Zuid-Holland - een sleutelrol, als kraamkamer van vernieuwende ideeën, producten en processen. We hebben daarnaast aandacht voor alle soorten bedrijven, waarbij grote bedrijven meestal geen hulp nodig hebben maar wel interessant zijn als sterke partners in de transities. Het brede mkb vormt de ruggengraat van de lokale en regionale economie, waarin ze ook geworteld zijn. Transities zijn pas succesvol als niet alleen een kopgroep innovaties ontwikkelt, maar ook het 'peloton' van het brede mkb én de grote bedrijven meegaan in de transities.

Door in te zetten op transities en innovatie zorgen wij ervoor dat Zuid-Holland klaar en weerbaar is voor de toekomst.

Om de doelen op gebied van innovatie te bereiken worden de volgende succesvolle subsidieregelingen in 2023 opnieuw opgesteld:

- MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT) om regionale innovatie binnen de topsectoren te stimuleren (€ 14 mln);
- Campussen Zuid-Holland, voor kansrijke initiatieven binnen onder meer de campussen van de Technische Universiteit Delft, de Universiteit Leiden en de Space Campus Noordwijk (€ 1,5 mln). Voor campusomgevingen zijn ook Europese middelen inzetbaar, zie hieronder;
- Regionale Netwerken voor innovatie in Zuid-Holland, voor het versterken van het organiserend vermogen van innovatieve economische clusters en hun onderlinge verbondenheid (€ 1,5 mln).

Daarnaast zijn middelen beschikbaar om bij te dragen in de volgende onderwerpen:

- Vormgeven en uitwerken van prioriteiten uit de nationale en regionale Groeiagenda (€ 0,5 mln);
- Vaste financiering van de InnovationQuarter-organisatie, de regionale ontwikkelingsmaatschappij van Zuid-Holland (€ 2 mln);
- Campusomgevingen, innovatieprogramma's en voucherregelingen (€ 9,6 mln): het betreft middelen uit de Europese EFRO-regeling via het Kansen voor West-programma ad. € 7,6 mln en eigen provinciale cofinanciering ad. € 2 mln. De Europese middelen lopen hierbij niet via de provinciale administratie maar via de managementautoriteit van het Kansen voor West-programma, dit is de gemeente Rotterdam;
- Inrichting en uitwerking van de Spacecampus in het kader van de regiodeal Noordwijk (€ 2 mln);
- Het Startup in Residence-programma en andere activiteiten die het Innovatieteam uitvoert (€ 0,5 mln);
- Biobased Economy (€ 0,5 mln), voor met name de ontwikkeling van de Biotech Campus Delft;
- Het project ACCEZ (€ 0,9 mln) voor ontwikkeling van hergebruik in basismaterialen van onder meer de bouwwereld;
- Versterking Life Sciences and Health cluster (LSH; € 0,3 mln) met name voor ontwikkelingen van het LSH cluster rondom Leiden en Rotterdam, en de opzet van een Taskforce LSH binnen de Economic Board Zuid-Holland;
- Breed mkb (€ 0,8 mln), waarbij wordt gewerkt aan een robuust ecosysteem voor ondernemerschap om het brede midden- en kleinbedrijf in Zuid-Holland te versterken en te ondersteunen, onder meer via de subsidieregeling 'MKB-deals' met gemeenten;
- Leerpark Drechtsteden (€ 0,6 mln), bedoeld om het innovatieklimaat in de maritieme maakindustrie te versterken door de vestiging van startups en scale-ups. Daartoe wordt de centrale campus Leerpark verder ontwikkeld met onder andere de 'Maakfabriek'. De Maakfabriek is een productiehal voor startups en maakt onderdeel uit van het plan om het Leerpark in Dordrecht te ontwikkelen tot Fieldlab Smart Industry Campus. De Maakfabriek beoogt een nauwe samenwerking tussen startups, de maakindustrie, R&D-teams van gevestigde innovatieve bedrijven, onderwijsinstellingen en investeerders.

Externe middelen

Voor de subsidies van Europese Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) en Europese territoriale samenwerking (Interreg) is de nieuwe Europese zevenjaarsperiode in 2021 ingegaan. Voor de gehele zeven jaar is er vanuit EU en Rijk circa € 35 mln beschikbaar voor Ambitie 4, onderwerp innovatie. In jaarschijf 2023 zal hiervan circa € 7,6 mln worden besteed. Op basis van de huidige openstellingsstrategie worden de middelen met name besteed aan de ontwikkeling van de campusomgevingen, innovatieprogramma's en voucherregelingen. De provincie stelt eigen cofinancieringsmiddelen beschikbaar om extra sturing, gebruik en effect van deze EU-middelen te bereiken. De eerste subsidies hieruit zijn in 2022 verstrekt en ook in 2023 zal een bijdrage worden geleverd (€ 2 mln).

Beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de Greenports

In 2023 is voor greenports € 1,9 mln beschikbaar. Het programma zet de onderstaande thema's voort, waarbij er zeer nadrukkelijk prioriteit wordt gegeven aan de maatschappelijke transitie in digitalisering en verduurzaming van energie, water en logistiek. Dit jaar wordt onder meer uitgevoerd:

- Modernisering van het teeltareaal zoals ondersteuning van de gebiedsontwikkelingsprocessen Broekpolder en Oranjepolder (Greenport West-Holland) en Baan- en Sotaweg (Greenport Aalsmeer). Daarnaast wordt verder gewerkt aan passend ruimtelijk beleid, denk innovatieve tuinbouwruimte creëren en aan verduurzaming van het productie-areaal en de dynamische glasmonitor. De provincie stimuleert samen met de partners in de Greenport West-Holland de transitie naar duurzame teelt door duurzaam waterbeheer en de 'emissieloze kas' te bevorderen.
- Inzet op energietransitie door voortzetting Energie Akkoord Greenport West-Holland. Hier komen uit voort:
 - o onderzoek naar duurzame energie-oplossingen voor de sector.

- o kennisdeling en netwerkontwikkeling die energieprojecten rond glastuinbouwclusters bespoedigen, zoals geothermieboringen en afspraken over (boven)regionale warmteplannen en aansluitingen voor glastuinbouwbedrijven daarop.
- In 2023 worden concrete verbindingen via spoor en binnenvaart voor verslogistiek gestart, om te verduurzamen en uitstoot te verlagen. Dit gebeurt in samenwerking met bedrijven. Daarnaast draagt de provincie bij aan innovatieve spoorconcepten zoals Cargobeamer, Lorryrail, optimalisering afhandeling goederentreinen, optimalisering van de locaties van de logistieke en handelsbedrijven en de slimme emissieloze koelcontainer. Hier zijn mogelijkheden aanwezig voor aanspraak op rijks gelden vanuit bijvoorbeeld het Nationaal Groeifonds en -op infrastructuur gebied- vanuit het 'Bestuurlijk Overleg Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport Goederenvervoercorridor'(BO MIRT GVC).
- In 2023 zal de ontwikkeling van het agrologistieke cluster Dutch FreshPort (DFP, het betreft het gebied Ridderkerk - Barendrecht), als vitaal onderdeel van de Greenport West Holland onverminderd voortgaan. Het gaat om de mogelijkheden tot campusontwikkeling voor technologische innovaties, voor verduurzaming en voor verbetering van de bereikbaarheid en bestuurbaarheid in het gebied.
- Continuering van het innovatiepact Greenport West-Holland door bijdragen aan innovatieprojecten op het gebied van circulair, duurzaamheid en digitalisering zoals innovatieprogramma Agritech.
- Deelname aan internationale beurzen en verstevigen van Europese samenwerkingsmogelijkheden in het ERIAFF-netwerk binnen de Plants en Plant Proteins werkgroep.
- Voortzetting van de jaarlijkse subsidies voor de Zuid-Hollandse greenports voor versterking van het netwerk om op triple helixniveau samen te werken. Hiermee wordt de benodigde transitie in de glastuinbouw naar duurzaam en digitaal versneld.
- Tot slot wordt in 2023 de uitwerking van de tuinbouwmonitor voortgezet. Door monitoring en dataverzameling kunnen we zichtbaar maken wat de stand van zaken is van de economische toegevoegde waarde en de benodigde transitie en verduurzaming in onze regio en welke stappen nog gezet moet worden om onze ambities te halen.

Beleidsprestatie 4-1-3 Transitie Havencomplex

Het Haven Industrieel Complex (HIC) in Rotterdam en omgeving is van groot belang voor de regionale en nationale economie en werkgelegenheid en vormt een onmisbare schakel in de transitie naar een nieuwe economie. Hierbij gaat het om het helpen realiseren van een CO₂-arme, circulaire en slimme haven en het benutten van de economische kansen die hiermee gepaard gaan.

De provincie richt zich bij de transitie van het HIC op:

- samenwerking en innovatie stimuleren
- havengerelateerde ontwikkelingen en overslaglocaties ruimtelijk mogelijk maken
- een energie- en grondstoffenefficiënte haven stimuleren en faciliteren
- de Greenport- en Mainportrelatie stimuleren door het bedrijfsleven te faciliteren

De inzet van de provincie bij de transitie van het HIC is zowel terug te vinden in Beleidsdoel 3-3 'Naar een duurzaam energie- en grondstoffsysteem in de industrie' als in Ambitie 4 'Concurrerend Zuid-Holland'. In Beleidsdoel 3-3 ligt de focus op afspraken uit het Klimaatakkoord voor een energie- en grondstoffenefficiënte industrie in Zuid-Holland, waaronder de industrie die in de Rotterdamse haven is gevestigd. Hiervoor kan ook gebruik gemaakt worden van generiek instrumentarium uit Ambitie 4, onder andere op het gebied van innovatie zoals de RNIZ-regeling voor netwerken.

In Beleidsprestatie 4-1-3 zijn incidentele procesmiddelen geraamd om studies te ondersteunen en pilots uit te voeren op het gebied van maritiem. In 2023 gaat het om een bedrag van € 0,1 mln.

In 2024 / 2025 is incidenteel € 3 mln geraamd voor een subsidie-openstelling Kansen voor West 3, die zich richt op verduurzaming van het HIC.

Beleidsprestatie 4-1-4 Digitaal Zuid-Holland

Er is in 2023 voor dit onderwerp € 1,4 mln materieel budget beschikbaar. Daarnaast heeft de provincie de beschikking over de eigen projectorganisatie. De budgettaire formatie hiervan is vanaf 2022 met 1 fte uitgebreid. Hiermee zetten we in op de 4 gedefinieerde pijlers:

- Goede digitale infrastructuur zoals 5G en glasvezel;
- Stimuleren van digitale innovaties zoals kunstmatige intelligentie (AI) en quantumtechnologie;
- Mensgerichte transitie met de focus op kennis en vaardigheden in de arbeidsmarkt, het brede mkb, smart city initiatieven (zoals slimme lantaarnpalen) en ethiek en waarden;
- Het stimuleren van 'cyberinnovatie' en 'cyberbewustzijn' bij bedrijven.

Omdat met name het brede mkb en ook kleine en middelgrote gemeenten het lastig hebben bij bovengenoemde onderwerpen, willen we kennis en bewustzijn onder deze doelgroepen verspreiden. Hierbij werken we samen met andere provinciale initiatieven zoals de Human Capital Agenda en het interne digitaliseringsprogramma in het provinciehuis.

De provincie gebruikt het budget verder voor activiteiten om partijen zoals fieldlabs met elkaar te verbinden, bijvoorbeeld op het thema Smart City en Cyberveiligheid waarin wordt samengewerkt met The Hague Security Delta. We willen ons focussen op toepassing van technologieën zoals AI en Quantum. Daarnaast willen we ons richten op de profilering van Zuid-Holland als regio voor de ontwikkeling van sleuteltechnologieën.

Samen met Beleidsprestatie 4-1-1 Innovatie Stimuleren wordt ingezet op cofinanciering van een regionale European Digital Information Hub (EDIH) in Zuid-Holland. Deze EDIH zal in 2023 starten met de ondersteuning van bedrijven in hun digitale transformatie en doet dit zonder winst oogmerk. Deze ondersteuning kan bestaan uit testruimte bieden, netwerkactiviteiten initiëren, (potentiële) medewerkers trainen en opleiden, digitale transformatie ondersteunen en toegang tot financiering mogelijk maken. De cofinanciering betreft € 0,5 mln van de genoemde € 1,4 mln materieel budget voor deze beleidsprestatie.

Beleidsprestatie 4-1-5 Circulair Zuid-Holland

De strategie Circulair Zuid-Holland is in 2020 vastgesteld. Voor dit onderwerp is in 2023 € 2 mln aan materieel budget beschikbaar. De reguliere formatie hiervoor is tot en met 2027 gedekt. De provincie Zuid-Holland vervult de rol van opdrachtgever, verbinder en aanjager binnen de transitithema's Bouw, Groene Grondstoffen en Voedsel, Maakindustrie en Kunststoffen. De activiteiten in 2023 zijn gericht op:

- De uitbouw van de circulaire vernieuwersnetwerken, hun ambities en agenda's. Het gaat hierbij om de thema's biobased bouwen, natuurlijke reststromen, circulaire zonne-energie en de opbouw van een netwerk voor retoursystemen voor plastic verpakkingen;
- Vernieuwende doorbraakprojecten stimuleren en uitvoeren die de circulaire toekomst hanteerbaar en tastbaar maken. Hiervoor stellen we in 2023 de subsidieregeling Circulair Zuid-Holland opnieuw open;
- Kennisdeling en regionale samenwerking rond het thema circulair verder stimuleren en ondersteunen, met speciale aandacht voor gemeenten;
- De agenda Circulair Zuid-Holland actualiseren, een provinciebreed onderwerp dat alle ambities raakt. Elke ambitie heeft 2022 een eerste agenda opgeleverd met de bijdrage die zij levert aan de transitie naar een circulaire maatschappij. In 2023 wordt deze geactualiseerd waarbij zowel aandacht is voor het behalen van de 50% doelstelling in 2030 als 100% circulair in 2050.

Vernieuwersnetwerken bestaan uit innovatieve spelers (bedrijven, overheden, kennisinstellingen) die zich richten op een nieuwe circulaire waardeketen. Er is een toenemende interesse in de Zuid-Hollandse transitie-aanpak, die bestaat uit circulaire vernieuwersnetwerken en doorbraakprojecten. Doorbraakprojecten zijn circulaire ketenprojecten die gericht zijn op radicale en baanbrekende innovaties die zorgen voor een systeemverandering. Om de transitie te versterken is het cruciaal nieuwe vernieuwersnetwerken op te bouwen en bestaande uit te bouwen. Hiertoe wordt € 0,2 mln extra ingezet.

Beleidsdoel 4-2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat

Beleidsprestatie 4-2-1 Voldoende werklocaties op de juiste plek van de juiste kwaliteit

Om de doelstellingen uit het coalitieakkoord te realiseren zijn de volgende activiteiten en initiatieven geprogrammeerd:

- Verlenging van de subsidieregeling Verduurzaming bedrijventerreinen (€ 3 mln) om maatregelen voor Energiebesparing en duurzame opwekking en Verduurzaming in groen en Circulariteit te subsidiëren.
- Openstelling van de subsidieregeling planvorming bedrijventerreinen (€ 0,5 mln) om samenwerkingsverbanden van bedrijven op te richten en te stimuleren toe te werken naar toekomstbestendige bedrijventerreinen.
- Openstelling van de subsidieregeling planvorming detailhandel (€ 0,5 mln) om samenwerking binnen winkelgebieden te stimuleren, te komen tot vitale centra en leegstand tegen te gaan.
- Behoefteraming kantoren laten opstellen om de actualisatie van de regionale kantorenvisies vanaf eind 2023 voor te bereiden.
- Onderzoek naar, monitoring van en kennisdeling over de bedrijventerreinen-, winkelgebieden- en kantorenmarkt, door data te verzamelen en in te kopen, behoefteramingen uit te voeren, masterclasses te organiseren en pilots uit te voeren (€ 1 mln).
- Vertalen van de Beleidsbrief detailhandel en nieuwe instrumenten uit de bedrijventerreinenstrategie naar het omgevingsbeleid en beoordelen van de regionale visies bedrijventerreinen. De instrumenten uit de bedrijventerreinenstrategie betreffen onder meer beslissingslijnen over te behouden terreinen, minimale milieucategorieën en functiemenging op terreinen.
- Op basis van overleg met het externe veld (zoals parkmanagers en ambassadeurs bedrijventerreinen, centrummanagement winkelgebieden en gemeenteambtenaren detailhandel) maatregelen nemen en uitvoeren om bedrijventerreinen en winkelgebieden toekomstbestendig en vitaal te houden en te maken.
- Verdieping in afstemmen met de andere opgaven op ruimtelijk gebied (opgaven ruimte, wonen, bodem, mobiliteit en milieu), om te borgen dat de positie die de provincie op verstedelijkingsdossiers inneemt integraal wordt bepaald.
- Opstellen van een ruimtelijk-economische strategie om inzage te krijgen in de gewenste ruimtelijke economische toekomst/inrichting van de provincie Zuid-Holland (binnen realistische kaders) en het instrumentarium dat nodig is om dat te realiseren.
- Verdieping in afstemmen met en bijdragen aan de transitieopgaven zoals circulair, energietransitie en klimaatadaptatie.

Beleidsprestatie 4-2-2 Human Capital, een beroepsbevolking met de juiste vaardigheden en kennis

De beoogde acties om de afgesproken doelstellingen te bereiken zijn in 2023:

- Instandhouding van het programmateam, in samenwerking met InnovationQuarter en de Economic Board Zuid-Holland (€ 1,8 mln voor de periode 2020-2023).
- Een meerjarige subsidieregeling waarin partijen subsidie kunnen aanvragen voor specifieke sectoren binnen de regionale arbeidsmarkt, aansluitend bij de doelstellingen van de Human Capital-akkoorden Zuid-Holland (in totaal € 5 mln t/m 2023).
- Samenwerking met andere provincies in Nederland, al dan niet in IPO-verband, waar vergelijkbare projecten voor de arbeidsmarkt zijn of worden ontwikkeld.
- Deelname aan en betrokkenheid bij landelijke arbeidsmarktinitiatieven die zijn gehonoreerd door het Groeifonds.
- Deelname aan en betrokkenheid bij het regionale transitieplan voor Groot Rijnmond en het Haven-Industrieel Complex (HIC). Hiervoor is in 2023 ruim € 9 mln aan Europese middelen beschikbaar, uit het European Just Transition Fund.
- Tijdens de coronacrisis aan werkgevers de Kickstart Your Career subsidie aangeboden, om recent gediplomeerden in dienst te nemen. Door de onverwacht snelle conjuncturomslag sinds 2021 is deze regeling sterk onderbenut gebleven. Het overtollige budget 2022 (naar schatting € 0,8 mln) is bij Najaarsnota

2022 naar de algemene middelen van de provincie teruggevloeid. Verzocht wordt nu om deze € 0,8 mln vanaf 2023 opnieuw in te zetten binnen hetzelfde domein en onderwerp (Human Capital). Hiermee kan de subsidieregeling 'deelakkoorden human capital Zuid-Holland' (er wordt overtekening verwacht) worden opgehoogd waarmee de afgesproken doelstellingen beter bereikbaar worden.

Beoogd effect:

- Een goed functionerende, veerkrachtige en adaptieve arbeidsmarkt waarbij de betrokken partijen vanuit hun rol en verantwoordelijkheid ertoe bijdragen het aanwezige potentieel te gebruiken;
- Een beroepsbevolking die een positieve vestigingsvoorwaarde voor (toekomstbestendige) bedrijven is.

Beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme

Beleidsprestatie 4-3-1 Behoud en ontwikkeling van cultureel erfgoed en toerisme in balans met de omgeving

Voor 2023 zijn de volgende activiteiten en initiatieven geprogrammeerd:

- Restaureren en herbestemmen van rijksmonumenten (€ 3,6 mln). Met de bijbehorende subsidieregeling verlenen we subsidies voor de restauratie van rijksmonumenten. Ook nemen we duurzaamheids- en toegankelijkheidsmaatregelen voor herbestemming van religieus, agrarisch en industrieel erfgoed. Door ook in 2023 meer middelen beschikbaar te stellen voor de restauratie van rijksmonumenten helpen we de restauratieachterstand bij rijksmonumenten in Zuid-Holland in te lopen.
- Opdrachten verlenen voor herbestemming en verduurzaming van rijksmonumenten (adviezen op maat).
- Verlenen van boekjaarsubsidie om vakmanschap in de restauratiemarkt te bevorderen (€ 0,1 mln).
- Monitoren van de restauratieachterstand bij Rijksmonumenten in Zuid-Holland via de Erfgoedmonitor (€ 0,1 mln)
- Erfgoedlijnen (€ 2,5 mln): Om ons erfgoed beter beleefbaar te maken, ontwikkelen we de 7 erfgoedlijnen verder, samen met zo'n 300 in- en externe partners. Met de subsidieregeling voor Erfgoedlijnen subsidiëren we uitvoeringsprojecten op advies van de erfgoedtafels. In 2023 is er voor de erfgoedlijnen € 2,5 mln beschikbaar (subsidiebudget € 2,5 mln en overige voor opdrachten).
- Openstellen van de subsidieregelingen voor regulier en groot onderhoud molens (€ 1,4 mln). Door groot onderhoud is het mogelijk kostbaardere restauraties aan molens uit te stellen. Door hier incidenteel jaarlijks geld beschikbaar voor te stellen, kunnen wij de kosten voor de instandhouding van de Zuid-Hollandse molens over de langere termijn zo laag mogelijk houden. Bovendien blijven de monumentale waarden van deze werktuigen behouden en kunnen deze op veilige wijze worden opengesteld voor het publiek.
- Boekjaarsubsidie aan het Erfgoedhuis (€ 2 mln), zodat dit orgaan in staat is conform de gemaakte afspraken bij te dragen aan de erfgoedsector in Zuid-Holland. In lijn met het indexeringsbeleid wordt de boekjaarsubsidie van het Erfgoedhuis geïndexeerd. De gedecentraliseerde rijksmiddelen voor het Provinciaal Steunpunt voor Monumenten en Archeologie worden eveneens structureel geïndexeerd met circa € 0,1 mln.
- Toerisme (€ 0,8 mln). Het gaat hier vooral om de subsidieregeling toerisme, waarbij projecten worden ondersteund die bijdragen aan zowel toerisme als maatschappelijke opgaven, aan verduurzaming, en die bewoners en jeugd betrekken. Ook worden regionale samenwerkingen met onder meer het Nationale Park Hollandse Duinen en de data-alliantie ondersteund.
- Immaterieel erfgoed. Om immaterieel erfgoed zoals streektaal en –geschiedenis te behouden, wordt waar mogelijk aansluiting gezocht bij bestaand beleid. In het jaarplan 2023 van Erfgoedhuis Zuid Holland zijn hiervoor diverse activiteiten opgenomen.
- Voor 2023 is € 0,1 mln beschikbaar voor Erfgoeddealprojecten. Het landelijke Programma Erfgoeddeal loopt af in 2022. In het regeerakkoord van het kabinet Rutte IV wordt geen vervolg aan dit programma gegeven. In IPO-verband wordt daarom bij het ministerie van OCW gepleit voor een vervolg en bij voorkeur voor een uitbreiding hiervan. Dit in het licht van de grote landelijke transitieopgaven voor klimaatadaptatie, energietransitie en stedelijke groei en krimp. Deze opgaven leiden tot aanzienlijke ruimtelijke ingrepen waarbij erfgoed een belangrijke inspiratiebron kan zijn.

Beleidsprestatie 4-3-2 Archeologische vondsten zichtbaar maken voor een breed publiek

Om de doelstellingen van het coalitieakkoord te realiseren zijn de volgende activiteiten en initiatieven geprogrammeerd voor 2023:

- Beheer van het provinciaal depot voor archeologische vondsten (€ 0,3 mln). De middelen zetten we in voor het collectiebeheer, waaronder verdere digitalisering van analoge opgravingsdocumentatie en adequate huisvesting.
- In 2023 treffen we verdere voorbereidingen voor de verhuizing naar een nieuw provinciaal archeologisch depot. Hiervoor wordt samengewerkt met de gemeente Katwijk, die optreedt als bouwheer voor de aanbouw van de locatie waarin het nieuwe depot zal worden gehuisvest. Daarnaast werken we aan het programma 'Huis op Orde', waarin de werkprocessen in ons depot verder worden gestroomlijnd, alle (digitale) data actueel worden gehouden en de provinciale collectie gereed wordt gemaakt voor verhuizing naar de nieuwe locatie.
- Publieksbereik archeologie: In 2023 zullen wij ons bezinnen op de wijze waarop wij onze ambities op het terrein van publieksbereik willen realiseren. Dit doen we in samenwerking met onder andere het Erfgoedhuis Zuid-Holland. Een voorbeeld is de betrokkenheid van de provincie bij de netwerktafel Ontstaan van Holland, een samenwerkingsverband van publieke en private partijen gericht op publieksactiviteiten en projecten over het ontstaan van het graafschap Holland (900–1300).
- Limes Unesco (€ 0,2 mln). In juli 2021 is de Neder-Germaanse Limes tot Werelderfgoed benoemd. Hiervan liggen 5 locaties in Zuid-Holland. We werken samen met Nederlandse en Duitse partners in een samenwerkingsregeling om aan de eisen van Unesco te voldoen.

Beleidsprestatie 4-3-3 Versterken cultuurparticipatie en bibliotheken

Om de afgesproken doelen te behalen dragen we bij aan de culturele basisinfrastructuur in Zuid-Holland. We financieren de volgende culturele instellingen in Zuid-Holland:

- Probiblio, om de openbare bibliotheken in onze provincie te ondersteunen (€ 5,1 mln). Probiblio voert daar wettelijke taken voor uit die voortvloeien uit de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen en die zijn opgenomen in het geactualiseerde provinciale toetsingskader (2022).
- Kunstgebouw (€ 1,7 mln). Het Kunstgebouw biedt als expert op het terrein van cultuuronderwijs tweedelijns ondersteuning aan gemeenten en onderwijs in Zuid-Holland via de programma's Cultuureducatie met kwaliteit (CmK), kijkkunst en doekunst voor het primair onderwijs. De organisatie is versterkt en de uitbreiding naar het voortgezet onderwijs en cultuurparticipatie wordt voortgezet.
- Jeugdtheaterhuis (€ 0,3 mln). Het Jeugdtheaterhuis biedt binnenschoolse en buitenschoolse theatereducatie- en musicallessen voor jongeren op 5 locaties in de provincie Zuid-Holland, daarnaast is het werkgebied in de Krimpenerwaard uitgebreid.
- Popunie (€ 0,2 mln). De Popunie ondersteunt beginnende popmuzikanten met een helpdesk, cursussen en workshops. Daarnaast bevordert Popunie het optreedklimaat. Popunie zorgt voor aansluiting van de provincie bij het landelijke programma Kunstbende, een talentenwedstrijd voor jongeren.
- SEOP (circa € 0,1 mln). Stichting Educatieve Orkest Projecten (SEOP) heeft als doel kinderen te laten kennismaken met klassieke muziek, met name symfonieorkesten via diverse projecten voor het primair onderwijs, onder meer het project Gershwin.
- Bevrijdingsfestival (circa € 0,1 mln). De provincie ondersteunt het bevrijdingsfestival Rotterdam.

In 2021 is, in samenwerking met gemeenten opdracht gegeven voor een advies over samenwerking cultuurbeleid Zuid-Hollandse gemeenten, provincie en het Rijk. Dit heeft geleid tot een samenwerkingsagenda waarin afspraken zijn gemaakt over acties door de provincie, gemeenten en tweedelijnsinstellingen. In 2023 rollen we de samenwerkingsagenda cultuurparticipatie verder uit en versterken we de lobby richting het Rijk. Zeker met het oog op de stelseldiscussie die landelijk over cultuur zal gaan spelen, zoeken we actief de samenwerking met de gemeenten én met het ministerie van OCW. In overleg met de cultuurinstellingen leggen we nieuwe afspraken vast waarbij het nieuwe coalitieakkoord leidend zal zijn.

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

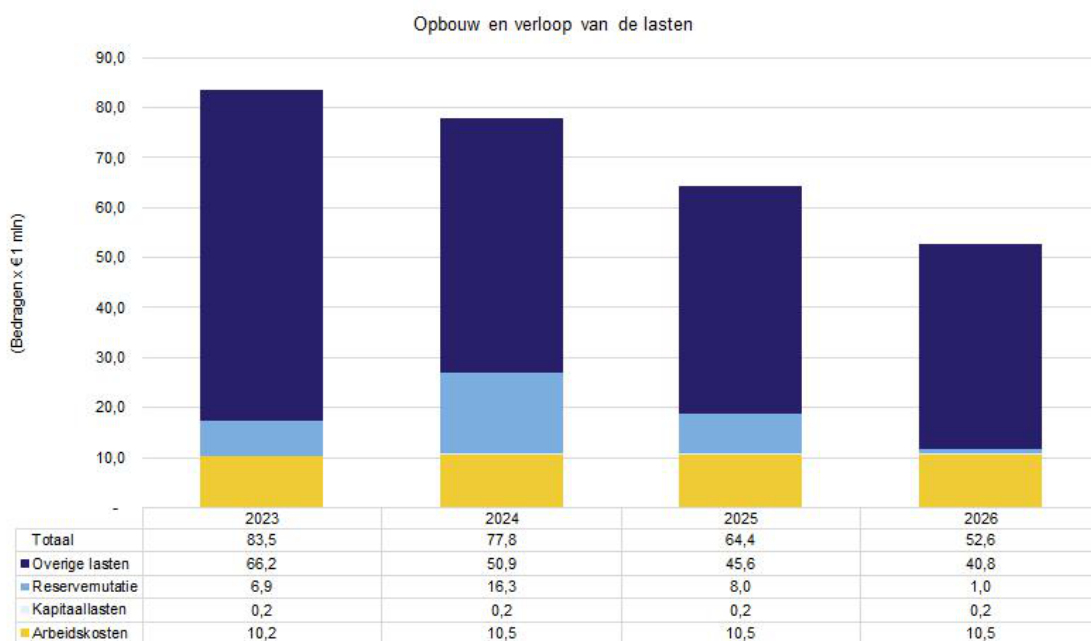
'Wat mag het kosten' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

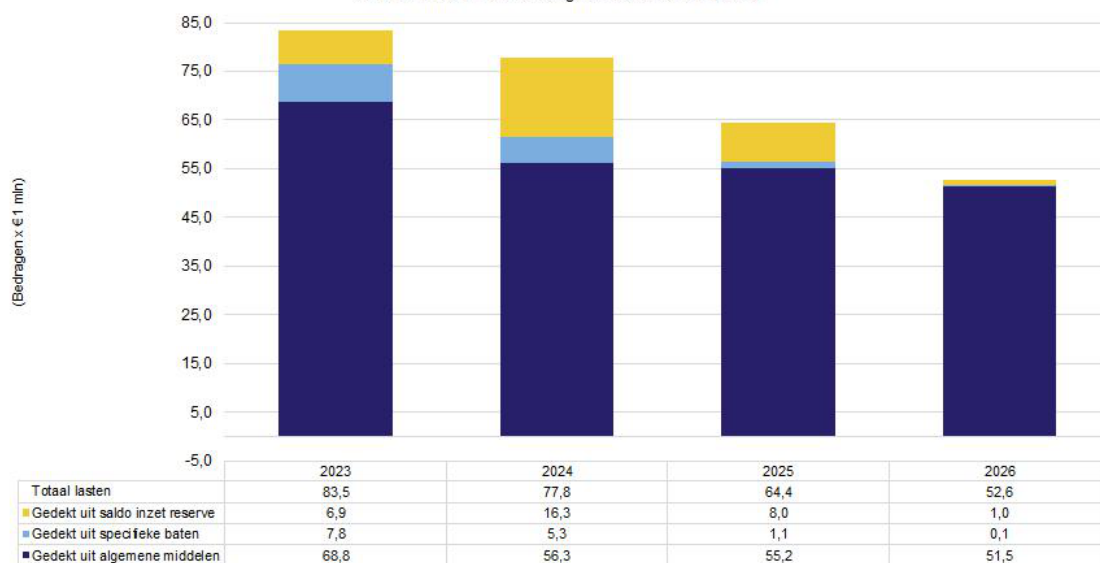
De eerste grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

De tweede grafiek geeft weer uit welke bron de lasten worden gedekt.

Globaal inzicht in de dekking van de lasten Ambitie 4

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2021	Najaarsnota 2022	Kadernota 2023 (incl Najaarsnota mutaties 2023)	Bijstellingen Begroting	Begroting 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
Lasten								
Beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal								
4-1-1 Innovatie stimuleren	38.940	36.053	35.898	-350	35.548	32.793	21.744	11.165
4-1-2 Transitie van de Greenports	3.533	2.521	3.284	-750	2.534	1.024	1.023	1.022
4-1-3 Transitie Havencomplex	43	402	200	-100	100	1.500	1.500	0
4-1-4 Digitaal Zuid-Holland	874	806	1.420	300	1.720	1.284	1.283	1.283
4-1-5 Circulair Zuid-Holland	3.370	3.589	4.274	150	4.424	4.007	3.754	3.753
Totaal beleidsdoel 4-1	46.759	43.371	45.077	-750	44.327	40.608	29.304	17.224
Beleidsdoel 4-2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat								
4-2-1 Voldoende werklocaties op de juiste plek van de juiste kwaliteit	8.405	4.352	11.024	-4	11.020	8.867	7.973	7.968
4-2-2 Human Capital, een beroepsbevolking met de juiste vaardigheden en kennis	2.076	2.537	2.145	800	2.945	2.430	1.272	1.272
Totaal beleidsdoel 4-2	10.481	6.890	13.169	796	13.965	11.296	9.244	9.239

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2021	Najaarsnota 2022	Kadernota 2023 (incl Najaarsnota mutaties 2023)	Bijstellingen Begroting	Begroting 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
Beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme								
4-3-1 Behoud en ontwikkeling van cultureel erfgoed en toerisme in balans met de omgeving	17.786	15.074	16.295	149	16.444	16.512	16.416	16.700
4-3-2 Archeologische vondsten zichtbaar maken voor een breed publiek	735	843	695	0	695	992	991	991
4-3-3 Versterken cultuurparticipatie en bibliotheken	8.440	7.813	7.779	252	8.031	8.424	8.423	8.422
Totaal beleidsdoel 4-3	26.960	23.729	24.769	401	25.170	25.928	25.830	26.113
Totaal Lasten	84.201	73.990	83.015	446	83.461	77.832	64.378	52.577
Baten								
Beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal								
4-1-1 Innovatie stimuleren	9.287	9.011	7.687	0	7.687	5.223	1.047	0
4-1-2 Transitie van de Greenports	73	0	0	0	0	0	0	0
4-1-3 Transitie Havencomplex	0	207	0	0	0	0	0	0
4-1-4 Digitaal Zuid-Holland	8	0	0	0	0	0	0	0
4-1-5 Circulair Zuid-Holland	2	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 4-1	9.369	9.218	7.687	0	7.687	5.223	1.047	0
Beleidsdoel 4-2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat								
4-2-1 Voldoende werklocaties op de juiste plek van de juiste kwaliteit	24	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 4-2	24	0	0	0	0	0	0	0
Beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme								
4-3-1 Behoud en ontwikkeling van cultureel erfgoed en toerisme in balans met de omgeving	14	14	14	0	14	14	9	0
4-3-3 Versterken cultuurparticipatie en bibliotheken	195	113	57	0	57	57	57	57
Totaal beleidsdoel 4-3	208	127	70	0	70	70	66	57
Totaal Baten	9.601	9.344	7.757	0	7.757	5.293	1.113	57
Saldo lasten en baten Ambitie 4	74.600	64.645	75.258	446	75.704	72.539	63.266	52.520

Toelichting Lasten

Beleidsdoel 4.1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal

Greenports agritech € -0,8 mln.

De provincie voert sinds enkele jaren een aantal innovatieprogramma's uit. Hieronder vallen Smitzh voor de maakindustrie en Innovatieprogramma's voor de zorg- en klimaatsector. Agritech is het innovatieprogramma voor de tuinbouwsector dat in beginsel zou starten in 2022. De werkelijke start en fasering zijn echter afhankelijk van derde partijen en nog onduidelijk. In afwachting van de juiste fasering van de uitgaven wordt het budget aan de reserve versterking economie toegevoegd. Dekking ten gunste van de reserve Versterking economie.

Life sciences & health € 0,1 mln; 2024 € 0,3 mln

Het Erasmus MC in Rotterdam heeft de ambitie om het terrein rond de Erasmus MC te ontwikkelen tot een health tech campus van nationaal belang en met internationale uitstraling. Op de campus zullen onder andere health tech innovaties worden ontwikkeld die een antwoord bieden op de grote uitdagingen in de gezondheidszorg. De ontwikkeling heeft zowel maatschappelijk als economisch veel potentie. Partners in dit initiatief zijn de TU Delft en de Gemeente Rotterdam. Medio 2021 is de provincie gevraagd bij te dragen aan deze campusontwikkeling, te weten aan het 'incubatorprogramma'. Hiermee kunnen jonge bedrijven op de campus structureel worden begeleid waardoor innovatieve ideeën sneller en succesvoller kunnen worden geïmplementeerd. Met een volwaardig incubatieprogramma kan tevens meer bedrijvigheid en ondernemerschap op de campus worden gerealiseerd. Dekking ten laste van de reserve Life science & health

Haven HIC Groene Chemie € -0,1 mln

Het onderwerp Haven Industrieel Complex is verdeeld tussen Ambitie 3 en Ambitie 4. Om het centraal overzicht te vergroten voor het onderwerp Groene chemie wordt het budget dat hiervoor is gereserveerd in Ambitie 4 nu verplaatst naar Ambitie 3. Dekking ten gunste van Ambitie 3.

Beleidsdoel 4.2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat

Kickstart Your Career € 0,8 mln

Binnen het Human Capital programma is tijdens de coronacrisis aan werkgevers de Kickstart Your Career subsidie aangeboden. Door de onverwacht snelle conjuncturomslag sinds 2021 is deze regeling niet nodig geweest en is het overtollig budget 2022 (€ 0,8 mln) bij Najaarsnota 2022 vrij gevallen naar de algemene middelen. In de Begroting 2023 worden deze middelen ingezet binnen hetzelfde domein en onderwerp (Human Capital) met als oogmerk toevoeging aan het huidige plafond van € 5 mln voor de meerjarige Human Capital subsidie. Op het huidige plafond wordt overtekening verwacht. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Beleidsdoel 4.3 Erfgoed Cultuur en toerisme

Ophoging DU Monumenten € 0,08 mln

Er is geconstateerd dat er een verschil van €0,08 was tussen de circulaire en het bedrag wat opgenomen was in de begroting. Dekking ten laste van begrotingssaldo.

Indexatie culturele instellingen € 0,3 mln

Het betreft de indexering van de cultuurinstellingen voor 2023 (3%). Het betreft de volgende instellingen:

- Erfgoedhuis
- Kunstgebouw
- Jeugdtheaterhuis
- Popunie

- SEOP
- Bevrijdingsfestival
- Probiblio

Dekking uit de stelpost prijscompensatie.

Toelichting baten

Beleidsdoel 4.1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal

Mkb/ MIT € 3,3 mln; 2024 € 3,4 mln; 2025 € 1 mln

Tegenover de ontwikkeling van de MIT-lasten staat in de periode 2023-2025 een stijging van de rijksbijdrage met € 3,3 mln, € 3,4 mln en € 1 mln (zie toelichting lasten).

Toelichting lasten meerjarenraming 2024-2026

Beleidsdoel 4.3 Erfgoed Cultuur en toerisme

Prioritaire intensiveringen Cultuur € 7 mln 2024 structureel

In de Kadernota 2023 zijn prioritaire onderwerpen opgenomen voor Cultuur. Deze worden volgens afspraak nu in de Begroting 2023 opgenomen. Bij de behandeling van de Kadernota is door PS motie 119 aangenomen. Deze voorziet in het structureel verhogen van het budget voor Cultuur met € 7 mln, verdeeld over de drie beleidsprestaties. Dekking vanuit het begrotingssaldo.

Toelichting baten meerjarenraming 2024-2026

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt aangegeven welke de totale inzet van reserves is binnen de ambitie.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2022	Onttrekkingen 2022	Saldo mutaties 2022	Saldo mutaties 2023	Saldo mutaties 2024	Saldo mutaties 2025
Interreg-cofinanciering EFRO	4-1	2.500	2.153	347	-2.000	-1.000	0
Regionale netwerken in Zuid-Holland (RNIZ)	4-1	1.500	1.463	37	-610	-750	-440
Versterking economie	4-1	2.658	7.246	-4.587	-4.158	-2.280	-190
MIT MKB Innovatiestimulering topsectoren	4-1	4.200	4.283	-83	-7.437	-3.904	0
Regionale gebiedsgerichte projecten	4-1	0	38	-38	0	0	0
Life Science & Health	4-1	1.200	300	900	-300	0	0
Versterking economie	4-2	2.400	3.518	-1.118	-1.562	0	0
Restauratie & herbesteding monumenten	4-3	463	2.831	-2.368	-185	-100	-393
Eindtotaal		14.922	21.832	-6.910	-16.252	-8.034	-1.023

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

InnovationQuarter (IQ)

InnovationQuarter (IQ) draagt bij aan de ambitie van GS om het innovatiepotentieel van Zuid-Holland beter te benutten. InnovationQuarter ontsluit het innovatieve vermogen van Zuid-Holland en versterkt op deze wijze de concurrentiekracht van de regio duurzaam. Dat doet InnovationQuarter door financiering van vernieuwende en snelgroeiende bedrijven mogelijk te maken (vanuit haar kerntaak Capital), stimulering van samenwerking te bevorderen tussen ondernemers, kennisinstellingen en de overheid (vanuit haar kerntaak Business Development) en door innovatieve bedrijven en investeringen naar/in de regio aan te trekken en, die:

- sector-/clustersterkend zijn;
- leiden tot een toename in private R&D investeringen en/of;
- leiden tot een toename in werkgelegenheid (vanuit haar kerntaak Foreign Investment).

De inhoudelijke focus van InnovationQuarter ligt bij de speerpunten Cleantech, Life Sciences & Health, Safety & Security, Horticulture en Smart Industry. De geografische focus ligt op de gehele provincie Zuid-Holland.

Vanguard Initiative

Het Vanguard Initiative (VI) is een politiek initiatief dat de rol van de regio's wil versterken in het Europees innovatie- en industrieel beleid. De provincie Zuid-Holland is in 2014 lid geworden van het VI. Momenteel is het VI één van de meest toonaangevende Europese platformen om de regionale 'slimme specialisatie strategie (S3)' in Europa vorm te geven en uit te voeren. De inzet van de betrokken regio's is gericht op het aanjagen van bottom-up marktgedreven innovatieve en industriële vernieuwing in Europese prioritaire gebieden door middel van Europese interregionale triple helix samenwerking.

GR Grondbank RZG Zuidplas

De ontwikkeling van enkele transformatiegebieden draagt bij aan de economisch veerkrachtige en duurzame topregio. Eén van die gebieden is de Zuidplaspolder. De gemeenschappelijke regeling 'Grondbank RZG Zuidplas' is eigenaar van aanzienlijke grondposities in dat gebied. Wij nemen deel aan de grondbank, om zo mede sturing te kunnen geven aan de gewenste ontwikkeling.

In het kader van de gebiedsontwikkeling Zuidplaspolder is met de betrokken gemeenten intensief overleg geweest om te komen tot een nieuw ontwikkelperspectief. De gemeente Zuidplas heeft het initiatief genomen door een concept ontwikkelingsvisie op te stellen en voor verrijking vrij te geven.

Rom-D Holding NV en Rom-D Capital BV

De ROM-D is een publiek-privaat samenwerkingsverband van de gemeenten in de Drechtsteden, de Provincie Zuid-Holland en het Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam (OBR). Het doel van ROM-D is het herstructureren en ontwikkelen van bedrijventerreinen in de Drechtsteden.

De Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden (ROM-D) is de grondontwikkelingsmaatschappij van de regio Drechtsteden. De belangrijkste opgave is de versterking van de regionale economie. De belangrijkste activiteiten om dit doel te bereiken zijn de uitgifte van kavels, de ontwikkeling van nieuwe bedrijventerreinen, de revitalisering van bestaande bedrijventerreinen en de promotie van de regio Drechtsteden.

ROM-Drechtsteden

De kerntaak van ROM-Drechtsteden ligt bij de fysieke gebiedsontwikkeling, dat wil zeggen modernisering van en gronduitgifte op bedrijventerreinen, om de economie en werkgelegenheid te bevorderen. De Drechtstedengemeenten en de provincie zijn aandeelhouder en hebben zeggenschap over inzet van de kapitaalbijdragen.

Houdstermaatschappij Zuid-Holland B.V. (HZH)

Voor de uitvoering van het Warmteparticipatiefonds en het innovatiefonds EnergiQ is de Houdstermaatschappij Zuid-Holland opgericht. Aan deze partij is Zuid-Holland verbonden.

Centrumregeling Limessamenwerking UNESCO Werelderfgoed

De Nederlandse Limes Samenwerking (NLS) is een samenwerkingsverband tussen de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) en de provincies Zuid-Holland, Utrecht en Gelderland. Samen met Duitsland bereiden deze partijen de Werelderfgoed nominatie van de Romeinse Limes in 2021 voor. In 2021 is de Romeinse Limes op de werelderfgoedlijst geplaatst.

De centrumregeling wordt getroffen voor het gecoördineerd en gezamenlijk beschermen, beheren en uitdragen van de werelderfgoedwaarde van het Nederlandse deel van de Neder-Germaanse Limes en voor het gezamenlijk vervullen van de verplichtingen die UNESCO daaraan verbindt.

Subsidies

[Zie paragraaf Subsidies, Ambitie 4.](#)

Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland

Natuur is van vitaal belang, het vormt de randvoorwaarde voor een duurzame leefomgeving met ruimte voor welzijn en maatschappelijk ontwikkeling. Het gaat echter slecht met de natuur, ook in Zuid-Holland. We voldoen niet aan de (internationale) regels. Dat leidt nu en in de toekomst tot allerlei problemen. Er is nog geen robuust geheel van aaneengesloten beschermde natuurgebieden en ecosystemen zijn niet op orde. Natuurdoelen worden niet gehaald vanwege het ontbreken van voldoende areaal leefgebied, door verzuring, vermesting, verdroging en onvoldoende waterkwaliteit. Ook buiten de beschermde natuurgebieden gaat het slecht met de biodiversiteit. Er is een forse afname van insecten en ook de aantallen weidevogels laten een negatieve trend zien. Het gaat om een veelheid aan en een combinatie van factoren die zorgen dat planten en dieren onder druk staan. Een integrale benadering met herstel van het ecosysteem binnen en buiten de beschermde natuurgebieden als uitgangspunt is nodig om natuurdoelen te realiseren. Er is een grote samenhang tussen de urgente opgaven voor natuur, water en klimaat en de transitie van de landbouw en stikstofreductie die daarvoor nodig is. Een gezonde bodem en een duurzaam watersysteem zijn daarbij belangrijke uitgangspunten. Daarom werken we samen met het Rijk en de partners in de regio aan het Nationaal programma Landelijk Gebied (NPLG), waarin deze doelen samen komen. Te beginnen met het opstellen van het NPLG-gebiedsplan voor Zuid-Holland. Onze ambitie is om de natuurdoelen op een toekomstbestendige manier te realiseren. We brengen de ecosystemen voor het veenweide, de delta en de kust weer op orde, terwijl we ook perspectief bieden voor een toekomstbestendige landbouwsector. Dat vraagt om een forse inzet van capaciteit en integrale aanpak tussen de verschillende thema's en sectoren.

Zuid-Holland heeft unieke natuur

De combinatie van het kenmerkende kust-, veenweide- en rivierdeltalandschap, waarin steden en landschap met elkaar verweven zijn, maakt de provincie Zuid-Holland veelzijdig en uniek. Een typisch Hollands landschap met bossen, sloten, molens en boerderijen en met belangrijke leefgebieden voor plant- en diersoorten. Bij de uitwerking van het NPLG is het behoud en de versterking van ons landschap een uitgangspunt.

Landschap en natuur staan onder druk

Tegelijk is de provincie Zuid-Holland een dichtbevolkte provincie. Het is van groot belang dat de inwoners van Zuid-Holland kunnen wonen en werken in een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving, met directe toegang tot hoogwaardig groen, erfgoed en water.

Natuur en landschap staan onder druk. En diverse urgente opgaven, zoals woningbouw en energietransitie hebben een aanvullende ruimteclaim. Dit vraagt om slimme koppelingen en een integrale en natuurinclusieve aanpak. Zo boeken we ook winst voor de Zuid-Hollandse natuur en landschap.

We streven naar gezonde natuur

Met het onderdeel 'Versterken Natuur' geven we invulling aan deze ambities. We maken een robuust geheel van aaneengesloten natuurgebieden die tegen een stootje kunnen doordat de ecosystemen op orde zijn. Daarbuiten streven we naar een natuurinclusieve samenleving waar het fijn wonen en werken is.

,ende fraaie landschappen beginnen bij de voordeur en zich uitstrekken tot de kernen van natuurgebieden, verbonden met water en erfgoed. Dit draagt bij aan ons natuurlijk kapitaal: voldoende schoon drinkwater en zoetwater, oppervlaktewater van goede kwaliteit, gezonde bodems (die CO₂ vastleggen), het waterzuiverende vermogen van de natuur, bestuiving en natuurlijke plaagregulatie. De provincie wil voortbouwen op de ervaringen die zijn opgedaan binnen succesvolle samenwerkingsprojecten.

We gaan naar een vitale landbouwsector

De provincie Zuid-Holland wil de transitie naar een vitale landbouw versnellen voor alle landbouwsectoren en regio's. Daarin staan kringlooplandbouw en een natuurinclusieve aanpak centraal. Ook willen we bodemdaling in de veenweidegebieden tegengaan of verminderen en een energieneutrale en klimaatadaptieve aanpak

ontwikkelen. De landbouw teelt gezond, duurzaam en betaalbaar voedsel voor iedereen en blijft de belangrijkste beheerder van het typische agrarische cultuurlandschap. Samen met de partners in het veld ontwikkelen wij nieuwe verdienmodellen en prestatie indicatoren die recht doen aan de dynamische transitie en perspectief bieden aan de agrariërs.

Leven met water

De provincie Zuid-Holland is een waterrijke provincie. Veilig zijn tegen overstromingen en het hebben van voldoende schoon en zoet water is belangrijk in onze leefomgeving, nu en in de toekomst. Samen met andere overheden en stakeholders werkt de provincie hier aan. Het NPLG en de drie doorsnijdende thema's 'circulair, biodiversiteit en klimaat(adaptatie) komen terug in het waterbeleid. De provincie geeft nadrukkelijk invulling aan klimaatadaptatie in het omgevingsbeleid, de basis is immer om gesteld te staan voor de opgave die op ons afkomen nu en in de toekomst. Het beleid rondom waterkwaliteit heeft als doel het bereiken van een goede waterkwaliteit, dit is essentieel voor biodiversiteit. Het thema circulair komt aan bod in het beleid over waterbeschikbaarheid. Zo werkt de provincie bijvoorbeeld mee aan (kennis)onderzoek naar hergebruik van afvalwater.

Wat willen we bereiken?

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

Zuid-Holland heeft landschappen en natuurwaarden die in heel Europa bijzonder zijn: de duinen, de delta en het veenweidegebied. De provincie is verantwoordelijk voor het behoud en de ontwikkeling van deze landschappen en natuurgebieden.

Samen met onze netwerkpartners werken we aan een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving waarbij natuur en economie in balans zijn. Ons doel is dat Zuid-Holland uiterlijk in 2050 beschikt over één van de meest gevarieerde en aantrekkelijke leefomgevingen van Europa, waar wonen, werken en recreëren in harmonie zijn met natuur en landschap. In ons delta- en kustgebied zetten we in op grootschalige natuurontwikkeling en mogelijkheden voor kustontwikkeling in relatie met natuur. Met het Rijk is afgesproken dat de provincie het Natuurnetwerk Zuid-Holland uiterlijk in 2027 gerealiseerd heeft. Doordat we het natuurnetwerk compleet maken worden de natuurgebieden in Zuid-Holland met elkaar verbonden, waardoor populaties planten en dieren duurzaam in stand gehouden kunnen worden.

De provinciale zorgplicht voor beschermde plant- en diersoorten geven wij vorm via een actief beleid gericht op het in gunstige staat brengen van het leefgebied van 40 iconsoorten, waaronder boerenlandvogels. We streven daarbij naar evenwicht in de dieren- en plantenpopulaties en wegen doorlopend belangen van natuur en samenleving af. We zetten in op inhoudelijke en financiële koppelkansen tussen de biodiversiteitsopgave en andere (landelijke) opgaven, zoals klimaat en bodemdaling.

Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw

Landbouw onder druk

De identiteit van het landschap in Zuid-Holland wordt voor een belangrijk deel gevormd door de veelzijdige land- en tuinbouwsector. De boeren zijn daarmee naast voedselproducent ook belangrijk als beheerders van het landschap.

Tegelijk staat de landbouw flink onder druk vanwege klimaatverandering, bodemdaling, uitstoot van stikstof en andere stoffen, de afname van biodiversiteit en de economische vitaliteit van de sector.

Om een vitale en toekomstbestendige sector te behouden lijkt een ingrijpende transitie van de landbouw en het landgebruik noodzakelijk.

Naar een sectorbrede transitie

De afgelopen jaren hebben we vooral geïnvesteerd in innovatie om de verduurzaming van de landbouw vorm te geven. Focus lag daarbij op de 'koplopers'. De komende periode wil de provincie de opgebouwde innovatiekracht benutten voor verdere opschaling. We willen dat alle agrariërs daarvan profiteren en samenwerken aan concrete oplossingen om de vitaliteit van de landbouwsector te vergroten.

Dat doen we in verschillende rollen: we stimuleren innovaties zoals de teelt van nieuwe producten en blijven betrokken bij het netwerk Voedsel families. We investeren in kennisdeling, in nieuwe verdienmodellen en in een circulaire aanpak en ketenoptimalisatie. Waar nodig zullen we kaders stellen of bestaande kaders aanpassen.

Beleidsdoel 5-3 Leven met water

De provincie wil Zuid-Holland beschermen tegen wateroverlast en overstromingen en de gevolgen van eventuele overstromingen zoveel mogelijk beperken. De opgaven waterveiligheid en waterkwantiteit worden steeds groter en urgenter door klimaatverandering. In de gebiedsplannen voor het NPLG is waterkwaliteit een opgave die moet worden gekoppeld aan de opgaven voor natuur en klimaat, de daarvoor nodige transitie van de landbouw en stikstofreductie.

De provincie heeft bij de preventie van overstromingen en wateroverlast een kaderstellende rol (regionale keringen normeren en normen voor wateroverlast vaststellen). De provincie keurt ook bij dijkversterkingsplannen de projectplannen Waternet van de waterschappen goed.

De provincie zet in op een robuuste ruimtelijke inrichting en op een goede voorbereiding van de rampenbestrijding (meerlaagse veiligheid). De uitkomsten van de deelname aan de Interregprojecten FRAMES (als leadpartner en deelnemer) en STARS2C's en door deelname aan het Deltaprogramma worden meegenomen in de beleidsontwikkeling die in het Regionaal Waterprogramma is aangekondigd.

In het Deltaprogramma Zoetwater werkt de provincie samen met andere overheden en stakeholders aan de uitwerking van een strategie voor zoetwater om zo weerbaar te zijn tegen perioden van droogte, zoals de zomer van 2018 en 2022. De provincie is verantwoordelijk voor de (ruimtelijke) bescherming van de drinkwaterbronnen zodat voldoende drinkwatervoorzieningen en drinkwatervorraden (kwalitatief en kwantitatief) beschikbaar zijn (en blijven), ook richting de toekomst. Ook moeten er voldoende veilige en kwalitatief goede zwemwaterlocaties zijn, aangewezen door de provincie.

In 2027 moeten de doelen uit de Kaderrichtlijn Water zijn behaald. De maatregelen om de KRW doelen te halen zijn ook van belang voor de opgaven van natuur en klimaat, en de daarvoor nodige transitie van de landbouw en stikstofreductie. De effecten van de genomen maatregelen zijn nog beperkt zichtbaar en verdergaande inspanning is nodig. Samen met de waterschappen en stakeholders maakt de provincie nadere afspraken over de maatregelen.

Het Regionaal Bestuurlijk Overleg Rijn-West is het platform waar de partners voor dit Stroomgebied de KRW-plannen afstemmen en elkaar stimuleren tot een ambitieuze en tegelijk effectieve aanpak. De provincie onderhoudt grondwatermeetnetten waarmee, in alle grondwaterlichamen, de grondwaterkwaliteit en – kwantiteit worden gemonitord.

Wat gaan we doen om het beleidsdoel te realiseren?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we deze vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

Beleidsprestatie 5-1-1 Natuur

We maken een robuust geheel van aaneengesloten natuurgebieden die tegen een stootje kunnen doordat de ecosystemen op orde zijn. Om dat te bereiken:

- maken we het Natuurnetwerk Zuid-Holland (NNN) af per 2027, door natuurgebieden te vergroten en met elkaar te verbinden. Vanaf 2023 komen we in de realisatiefase en wordt dat buiten ook zichtbaarder door de oplevering van ingerichte natuurgebieden.
- realiseren we in het Buitenland van Rhooen een natuur- en recreatiegebied van circa 600 ha. Het vastgestelde streefbeeld met hoogwaardige akkernatuur is in 2028 gereed.
- brengen we in de natuurgebieden de ecosystemen op orde, onder andere via goed natuurbeheer en kwaliteitsimpulsen.
- richten we ons in de Natura 2000-gebieden ook op de specifieke Natura 2000-doelen, waarvoor we de leefgebieden vergroten en verbeteren.
- geven we aandacht aan een goede leefomgeving voor planten en dieren, om ook buiten de beschermde natuurgebieden ecosystemen op orde te brengen. Dit nemen we mee bij de uitwerking van het NPLG gebiedsplan, onderdeel 'landschapsgrond'.
- volgen we de ontwikkeling van de natuur via monitoring en onderzoek, zodat we over volledige, consistente en goed toegankelijk informatie beschikken om te kunnen (bij) sturen en verantwoorden.
- gaan we de businesscase NNN actualiseren. Door de hoge inflatie zien we de kosten voor natuurrealisatie sterk stijgen. De actualisatie zal eventuele financiële consequenties van de inflatie inzichtelijk maken.

Realisatie NatuurNetwerk Nederland (NNN)

Het NNN moet in 2027 ingericht zijn, dat is met het Rijk afgesproken. Daarvoor moet nog circa 3.300 hectare natuurgebied en 110 kilometer ecologische verbinding ingericht worden. De afgelopen jaren was de inzet erop gericht deze hectares beschikbaar te krijgen. Het gaat daarbij om de laatste lastige ha's. Dit heeft grote impact, omdat ze cruciaal zijn om de natuurinrichting van het veel grotere totale projectgebied uit te kunnen voeren. De gronden komen deels via aankoop en deels via afspraken met de grondeigenaar beschikbaar. Door de succesvolle actieve grondstrategie is nu circa 2.000 ha onderhanden en worden voor deze ha's nu de concrete inrichtingsplannen gemaakt, vergunningen aangevraagd en aannemers ingehuurd. De daadwerkelijke uitvoering van de inrichtingsmaatregelen vindt gefaseerd plaats in 2023 t/m 2026. In 2023 wordt ca. 400 hectare natuur opgeleverd. Dat we in de realisatiefase komen wordt buiten dus zichtbaarder. Voor de laatste ha's zijn de gronden nu nog niet beschikbaar. Op basis van het door PS vastgestelde NNN handelingskader werken we voor deze laatste ha's en de ecologische verbindingen, samen met de partners, de realisatiestrategie per regio uit.

		Prognoses verwerving			Totaal nog te verwerven t/m 2027	Prognose inrichting			Totale inrichting t/m 2027
		2022	2023	2024-2027 (of niet bekend)		2022	2023	2024-2027 (of niet bekend)	
NNZH	Gebieden (ha)	42	157	402	602	61	10	831	903
	EVZ's (m)	0	700	79.466	80.166	12%	2%	86%	100%
Krimpenerwaard	Gebieden (ha)	51	108	17	177		98	1.555	1.653
Gouwe Wiericke	Gebieden (ha)	79	122		202	72	304	440	815

Natuurbeheer

In de natuurgebieden willen we een hoge natuurkwaliteit halen. Dat doen we via de sporen natuurbeheer en kwaliteitsimpulsen. De natuurkwaliteit staat onder druk door (onder andere) een overmatige neerslag van stikstof. Hierdoor dreigen leefgebieden versneld dicht te groeien en kwetsbare plantensoorten overwoekerd te raken. Om dit tegen te gaan is soms intensiever beheer nodig. Om de natuurbeheerder te faciliteren bij goed natuurbeheer is de subsidie voor natuurbeheer verhoogd van 75% naar 84%. De hogere beheervergoeding maakt het ook aantrekkelijker voor grondeigenaren om zelf natuur te realiseren op eigen grond. Via monitoring van de natuurkwaliteit, het 'schouwen' van recent ingerichte natuur en 'het goede gesprek' met natuurbeheerders houden we de ontwikkeling van de natuurwaarden in de gaten en kan er bijgestuurd worden. Via eenmalige kwaliteitsimpulsen wordt de uitgangssituatie in de natuurgebieden verbeterd, bijvoorbeeld door verbetering van het watersysteem. En als er naar aanleiding van de monitoring en gesprekken met de beheerders naar voren komt dat er behoefte is aan aanvullende kennis, dan doen we ons best dit te faciliteren.

Er komt een dashboard natuurkwaliteit, waarin de beschikbare kwaliteitsbeoordelingen zichtbaar worden. In 2023 is de publieksversie beschikbaar.

Natura 2000

Voor Natura 2000 is er landelijk veel in beweging, mede vanwege het NPLG. Zo worden aanwijzingsbesluiten en doelensystematiek geactualiseerd. De natuurdoelen worden meer SMART geformuleerd en ambitieuzer met betrekking tot de te realiseren kwaliteit, kwantiteit en realisatietempo. De in 2022 opgestelde natuurdoelanalyses geven duidelijkheid over de mogelijkheden voor instandhouding, uitbreiding en verbetering van natuurdoelen en bijbehorende maatregelen. Dit is belangrijke input voor de NPLG-processen. De 'no regret' maatregelen uit die analyses worden al zoveel mogelijk meteen uitgevoerd; dit draagt bij aan het halen van de Natura 2000-doelen. Hiervoor wordt in 2023 circa € 1,5 mln begroot. De uitkomsten van deze ontwikkelingen verwerken we in de Natura 2000-beheerplannen.

De provinciale middelen voor Natura 2000 worden voornamelijk ingezet voor de uitvoering van beheer- en herstelmaatregelen in en rond Natura 2000-gebieden en voor monitoring. Daarnaast worden middelen ingezet om natuurdoelanalyses uit te voeren, beheerplannen op te stellen en te evalueren en voor handhaving, datamanagement en communicatie.

Programma Natuur / Uitvoeringsprogramma Natuur

Programma Natuur is een gezamenlijk programma van Rijk en provincies. In dit programma worden maatregelen uitgevoerd voor natuurversterking, in samenspraak met andere overheden, natuurbeheerders en maatschappelijke partners. Als onderdeel van het overkoepelende Programma Natuur richt het Uitvoeringsprogramma Natuur (UPN) zich op natuurmaatregelen in en rond Natura 2000-gebieden en het Natuurnetwerk Nederland (NNN), met de focus op stikstofgevoelige en met stikstof overbelaste natuurwaarden.

Voor de eerste fase van het UPN stelt het Rijk middels een specifieke uitkering (SPUK) € 28,4 mln beschikbaar aan provincie Zuid-Holland, voor de coördinatie, voorbereiding en uitvoering van maatregelen in de periode 2021-2023, met uitloop naar 2025.

De middelen uit het Uitvoeringsprogramma Natuur worden voor een groot deel ingezet voor extra maatregelen en extra kwaliteit in Natura 2000 en het NNN. In 2023 betreft het op hoofdlijnen de inrichting van nieuwe natuur, kwaliteitsslagen doorvoeren in de inrichting van bestaande natuur, planvorming uitvoeren en onderzoeken voor deze inrichtingen en intensiever beheer uitvoeren. Daarnaast worden middelen beschikbaar gesteld voor eigen apparaatskosten en kosten van de betrokken partners voor de coördinatie van het UPN en de voorbereiding van de volgende fase van het programma.

Buitenland van Rhoon

De Gebiedscoöperatie Buitenland van Rhoon werkt ook in 2023 in opdracht van de provincie Zuid-Holland aan de realisatie van akkernatuur, natuurinclusieve landbouw en recreatie, volgens het Streefbeeld Buitenland van Rhoon. Er worden robuuste natuurvriendelijke oevers, bloemrijke akkerranden en heggen aangelegd, onder andere voor akkervogels en insecten. Ook is er ruimte voor boeren om te experimenteren met andere gewassen zoals teunisbloem en haver. De Gebiedscoöperatie zorgt voor de inrichting en het beheer van het gebied (circa 600 ha). Wij zorgen voor de beschikbaarheid van de gronden. Daar waar eigenaren niet kiezen voor zelfrealisatie, koopt de provincie de gronden. Hiervoor wordt in 2023 de benodigde bestemmingsplanprocedure naar verwachting afgerond. Van de drie recreatieve entrees is er één gerealiseerd en wordt er in 2023 verder gewerkt aan de andere twee.

Natuurmonitoring

Natuurmonitoring is cruciaal om tijdig bij te kunnen sturen om de natuurdoelen te halen. We monitoren via langlopende meetnetten voor weidevogels, vegetatie en winter-watervogels. Voor Natura 2000 worden

onderzoeken in de gebieden uitgevoerd voor de omvang en kwaliteit van de Natura 2000-habitats en soorten. Voor het NNN wordt het dashboard natuurkwaliteit volledig gemaakt en up-to-date gehouden door de informatie uit de natuurmonitoring. De recent ingerichte natuurgebieden worden 'geschouwd' om te bepalen of de natuur zich goed ontwikkelt. Digitalisering en databeheer wordt steeds belangrijker. Er wordt een datamanagementsysteem ontwikkeld om alle data op te slaan en toegankelijk te maken.

Beleidsprestatie 5-1-2 Bevorderen Biodiversiteit

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

We vergroten de biodiversiteit in de steden, het agrarisch gebied en recreatiegebieden met het soortenbeleid, het Actieplan Boerenlandvogels, Deltaplan Biodiversiteit en het Bos- en bomenbeleid. Natuurinclusief handelen wordt steeds meer het uitgangspunt in alle provinciale opgaven. We werken dan ook toe naar een provinciale Agenda natuurinclusief.

Agenda Natuurinclusief

Als onderdeel van het programma Natuur, is op 17 juni 2022 de landelijke Agenda Natuurinclusief gepresenteerd. Een initiatief van de gezamenlijke provincies/IPO, de terreinbeherende organisaties (Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en LandschapNL) en het Rijk (LNV). De Agenda zal onder leiding van een programmabureau in 2022/2023 worden uitgewerkt naar een werkagenda 2.0. Parallel heeft de provincie in 2022 een verkenning uitgevoerd naar een provinciale Agenda Natuurinclusief. Deze wordt ook in 2022/2023 geconcretiseerd.

Soortenbeleid

Nadere uitwerking van het beleid voor soortenbescherming, faunabeheer, exoten en dierenopvang is omgezet naar het format van de Omgevingswet. Besluitvorming hierover vindt naar verwachting eind 2022 plaats, dus na vaststelling van de Begroting 2023. Eventuele financiële consequenties zijn om die reden nog niet meegenomen in deze begroting. Met het nieuwe soortenbeleid bepaalt Zuid-Holland koers voor bescherming en versterking van natuur binnen én buiten de natuurgebieden, zowel door actieve soortenbescherming als via de vergunningverlening. De samenhang met faunabeheer en exoten komt hierin ook nadrukkelijk naar voren.

- *Icoonsoorten:* De 40 iconsoorten zijn indicatorsoorten voor de biodiversiteit in Zuid-Holland: ze representeren de diverse typen natuur die we binnen de provincie kennen. De provincie zoekt samen met netwerkpartners actief naar mogelijkheden om het leefgebied van deze soorten te verbeteren, waarbij de iconsoorten een indicatie zijn voor de vitaliteit van de natuur in totaal. Deze aanpak kan ook bijdragen aan een Basis Kwaliteit Natuur. Met de uitwerking van de strategie van iconsoorten worden projecten in het landelijk gebied en pilotprojecten natuur in de stad (via de subsidieregeling) gerealiseerd.
- *Bijenlandschap:* Het verhogen van een biodivers landschap gebeurt ook door meer bijenlandschappen. De provincie wil in 2030 van heel Zuid-Holland een aaneengesloten bijenlandschap te maken. Dit aaneengesloten bloemrijke netwerk is goed voor de (bestuivende) insecten en daarmee voor andere kleine dieren en vogels die deze insecten eten. Een groot Zuid-Hollands bijenlandschap brengt op die manier de basis op orde voor gezonde natuur.

Boerenlandvogels

Voor de verdere uitvoering van het Actieplan Boerenlandvogels uit 2019 is meerjarige financiering gevonden voor de periode 2022-2027, vanuit de door GS vrijgemaakte middelen voor biodiversiteit. De provincie heeft de afspraken uit het Actieplan nader uitgewerkt in een uitvoeringsagenda die is opgesteld samen met de partners (terreinbeherende organisaties, agrarische collectieven verenigd in BoerenNatuurZH, particuliere grondbezitters, weidevogelvrijwilligers Faunabeheereenheid, Natuur- en Milieufederatie en de waterschappen). Concrete maatregelen zijn een jaarlijkse openstelling van de subsidieregeling verbetering leefgebied grutto en patrijs (Srg paragraaf 2.16), ontwikkelingsbeheer in recent ingericht weidevogelgebied, afkoop van reguliere pacht, extra inzet op monitoring en predatie tegengaan. Ook wordt geïnvesteerd in weidevogelvrijwilligers begeleiden en in de inrichting van weidevogelgebieden op provinciegrond, zoals in de Zuidpolder van Delfgauw en bij De Donkse

Laagten. De inspanningen vanuit het Actieplan Boerenlandvogels sluiten nauw aan op het NPLG, de veenweidenstrategie, de landbouwtransitie en het ANLb.

Bos- en bomenbeleid

In 2022 is de ruimtelijke strategie voor bos- en bomen afgerond, een inspiratiedocument waarin wordt beschreven waar bos en bomen het Zuid-Hollandse landschap kunnen versterken. Voor de verdere uitvoeringskansen van is vervolgens een bosmakelaar aangesteld, een verbindende schakel die stakeholders bij elkaar brengt, ambities inzichtelijk maakt en markt- en overheidsfinanciering aan geschikte locaties verbindt.

De samenwerking met Plan Boom wordt voortgezet voor kleine bosaanplant van <1 ha. Ook is een samenwerking met Meerbomenu van Urgenda gestart, waarmee in 2022-2023 50.000 bomen worden geplant door heel Zuid-Holland. Daarnaast wordt de samenwerking met Staatsbosbeheer voortgezet om de vitaliteit van bestaande bossen in recreatiegebieden te verbeteren.

In 2023 werken we ook aan de voorbereiding en start uitvoering van de aangenomen motie 'De spade de grond in'. Dit betreft aankoop van grond en een subsidieregeling opstellen die particulieren en gemeenten in staat stelt om bos of houtwallen aan te planten.

Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer

Per 2023 start er een nieuwe periode agrarisch natuur- en landschapsbeheer op basis van het Nationaal Strategisch Plan (de opvolger van het Plattelands Ontwikkelings Programma (POP3)). In deze periode zal de inzet voor biodiversiteitsdoelen zoals die binnen POP3 bestond, worden gecontinueerd en komt er door extra Europese cofinanciering meer budget beschikbaar voor de uitvoering van het Aanvalsplan Grutto en voor klimaat en waterdoelen. Ook het Ministerie van LNV draagt extra bij voor de uitvoering van het Aanvalsplan Grutto.

LIFE IP All4Biodiversity

Het landelijke programma LIFE IP All4Biodiversity is in 2022 opnieuw geformuleerd om daarmee beter in te kunnen spelen op de landelijke ontwikkelingen zoals gebiedsgerichte aanpak stikstof en het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Deze herpositionering was noodzakelijk om de spin-off van het programma All4Biodiversity – waarvan de provincie Zuid-Holland leadpartner is – beter mogelijk te maken, aangezien All4Biodiversity een grote toegevoegde waarde heeft voor alle gebiedsgerichte projecten op het vlak van beheer, verdienmodellen en wet- en regelgeving.

Stichting Deltaplan Biodiversiteit

De samenwerking met de Stichting Deltaplan Biodiversiteit blijkt van grote toegevoegde waarde voor de verbetering van de biodiversiteit in de provincie Zuid-Holland. Niet alleen zien we deze toegevoegde waarde terug in het programma All4Biodiversity en het NPLG. Ook benutten we dit netwerk voor de uitwerking van een blauwgroen netwerk in samenhang met het landelijke Aanvalsplan Landschapselementen.

Beleidsprestatie 5-1-3 Faunabeheer

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

We voeren de Wet Natuurbescherming uit (via de omgevingsdiensten) door:

- Het soortenbeleid wat in 2022 is geactualiseerd te gaan implementeren. Overlast door in het wild levende dieren wordt op de meest diervriendelijke manier bestreden.
- Vergunningverlening, toezicht en handhaving voor gebieds- en soortenbescherming en houtopstanden.
- In het provinciale streven naar evenwicht in de dieren- en plantenpopulaties de belangen van natuur en samenleving af te wegen. Waar nodig nemen we maatregelen, als bepaalde soorten het moeilijk hebben of als dieren schade veroorzaken.
- Verantwoordelijkheid te dragen voor bestrijding van het merendeel van de door de minister aangewezen invasieve soorten (exoten).

Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw

Beleidsprestatie 5-2-1 Vitale landbouw

Het landbouwdossier is in beweging. De urgentie en maatschappelijke druk nemen toe terwijl de nodige kaders en beschikbare middelen vanuit het Rijk nog niet helder zijn. Dat maakt de plannen van de provincie dynamisch en moeilijk voorspelbaar. We verwachten een toename aan benodigde mensen en middelen op dit dossier om aan alle vragen vanuit de omgeving te voldoen, passend bij de rol van de provincie. Er is een sterke relatie met de doelen van het NPLG, ook de niet-stikstof gerelateerde doelen biodiversiteit, waterkwaliteit en klimaat. De gevolgen van klimaatverandering zijn nu al voelbaar voor de landbouw. Wij gaan samen met de agrariërs aan de slag om goede keuzes te maken voor een toekomstbestendige sector. De keuzes kunnen per regio verschillen en raken aan de uitwerking van de gebiedsplannen die opgesteld worden vanuit het NPLG. De benodigde acties voor een toekomstbestendige landbouw kunnen in de Duin-en Bollenstreek anders zijn dan in de Zuid-Westelijke Delta of het Veenweidegebied. In het ene gebied speelt verzilting van landbouwgrond meer dan in het andere, waar misschien uitputting van de bodem aan de orde is. Maar in alle gebieden werken we samen met onze partners aan beperking van stikstofuitstoot, tegengaan van het verlies van biodiversiteit en verbetering van de waterkwaliteit.

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

- Opedane kennis op de thema's kringlooplandbouw, bodemkwaliteit, verdienmodellen en natuurinclusiviteit via proeftuinen, Veenweide Innovatiecentrum, Groene Cirkels en werkplaatsen evalueren en zo nodig vertalen naar omgevingsbeleid.
- In gebiedscoalities waaronder de voedsel families verder werken aan de transitie van de landbouw en zorgen voor opschaling van successen.
- De actielijn landbouw-stikstof uitvoeren als onderdeel van de uitvoeringsagenda stikstof ZH.
- De regionale strategieën waaronder de Veenweidestrategie uitvoeren en vertalen naar NPLG doelen.
- Aansluiten op de opgaven circulaire economie, stikstof, bodemdaling, klimaat, voedsel, biodiversiteit, waterkwaliteit en energie.
- Versterken samenwerking greenports.
- Bottom-up initiatieven en kavelruil die bijdragen aan de doelstellingen voor vitale landbouw met kennis en subsidie ondersteunen.
- Deelnemen in programma's Rijk / Europa, waaronder vorming van nieuw gemeenschappelijk landbouwbeleid en deelname in regionale bodemdaling Groene Hart, Interbestuurlijk Programma en Klimaatakkoord landbouw & landgebruik.
- Vraaggericht ondersteunen van Zuid-Hollandse agrariërs door bijvoorbeeld coaching, bedrijfskundig advies en loketfunctie voor samenwerking met de overheid.

Voedsel families

In de voedsel families wordt gewerkt aan de transitie van de landbouw. Hierbij wordt ingezet voor verduurzaming van de hele keten.

IBP Zuidwestelijke Delta

Het in 2020 gestarte Interbestuurlijk programma Vitaal platteland Zuidwestelijke Delta is goed op gang gekomen en wordt in 2023 voortgezet. Het Ministerie van LNV heeft een specifieke uitkering beschikbaar gesteld om het gebiedsplan uit te voeren. In drie broedplaatsen worden projecten ontwikkeld en uitgevoerd: volhoudbare landbouw, zoet water, genieten en beleven. Hierbij werken we samen met provincie Zeeland, provincie Noord-Brabant, waterschappen, gemeenten en maatschappelijke stakeholders in de Zuid-Westelijke delta.

POP3

In 2023 zullen er geen nieuwe POP3-subsidies verleend worden. Het POP3-programma wordt in 2023 en 2024 uitgefaseerd. Projecten die vanaf 2015 zijn gesubsidieerd, worden uitgevoerd of afgerond. In 2023 treedt het

Nationaal Strategisch Plan (NSP) in werking. In de tweede helft van 2023 zullen de eerste subsidieregelingen onder het NSP opgesteld worden.

Beleidsprestatie 5-2-2 Aanpak Bodemdaling (landelijk gebied)

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

IBP Veenweiden

Samen met overheden en maatschappelijke partijen in de veenweidegebieden ontwikkelen van veenweidestrategieën volgens de afspraken uit het Klimaatakkoord, onderdeel landbouw & landgebruik. De provincie heeft daarin een regiefunctie en een stimulerende en faciliterende rol. Dit wordt nu via een integrale en gebiedsgerichte aanpak voorgezet in het kader van het Nationaal Programma Landelijk Gebied.

Klimaat en Bodemdaling

Wij zijn penvoerder van, en actief in de Interbestuurlijk Programma's Vitaal Platteland Hollands-Utrechtse Veenweide en Zuidwestelijke Delta waarbij het gaat om (transitie naar) een volhoudbare agrarische toekomst. Verder ondersteunen wij nieuwe verdienmodellen en innovatieve oplossingen die kunnen bijdragen aan een andere vorm van landgebruik. Daarnaast faciliteren we kennisontwikkeling en kennisdeling gericht op bodemdaling en bijbehorende handelingsperspectieven door onder andere:

- het Nationaal onderzoek Broeikasgassen uit veen;
- projecten uit de Regiodeal bodemdaling Groene Hart;
- het Veenweiden Innovatie Centrum;
- structurele kennisborging en -deling via het Nationaal Kennisprogramma Bodemdaling.

Groene Cirkels

Binnen de verschillende Groene Cirkels worden netwerken gebouwd om samen met partners te werken aan verduurzaming. Groene Cirkels raakt aan verschillende provinciale opgaven waaronder toekomstbestendige landbouw en bodemdaling, maar ook breder (gezondheid, duurzame mobiliteit, biodiversiteit, klimaatadaptatie). In 2023 werken we op het gebied van toekomstbestendige landbouw aan:

- ontwikkeling van (praktijk)kennis en nieuwe verdienmodellen voor de landbouw op de thema's bodemdaling, reductie van (agrarische) emissies en circulaire landbouwprocessen (Groene Cirkel Kaas en Bodemdaling);
- een gezonde en adaptieve bodem en een natuurlijk systeem (Groene Cirkel Farm Frites).
- de vraag naar duurzame agrarische producten (Groene Cirkel Tuin van Holland)

De overige dragen op een meer indirecte wijze bij aan toekomstbestendige landbouw, bijvoorbeeld door kringlopen te sluiten waarbij de landbouw één van de partners is (Groene Cirkel Heineken) en biodiversiteit te versterken (Groene Cirkel Groene gezonde stad; Groene Cirkel Heineken en Plasticvrije corridor).

Beleidsdoel 5-3 Leven met water

Beleidsprestatie 5-3-1 Waterveiligheid

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

- Kennis inbrengen over waterveiligheid en –kwaliteit in het NPLG om te borgen dat deze onderwerpen verankerd worden in de gebiedsplannen voor het NPLG.
- Projectplannen goedkeuren bij dijkversterkingen van de waterschappen (na invoering van de Omgevingswet wordt dit het projectbesluit. De projectbesluiten kunnen dan ook over andere waterstaatswerken gaan).
- Regionale waterkeringen aanwijzen en normeren. Hiervoor werken we samen met de provincies Utrecht en Noord-Holland en de inliggende waterschappen.
- We werken samen met andere partijen aan de ontwikkeling van nieuwe (overstromings)modellen;
- De provincie heeft de taak om normen vast te stellen voor de bergings- en afvoercapaciteit van het regionale watersysteem. Na de extreme wateroverlast en overstromingen in Limburg in de zomer van 2021 heeft de

minister een beleidstafel Wateroverlast en Hoogwater opgericht. Deze beleidstafel adviseert om deze normen te verbeteren en in gebiedsprocessen verder uit te werken.

- De deelname aan de pilot Regenradar Rijnmond is afgerond en als vervolg is een onderzoek gestart naar de opschalingsmogelijkheden in en om Zuid-Holland.
- De EU-Richtlijn overstromingsrisico's (ROR) invullen door de overstromingsgevaar- en -risicokaarten actueel te houden. Verder nemen wij namens de provincies deel aan de ROR-werkgroep Kaarten, werken wij mee aan een landelijk project om bestaande overstromingsinformatie in de Landelijke Databank Overstromingsgegevens (LDO) te verbeteren en aan de implementatie van een Landelijke Voorziening Overstromingsinformatie.
- Meerlaagse veiligheid invullen. Een verkennend onderzoek is gestart, samen met onze partners wordt gewerkt aan de beleidsontwikkeling voor dit onderwerp.
- Regionale voorkeursstrategieën van het Deltaprogramma uitvoeren, samen met andere partners in de regio in het Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden, Zuidwestelijke Delta en deltaprogramma Zoetwater;
- Voor het deel Hoek van Holland – Scheveningen, inclusief de Zandmotor een visie ontwikkelen waarin de opgaven integraal worden afgestemd met alle stakeholders in het gebied. De wettelijke kaders zijn randvoorwaarde (met name voor de natuur: Voordelta is Natura 2000-gebied) voor behoud en verbetering van de natuurfunctie van het gebied. Uitgangspunt uit de strategische agenda kust van de provincie is dat bij ontwikkelingen in het kustgebied de natuur en natuurlijke dynamiek op de eerste plaats staat. De provincie ziet kansen in het combineren van de natuurfunctie van het gebied met extensieve vormen van recreatie. Watersport is voor de provincie een belangrijke sector en behoud van een vaargeul voor de recreatievaart als onderdeel van het Basisrecreatietourvaartnet en voor de visserij is belangrijk.
- We participeren in het kennisprogramma Zeespiegelstijging, zodat we de regionale opgaven aan de kust aanpakken in samenhang met de nationale opgaven.
- Tijdens dreigende hoogwatersituaties informeren wij het college actief over de verantwoordelijkheden van de provincie en handelingsperspectief voor het college. Tijdens langdurige droogte leveren wij provinciale inbreng in het regionaal droogte-overleg.

Beleidsprestatie 5-3-2 Waterbeschikbaarheid en kwaliteit

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

- In het NPLG zijn de doelen opgenomen om te voldoen aan de Europese normen in 2027, KRW maatregelen zijn hiermee gekoppeld aan (fondsen voor) realisatie van natuur- en duurzame landbouw. KRW maatregelen zijn:
 - (1) bestaande maatregelen die zijn afgesproken in het provinciaal waterprogramma en de waterbeheerprogramma's waterschappen en
 - (2) maatregelen die via het NPLG worden afgesproken, in het gebiedsprogramma en de drie gebiedsplannen.
- Goede kwaliteit oppervlakte- en grondwater kwaliteit tot stand brengen en voldoen aan de Europese normen (Kaderrichtlijn Water) in 2027. De provincie werkt samen met andere overheden en stakeholders in het deelstroomgebied Rijn-West aan maatregelen om de KRW-doelen in 2027 te behalen;
- Bijdrage leveren aan onderzoek en innovatieve maatregelen om de waterkwaliteit en zwemwaterkwaliteit te verbeteren via de Subsidieregeling Groen, paragraaf Waterkwaliteit.
- Goede grondwaterkwantiteit en -kwaliteit tot stand brengen en monitoren.
- Bij inwerkingtreding van de Omgevingswet veranderen de verantwoordelijkheden van de provincie als bevoegd gezag voor het bodem- en grondwaterwerkveld. Deze veranderingen hebben juridische en organisatorische consequenties (er verschuiven taken naar gemeenten en de provincie wordt verantwoordelijk voor o.a. grondwaterkwaliteit bij nieuwe saneringen. Zo wordt de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening hierop aangepast en worden de opdrachten aan de Omgevingsdiensten in nauw overleg herijkt.

- Vergunningverlening, Handhaving en Toezicht: met de Omgevingsdiensten worden afspraken gemaakt en belegd in de werkplannen 2023 over VT- taken in de grondwaterbeschermingsgebieden en aanvullende strategische voorraadgebieden voor drinkwater.
- Bronnen voor drinkwaterproductie en -infrastructuur ruimtelijk beschermen.
- De beschikbaarheid van voldoende drinkwater staat onder druk door klimaatverandering en toenemende bevolking (woningbouwopgave). In samenwerking met drinkwaterbedrijven Oasen en Dunea wordt een MER procedure doorlopen in de zoektocht naar nieuwe bronnen voor drinkwater om aan de drinkwatervraag te kunnen voldoen.
- Zwemwaterlocaties in oppervlaktewater aanwijzen, inrichten (voorlichtingsborden) en controleren op hygiëne en veiligheid; aansturen en financieren werkplan Omgevingsdienst Midden-Holland onderdeel zwemwater.
- Zorgen dat de landelijke website zwemwater.nl actueel blijft (publieksvoorlichting).
- De kwaliteit van zwemwater staat onder druk door klimaatverandering (vorming van blauwalg) en lokale verontreiniging door watervogels. Uitvoering geven aan verkenning bestaande en toekomstige zwemwater locaties conform Provinciaal waterprogramma.
- Duurzame zoetwatervoorziening: samenwerking in het Deltaprogramma Zoetwater om weerbaar te worden tegen droogte en deelname in onderzoeksprogramma Coastar om de ondergrond te benutten. De provincie heeft de intentie om deel te gaan nemen aan de praktijkpilot De Hooghe Beer (follow up Coastar).
- Het Rijk wijst de provincie aan als bevoegd gezag op grond van de nieuwe EU-verordening inzake minimumeisen voor hergebruik van water. In IPO-verband worden afspraken gemaakt hoe de hieruit voortvloeiende taken bij de omgevingsdiensten zullen worden belegd. De EU-verordening is van toepassing met ingang van 26 juni 2023.

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

'Wat mag het kosten' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

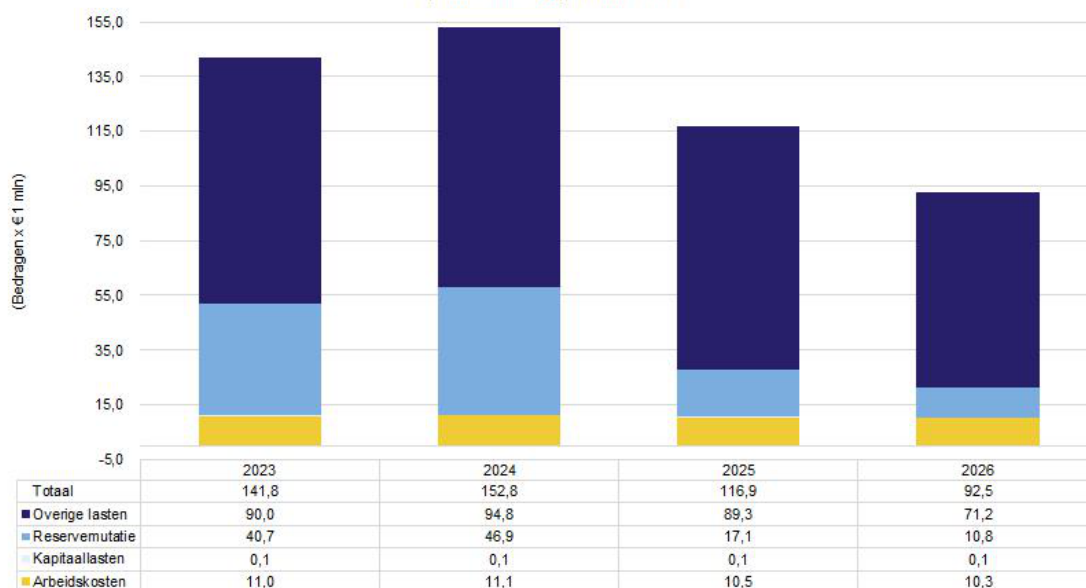
Opbouw en verloop lasten

De eerste grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

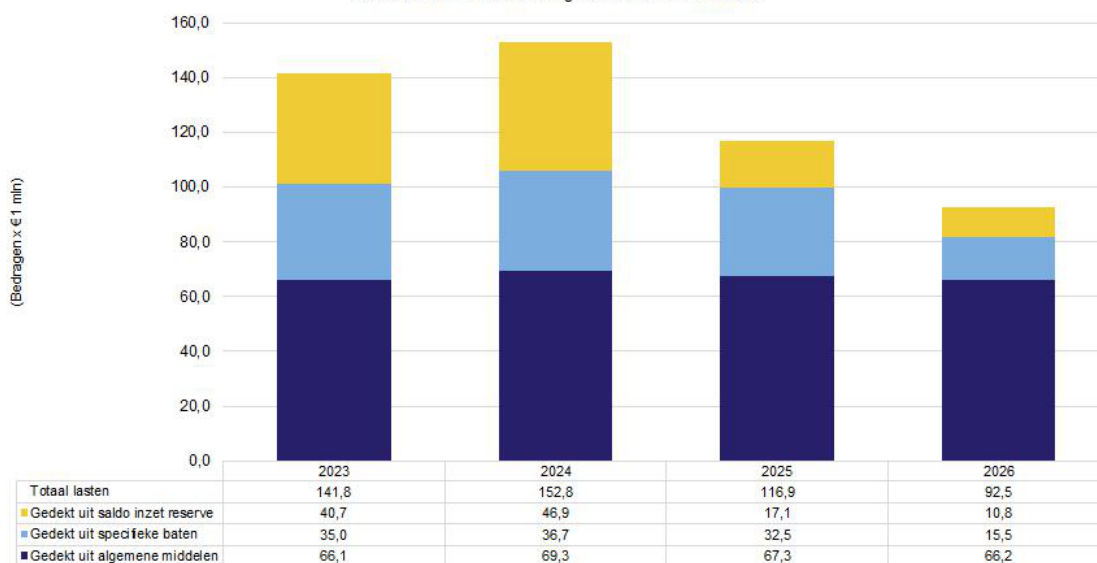
- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

De tweede grafiek geeft weer uit welke bron de lasten worden gedekt.

Opbouw en verloop van de lasten

Globaal inzicht in de dekking van de lasten Ambitie 5

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2021	Najaarsnota 2022	Kadernota 2023 (incl Najaarsnota mutaties 2023)	Bijstellingen Begroting	Begroting 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
Lasten								
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur								
5-1-1 Natuur	48.509	77.352	104.188	-10.634	93.554	107.485	78.812	62.286
5-1-2 Bevorderen biodiversiteit	6.267	6.141	4.040	0	4.040	5.111	3.842	3.003
5-1-3 Faunabeheer	7.733	8.099	6.940	1.257	8.197	7.352	7.353	7.343
Totaal beleidsdoel 5-1	62.509	91.592	115.168	-9.377	105.791	119.948	90.007	72.632
Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw								
5-2-1 Vitale landbouw	9.785	17.726	15.413	2.000	17.413	16.288	12.833	11.844
5-2-2 Aanpak bodemdaling (landelijk gebied)	6.180	12.498	10.891	0	10.891	8.770	7.563	1.472
Totaal beleidsdoel 5-2	15.966	30.224	26.304	2.000	28.304	25.057	20.395	13.316
Beleidsdoel 5-3 Leven met water								
5-3-1 Waterveiligheid	2.574	2.402	3.409	93	3.502	4.037	2.740	2.774
5-3-2 Waterbeschikbaarheid en kwaliteit	3.324	3.681	4.438	-275	4.163	3.804	3.806	3.807
Totaal beleidsdoel 5-3	5.898	6.083	7.847	-182	7.665	7.842	6.545	6.580
Totaal Lasten	84.372	127.899	149.319	-7.559	141.760	152.847	116.948	92.529
Baten								
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur								
5-1-1 Natuur	15.912	30.738	21.115	0	21.115	26.785	25.994	14.793
5-1-2 Bevorderen biodiversiteit	1.394	1.058	0	0	0	0	0	0
5-1-3 Faunabeheer	502	726	726	0	726	313	313	313
Totaal beleidsdoel 5-1	17.809	32.523	21.841	0	21.841	27.098	26.307	15.106
Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw								
5-2-1 Vitale landbouw	11.546	10.921	5.880	0	5.880	2.914	0	0
5-2-2 Aanpak bodemdaling (landelijk gebied)	1.201	6.705	6.450	0	6.450	6.189	5.791	0
Totaal beleidsdoel 5-2	12.747	17.627	12.330	0	12.330	9.103	5.791	0

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2021	Najaarsnota 2022	Kadernota 2023 (incl Najaarsnota mutaties 2023)	Bijstellingen Begroting	Begroting 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
Beleidsdoel 5-3 Leven met water								
5-3-1 Waterveiligheid	379	86	46	0	46	46	-7	-7
5-3-2 Waterbeschikbaarheid en kwaliteit	807	772	772	0	772	430	430	430
Totaal beleidsdoel 5-3	1.186	858	818	0	818	476	423	423
Totaal Baten	31.742	51.007	34.989	0	34.989	36.677	32.520	15.529
Saldo lasten en baten Ambitie 5	52.630	76.892	114.330	-7.559	106.771	116.170	84.427	77.000

Toelichting Lasten

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

NNN € -10,2 mln

De totale Begroting 2023 bedraagt € 38 mln. Hiermee is het totaal van de begroting voor 2023 naar beneden bijgesteld met € 10,2 mln. Deze bijstelling is neutraal en betreft een verschuiving naar latere jaren. Dit is het gevolg van de afhankelijkheid van de partners en de capaciteitsproblemen die ook hen parten speelt voor de realisatie van de doelstellingen binnen het NNN. Hierdoor gaan we voorzichtigheidshalve uit van een lagere realisatie, echter met gelijkblijvende ambitie om tijdig te realiseren. Ook blijkt de grondverwerving regelmatig meer tijd te vergen dan de al ruime planning die we hiervoor hanteren. Dekking vanuit de reserve NatuurNetwerk Nederland en reserve Ontwikkelopgave Natuur.

Extra middelen Bos-en bomenbeleid € 0,5 mln

Bij de Kadernota 2023 heeft PS met de motie 1117 'De spade de grond in' in totaal € 2,5 mln toegekend als uitvoeringsbudget voor het bos-en bomenbeleid. Daarvan wordt € 0,5 mln in 2023 opgenomen en € 2 mln in 2024. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

IODS € -3 mln

De activiteiten in het kader van IODS vinden naar verwachting in 2024 plaats. De hiermee gemoede lasten van € 3 mln worden om deze reden doorgeschoven naar 2024. Dekking vanuit de reserve IODS.

VTH / Wet Natuur € -1,5 mln

Vanaf 2023 loopt het budget voor VTH-taken in het kader van de Wet Natuurbescherming terug. Om te kunnen voldoen aan de wettelijke taak voor vergunningverlening worden de lasten structureel met € 0,3 mln verhoogd. Daarnaast wordt er structureel € 1,8 mln overgeheveld naar Ambitie 7 ter dekking van de structurele taken die de omgevingsdiensten uitvoeren. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Faunabeheer € 2,4 mln

Het budget Faunabeheer wordt in 2023 met € 2,4 structureel verhoogd. Deze verhoging van het budget is noodzakelijk om de toename in het aantal en de hoogte van schadeclaims te kunnen dekken (€ 2,2 mln). Daarnaast worden met deze middelen de wildbeheereenheden (WBE's) ondersteund en worden er middelen beschikbaar gesteld voor de uitvoering van faunabeheerplannen (€ 0,2 mln). Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Indexering prijsontwikkeling 2022 € 2,5 mln

Het budget voor beheer en onderhoud wordt vanaf het jaar 2023 structureel verhoogd met € 2,5 mln als gevolg van de verwachte prijsontwikkeling in 2022. Dekking ten laste van de stelpost prijscompensatie.

Overige bijstellingen € -0,1 mln

Het betreft verschillende kleine bijstellingen binnen het Beleidsdoel 5-1 Natuur. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw**NSP € 2 mln**

In de jaren 2023-2027 worden middelen beschikbaar gesteld voor cofinanciering in het kader van het Nationaal Strategisch Programma (NSP), de opvolger van het huidige POP3. Deze cofinanciering dient als multiplier om middelen uit de EU te verkrijgen, die ingezet worden om de verduurzaming van de landbouw te stimuleren. In 2023 gaat het om € 2 mln, in de jaren 2024-2027 om jaarlijks € 5 mln. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Beleidsdoel 5-3 Leven met water**Getij Grevelingen € -0,3 mln**

Doordat het Rijk sinds 2021 een pas op de plaats heeft gemaakt met het project getij Grevelingen dient ook net als in 2022 de provinciale inzet op dit project in 2023 bijgesteld te worden. De verwachte uitgaven voor 2023 worden naar beneden bijgesteld naar € 0,1 mln. Vrijval ten gunste van het begrotingssaldo.

Indexering prijsontwikkeling 2022 € 0,1 mln

Het budget voor beheer en onderhoud van water wordt vanaf het jaar 2023 structureel verhoogd met € 0,1 mln als gevolg van de verwachte prijsontwikkeling in 2022. Dekking ten lasten van de stelpost prijscompensatie

Toelichting baten

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Toelichting lasten meerjarenraming 2024-2026

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Toelichting baten meerjarenraming 2024-2026

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt aangegeven welke de totale inzet van reserves is binnen de ambitie.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2022	Onttrekkingen 2022	Saldo mutaties 2022	Saldo mutaties 2023	Saldo mutaties 2024	Saldo mutaties 2025
Groene ambities	5-1	0	7.324	-7.324	-8.275	-6.340	-5.491
Beheerplannen Natura 2000 en PAS	5-1	0	866	-866	-1.500	-1.500	-1.500
Reserve Ontwikkelopgave natuur	5-1	4.961	15.630	-10.669	-6.360	-394	1.797
NatuurNetwerk Nederland	5-1	5.767	22.667	-16.899	-20.460	-7.219	-4.984
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder	5-1	0	55	-55	-3.696	0	0
IODS	5-1	0	22	-22	-3.000	-22	-20
Groene ambities	5-2	0	3.504	-3.504	-2.116	-1.455	-465
Reserve UPG 40	5-2	0	258	-258	-98	0	0
Versterking economie	5-2	0	207	-207	0	0	0
Groene ambities	5-3	0	50	-50	0	0	0
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder	5-3	0	663	-663	-1.181	0	0
Zandmotor	5-3	0	170	-170	-170	-170	-170
Eindtotaal		10.729	51.416	-40.687	-46.856	-17.098	-10.833

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Niet van toepassing.

Subsidies

[Zie paragraaf Subsidies, Ambitie 5.](#)

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

Zuid-Holland is een strategisch gelegen delta die altijd mensen heeft aangetrokken. Langs de waterwegen zijn krachtige handelssteden en dorpen ontstaan met elk een uniek profiel en identiteit. Onze steden zijn ontmoetingsplaatsen voor mensen en ideeën. De regio trekt kenniswerkers, bedrijven, toeristen en studenten van over de hele wereld. Stad en land raken steeds sterker met elkaar verbonden. Ons landelijke gebied met zijn dorpen is meer dan ooit een proeftuin voor nieuwe oplossingen op terreinen als klimaat, energie en voedsel. Zuid-Holland staat voor de opgave om in het komende decennium een fors aantal betaalbare woningen te bouwen en de bestaande woonvoorraad te verduurzamen. Tegelijkertijd zijn de groeiende steden ook plaatsen waar sociale problematiek zich manifesteert. In het landelijk gebied vormt het behoud van voorzieningen en leefbaarheid een opgave. Onze uitdaging is om een gezonde, sociale en duurzame leefomgeving te realiseren. Om die vitale samenleving te realiseren is meer nodig dan woningbouw alleen. Het leef- en vestigingsklimaat kan versterkt worden door stad en land goed te verbinden, door ruimte te bieden voor groen en water in de stad, door een evenwichtige woningvoorraad en passende werklocaties. De vitaliteit van de stad is ook gebaat bij cultuur, kenniscentra en aantrekkelijke binnensteden.

Zuid-Holland wil een aantrekkelijke, duurzame, concurrerende toonaangevende provincie zijn, waar mensen met plezier wonen, werken en recreëren in een aantrekkelijke groene en gezonde leefomgeving. In Zuid-Holland moet iedereen zich thuis kunnen voelen in sterke steden en dorpen. Daarvoor moeten er voldoende woningen van de juiste kwaliteit op de juiste locatie zijn. De provincie wil de bouw van passende en betaalbare woningen versnellen, met waarborg voor ruimtelijke en sociale kwaliteit en passende mobiliteitsvoorzieningen. De provincie wil het economisch potentieel beter benutten door de steden met hun afzonderlijke kwaliteiten te verbinden. Verder wil de provincie dat het bebouwd gebied klimaatadaptief wordt ingericht. Daarbij wordt primair gekozen voor bouwen in bestaand bebouwd gebied en nabij knooppunten van hoogwaardig openbaar vervoer. Daarnaast wordt een integrale afweging gemaakt tussen landschappelijk belang, ruimte voor woningen en bedrijven. Waardevolle landschappen zoals het Groene Hart (inclusief De Waarden), Midden-Delfland, en de kust worden zoveel mogelijk beschermd.

In het regeerakkoord van Rutte IV staan op deze thema's stevige ambities met een sterke rol voor de provincies. De uitdagingen zijn fors. Voldoende juiste woningen op de juiste plek vragen om extra inspanningen en om een vitale en kwalitatieve leefomgeving in Zuid-Holland te behouden zijn integrale keuzes in de ruimte nodig: niet alles kan overal. Dit leidt, samen met enkele andere ontwikkelingen (waaronder Nationaal Programma Landelijk Gebied) tot een nu meer sturende, regisserende en uitvoerende rol van de provincie. Dit heeft de komende jaren ook consequenties voor de aard en omvang van de provinciale organisatie.

Om focus te houden op inzet van middelen en mensen zijn voor de komende periode 7 prioriteiten aangebracht. Dit zijn:

- Woonbod Rijk-provincie: een set wederkerige afspraken om tot 2030 tussen de 17.000 en 25.000 woningen per jaar te realiseren
- De inzet op 2/3e betaalbaar wonen, inclusief woningen voor senioren
- De grote gebiedsontwikkelingen, zoals Central Innovation District (CID) en Binckhorst
- Landschapspark Zuidvleugel: de vertaling van de provinciale visie Landschapspark Zuidvleugel naar concrete programmering van de groen-blauwe opgave
- Toekomstbestendig bouwen: inzet op opschaling en snellere toepassing
- Omgevingsbeleid: doorvertaling van herzieningen in modules (inclusief Verordening)
- Invulling geven aan de ruimtelijke puzzel met het Rijk en gemeenten.

Wat willen we bereiken?

Beleidsdoel 6-1 Voldoende juiste woningen op de juiste plek

In Zuid-Holland moet het komende decennium 200.000 woningen worden gebouwd. Een toevoeging van ruim 10% op de bestaande woningvoorraad. Op dit moment wordt er al volop gebouwd in Zuid-Holland. Zo'n 17.000 woningen per jaar, maar er is meer nodig. De komende jaren zijn er voldoende plannen en locaties aanwezig voor zo'n 260.000 woningen. Zowel binnen bestaande steden en dorpen als daarbuiten. Om dit te versnellen reserveert de provincie 10% van de provinciaal geraamde woningvoorraad voor kansrijke locaties. Met dit 'potje' kunnen we onvoorziene kansen voor geschikte projecten en locaties snel benutten.

.Zo zorgen we ervoor dat diverse doelgroepen (starters, lage inkomens, studenten, ouderen, arbeidsmigranten) een passende (betaalbare) woning kunnen vinden. Zo'n 52% de Zuid-Hollandse huishoudens zijn aangewezen op een sociale woning en de gemiddelde prijs van een koopwoning is niet betaalbaar met een modaal jaarsalaris. De provincie wil daarom betaalbare en passende woningbouw versnellen en ervoor zorgen dat de woningvoorraad op peil is.

Naast versnelling van de woningbouw zijn goede bereikbaarheid, voldoende werkgelegenheid en goede voorzieningen belangrijk. Dit betekent dat de versnelling van de woningbouwopgave goed moet zijn afgestemd met werklocaties en bereikbaarheid.

De provincie bouwt zelf geen woningen, dit doen marktpartijen en woningbouwcorporaties. Wel heeft de provincie verschillende rollen waarin zij een bijdrage kan leveren aan de versnelling van de bouw van betaalbare woningen:

- Meewerken op locatieniveau om knelpunten weg te nemen door inzet van expertise en middelen.
- Samen met Rijk, gemeenten, marktpartijen en corporaties werken aan een constante bouwstroom door afspraken (zoals de Woondeal Zuidelijke Randstad), kennisuitwisseling (zoals een jaarlijkse conferentie), lobby en agendering van knelpunten.
- Eén loket voor de buitenwereld waar het gaat om tegenstrijdige provinciale belangen op locatieniveau, dan wel provinciaal omgevingsbeleid dat versnelling belemmert. Deze kwesties agenderen en knopen over doorhakken.
- Vanuit provinciaal omgevingsbeleid sturing op kwantitatieve en kwalitatieve behoefte en voldoende plancapaciteit per woonregio. Overprogrammering mogelijk maken, zodat er voldoende harde plancapaciteit is. RO-instrumentarium zo nodig inzetten.

Beleidsdoel 6-2 Vitaliteit en kwaliteit in de leefomgeving

De provincie wil een regio zijn waar mensen met plezier wonen, werken en recreëren in een aantrekkelijke, groene en gezonde omgeving. De vitaliteit en kwaliteit van de leefomgeving staat echter onder druk door potentieel conflicterende ruimteclaims op terreinen als woningbouw, economie, energie en klimaat. Wegen, woningen, dijken en recreatiegebieden gaan decennialang mee. Daarom is het van belang dat deze ontwikkelingen zorgvuldig gebeuren. Het doel is om een kwaliteitsrijke ruimtelijke inrichting te maken waarbij ruimte is en blijft voor nieuwe initiatieven, met aandacht voor het veranderende klimaat, sociale kwaliteit en verduurzaming van de bestaande woningvoorraad. Samen met andere partijen werkt de provincie aan een gezonde, sociale en duurzame leefomgeving.

De provincie maakt bij de inrichting van de ruimte integrale afwegingen tussen landschappelijke belangen en ruimte voor functies als woningen en bedrijven. Met het beleid voor ruimtelijke kwaliteit stimuleren we dat initiatiefnemers zoveel mogelijk voortbouwen op de bestaande kwaliteiten, en daarmee op de identiteit, van Zuid-Holland. Dus sterker maken wat al sterk is. Daarbij hoort: de juiste ontwikkeling op de juiste plek, en waar mogelijk in combinatie met verschillende functies.

Stedelijke ontwikkeling vindt primair plaats binnen bestaand stads- en dorpsgebied (BSD). Stedelijke ontwikkelingen die niet binnen bestaand stads- en dorpsgebied mogelijk zijn en kleinschalige ontwikkelingen kunnen in het landelijk gebied plaatsvinden in aansluiting op bestaand stads- en dorpsgebied of in bebouwingslinten. Bovenregionale en regionale (centrum)voorzieningen worden zoveel mogelijk geconcentreerd in stedelijke centra en bij multimodale knooppunten voor hoogwaardig openbaar vervoer (HOV). Dit beleid draagt bij aan de vitaliteit en daarmee aan de kwaliteit van stedelijke agglomeraties en centra.

Beleidsdoel 6-3 Afspraken met regio's

De provincie maakt met regio's en gemeenten afspraken over een passend woningaanbod voor alle doelgroepen en voldoende passende ruimte voor werklocaties. Het afgelopen jaar zijn er belangrijke stappen gezet op grote gebiedsontwikkelingen in Zuidplas en Valkenhorst. De komende jaren verwachten we stappen te zetten voor de ontwikkeling van de Binckhorst.

Een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving maken met sterke steden en dorpen vereist een integrale ruimtelijke afweging tussen verschillende belangen en een inzet van en samenwerking tussen veel partijen. De provincie wil dat de woningbouwopgave in Zuid-Holland hand in hand gaat met behoud van werkgelegenheid. In de praktijk blijkt dit ingewikkeld. Door de schaarste aan ruimte en de wens niet meer in het groen te bouwen nadert de huidige praktijk van functiescheiding zijn grenzen. Met functiemenging en woon-werkakkoorden brengen we de diverse opgaven bij elkaar en werken we aan toekomstbestendige gebiedsontwikkeling.

In de verstedelijkingsopgave komen woningbouwvraagstukken en de vraag naar werklocaties samen. Kwantitatief omdat de behoefte aan ruimte voor zowel wonen als werken toeneemt. Kwalitatief omdat er een groeiende behoefte en mogelijkheid is voor meer informele woon-werkmilieus waar kennisontwikkeling, kruisbestuiving en functiemenging sleutelbegrippen zijn. Terwijl vanuit verstedelijking dan ook vaak gemengde gebieden als stip op de horizon genoemd worden, komen in de huidige praktijk en verstedelijkingsdruk vooral de conflicterende situaties tussen bedrijventerreinen en wonen (transformatieplannen) naar voren. Het risico op vertraging van woningbouw enerzijds en verdringing van betaalbare werklocaties anderzijds is groot.

Wat gaan we doen om het beleidsdoel te realiseren?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we deze vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 6-1 Voldoende juiste woningen op de juiste plek

Beleidsprestatie 6-1-1 Versnelling Woningbouw

Hoe willen we dit beleidsdoel en de beleidsprestatie halen?

Prioriteit 1: Woonbod Rijk-provincie

In maart 2022 heeft het kabinet de Nationale Woon- en Bouwagenda vastgesteld waarin een landelijke woningbouwopgave van 900.000 woningen tot en met 2030 is aangegeven. De minister wil met 12 provincies afspraken maken over de uitvoering van het provinciaal aandeel in deze landelijke opgave waarna de provincie deze verder vormgeeft in afspraken met gemeenten.

Op 31 mei 2022 hebben GS een indicatief bod gedaan, in oktober wil de minister graag een definitief bod en eind 2022 moeten de afspraken met gemeenten gemaakt zijn. In 2023 wordt de uitvoering gevolgd. De provincie Zuid-Holland heeft de minister laten weten dat er voor het provinciale aandeel een aantal randvoorwaarden zijn: voldoende middelen (ook financieel), sturing voor meer sociale en betaalbare woningen, voldoende middelen voor mobiliteit en infrastructuur (en tijdige besluitvorming), meer duidelijkheid over en waar nodig oplossingen voor stikstof en geluid, versnelling van regelgeving toekomstbestendig bouwen, knelpunt schaarse middelen en menskracht.

Samen met het Rijk proberen we hier de komende tijd oplossingen voor te vinden.

De provincie Zuid-Holland wil graag een stevige set afspraken met het Rijk maken waarin de wederkerigheid centraal staat.

Voor de uitvoering maakt de provincie Zuid-Holland met 5 regio's uitvoeringsafspraken over onder meer betaalbaarheid. Bij de uitvoering zijn naast gemeenten ook corporaties en ontwikkelaars betrokken. Het gaat daarbij niet alleen om afspraken op papier, maar juist ook om een werkwijze om in nauwe samenwerking met elkaar de ambities waar te maken, waarbij voor praktische problemen snel oplossingen worden gevonden.

In deze set afspraken kunnen we goed doorbouwen op enkele acties die al liepen en eerder vastgesteld.

Om een versnelling van betaalbare en passende woningbouw en een balans tussen wonen en werken te realiseren, continueren we onze inzet en zetten we extra accenten:

- De bouw van binnenstedelijke woningbouwlocaties versnellen met een groot aandeel betaalbare woningen binnen bestaand stads- en dorpsgebied en nabij hoogwaardig openbaar vervoer, gepland tot 2025. Dit doen we onder meer door inzet van een nieuwe subsidieregeling Vliegende Brigade 2023/2024 en andere regelingen, zoals de subsidie woonvormen senioren Zuid-Holland, de Knelpuntenpot sociale huur en middenhuur. Voor 2023 en 2024 stelt het Rijk een tweede tranche beschikbaar van de 'Regeling specifieke uitkering flexibele inzet ondersteuning woningbouw' (ruim € 8,5 mln). Hiervoor stellen we een nieuwe subsidieregeling Vliegende Brigade 2023/2024 op, met eigen cofinanciering van de provincie. De oude Vliegende Brigaderegeling uit 2022 gaat hierin op. Hiervoor wordt € 8,5 mln cofinanciering in de begroting opgenomen. Ook continueren we onze inzet voor de start van gebiedsontwikkelingen Valkenhorst en Middengebied Zuidplaspolder. Bij het Rijk blijven we aandacht vragen voor middelen voor een vervolg op de Woningbouwimpuls, de financiële positie van woningbouwcorporaties en de inzet van middelen voor ov- en fietsinfrastructuur
- De gebiedsontwikkeling van CID-Binckhorst heeft prioriteit, mede door de wederkerigheid met de lopende MIRT-verkenning. Het doel is om het aantal woningen in 2022 al op te schalen naar minimaal 9.000 bij de MIRT afspraken einde van het jaar. In het eerste kwartaal van 2023 leggen we de wederkerige realisatie van de MIRT-verkenning en gebiedsontwikkeling vast in een bestuursakkoord met de samenwerkende partners.
- Harde plancapaciteit aan betaalbare woningbouw binnen de geplande gebiedsontwikkelingen vergroten door de versnellingsaanpak locaties door te zetten. In deze gebiedsontwikkelingen spelen vaak vraagstukken rond verdichting en transformatie van verouderde bedrijventerreinen, leegstaande kantoren en winkels naar woningen.
- Inzichten uit het traject 'stimuleren van bouwinnovatie' delen door onder meer in te zetten op industrieel, biobased en circulair bouwen.
- Afspraken uit de woon-werkakkoorden uit (laten) voeren, samen met de betrokken gemeenten en de andere stakeholders.
- Het programma Flexwonen helpt woningzoekenden (spoedzoekers) met een tijdelijke oplossing.
- Bouwstroom Haaglanden, Holland Rijnland en Rotterdamse regio via het traject Bouwversnelling, collectieve inkoop van fabrieksmatig gebouwde woningen.
- De campagne #Zetdewoningbouwaan, een woonversnellingsprogramma in samenwerking met De Bouwcampus en Verstedelijkingsalliantie, richt zich ook in 2023 op opschaling van de industriële woningbouw.

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

Om projecten met een groot aandeel betaalbare woningbouw te versnellen, werken we binnen het programma Wonen met meerdere instrumenten:

1. Nieuwe subsidieregeling Vliegende Brigade Zuid-Holland

- Voor 2023 en 2024 stelt het Rijk een tweede tranche beschikbaar van de 'Regeling specifieke uitkering flexibele inzet ondersteuning woningbouw' (€ 8,5 mln). Hiervoor zal een nieuwe subsidieregeling worden opgesteld met eigen cofinanciering van de provincie. Hiervoor wordt € 8,5 mln in de begroting opgenomen. Deze middelen worden deels aangewend voor enkele doelen uit de huidige subsidieregeling Vliegende Brigade (herstructureringsplannen). Het is de bedoeling hiermee de planvorming van concrete woningbouwprojecten te versnellen. De Vliegende Brigade levert snel en gericht menskracht voor specifieke knelpunten. Deze menskracht bestaat uit extern ingehuurde expertise, zoals een ervaren gebiedsontwikkelaar, planeconoom of procesmanager met vastgoedkennis. Maar mogelijk ook om woonzorgvisies op te zetten in heel Zuid-Holland en een provinciale flexpool te maken van experts op het gebied van toekomstbestendige woningbouw, bouwstromen industriële woningbouw in de verschillende woonregio's en om meer sociale woningbouw in de bestaande programmeringen te stimuleren. Deze flexpool zal alle gemeenten ondersteunen.

2. Andere subsidieregelingen:

- Knelpuntenpot: deze is bestemd voor woningbouwprojecten sociale huur en middenhuur met een financieel nog onrendabel deel waarbij de provincie het laatste financiële 'duwtje' kan geven. Gezien de maatschappelijke urgentie wordt uit budget voor de jaren 2024, 2025 en 2026 een bedrag van € 1,1 mln per jaar overgeheveld naar de jaarschijf 2023 zodat er in dat jaar voldoende middelen beschikbaar blijven voor de knelpuntenpot. De subsidieregeling knelpuntenpot zal in 2023 breder inzetbaar gemaakt worden, zodat deze ook gebruikt kan worden voor andere maatregelen om woningbouw te versnellen, zoals bijvoorbeeld versnelling van de vergunningsprocedure.
- Woonvormen senioren: om de doorstroming van bestaande woningen en nieuwe woonvormen voor senioren te stimuleren is in 2021 de subsidieregeling Woonvormen senioren in werking getreden. Gemeenten konden een aanvraag doen voor een bijdrage om seniorenwoningen sociale huur en middenhuur te bouwen of betaalbare koop met een centrale ontmoetingsruimte. In 2023 wordt dit voortgezet.

3. Versnellen van locaties:

• **Prioriteit 3: Besluitvorming CID-Binckhorst**

Door in te zetten op een technisch voorkeurstracé voor HOV en modaliteit en een bestuursakkoord na de MIRT-besluitvorming draagt de provincie Zuid-Holland bij aan een extra opschaling met minimaal 4000 extra woningen en extra werkplekken. Als mijlpaal zal dan ook het BO MIRT aangegrepen worden als momentum. Plus het bestuursakkoord over de wederkerige afspraken wonen en mobiliteit, dat wij voor de PS-verkiezingen willen ondertekenen.

Daarnaast gaat het ook om grotere gebiedsontwikkelingen waarin verschillende provinciale belangen spelen. Het zijn altijd uitdagende locaties met woningbouw in relatie tot transformatie van leegstand, mengen wonen en werken, bereikbaarheid, klimaat en energie. De provincie werkt met een versnellingsaanpak om gericht doorbraken te bereiken: één projectleider is aanspreekpunt voor zowel gemeente als provincie en andere betrokken stakeholders. De provincie werkt vanuit haar brede maatschappelijke opgave (wonen, werken, mobiliteit enzovoorts) naar mijlpalen om een project uit te voeren. Voorbeelden: Delft-Schieoever (transformatie bedrijventerrein naar gemengd wonen/werken), Barendrecht-Stationstuinen en Capelle aan den IJssel-Rivium. We werken verder met onze partners in de Woondeal, de Verstedelijkingsalliantie en regionale samenwerkingsverbanden* als de Hoekse Lijn Partners en met marktpartijen, woningcorporaties en kennisorganisaties aan versnelling van woningbouw.

Op verschillende locaties zijn (regionale) woonwerkakkoorden afgesloten en moeten concrete afspraken worden uitgevoerd, zoals rond bedrijfsverplaatsingen, (regionale) compensatie van bedrijventerreinen en beter benutten van bestaande bedrijventerreinen. Nu het Rijk weer actief is op het gebied van werklocaties en specifiek grote bedrijfsvestigingen, is het van belang om deze ervaringen actief te delen en te zoeken

naar aanvullende financiële middelen, bijvoorbeeld voor bedrijfsverplaatsingen, verduurzaming en ruimtelijke kwaliteit van bedrijventerreinen.

4. Versnellen binnen de bouwketen:

- Versnelling binnen de bouwketen is erop gericht verschillende stakeholders in de bouwketen te faciliteren om woningbouwproductie en gebiedsontwikkeling te versnellen. Deze kennis delen we via bijvoorbeeld de Bouwkeet. Inzet op bouwstroom betekent dat conceptueel bouwen wordt samengebracht met collectief opdrachtgeverschap, in dit geval via de koepel van corporaties. De corporatie gaat dan bestaande woningconcepten (modulair en/of fabrieksbouw) op de markt inkopen via een openbare aanbesteding die gezamenlijk wordt voorbereid, in plaats van nieuwbouwprojecten zelf te ontwikkelen. Een voorbeeld is de Bouwstroom Haaglanden die via de SVH wordt georganiseerd. Daarnaast wordt een soortgelijk traject ook in de Rotterdamse regio en in Holland Rijnland georganiseerd. Dat zorgt voor continuïteit en voorspelbaarheid waardoor industrie en bouwers hun productiecapaciteit beter kunnen benutten. Een volgende uitdaging is om niet een project goed te keuren maar uit te gaan van productgoedkeuring. Eenmaal goedgekeurd hoeft de woning niet meer door de gemeentelijke bestemmingsplanmolen.

5. Woningbouwprogrammering:

- In een jaarlijks te actualiseren woningbouwprogramma geven regio's en de provincie aan welke plannen de komende periode worden uitgevoerd om de gewenste woningvoorraadtoename te behalen. De provincie gaat hierbij een integrale quick scan uitvoeren om de procedures verder te versnellen. In 2023 zullen eventuele afspraken tussen Rijk en provincie over het indicatieve Woonbod ook worden betrokken bij de inzet rond de woningbouwprogramma's.

Beleidsprestatie 6-1-2 Betaalbare woningvoorraad op peil

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in

Prioriteit 2: inzet op 2/3 betaalbaar wonen, inclusief woningen voor senioren

De provincie voorziet samen met gemeenten, woningbouwcorporaties en marktpartijen in voldoen de passende woningen voor verschillende doelgroepen. Wij bekijken dat op regionaal niveau, maar letten daarbij ook op de individuele bijdrage van regiogemeenten aan de regionale opgaven. Daarvoor doet de provincie het volgende:

- Uitvoering regionale afspraken Woonbod.
- Het Rijk werkt als ondersteuning van de Nationale woon- en bouwagenda aan een wet 'versterking regie volkshuisvesting' (voorzien per 2024), waarin naar verwachting de rol van de provincie versterkt wordt. Wij nemen deel aan het overleg hierover en bereiden ons voor op implementatie in ons bestaand beleid. Het gaat onder andere om een verplichte adviesrol in de Huisvestingswet op huisvestingsverordeningen, een coördinerende rol richting regio/gemeenten bij woonzorgvisies en een provinciale interventiemogelijkheid bij het streven naar een minimaal percentage van 30% sociale huurwoningvoorraad per gemeente.
- In 2023 worden in alle gemeenten, waarschijnlijk op regionaal niveau, woon-zorgvisies ontwikkeld. De provincie gaat hieraan bijdragen en erop sturen, mede met de inzet van flexpoolmiddelen.
- In 2023 komen extra flexpoolmiddelen van het Rijk ter beschikking, waarbij van de provincie co-financiering gevraagd wordt. Deze gaan we inzetten op subsidies voor inzet van menskracht voor woningbouw, flexwoningen, inhuur capaciteit voor woningbouwprojecten en woonzorgvisies, productontwikkeling, proceskosten en een impuls op extra personeel.
- We lobbyen bij het Rijk om de maatlat Klimaatadaptief bouwen landelijk ingevoerd te krijgen en zetten ons ervoor in dat bij gebiedsontwikkelingen natuurinclusief wordt gebouwd
- In 2023 evalueren we onze inspanningen voor huisvesting van arbeidsmigranten en bezien welke verdere inspanningen wenselijk zijn.
- Specifiek dragen we via subsidies in 2023 opnieuw bij aan de ontwikkeling van seniorenwoningen.
- Het programma flexwonen wordt actiever voortgezet om de druk op de woningmarkt met een flexibele schil te ontlasten. Met de toename van de instroom van Oekraïners, vluchtelingen en andere spoedzoekers

dragen wij bij met eigen subsidies en ook door te bemiddelen en te helpen om beschikbare rijksmiddelen aan te boren.

- Er komt een structureel overleg met de in Zuid-Holland actieve woningcorporaties naast het contact via de regionale realisatieafspraken.
- Om voldoende sociale woningbouw te realiseren is er kennisuitwisseling met gemeenten en corporaties en gebruiken we het subsidie-instrument. We voegen extra middelen (€ 2,5 mln) toe aan 2023 voor inzet van de knelpuntenpot. Deze zetten we ook in voor sociale woningbouw (spreiding) in regio Rotterdam, Haaglanden en Holland-Rijnland.
- We zetten de kennisuitwisseling conceptueel bouwen via de Bouwstroom (onder andere Bouwstroom Haaglanden, initiatief in Holland Rijnland) voort en rollen die verder regionaal uit. Dit draagt bij aan bouwkostenverlaging.
- De provincie lobbyt samen met andere provincies, Aedes en VNG om de financiële positie van woningcorporaties te verbeteren, zodat zij hun opgaven in de provincie kunnen realiseren. Deze lobby richt zich op de voorwaarden van de Woningbouwimpuls, goede regelgeving rond stikstof en geluid, versnelling van procedures en de landelijke uitrol van klimaat adaptief bouwen.
- De provincie neemt deel aan overleg over overname van Vestia-woningbezit door collegawoningcorporaties. Deze overdracht wordt in 2023 afgerond.

Beleidsdoel 6-2 Vitaliteit en kwaliteit in de leefomgeving

Beleidsprestatie 6-2-1 Versterken (ruimtelijke) kwaliteit en vitaliteit

Hoe willen we dit beleidsdoel en de beleidsprestatie halen?

Prioriteit 4 Landschapspark

Met ruim 3 miljoen inwoners is de Zuidvleugel van de Randstad de meest verstedelijkte regio van Nederland. Het is een voortdurende uitdaging het juiste evenwicht tussen woningen, infrastructuur, groen en landschap te bewaren. Groen en blauw zijn van grote waarde voor de gezondheid van inwoners, klimaatadaptatie en biodiversiteit. Het is van vitaal belang dat de groei van het aantal woningen in onze provincie samengaat met investeringen in de kwaliteit van groen en landschap. Om een hoog kwalitatief groenblauw raamwerk te creëren dat steden en landschappen onderling verbindt en voor iedereen beter beleefbaar, bruikbaar en bereikbaar maakt, werkt de provincie samen met regionale partners aan het Landschapspark Zuidvleugel. Voor 2023 zetten we daarbij primair in op de verdere uitwerking van de toekomstbeelden voor de Vlietzone en Schiezone in uitvoeringsprogramma's.

En om de realisatie hiervan te bevorderen werken, maken we nu in de begroting € 3 mln vrij om bij te dragen aan enkele belangrijke uitvoeringsprojecten in de Schiezone (zie ook Beleidsdoel 6-3).

Prioriteit 7 Ruimtelijke puzzel

In het kader van de recente RO-brief leggen Rijk, provincies en gemeenten de komende jaren de ruimtelijke puzzel: niet alles kan overal. Een veelvoud aan verplichtingen en opgaven leiden tot (nieuwe) ruimteclaims. Voorbeelden daarvan zijn: wonen, werken, energietransitie, landbouw- en voedseltransitie, natuur(herstel) en biodiversiteit, klimaatadaptatie en -mitigatie en recreatie. Deze vragen om nieuwe afwegingen en keuzes voor inpassing in het landschap en combinatie van bestaande ruimtegebruiksfuncties. Op basis van een aantal zogenoemde 'pakketten' die het Rijk de provincies aanreikt, ontwikkelen we een gericht perspectief van 2030-2050, met daarbij gebiedsgerichte uitwerkingen. De provincie trekt daarbij nauw op met alle betrokken actoren. Uitgangspunt daarbij is het bestaande omgevingsbeleid. De uitkomsten van de ruimtelijke puzzel leiden mogelijk tot beleidsaanpassingen. Ruimtelijke arrangementen worden afgesproken tussen Rijk en provincie en afgestemd in het BO MIRT en BOL.

De provincie heeft verschillende rollen in behoud en versterking van de (ruimtelijke) kwaliteit en vitaliteit: zowel agenderend en initiërend als kaderstellend en beoordelend. De provincie onderneemt de volgende activiteiten om de kwaliteit van de ruimte en vitaliteit van de leefomgeving te versterken:

- Advisering op basis van het ruimtelijk kwaliteitsbeleid over ruimtelijke plannen op nationaal, provinciaal en gemeentelijk niveau
- Bodem, water en klimaatverandering maken we sturend in de ruimtelijke ordening
- We geven richting aan een optimale wisselwerking tussen gewenste ruimtelijke ontwikkelingen en een goede leefomgevingskwaliteit, onder andere met de 'ladder voor duurzame verstedelijking' en onze uitgangspunten voor verstedelijking in ons omgevingsbeleid.
- We zetten onze wettelijke bevoegdheden en instrumenten in waar dat nodig is. Denk bijvoorbeeld aan zienswijzen en aanwijzingen op bestemmingsplannen.
- We zetten ons samen met de steden in om een fijnmazig sportief en recreatief netwerk te maken van groenblauwe structuren, groenblauwe schoolpleinen, groenblauwe daken, groenblauwe winkelcentra, groenblauwe bedrijfsterrinen en parken.
- We besteden specifiek aandacht aan overgangsgebieden van stedelijk gebied naar open landschap. Deze vragen om extra aandacht, zeker met de toenemende vraag naar alternatieve energie, waterberging en bijvoorbeeld voedselbossen. Soms willen we belangrijke contrastkwaliteit tussen de dynamiek en dichtheid van de stad en de lichte van de aangrenzende groene ruimte behouden, soms streven we naar een goed vormgegeven geleidelijke overgang.

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

Voor het ruimtelijk kwaliteitsbeleid en de vitaliteit van de leefomgeving gaat het om de volgende maatregelen:

- We ontwikkelen een animatiefilmpje waarin het ruimtelijk kwaliteitsbeleid kort en helder wordt uitgelegd.
- We gaan samen met onze partners in gebiedsateliers de ruimtelijke puzzel uitwerken, in nauwe afstemming met aanpalende trajecten zoals NPLG, RESsen, Deltaprogramma en Woonbod-Verstedelijkingsakkoord. Deze puzzel zal doorwerken in de ruimtelijke arrangementen die we in afstemming met het Rijk gaan opstellen.
- We organiseren integrale regionale ontwerpstudio's, onder aanvoering van een provinciaal ontwerper.
- We gebruiken het ontwerp en de handreiking ruimtelijke kwaliteit bij ontwikkeling en uitvoering van provinciale infrastructuurprojecten.
- We benutten onze wettelijke bevoegdheden en instrumenten om ruimtelijke keuzes te maken, gewenste ontwikkelingen mogelijk te maken en ongewenste ontwikkelingen tegen te houden.
- We beschermen met ons omgevingsbeleid het landelijk gebied en een aantal overgangsgebieden tussen stad en land die zijn aangewezen als groene buffer.
- We nemen biodiversiteit integraal mee in ontwerpoplossingen.

Beleidsprestatie 6-2-2 Aanpak toekomstbestendig bouwen

Hoe willen we dit beleidsdoel en de beleidsprestatie halen?

Prioriteit 5 Toekomstbestendig bouwen

Zoals beschreven in de beleidskeuze Toekomstbestendig Bouwen in de provinciale Omgevingsvisie, wil de provincie een toekomstbestendige leefomgeving (versneld) realiseren. Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen dienen in toenemende mate energieneutraal, klimaatbestendig, natuurinclusief, circulair en biobased, en gezond en veilig te zijn. Het betreft afzonderlijke provinciale opgaven die samenkomen onder Toekomstbestendig bouwen, maar (veel) breder zijn, met eigen mensen en middelen. Met het Programma Toekomstbestendig bouwen wordt aanvullend daarop op gestructureerde wijze gezocht naar de samenhang, koppelkansen, schuurpunten en mogelijke oplossingsrichtingen. Toekomstbestendig bouwen richt zich voorlopig op woningbouw en daaraan gerelateerde gebiedsontwikkeling. We zoeken daarbij constant naar de balans tussen de wenselijke toekomstbestendige woon- en leefomgeving aan de ene kant en snelheid/betaalbaarheid van de bouwopgave aan de andere kant. Snelheid/betaalbaarheid gaat, als dat onvermijdelijk is, voor op toekomstbestendigheid.

Onze inzet is daarbij gericht op verdere verankering in Omgevingsvisie en -verordening, brede samenwerking, fabrieksmatige woningbouw en communicatie. Voor dat doel maken we voor 2023 binnen de financiële middelen voor ambitie 6 ruimte voor toekomstbestendig bouwen.

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

- Een gestructureerde integrale benadering van de afzonderlijke opgaven van Toekomstbestendig bouwen voor meer inzicht in de koppelkansen, schuurpunten en mogelijke oplossingen, met de inzet van het programmteam.
- Toekomstbestendig bouwen als vast en integraal onderwerp in andere woondossiers, zoals het vervolg op het indicatieve woonbod (regionale realisatieagenda's) en het programma voor de NOVEX-gebieden, met inzet van het programmteam en de afzonderlijke opgaveteams.
- Versterking van de borging van Toekomstbestendig bouwen in de provinciale Omgevingsvisie en -verordening.
- Tot stand brengen van een coalitie van overheids- en marktpartijen voor Toekomstbestendig bouwen.
- Centrale communicatieboodschap Toekomstbestendig bouwen.
- Blijvende inzet van de ambassadeurs klimaatadaptief en natuurinclusief.
- Binnen de kaders verbreding van de inzet van de Vliegende Brigade voor versnelling van woningbouw, bijvoorbeeld door toekomstbestendigheid van tenderuitvragen te verbeteren.

Beleidsdoel 6-3 Afspraken met regio's

Beleidsprestatie 6-3-1 Afspraken over wonen en werken in de regio en een passend woningaanbod voor alle doelgroepen

Hoe willen we dit beleidsdoel en de beleidsprestatie halen?

Zuid-Holland bestaat uit verschillende gebieden met elk hun eigen opgaven. We werken met partners op lokaal, regionaal, provinciaal en landsdeelniveau en kijken waar nodig ook over landsgrenzen heen. Daarbij is er ruimte voor differentiatie: waar mogelijk en passend binnen het provinciaal omgevingsbeleid. Dat gebeurt alleen als er per saldo sprake is van voldoende positieve ontwikkeling. Voorbeelden hiervan zijn de gebiedsprogramma's, bijvoorbeeld voor de Hoeksche Waard en de Drechtsteden, gebiedsontwikkelingen als de herontwikkeling van het voormalig vliegveld Valkenburg en de Zuidplaspolder, maar ook de regionale visies voor wonen en kantoren. Deze komen elders in deze begroting aan de orde. Tegelijkertijd zullen we, waar normerend optreden noodzakelijk is, onze wettelijke bevoegdheden en instrumenten inzetten, zoals zienswijzen en aanwijzingen op bestemmingsplannen. In het omgevingsbeleid verankeren we ons beleid.

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

- De provincie Zuid-Holland werkt actief samen met gemeenten, waterschappen en maatschappelijke organisaties aan grote gebiedsontwikkelingen die bijdragen aan de realisatie van de provinciale ambities.
- We bevorderen dat huisvesting voor tijdelijk wonen voor spoedzoekers als statushouders, asielzoekers, ontheemden uit Oekraïne, arbeidsmigranten, starters, dak- en thuislozen en gescheidenen (flexwonen) wordt opgenomen in de regionale woonvisies. We zien toe op een goede uitvoering van afspraken over aandachtsgroepen, flexwonen en transformaties zoals opgenomen in de eind 2022 afgesloten regionale woondeals.
- Toezicht houden volgens het aanvullende beleidskader huisvesting vergunninghouders 2020. In 2022 is een begin gemaakt met de herziening van het aanvullend beleidskader huisvesting vergunninghouders. Dit wordt in 2023 afgerond. Het speelveld is nog steeds erg in beweging. De aanhoudende zeer hoge taakstellingen en woningnood maken dat gemeenten steeds lastiger de taakstelling kunnen realiseren. In 2023 zullen waarschijnlijk de eerste indeplaatsstellingsprocedures gestart worden. Dit proberen wij te voorkomen door toezichtgesprekken te voeren, bestuurlijke in te zetten, goede voorbeelden breed te delen en belemmeringen weg te nemen bij realisatie van flexwonen of reguliere sociale woningen. Dit doen we door inzet van een

aanjager wonen, regelingen zoals de vliegende brigade en door verbinding te maken naar regelingen van het Rijk zoals de Regeling Huisvesting Aandachtsgroepen.

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

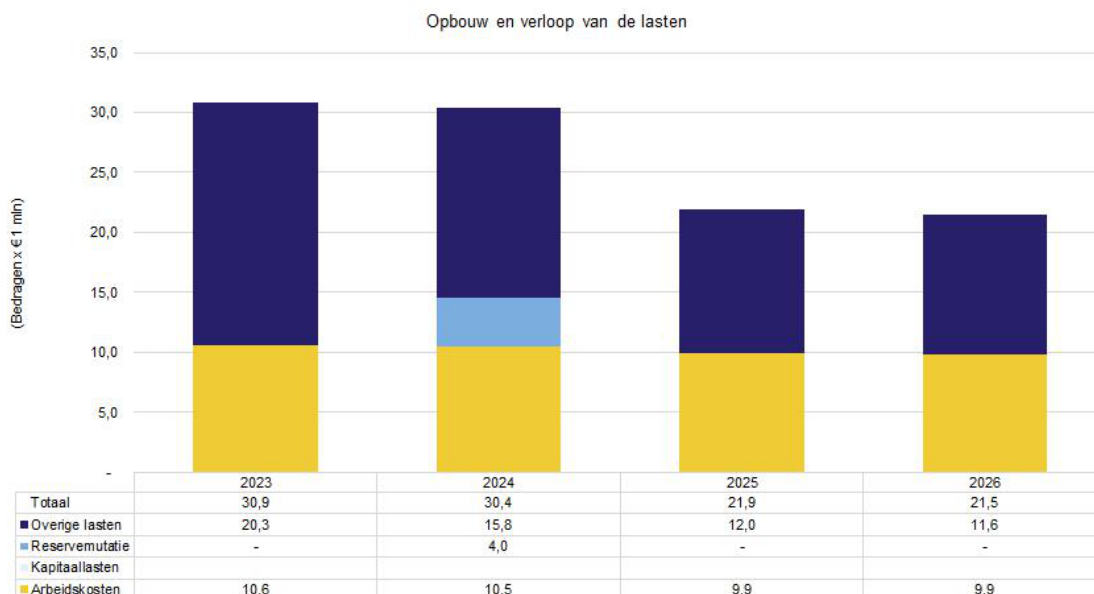
'Wat mag het kosten' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

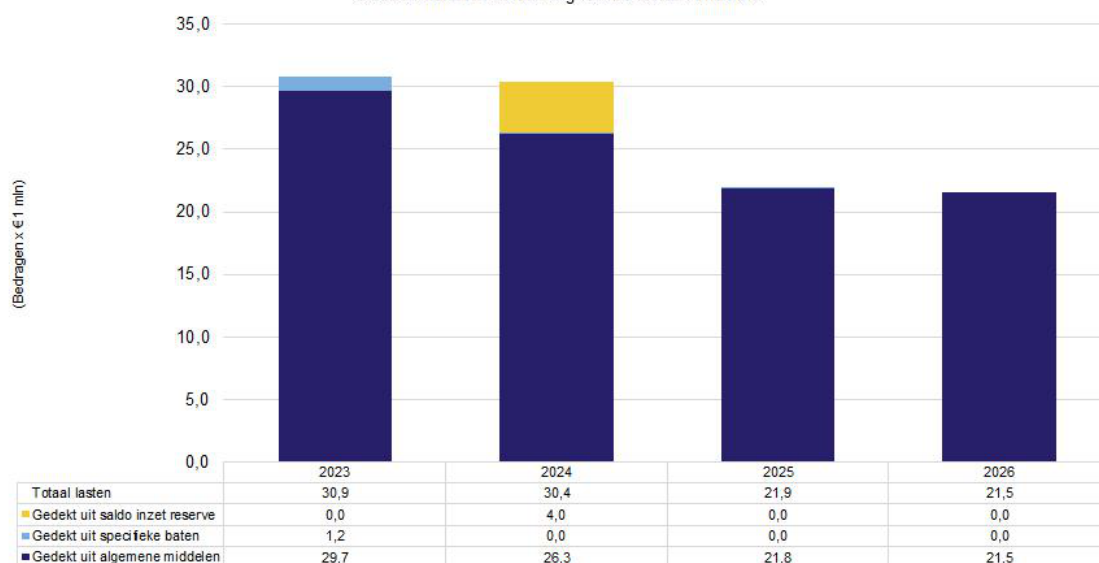
De eerste grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

De tweede grafiek geeft weer uit welke bron de lasten worden gedekt.

Globaal inzicht in de dekking van de lasten Ambitie 6

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2021	Najaarsnota 2022	Kadernota 2023 (incl Najaarsnota mutaties 2023)	Bijstellingen Begroting	Begroting 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
Lasten								
Beleidsdoel 6-1 Voldoende juiste woningen op de juiste plek								
6-1-1 Versnelling woningbouw	13.705	14.240	5.702	7.577	13.279	13.674	9.397	9.159
6-1-2 Betaalbare woningvoorraad op peil	4.747	10.073	2.803	0	2.803	1.232	946	825
Totaal beleidsdoel 6-1	18.451	24.314	8.505	7.577	16.082	14.906	10.343	9.984
Beleidsdoel 6-2 Vitaliteit en kwaliteit in de leefomgeving								
6-2-1 Versterken (ruimtelijke) kwaliteit en vitaliteit	3.593	4.901	4.540	0	4.540	4.212	4.358	4.357
6-2-2 Aanpak toekomstbestendig bouwen	2.222	1.538	1.073	0	1.073	1.071	1.068	1.068
Totaal beleidsdoel 6-2	5.815	6.439	5.612	0	5.612	5.283	5.426	5.425
Beleidsdoel 6-3 Afspraken met regio's								
6-3-1 Afspraken over wonen en werken in de regio en een passend woningaanbod voor alle doelgroepen	7.254	5.829	6.170	3.000	9.170	10.167	6.113	6.113
Totaal beleidsdoel 6-3	7.254	5.829	6.170	3.000	9.170	10.167	6.113	6.113
Totaal Lasten	31.520	36.581	20.287	10.577	30.864	30.356	21.882	21.522

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2021	Najaarsnota 2022	Kadernota 2023 (incl Najaarsnota mutaties 2023)	Bijstellingen Begroting	Begroting 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
Baten								
Beleidsdoel 6-1 Voldoende juiste woningen op de juiste plek								
6-1-1 Versnelling woningbouw	2.934	2.556	700	0	700	0	0	0
6-1-2 Betaalbare woningvoorraad op peil	311	787	487	0	487	48	38	0
Totaal beleidsdoel 6-1	3.245	3.343	1.187	0	1.187	48	38	0
Beleidsdoel 6-2 Vitaliteit en kwaliteit in de leefomgeving								
6-2-1 Versterken (ruimtelijke) kwaliteit en vitaliteit	448	14	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 6-2	448	14	0	0	0	0	0	0
Beleidsdoel 6-3 Afspraken met regio's								
6-3-1 Afspraken over wonen en werken in de regio en een passend woningaanbod voor alle doelgroepen	194	174	15	0	15	0	0	0
Totaal beleidsdoel 6-3	194	174	15	0	15	0	0	0
Totaal Baten	3.888	3.532	1.202	0	1.202	48	38	0
Saldo lasten en baten Ambitie 6	27.632	33.049	19.085	10.577	29.661	30.308	21.844	21.522

Toelichting Lasten

Beleidsdoel 6-1 Voldoende juiste woningen op de juiste plek

Inzet middelen Wonen periode 2024 - 2027 € 3,3 mln

Omdat er in 2023 in de begroting voor Ambitie 6 een dip optreedt, is besloten de beschikbare middelen over de periode 2024 tot en met 2027 gelijkmatiger over de jaren te verdelen. Dit werd in de Kadernota al als voornemen aangegeven als onderdeel van de prioritaire onderwerpen. Dit vanuit de urgentie om de voortgang in de bouw van (betaalbare) woningen te blijven stimuleren om achterstand te voorkomen. Er is gekozen om van de jaarschijven 2024, 2025 en 2026 een bedrag van € 1,1 mln per jaarschijf (€ 3,3 mln totaal) naar 2023 te halen. Dit naar voren gehaalde budget wordt ingezet voor de subsidieregelingen Knelpuntenpot (€ 2,5 mln) en de Woonvormen senioren (€ 0,8 mln). Dekking ten laste van bestaand budget binnen Beleidsdoel 6-1.

Cofinanciering Specifieke Uitkering flexibele inzet ondersteuning woningbouw € 4,3 mln per jaar (2023-2024)

De regeling Flexibele inzet ondersteuning woningbouw kent een nieuwe, tweede tranche die inhoudelijk breder is dan de eerste tranche. Er is besloten om één van de voorwaarden van deze regeling te volgen, namelijk het cofinancieren van 50%. Dit houdt in dat de provincie hetzelfde bedrag inbrengt als het Rijk. De verwachting is dat eind 2022 de rijksmiddelen middels specifieke uitkering toegekend en ontvangen zullen worden. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Beleidsdoel 6-3 - Afspraken met regio's

Landschapspark Schiezone € 3 mln

Landschapspark Zuidvleugel, zone Schiezone maakt onderdeel uit van de prioritaire onderwerpen genoemd in de Kadernota 2023-2026. Op korte termijn zijn er drie concrete projecten om uit te voeren. De plannen hiervoor zijn klaar en het overgrote deel van de kosten wordt reeds gedragen door één of meer betrokken partijen. De start van de uitvoering van deze projecten ligt binnen de periode van de kadernota (2023-2026). Ze zijn een belangrijk onderdeel van het zogenoemde 'Toekomstbeeld' voor het Landschapspark Schiezone en zullen bijdragen aan de kwaliteit van het gebied. Het betreft een fietsbrug en ecoduct over de A13, een landschappelijk inpassing van de Gelatinebrug over de Schie in Delft en recreatieve stad-land verbinding Tanthofdreef Delft gecombineerd met het Abtwoudse Bos. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Toelichting baten

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Toelichting lasten meerjarenraming 2024-2026

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Toelichting baten meerjarenraming 2024-2026

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt aangegeven welke de totale inzet van reserves is binnen de ambitie.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2022	Onttrekkingen 2022	Saldo mutaties 2022	Saldo mutaties 2023	Saldo mutaties 2024	Saldo mutaties 2025
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder	6-3	0	0	0	-4.041	0	0
Eindtotaal		0	0	0	-4.041	0	0

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Commanditaire Ontwikkelingsmaatschappij Het Nieuwe Westland C.V.

ONW C.V. is opgericht in mei 2002 en heeft ten doel de integrale ontwikkeling van het Westland en de uitvoering van een daartoe opgesteld ontwikkelingsplan te bewerkstelligen.

De provincie heeft in 2016 haar belang in de holding IOPW N.V. afgestoten. Hiermee bleef voor de provincie alleen het belang in de ONW C.V. bestaan van 6,83%. De provincie is hiermee stille vennoot en heeft dus geen zeggenschap in het bestuur.

Subsidies

[Zie paragraaf Subsidies, Ambitie 6.](#)

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

Een gezonde en veilige leefomgeving wordt door een groot aantal factoren bepaald: de milieukwaliteit, veiligheid, bereikbaar groen, waterkwaliteit, keuzes bij mobiliteit en economische activiteiten, gezond voedsel en de inrichting van de openbare ruimte. Als de provincie zich met deze onderwerpen bezighoudt, kan zij bijdragen aan de gezondheid en veiligheid van haar inwoners. Een gezonde en veilige leefomgeving bevorderen, is dan ook in de toekomstige Omgevingswet een belangrijk doel. De provincie zal samen met de verschillende betrokken partijen aan deze maatschappelijke opgave werken.

Gezondheid en veiligheid staan onder druk

Zuid-Holland kent als gevolg van de stedelijke agglomeratie, de hoge mobiliteitsdruk en het Haven Industrieel Complex een grote uitdaging op het terrein van gezondheid. De provincie Zuid-Holland als geheel heeft de laagste score op het gebied van gezondheid van alle Nederlandse provincies. De gezondheidsverschillen tussen groepen inwoners groeien.

De kwetsbaarheid van onze provincie voor de gevolgen van de klimaatverandering geeft een extra dimensie aan veiligheid en gezondheid van onze leefomgeving.

We willen gezondheid en veiligheid beter waarborgen in de leefomgeving

De provinciale taken die invloed hebben op gezondheid en veiligheid liggen voor een belangrijk deel op het terrein van de leefomgeving. We besteden aandacht aan gezondheid binnen alle beleidssectoren. Dit vraagt om een innovatieve en gecoördineerde beleidsaanpak en om extra inzet binnen bestaande provinciale taken. We verwachten meer extreem weer en hogere temperaturen, wat onze gezondheid en veiligheid in het geding brengt. We willen ons beter voorbereiden op zaken als hittestress, of wateroverlast na hevige stortbuien. We willen onze fysieke leefomgeving zo inrichten dat deze klimaatbestendig blijft. We werken met verschillende overheden en andere organisaties samen aan regionale adaptatiestrategieën en het nationale Deltaprogramma. Ook sport en bewegen kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de gezondheid van mensen. Door te zorgen voor fiets- en wandelnetwerken en voldoende groen, willen we dan ook mensen stimuleren 'om de hoek' te bewegen, te sporten of juist lekker te ontspannen. Bedrijven in Zuid-Holland behoren tot de meest innovatieve ter wereld en zijn belangrijk voor onze werkgelegenheid, maar moeten ook veilig zijn met zo min mogelijk uitstoot van gevaarlijke stoffen. Daar zien wij op toe. Ook roepen wij de bedrijven op om hun innovatiekracht in te zetten voor de gezondheid en veiligheid van onze inwoners.

Wat willen we bereiken?

Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid

De provincie Zuid-Holland wil de milieukwaliteit verder verbeteren. Het milieubeleid is er tot nu toe sterk op gericht grenswaarden te behalen. Een belangrijk doel blijft om een basisniveau op orde te houden. Met vergunningverlening, toezicht en handhaving vullen we dat in, waarbij de vijf omgevingsdiensten in Zuid-Holland voor de uitvoering zorgen.

Via programma's rond luchtkwaliteit, zeer zorgwekkende stoffen, aanpak van geluidshinder en omgevingsveiligheid willen wij de milieukwaliteit als integraal onderdeel van een goede leefomgeving verder versterken. De provincie werkt eraan de bodem en ondergrond optimaal te benutten, te beschermen en te beheren, zodat dit ertoe bijdraagt maatschappelijke vraagstukken op te lossen. Daarbij streeft de provincie ernaar dat er geen bodemverontreinigingen meer zijn die leiden tot onaanvaardbare humane, ecologische en verspreidingsrisico's.

Bij bevordering van de gezonde leefomgeving zal de provincie per opgave bepalen welke provinciale rol daarbij het beste past.

Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving

De provincie draagt bij aan een gezonde levensstijl van haar inwoners door voldoende en gevarieerde voorzieningen voor sport en recreatie aan te bieden. De provincie wil, voortbouwend op de groenblauwe leefomgeving, voldoende (groene) openbare ruimte om in te verblijven en te bewegen, zowel binnen als buiten de stad. Vooral voor stedelingen is het groen buiten de stad vaak op enige afstand en soms lastig te bereiken. De provincie streeft naar een beweegvriendelijke leefomgeving en een zo groot mogelijke deelname van onze bewoners aan sport en recreatie, vooral in en dicht bij de woonomgeving ('om de hoek').

Om de doelstellingen binnen dit beleidsdoel te bereiken wordt veel gebruik gemaakt van subsidies. In de eerste helft van 2022 zijn daarom, binnen de subsidieregeling groen, door GS verschillende openstellingsbesluiten op het gebied van Sport en Recreatie vastgesteld. Halverwege het jaar bleek het aantal aanvragen op de openstellingen voor de kwaliteitsimpuls recreatie, het opvangen van recreatiedrukke en stadlandverbindingen (ondanks succesvolle openstellingen vorig jaar) tegen te vallen. Dit had verschillende oorzaken. Zo is een van de voorwaarden voor een subsidieaanvraag een deel cofinanciering door de aanvrager. Van onze contacten uit de gemeenten hebben we begrepen dat de gemeenteraadsverkiezingen en daaruit voortvloeiende coalitieonderhandelingen het beschikbaar krijgen van co-financieringsmiddelen heeft bemoeilijkt. Ook bleek bijvoorbeeld de begrenzing van gebieden een drempel waardoor een aantal goede ideeën in de pretoets moest worden afgewezen. Deze lessen zijn meegenomen in het ontwerp van een nieuw, en breder openstellingsbesluit Kwaliteitsimpuls 2022, welke inmiddels door GS is vastgesteld. Deze regeling zal op 1 november worden opengesteld. Gezien de doorlooptijd van een subsidieaanvraag is de verwachting dat veel activiteiten zullen starten of doorlopen in 2023, waarmee ook de lastneming opschuift naar volgend jaar. Vooruitlopend hierop wordt daarom nu in de najaarsnota een deel van het budget doorgeschoven naar 2023.

Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering en bodemdaling

De effecten van klimaatverandering (weers-extremen, zeespiegelstijging) en bodemdaling hebben impact op de gezondheid en veiligheid van onze inwoners, de robuustheid van onze natuur, gebouwen en infrastructuur en aantrekkingskracht voor nieuwe investeringen (concurrentiekracht/vestigingsklimaat).

Om ervoor te zorgen dat in Zuid-Holland onze inwoners, bedrijven en investeringen gezond en veilig blijven, moeten we onze omgeving, ons beleid en ons handelen aanpassen aan de nieuwe omstandigheden. Dit betreft alle beleidsvelden van de provincie.

Wat gaan we doen om het beleidsdoel te realiseren?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we deze vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid

Beleidsprestatie 7-1-1 Bevorderen van gezonde luchtkwaliteit

De provincie wil de gezondheidsschade aan mens en natuur door luchtverontreiniging en geurhinder beperken en hierdoor bijdragen aan een gezonde woon- en leefomgeving. Het luchtkwaliteitsbeleid van de provincie is erop gericht om samen met andere partijen ten minste aan de wettelijke Europese luchtkwaliteitseisen te blijven voldoen en ernaar te streven de WHO-advieswaarden in 2030 te behalen.

- Uitvoering van het Schone Lucht Akkoord: binnen het Schone Lucht Akkoord werkt de provincie samen met andere overheden en maatschappelijke partijen aan verdere verbetering van de huidige luchtkwaliteit. Het Programma Luchtkwaliteit geeft een impuls om de WHO-advieswaarden te bereiken.

- Vergunningverlening en handhaving: beperking van emissies van industriële activiteiten naar de lucht wordt gereguleerd via vergunningen (van inrichtingen waarbij de provincie bevoegd gezag is), die scherp zijn vastgesteld op basis van de rijksregelgeving en de Nederlandse Emissie Richtlijnen.
- Pieken in luchtverontreiniging door smog: het provinciale draaiboek beschrijft de acties die binnen Zuid-Holland worden genomen als zich dit voordoet.
- Geurhinder: het geurhinderbeleid is bedoeld om aan te geven wat de maximale aanvaardbare geurbelasting is bij woonhuizen. De provincie past dit beleid toe bij de vergunningverlening aan bedrijven onder bevoegd gezag van de provincie.
- Zeer zorgwekkende stoffen, voorheen prioritair stoffen (wettelijke taak): de provincie wil deze emissies minimaliseren.
- Stikstofdepositie: de provincie besteedt aandacht aan brongericht stikstofbeleid. De uitwerking hiervan heeft een sterke relatie met inzet vanuit energietransitie en schone mobiliteit en zal in samenhang plaatsvinden.
- Luchtkwaliteit en binnenvaart: blijvend de uitstoot schadelijke stoffen door varend ontgassen van de binnenvaart tegengaan.

Meer specifiek:

- We starten een pilot scherper vergunnen met OZHZ.
- We stimuleren gemeenten zelf met luchtkwaliteitsbeleid te komen.
- We laten burgers zelf luchtkwaliteit meten door meters beschikbaar te stellen en te ondersteunen: om draagvlak te krijgen voor het beleid, om lokaal druk te zetten aanvullend beleid te formuleren en om burgers zelf luchtkwaliteitsmaatregelen te laten nemen.
- We starten een houtstookcampagne, om onnodige en onverantwoorde houtstook tegen te gaan.
- We ontsluiten kennis over luchtkwaliteitsmaatregelen en organiseren kennisnetwerken.
- We monitoren de luchtkwaliteit.
- We adviseren bedrijven over efficiënter en schoner invullen van hun vervoer.
- We adviseren het Rijk en EU-commissie over de implementatie van de nieuwe WHO-advieswaarden.
- In samenwerking met het Zero Emission Services (ZES) consortium komt er laadinfrastructuur in Alblasterdam voor elektrische scheepvaart.
- We stellen een convenant / bestuursovereenkomst op om zo meer druk te zetten op alle partijen om de bestaande knelpunten bij varend ontgassen zo snel mogelijk op te lossen.

Beleidsprestatie 7-1-2 Verminderen van geluidhinder

Maatschappelijk gewenste ontwikkelingen moeten kunnen plaatsvinden terwijl tegelijkertijd de inwoners beschermd worden tegen geluidshinder. Geluidshinder ontstaat uit de (grotendeels wettelijk gereguleerde) gemiddelde hoeveelheid geluid en (zeer beperkt wettelijk gereguleerde) piekgeluiden. Belangrijk is om meer inzicht te krijgen in de verhouding tussen ervaren geluidshinder en feitelijke hoeveelheid geluid. De provincie streeft ernaar haar wettelijke geluidstaken in de provinciale kerntaken ruimte, economie en bereikbaarheid te integreren.

De provincie is wettelijk verantwoordelijk voor geluid van verkeer op provinciale wegen, voor vergunningverlening, toezicht en handhaving van geluid bij bedrijven met een provinciale vergunning (op grond van de Wet algemene bepalingen Omgevingsrecht) en voor de aanwijzing van stiltegebieden. De inzet is erop gericht geluidshinder door wegverkeer en – voor zover onder verantwoordelijkheid van de provincie – railverkeer, luchtvaart en industrie (met name door vergunningverlening) te voorkomen en te verminderen.

- We stellen een nieuw Actieplan Geluid provinciale wegen 2023-2028 op, inclusief een voorstel voor daarvoor benodigde middelen.
- We maken een voorstel om geluidproductieplafonds langs provinciale wegen (Omgevingswet) vast te stellen.
- We monitoren de geluidproductieplafonds.
- We maken een voorstel over geluidsanering van woningen langs provinciale wegen vanwege wettelijke vereisten (Omgevingswet).

- We zoeken naar evenwicht tussen industrie, woningbouw en gezonde leefomgeving (voor een belangrijk deel geluid) in het programma Havengeluid en Omgeving (samen met de gemeente Rotterdam en het Havenbedrijf Rotterdam).
- We voeren het vastgestelde plan burgermeetnet geluid RTHA uit.
- We blijven met ministerie I&W in gesprek over geluidhinder van Schiphol en RTHA.
- We plaatsen waar nodig aanvullende bebording voor stiltegebieden.
- We kijken naar de mogelijkheden voor een monitoringssysteem voor stiltegebieden.
- We verkennen de mogelijkheden om ervaren geluidsoverlast in Zuid-Holland te meten.

Beleidsprestatie 7-1-3 Voorkomen van risico's door ongevallen met gevaarlijke stoffen (transport/industrie)

Het doel van externe veiligheid (omgevingsveiligheid) is om te zorgen voor een veiliger Zuid-Holland. Dit doet de provincie door de kans te minimaliseren dat grote groepen mensen slachtoffer worden van ongevallen met gevaarlijke stoffen. Om dit te bereiken werkt de provincie langs zes hoofdlijnen:

1. Risicovolle activiteiten clusteren.
2. Risicovolle activiteiten verantwoord combineren.
3. Risico's aan de bron verminderen.
4. Maatregelen nemen in de omgeving van een risicovolle activiteit.
5. Kwaliteit van de uitvoering verhogen.
6. Basisinformatie beschikbaar stellen.

Deze zes lijnen zijn verder uitgewerkt in het provinciale omgevingsprogramma. Daarnaast neemt de provincie actief deel aan landelijke samenwerking in de meerjarenagenda versterking omgevingsveiligheid. De provincie wil het rijksbeleid voor de modernisering van omgevingsveiligheid beïnvloeden en vraagt aandacht voor het transport van gevaarlijke stoffen door dichtbevolkte gebieden. De inwerkingtreding van de Omgevingswet vraagt inzet op de implementatie van de nieuwe instrumenten die deze wet biedt. Komende jaren zetten we ons in voor externe veiligheid bij de energietransitie en de woningbouwopgave.

Beleidsprestatie 7-1-4 Beschermen en benutten van de kwaliteiten van het bodem- en grondwatersysteem

Om de kwaliteiten van bodem en ondergrond optimaal te benutten, beschermen en beheren wil de provincie:

1. Bodem optimaal benutten:
 - Winnings-, opslag- en transportfuncties duurzaam positioneren, beheren en afbouwen;
 - 3D-ordening in ruimtelijke planprocessen bevorderen;
 - Waarden van de ondergrond beheren.
2. Bodem en grondwaterkwaliteit beschermen en beheren:
 - Overgangsrecht uitvoeren door mandatering en opdrachtverlening aan Omgevingsdienst.
 - Project aanpak spoedlocaties afronden.
 - Maatregelen uit het waterprogramma voor verbetering van de grondwaterkwaliteit uitvoeren.
 - Met andere overheden samenwerken op de thema's diffuse verontreinigingen, zeer zorgwekkende stoffen en nieuwe stoffen.
 - In de kennisinfrastructuur bodem en ondergrond investeren.
3. Nazorg stortplaatsen.

Beleidsprestatie 7-1-5 Vergunningverlening, toezicht en handhaving, uitgevoerd door de Zuid-Hollandse omgevingsdiensten

De nota Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) 2018-2021 biedt de kaders om het VTH-instrumentarium in te zetten voor een veilige en gezonde leefomgeving, met name op het gebied van luchtkwaliteit, geluid en omgevingsveiligheid (opslag en transport van gevaarlijke stoffen). Op het moment dat de Omgevingswet inwerking treedt (voorzien op 1 januari 2023), zal ook de nieuwe Nota VTH in werking treden.

- Het instrumentarium Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving reguleert bedrijven en activiteiten die onder bevoegd gezag van GS vallen. Bij inzet van dit instrumentarium wordt gelet op ondersteuning van beleidsambities zoals de energietransitie, circulaire economie en het Schone Lucht Akkoord.
- We monitoren en geven sturing aan de uitvoering van gemandateerde taken door omgevingsdiensten.
- Bij handhaving gaan we zo nodig naar verscherpt toezicht, zoals bijvoorbeeld bij het project Chemours en het afvalverwerkende bedrijf Van Leeuwen.
- Om informatie beter en makkelijker te kunnen ontsluiten en delen, digitaliseren we het werkveld verder. Bij vergunningverlening voeren we het ontwikkelprogramma Altijd Actuele Digitale Vergunning in 2023 verder uit voor alle Zuid-Hollandse omgevingsdiensten en zoeken we aansluiting met het landelijke partners voor een bredere uitrol.
- Emissies van (potentiële) zeer zorgwekkende stoffen (ZZS) naar lucht, water en bodem gaan we voorkomen door inventarisaties bij bedrijven van ZZS en in de afvalverwerking, actualisatie van vergunningen, overleg met het Rijk over regelgeving en onderzoek naar hoogwaardig hergebruik van ZZS-houdende materialen en vermindering van ZZS-houdend afval.
- In het kader van de circulaire economie laten we knelpunten en kansen in het afvaldomein verder onderzoeken.
- We stimuleren kennisuitwisseling en bevorderen samenwerking met en tussen omgevingsdiensten. In samenwerking met de gemeentelijke partners bij de Zuid-Hollandse omgevingsdiensten is er bestuurlijk opdracht gegeven om gezamenlijk te werken aan de doorontwikkeling van de vijf diensten. Deze gezamenlijke doorontwikkeling richt zich op arbeidsmarkt, informatievoorziening en digitalisering, kennisdeling en -ontwikkeling op het gebied van milieucriminaliteit, circulaire economie en energie. Deze doorontwikkeling gaat in 2023 verder.
- Naar aanleiding van landelijke onderzoeken heeft de staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat in juli 2022 een interbestuurlijk programma gestart gericht op verbetering van het landelijke stelsel van vergunningverlening, toezicht en handhaving. Het programma heeft een looptijd van twee jaar en zal zich onder andere richten op een verbeterde samenwerking tussen straf- en bestuursrecht en verdere data- en kennisdeling onderling. Wij dragen in IPO-verband actief bij aan dit landelijke programma.
- We sorteren voor op de komst van de Omgevingswet en hebben het instrumentarium en beleid aangepast om tegelijkertijd met de Omgevingswet van kracht te worden.

Beleidsprestatie 7-1-6 Samenhangend beleidskader Gezond en Veilig met kennisontwikkeling en innovatie

Gezondheid is een groot goed. Verschillende elementen in de leefomgeving hebben invloed op de gezondheid. Om die reden streeft de provincie naar een gezonde en veilige leefomgeving. Een omgeving die inwoners als prettig ervaren, uitnodigt tot gezond gedrag en beschermt tegen negatieve invloeden, zoals luchtvervuiling, bodemverontreiniging, veiligheidsrisico's, geluid, wateroverlast en hittestress. We hebben aandacht voor kwetsbare groepen en wijken.

In de startnotitie 'Gezond en veilig' is de ambitie geformuleerd dat in al het provinciale beleid gezondheid en veiligheid een plek krijgt. Dit vraagt om een innovatieve en gecoördineerde beleidsaanpak, waarbij bestaand beleid in samenhang wordt gezien met gezondheid.

Om te verkennen op welke wijze gezondheid een plek kan krijgen in het provinciale beleid is voor de coalitieperiode 2020-2023 het ontwikkelprogramma gezond en veilig ingericht. 2023 is het laatste jaar van dit ontwikkelprogramma.

Het ontwikkelprogramma is ingericht langs drie lijnen.

1. Samenwerking met bestaande opgaven om daarin gezondheid een plek te geven. Zo werkt het programma samen met de opgave concurrerend Zuid-Holland aan gezonde groene bedrijventerreinen. Met de opgave

sterke steden en dorpen kijkt het programma hoe gezondheid een element van afweging kan zijn bij toekomstbestendige nieuwbouw en bestaande bouw.

2. Uitvoering van verschillende projecten en subsidieverlening onder de nieuw op te stellen regeling sport en recreatie. In eerdere jaren is onder meer een regeling voor groene schoolpleinen en voor groene gezonde bedrijventerreinen opgesteld.
3. Bijdrage aan netwerken zoals Gezond Verstand, waarbij vanuit verschillende disciplines – van arts tot architect tot agrariër - wordt gekeken wat er nodig is om een gezonde leefomgeving te realiseren. Daarnaast werken we samen met partners op het terrein van vergroening en klimaatadaptatie aan een gezonde groene leefomgeving in de Groene Cirkel Gezonde groene stad. Verder is er een samenwerkingsagenda met de 4 Zuidhollandse GGD'en en werken we samen met de 3 universiteiten in Zuid-Holland (Leiden, Delft en Erasmus Rotterdam), aan een (kennis)netwerk rond gezondheid en een gezonde leefomgeving.

In de voortgangsrapportage die eind 2022 aan de Provinciale Staten wordt gezonden, zijn aanbevelingen opgenomen over de wijze waarop gezondheid structureel onderdeel van het beleid moet zijn en welke investeringen daarmee gemoeid zijn.

Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving

Beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, Sport, kennisontwikkeling en Innovatie

Algemeen

Voldoende beweging levert een positieve bijdrage aan gezondheid en helpt gezondheidsproblemen te voorkomen. Mensen gaan vaker naar buiten om te bewegen en te sporten en doen dat ook steeds meer ongeorganiseerd en bij voorkeur 'om de hoek'. Dat leidt tot meer druk op bestaande voorzieningen. Die druk wordt ook vergroot door groei van het aantal inwoners in Zuid-Holland. Dit vraagt om extra beheer- en (her)inrichtingsmiddelen.

Recreatie

In 2022 wordt het in het recreatieperspectief 2030 in beeld gebracht hoe we om kunnen gaan met de huidige recreatiedruk en verdere toename in de komende jaren. Daarbij is ook in beeld gebracht op welke wijze de recreatieopgave samenhangt met andere opgaven die de provincie heeft in het landelijk gebied (voor natuur, water, CO₂ en stikstof) en met de verstedelijking. Op basis hiervan kunnen we ambities en bijbehorende realisatiestrategie(en) kiezen.

We blijven met subsidies voor kwaliteitsimpuls recreatie stimuleren om de kwaliteit te verbeteren van recreatiegebieden stedelijke groenstructuur en drukke stranden voor inspannen en ontspannen. Ook blijven we de mogelijkheden verbeteren voor inwoners om vanuit huis binnen 15-20 minuten wandelend/fietsend een groengebied, wandel-, fiets- of vaarroute in het buitengebied te bereiken.

Recreatiegebieden

Recreatiegebieden in Zuid- Holland - in eigendom en van derden – moeten schoon, heel en veilig blijven.

De meeste recreatiegebieden in Zuid-Holland zijn van gemeenten, recreatieschappen en Staatsbosbeheer. De provincie ondersteunt de beheerders met een beheersubsidie; hiervoor hebben Gedeputeerde Staten in 2022 een nieuwe subsidieregeling beheer recreatiegebieden vastgesteld, waarbij een subsidie van maximaal 40% van de kosten mogelijk is. De verschillende beheerders zullen stapsgewijs instromen in deze regeling. De eerste tranche aanvragers betreft een aantal (samenwerkingsverbanden van) gemeenten en Staatsbosbeheer, die op basis van de nieuwe regeling per 2023 subsidie kunnen ontvangen voor beheer en toezicht van hun recreatiegebieden. Met een extra budget van € 0,9 mln is het naar verwachting mogelijk om de provinciale bijdrage aan het beheer voor deze gebieden op 40% te brengen. Hiervoor zijn helaas geen middelen gevonden in de begroting.

De recreatieschappen blijven, op basis van bestaande afspraken, tot en met 2025 de afgesproken beheerbijdragen ontvangen door aparte begrotingsubsidies. Daarna stromen zij ook in de nieuwe regeling.

Daarnaast heeft de provincie zelf nog enkele recreatiegebieden, waarvan Vlietland en Bentwoud de grootste zijn. Voor Vlietland worden het beheer uitgevoerd conform het ontwikkelperspectief dat samen met de omgeving is opgesteld. De verwachting is dat in 2023 verder wordt gegaan met de bouw van vakantiewoningen in Vlietland. De provincie zal er daarbij op toezien dat het gebied goed toegankelijk blijft en ook de verplichtingen nakomen zoals in het verleden zijn overeengekomen met Recreatiecentrum Vlietland BV, zoals de Rietpolderweg omleggen en nieuwe parkeervoorzieningen aanleggen. Tot slot zal langs de A4 op het traject Vlietland-Vogelplas een passende geluidwerende voorziening (motie 867) worden aangelegd waarvoor in 2022 de uitvraag aan de marktpartijen zal plaatsvinden.

Voor Bentwoud, waar de provincie voor het grootste deel eigenaar van is, is in 2022 hard gewerkt aan een ontwikkelperspectief en een nieuwe samenwerkingsovereenkomst met de gemeenten en Staatsbosbeheer. Deze is naar verwachting voor of begin van het begrotingsjaar vastgesteld, waarna het beheer en de maatregelen conform afspraken worden uitgevoerd.

In 2022 heeft de evaluatie van het succesvolle programma Recreatie om de Stad (Rods) plaatsgevonden. De fysieke realisering van Rods-gebieden is nagenoeg voltooid. De financieel-administratieve verplichtingen die de provincie is aangegaan voor het project Rods-project Groenzoom, worden naar verwachting in 2023 definitief afgewikkeld.

Participatie

De provincie bevordert de betrokkenheid van inwoners bij het groen en versterkt de groenbeleving door de ondersteuning aan:

- de programma's De Groene Motor (vrijwilligers), Mens en Natuur (IVN) en Groen doet goed (natuureducatie en natuurbeleving door kinderen);
- projectsubsidies voor verbreding van het vrijwilligerswerk.

Stimuleren bewegen

Beweegvriendelijke leefomgeving

De provincie stimuleert sportief en recreatief bewegen in en rond de woonomgeving, sinds 2021 via de subsidieopenstelling beweegvriendelijke leefomgeving.. In 2023 zetten we deze subsidiemogelijkheid voort.

Sport en bewegen

In 2023 werkt de provincie verder aan zo veel mogelijk sport en beweging voor iedereen, om de hoek. Dit zullen we in eerste instantie doen door de bestaande subsidieregelingen voort te zetten. Daarnaast zullen we bepalen welk vervolg we geven aan de resultaten en aanbevelingen van het onderzoek spreiding naar sportaccommodaties, uitgevoerd door het Mulier Instituut.. De projecten van het Jeugdfonds Sport & Cultuur die de provincie in 2021 en 2022 financieel heeft ondersteund, worden nog in 2022 geëvalueerd. De resultaten hiervan vormen de basis voor ondersteuning van nieuwe projecten.

De provincie zal zich in 2023 verder in het beleidsnetwerk rondom sport en bewegen positioneren. We onderhouden samenwerkingen met de huidige partners en zetten nieuwe op.. Zo zal de provincie Reddingsbrigade Nederland een helpende hand blijven toezeggen, en waar mogelijk ondersteunen.

Landschapstafels

De einddatum van de subsidies aan de landschapstafels en daarmee afronding van de projecten is 31 december 2022. In 2023 worden de subsidies vastgesteld.. Er is in de begroting geen aparte regeling voor de landschapstafels opgenomen. Wel kunnen de landschapstafels subsidies aanvragen bij de bestaande mogelijkheden van de provincie.

Recreatieve routenetwerken

Het beheer en onderhoud van recreatieve routestructuren dient op orde te zijn en kan op onderdelen worden verbeterd. Dat geldt ook voor de kwaliteit, de bruikbaarheid en de vindbaarheid van de recreatieve routes (wandelen, fietsen, varen, ruiteren). Hiervoor ondernemen we de volgende acties:

- evaluatie van het functioneren van het routeplatform en op grond daarvan verdere stappen zetten. Het Kwaliteitshandboek voor routenetwerken, opgesteld in 2022 en de ArcGis kaart worden actueel gehouden. We houden aandacht voor het gebruik en de beleving van de routenetwerken en voeren hier waar nodig onderzoek en/of acties op uit.
- financiering onderhoud landelijke wandel- en fietsroutes door Zuid-Holland.
- de LF-routes (lange afstand fietsroutes) worden omgezet in LF icoonroutes. Inmiddels zijn de icoonroutes Kustroute, Maasroute en Waterlinieroute gerealiseerd. In 2023 onderzoeken we of er nog een vierde route door Zuid-Holland opgezet wordt, mogelijk de Rijnroute.
- voortzetten van de bijdrage aan landelijke routebureaus voor fietsen en wandelen (Wandelnet en Fietsplatform). Hiermee vergaren wij ook kennis en dragen wij bij aan de doorontwikkeling van de landelijke routenetwerken.
- continueren van openstellingsvergoeding voor boerenlandpaden (circa 99 km en onderdeel van het provinciaal wandelroutenetwerk)
- bijdragen voor het beheer van ruitersporen die niet in eigendom zijn van gemeenten.
- voor ruiters- en menpaden zijn diverse ambities uitgewerkt. Met deze ruitersporen is het mogelijk nieuwe verbindingen te maken en het ruiterspoor knooppuntensysteem uit te breiden.
- continueren van de subsidies aan bestaande voet- en fietsveren die al een langdurige subsidierelatie met de provincie hebben. Op basis van een evaluatie in 2022 herzien we het bestaande subsidiebeleid voor voet- en fietsveren worden herzien. Dit kan consequenties hebben voor de bestaande subsidies vanaf 2024.

Waterrecreatie

Gedurende afgelopen twee coronajaren is de belangstelling voor watersport en waterrecreatie toegenomen en dit willen we graag vasthouden. We vinden het belangrijk dat waterrecreanten meer bewust worden van schone, veilige en duurzame waterrecreatie. Daarom willen we participeren in een nieuwe Agenda Duurzame Waterrecreatie. Ook laten we samen met HHS Delfland een draagkrachtonderzoek uitvoeren met de vraag: wat kan een gebied aan en aan welke knoppen kun je draaien om de vaarrecreatie te sturen.

Afgelopen jaar zijn er meerdere subsidies verstrekt om de vaarfaciliteiten te verbeteren. Verder is er aandacht voor bewustwording en stimulering van de inwoners van Zuid-Holland om meer gebruik te maken van het vele water in Zuid-Holland. In 2022 is de pilot Waterboulevard in Rotterdam en Delft geweest: een watersportevenement om bewoners te laten kennismaken met de waterrecreatiemogelijkheden in hun buurt. In 2023 willen we dit evenement op andere locaties in Zuid-Holland uitvoeren. Het Meerdaags Varen op de Hollandse Plassen krijgt extra aandacht door het samen met lokale stakeholders ondernemers, beleidsmakers en overheden een impuls te geven.

Met drie regio's is een Gezamenlijk Programma Waterrecreatie opgesteld waarmee de provincie op een aantal thema's gaat samenwerken. In 2023 willen we met onze partners de samenwerking op het onderwerp waterrecreatie bestendigen en ervoor zorgen dat alles wat afgelopen jaren is opgebouwd steviger verankerd wordt in lokale en regionale programma's en beleid.

Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering en bodemdaling

Beleidsprestatie 7-3-1 Klimaatadaptatie en aanpak bodemdaling stedelijk gebied

In het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) hebben de gezamenlijke overheden (gemeenten, waterschappen, provincies en het Rijk) afgesproken dat Nederland uiterlijk in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust moet zijn ingericht. Sinds augustus 2020 maken klimaatadaptatie, toekomstbestendig bouwen, rekening houden met bodemdaling en wateroverlast en in beeld brengen van klimaatrisico's (stresstesten) bij nieuwe omgevingsplannen onderdeel uit van ons provinciale omgevingsbeleid.

Via het programma 'Weerkrachtig Zuid-Holland' zijn sinds 2017 de kwetsbaarheden van klimaatverandering voor Zuid-Holland in beeld gebracht, handelingsperspectieven onderzocht, samenwerkingsnetwerken gevormd, instrumentarium ontwikkeld en beleid vastgelegd. Hiervoor zijn de 7 stappen van het nationale Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie gevolgd.

Focus op uitvoering klimaatbestendige inrichting van Zuid-Holland

Om de provincie klimaatbestendig in te richten is van alle provinciale ambities concrete focus en inzet noodzakelijk. Daarvoor benodigde kennis, beleidsinformatie en instrumentarium is voor alle relevante sectoren inmiddels beschikbaar. Vanuit het programma 'Weerkrachtig Zuid-Holland' blijven wij dit jaar onze eigen beleidsafdelingen ondersteunen in de praktische toepassing. Daarbij benutten we koppelkansen zo goed mogelijk.

In de Uitvoeringsagenda Klimaatadaptatie ZH 2022-2023 is de benodigde focus en inzet van alle provinciale ambities beschreven. In 2023 halen wij de bereikte resultaten per ambitie op en bereiden wij een nieuwe Uitvoeringsagenda Klimaatadaptatie voor, die het nieuwe college na de verkiezingen kan vaststellen.

Ook onze externe samenwerkingspartners ondersteunen wij dit jaar om klimaatadaptatie in praktijk te brengen, door kennis, proceskracht en subsidiemiddelen te leveren.

Monitoring van de opgave

In 2023 bouwen wij verder aan het dashboard van de Monitor Klimaatadaptatie om de ontwikkeling van de opgave voor nieuwe klimaatscenario's op basis van een aantal indicatoren langjarig te kunnen volgen.

Evaluatie klimaatadaptatie Zuid-Holland

2023 is het laatste jaar waarin wij voor dit programma menskracht en middelen hebben begroot. Wij zullen een evaluatie laten uitvoeren, zodat een nieuw college na de verkiezingen nut en noodzaak van voortzetting van dit programma na 2023 kan afwegen.

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

'Wat mag het kosten' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

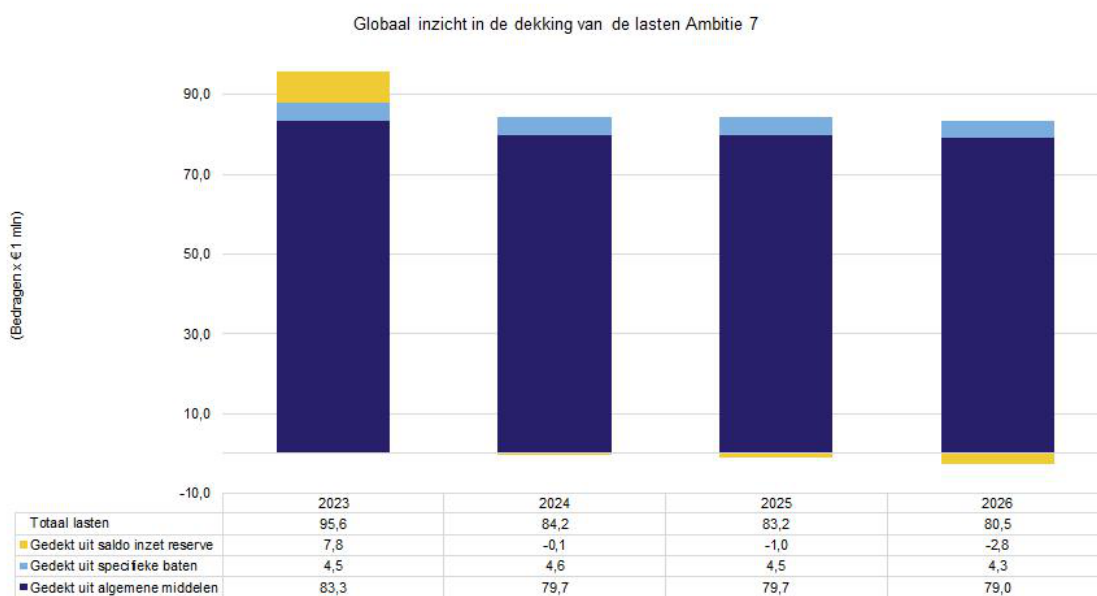
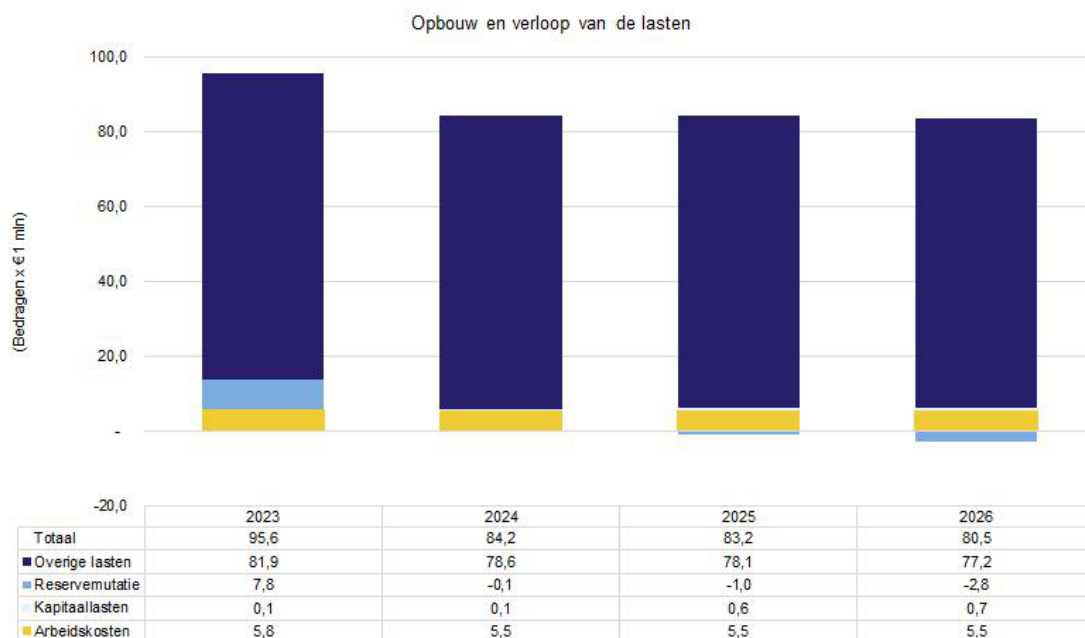
Opbouw en verloop lasten

De eerste grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten

- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

De tweede grafiek geeft weer uit welke bron de lasten worden gedekt.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2021	Najaarsnota 2022	Kadernota 2023 (incl Najaarsnota mutaties 2023)	Bijstellingen Begroting	Begroting 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
Lasten								
Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid								
7-1-1 Bevorderen van gezonde luchtkwaliteit	790	738	895	0	895	895	894	894
7-1-2 Verminderen van geluidhinder	187	367	372	0	372	371	371	371
7-1-3 Voorkomen van risico's door ongevallen met gevaarlijke stoffen (transport/industrie)	2.868	805	825	0	825	823	654	654
7-1-4 Beschermen en benutten van de kwaliteiten van het bodem- en grondwater- systeem	9.101	6.894	8.156	0	8.156	4.477	3.257	2.789
7-1-5 Vergunningverlening, toezicht en handhaving, uitgevoerd door de Zuid- Hollandse omgevingsdiensten	51.740	54.374	55.463	5.308	60.771	59.446	59.128	58.427
7-1-6 Samenhangend beleidskader Gezond en Veilig met kennisontwikkeling en innovatie	972	1.524	1.389	0	1.389	688	688	688
Totaal beleidsdoel 7-1	65.658	64.701	67.100	5.308	72.408	66.701	64.992	63.824
Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving								
7-2-1 Recreatie, sport, kennisontwikkeling en innovatie	15.887	22.670	21.644	-306	21.338	17.192	17.933	16.405
Totaal beleidsdoel 7-2	15.887	22.670	21.644	-306	21.338	17.192	17.933	16.405
Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Z-H, opgew. tegen effect v. klimaatver. & bodemd								
7-3-1 Klimaatadaptatie en aankpak bodemdaling stedelijk gebied	1.229	1.644	1.846	0	1.846	298	297	297
Totaal beleidsdoel 7-3	1.229	1.644	1.846	0	1.846	298	297	297
Totaal Lasten	82.774	89.015	90.590	5.002	95.593	84.190	83.222	80.526

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2021	Najaarsnota 2022	Kadernota 2023 (incl Najaarsnota mutaties 2023)	Bijstellingen Begroting	Begroting 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
Baten								
Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid								
7-1-4 Beschermen en benutten van de kwaliteiten van het bodem- en grondwater-systeem	2.870	520	925	0	925	1.009	932	765
7-1-5 Vergunningverlening, toezicht en handhaving, uitgevoerd door de Zuid-Hollandse omgevingsdiensten	4.568	3.400	3.400	0	3.400	3.400	3.400	3.400
Totaal beleidsdoel 7-1	7.438	3.920	4.325	0	4.325	4.409	4.332	4.165
Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving								
7-2-1 Recreatie, sport, kennisontwikkeling en innovatie	462	155	155	0	155	155	155	155
Totaal beleidsdoel 7-2	462	155	155	0	155	155	155	155
Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Z-H, opgew. tegen effect v. klimaatver. & bodemd								
7-3-1 Klimaatadaptatie en aanpak bodemdaling stedelijk gebied	5	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 7-3	5	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten	7.904	4.075	4.479	0	4.479	4.563	4.487	4.319
Saldo lasten en baten Ambitie 7	74.870	84.940	86.111	5.002	91.113	79.626	78.735	76.207

Toelichting Lasten

Beleidsdoel 7-1 Bevorderen en verbeteren milieukwaliteit en gezondheid

Altijd Actuele Digitale Vergunning (AADV - VV 2.0) € 2 mln

Dit is een prioritair onderwerp uit de Kadernota 2023. Het programma AADV dat is gestart in 2019 en uitvoering geeft aan motie 813 loopt in 2022 af. Voor volledige uitvoering van de motie resteert nog een aantal werkzaamheden:

- Afrondende werkzaamheden fase 1 (2019 - 2022): € 0,1 mln (incidenteel)
- Beheer en onderhoud van de applicatie Digi-V: € 0,1 mln (structureel)
- Uitrol Digi-V naar andere Omgevingsdiensten € 0,7 mln (incidenteel)
- Implementatie en vervolgonwikkeling AADV (fase 2 motie 813) in 2023 - 2025; (2023: € 0,7 mln, 2024: € 0,5 mln, 2025: € 0,3 mln.; alle bedragen incidenteel)
- Vervolg acties AADV in de periode 2023 - 2025 om de vergunningen robuuster te maken en het proces van de aanvraag te structureren. (2023: € 0,4 mln, 2024: € 0,4 mln, 2025: € 0,4 mln.; alle bedragen incidenteel)

Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Overheveling budget van Wet Natuur naar OD Haaglanden Algemene bijdrage € 1,8 mln

Voor de dekking van de structurele VTH-lasten van de omgevingsdienst Haaglanden) wordt vanuit Ambitie 5 structureel budget overgeheveld naar Ambitie 7. Het gaat om onderwerpen als Stikstof en soortenbescherming. Dekking ten laste van bestaand budget in Beleidsdoel 5-1.

Indexatie omgevingsdiensten 2023 € 1,6 mln

De werkplannen van de omgevingsdiensten worden jaarlijks geïndexeerd. Het indexatiebedrag voor de omgevingsdiensten voor de begroting 2023 is conform het provinciaal indexatiebeleid bepaald op basis van de gewogen CPI-index. Het betreft een structurele bijstelling. Dekking ten laste van de stelpost prijscompensatie.

Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving

Beheer en onderhoud provinciale recreatiegebieden € -0,8 mln

Dit betreft een verschuiving in de tijd van middelen voor beheer, (groot) onderhoud en een kwaliteitsimpuls in de provinciale recreatiegebieden Bentwoud en Vlietland. Voor Vlietland is een ontwikkelperspectief opgesteld en voor Bentwoud wordt het perspectief naar verwachting in de 2^e helft van 2022 afgerond. De perspectieven vormen de basis voor concrete maatregelen en worden samen met gebiedspartners uitgewerkt. Vooruitlopend hierop wordt een deel van de gereserveerde middelen verschoven naar 2024. Dekking ten laste van de reserve Groene Ambities.

Indexering prijsontwikkeling 2022 € 0,7 mln

Het budget voor beheer en onderhoud wordt vanaf het jaar 2023 structureel verhoogd met € 0,7 mln als gevolg van de verwachte prijsontwikkeling in 2022. Dekking ten laste van de stelpost prijscompensatie.

Toelichting baten

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Toelichting lasten meerjarenraming 2024-2026

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Toelichting baten meerjarenraming 2024-2026

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt aangegeven welke de totale inzet van reserves is binnen de ambitie.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2022	Onttrekkingen 2022	Saldo mutaties 2022	Saldo mutaties 2023	Saldo mutaties 2024	Saldo mutaties 2025
Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater	7-1	0	6.200	-6.200	-2.440	-1.300	-1.000
Groene ambities	7-2	3.882	5.489	-1.607	2.513	2.263	3.828
Eindtotaal		3.882	11.689	-7.807	73	963	2.828

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Omgevingsdiensten

De vijf omgevingsdiensten in Zuid-Holland ([\(DCMR Milieudienst Rijnmond](#), [Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid](#), [Omgevingsdienst West-Holland](#), [Omgevingsdienst Midden-Holland](#) en [Omgevingsdienst Haaglanden](#)) voeren namens Gedeputeerde Staten het beleid op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving uit binnen de wettelijke kaders en de kaders die de provincie opstelt. Als bedrijven voldoen aan actuele wet- en regelgeving worden hinder, emissies en risico's beperkt. Actuele vergunningen, frequent toezicht en consequent handhavend optreden bij geconstateerde overtredingen dragen hier aan bij.

Naast vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) taken bij bedrijven, voeren de vijf omgevingsdiensten ook taken uit op grond van onder meer de Wet Natuurbescherming, Wet bodembescherming, Waterwet, Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden, Wet luchtvaart, Wet geluidhinder en de Provinciale Milieuverordening.

PROAV N.V.

De provincie is enig aandeelhouder van het Provinciaal Afvalverwijderingsbedrijf Zuid Holland (PROAV NV). De exploitatie van stortplaats Derde Merwedehaven in Dordrecht is gestopt en er wordt gewerkt aan een gecombineerd plan dat de wijze beschrijft van eindafwerking, herinrichting en nazorg van de stortplaats. Het plan is inmiddels in uitvoering.

Fonds nazorg

De provincie Zuid-Holland is organisatorisch en financieel verantwoordelijk voor de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen, die op of na 1 september 1996 nog in bedrijf waren. Om de nazorgverantwoordelijkheid te kunnen bekostigen, legt de provincie aan de stortplaatsexploitant, tot het moment van afhandeling van de overdracht van de eeuwigdurende nazorg aan de provincie, heffingen op om een doelvermogen op te bouwen.

Subsidies

[Zie paragraaf Subsidies, Ambitie 7.](#)

Overzicht Algemene middelen en Organisatie

Dit hoofdstuk bevat de overzichten van algemene dekkingsmiddelen en organisatie en het bedrag voor de heffing voor de vennootschapsbelasting en onvoorzien.

Wat willen we bereiken?

Algemene dekkingsmiddelen

De provincie streeft naar een financieel gezonde huishouding. Dit is van belang voor de rechtmatigheid van het provinciale handelen en voor de maatschappelijke legitimiteit van de provincie. De provincie werkt immers direct dan wel indirect (via het Rijk) met belastinggeld van burgers en bedrijven.

Een financieel gezonde huishouding komt in de eerste plaats tot uitdrukking in een sluitende begroting, waarin baten en lasten meerjarig met elkaar in evenwicht zijn. In de tweede plaats moet de provincie beschikken over voldoende weerstandscapaciteit. Deze is nodig om financiële consequenties van (niet-begrote) risico's op te kunnen vangen.

De provincie streeft naar een belastingdruk die past bij het provinciale voorzieningenniveau. De opcenten op de Motorrijtuigenbelasting is veruit de belangrijkste belastingheffing van de provincie. Provinciale Staten stellen jaarlijks het opcententarief vast. Dit tarief is gebonden aan een wettelijk maximum, dat jaarlijks door het Rijk (op basis van de inflatieontwikkelingen) wordt aangepast.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we deze vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Financieel-strategisch beleid

Het provinciefonds is gekoppeld aan de ontwikkeling van de rijksuitgaven. Verder hebben de onderschrijving van plafond van het BTW-compensatiefonds en diverse ontwikkelingen in de verdeelmaatstaven, zoals wijziging van het peiljaar van de eigen inkomsten uit de opcenten motorrijtuigenbelasting, invloed op de hoogte van de uitkering.

.Heffen van opcenten motorrijtuigenbelasting

De belangrijkste inkomstenbron waar de provincie zelf invloed op heeft bestaat uit de belasting opcenten Motorrijtuigenbelasting. Naast het door de provincie vastgestelde opcententarief zijn de werkelijke inkomsten uit de opcenten Motorrijtuigenbelasting afhankelijk van externe factoren, zoals de ontwikkeling van het wagenpark in Zuid-Holland. Zie verder de toelichting op de MRB bij de [paragraaf Lokale Heffingen](#).

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

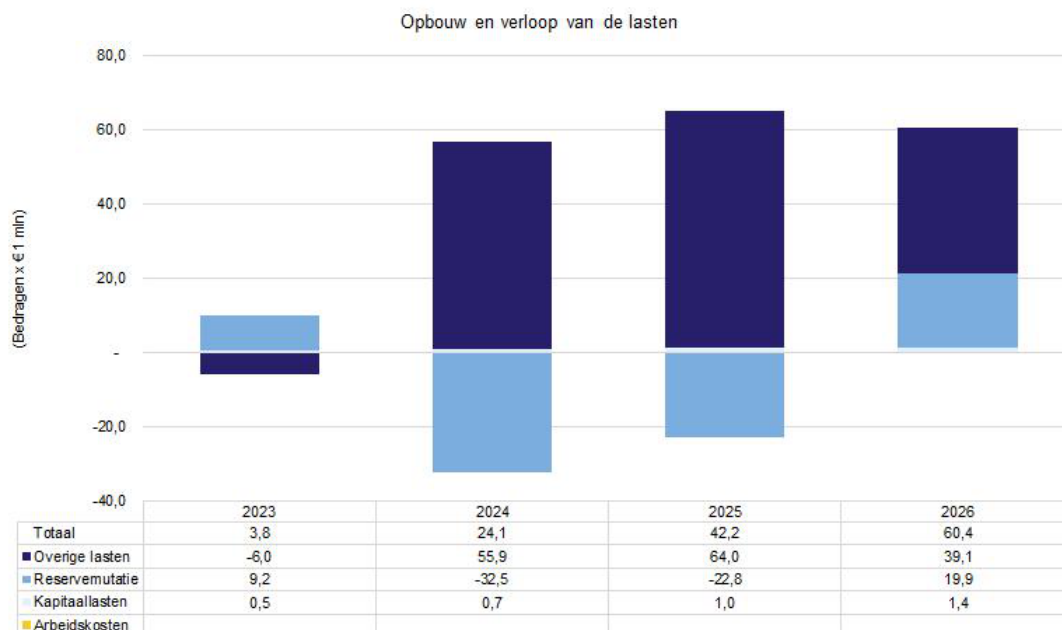
'Wat mag het kosten' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

De eerste grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

De tweede grafiek geeft weer uit welke bron de lasten worden gedekt.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2021	Najaarsnota 2022	Kadernota 2023 (incl Najaarsnota mutaties 2023)	Bijstellingen Begroting	Begroting 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
Lasten								
Algemene middelen								
Financieel-strategisch beleid	1.358	4.610	5.544	-1.789	3.755	24.128	42.200	60.393
Totaal Lasten	1.358	4.610	5.544	-1.789	3.755	24.128	42.200	60.393
Baten								
Algemene middelen								
Financieel-strategisch beleid	293.791	328.277	348.209	-25	348.184	369.513	370.121	348.351
Heffen van opcenten motorrijtuigenbelasting	350.655	363.376	369.313	9.500	378.813	387.917	405.626	413.698
Totaal Baten	644.445	691.652	717.523	9.475	726.998	757.430	775.747	762.049
Saldo lasten en baten	-643.088	-687.043	-711.978	-11.264	-723.242	-733.302	-733.547	-701.655

Toelichting Lasten

Beleidsprestatie - Financieel-strategisch beleid

Stelpost prijscompensatie € 0 mln

Diversen mutaties uit de stelpost prijscompensatie ten gunste van de indexatie binnen de ambities. Daarnaast is de stelpost gevuld in 2023 met € 16,5 mln in de volgende jaren is dit € 30,1 mln, € 39 mln, € 43,2 mln en in 2027 met € 53,3 mln. In 2023 hebben de mutaties uit en in de stelpost saldo € 0 mln. Dekking ten laste van het begrotingssaldo

Formatiebudget IMC (stelpost loongerelateerde budgetten) € -1,7 mln

De stelpost loongerelateerde budgetten wordt met ingang van 2022 deels ingezet ter dekking van het formatie budget (Ambitie 8). Dekking ten lasten van stelpost loongerelateerde budgetten

Toelichting baten

Beleidsprestatie - Heffen van opcenten Motorrijtuigenbelasting

Motorrijtuigenbelasting: indexatie € 9,5 mln

Als gevolg van het indexeren van het opcententarief stijgen de opbrengen in 2023 met € 9,5 mln in volgende jaren is dit € 12,3 mln, € 16,1 mln, € 17,4 mln en in 2027 € 25,4 mln.. Voor verdere informatie zie de [paragraaf Lokale Heffingen](#). Dekking ter gunste van het begrotingssaldo

Toelichting lasten meerjarenraming 2024-2026

Beleidsprestatie - Financieel-strategisch beleid

Stelpost loonontwikkeling

Het CAO 2022 en 2023 is verwerkt in de Najaarsnota voor deze jaren staat de stelpost op 0 euro. In de begroting 2023 is op de basis van de nieuwe percentages berekent wat er voor de jaren 2024 tot en met 2027 op de stelpost moet staan. Dit gaat om € 6,6 mln, € 12,9 mln, € 15,6 mln en in 2027 om € 21,4 mln. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Toelichting baten meerjarenraming 2024-2026

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt aangegeven welke de totale inzet van reserves is binnen de ambitie.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2022	Onttrekkingen 2022	Saldo mutaties 2022	Saldo mutaties 2023	Saldo mutaties 2024	Saldo mutaties 2025
Algemene reserve	9-1	128.302	137.536	-9.234	32.687	22.808	-19.917
Mobiliteit	9-1	0	0	0	-200	0	0
Eindtotaal		128.302	137.536	-9.234	32.487	22.808	-19.917

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Niet van toepassing.

Subsidies

Niet van toepassing.

Onvoorzien

Vanuit de huidige risicomanagement methodiek, waarbij onder andere gepoogd wordt een stapeling van risicobuffers te voorkomen, is er geen behoefte aan een structurele algemene post onvoorzien. Binnen project- en programmareserves en de algemene reserve zijn immers voldoende incidentele middelen aanwezig voor het afdekken van incidentele risico's. Daarnaast zijn er andere bronnen voor structurele weerstand zoals onbenutte belastingcapaciteit. De post onvoorzien is daarom als nihil opgenomen.

Organisatie

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

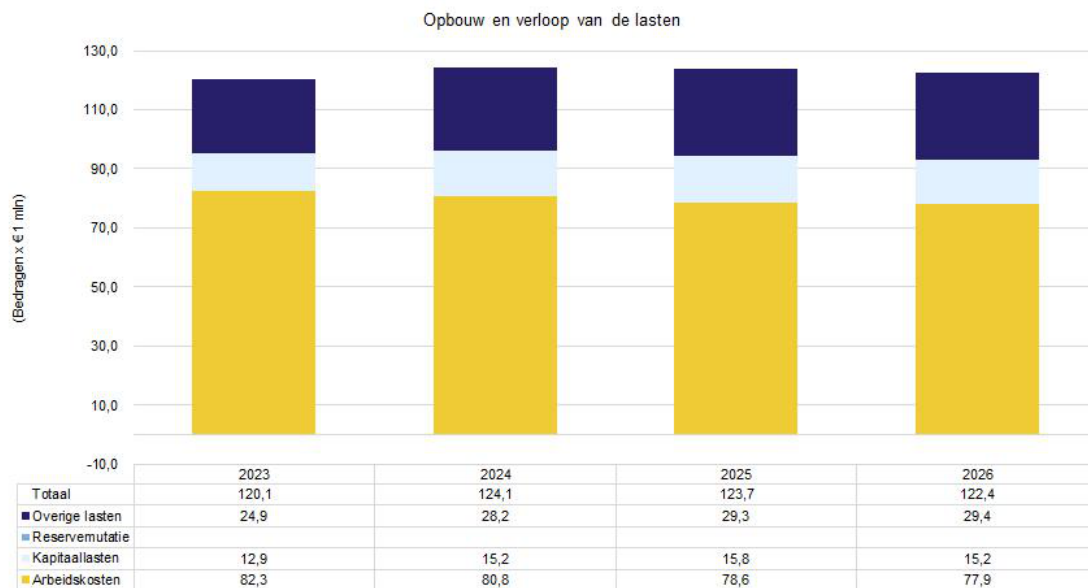
'Wat mag het kosten' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

De eerste grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

De tweede grafiek geeft weer uit welke bron de lasten worden gedekt.

Globaal inzicht in de dekking van de lasten Organisatie

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2021	Najaarsnota 2022	Kadernota 2023 (incl Najaarsnota mutaties 2023)	Bijstellingen Begroting	Begroting 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
Lasten								
Duurzame organisatie								
Een duurzame informatievoorziening en digitalisering	21.243	21.887	22.091	2.510	24.601	29.288	29.887	29.400
Maatschappelijk betrokken werkgeverschap: divers, inclusief en vitaal	59.461	66.790	72.439	2.518	74.957	74.183	72.889	72.209
Een duurzame huishouding van de provincie Zuid-Holland	16.521	16.914	18.275	-333	17.942	18.086	18.377	18.235
Een solide financieel en juridisch beleid	4.337	3.012	2.763	-121	2.642	2.552	2.552	2.602
Totaal Lasten	101.562	108.603	115.569	4.574	120.143	124.109	123.705	122.446
Baten								
Duurzame organisatie								
Een duurzame informatievoorziening en digitalisering	3	0	0	0	0	0	0	0
Maatschappelijk betrokken werkgeverschap: divers, inclusief en vitaal	1.086	771	371	0	371	371	371	371
Een duurzame	2.130	2.187	2.787	-600	2.187	2.787	2.787	2.787

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2021	Najaarsnota 2022	Kadernota 2023 (incl Najaarsnota mutaties 2023)	Bijstellingen Begroting	Begroting 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
huishouding van de provincie Zuid-Holland								
Een solide financieel en juridisch beleid	659	131	131	0	131	131	131	131
Totaal Baten	3.878	3.089	3.289	-600	2.689	3.289	3.289	3.289
Saldo lasten en baten	97.685	105.514	112.280	5.174	117.454	120.820	120.416	119.157

Toelichting Lasten

Beleidsprestatie - Een duurzame informatievoorziening en digitalisering

Indexatie exploitatiebudget informatisering en automatisering € 0,8 mln

De exploitatiebudgetten voor ICT-kosten worden op basis van indexatie structureel verhoogd met € 0,8 mln. Dekking ten laste van de stelpost prijsindexatie

Duurzame visie op informatiebeheer € 2 mln

Om te komen tot een duurzame visie op informatiebeheer heeft een externe partij een analyse uitgevoerd van de huidige stand van zaken omtrent het informatiebeheer. De conclusie is dat de informatiehuishouding niet bestendig is voor de toekomst en fundamentele veranderingen nodig zijn. Daarom is voor 2023 een exploitatiebudget van € 2 mln beschikbaar. Voor de volgende jaren zijn de volgende bedragen opgenomen: 2024 € 5 mln, 2025 € 6 mln, 2026 € 6 mln, 2027 € 2,5 mln en 2028 € 1,5 mln. Naar verwachting is het traject dan in 2028 afgerond. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Kapitaallasten €- 0,3 mln

Mutatie op de kapitaallasten. Dekking ten gunste van het begrotingssaldo.

Beleidsprestatie -Maatschappelijk betrokken werkgeverschap: divers, inclusief en vitaal

Arbeidscapaciteit € 2,2 mln

Diverse mutaties met betrekking tot arbeidscapaciteit. Voor toelichting zie [paragraaf arbeidscapaciteit](#).

Indexatie exploitatie personeel en organisatie € 0,2 mln

De exploitatiebudgetten voor personeel en organisatiekosten worden op basis van indexatie structureel verhoogd met € 0,2 mln. Dekking ten laste van de stelpost prijsindexatie

Indexatie communicatie € 0,1 mln

De exploitatiebudgetten voor communicatiekosten worden op basis van indexatie structureel verhoogd met € 0,1 mln. Dekking ten laste van de stelpost prijsindexatie

Beleidsprestatie - Een duurzame huishouding van de provincie Zuid-Holland

Arbeidscapaciteit € -0,2 mln

Voor toelichting zie [paragraaf arbeidscapaciteit](#).

Indexatie duurzame huishouding € 0,4 mln

De exploitatiebudgetten voor Facilitaire zaken worden op basis van indexatie structureel verhoogd met € 0,4 mln. Dekking ten laste van de stelpost prijsindexatie

Kapitaallasten €- 0,5 mln

Mutatie op de kapitaallasten. Dekking ten gunste van het begrotingssaldo.

Beleidsprestatie - Een solide financieel en juridisch beleid

Arbeidscapaciteit € -0,2 mln

Voor toelichting zie [paragraaf arbeidscapaciteit](#).

Indexatie financieel en juridisch beleid € 0,1 mln

De exploitatiebudgetten voor Financiële en juridische zaken worden op basis van indexatie structureel verhoogd met € 0,1 mln. Dekking ten laste van de stelpost prijsindexatie.

Toelichting baten

Beleidsprestatie - Een duurzame huishouding van de provincie Zuid-Holland

Taakstellende extra huurinkomsten € -0,6 mln

Bij de besluitvorming inzake de renovatie van Gebouw C is besloten om jaarlijks € 0,6 mln taakstellende extra huuropbrengsten te genereren met ingang van 2023 en voor een periode van 20 jaar. De vastgoedmarkt was ten tijde van het besluit goed, corona bestond nog niet en de verwachting was dat in Gebouw C meer meters en werkplekken zouden komen zodat er in een ander bouwdeel meer meters verhuurd konden worden. Voor het jaar 2023 is er geen ruimte om deze taakstelling te realiseren en voor de jaren daarna is dat onzeker gezien de slechte huidige vastgoedmarkt en de onduidelijkheid over hoe PZH wil gaan werken in de (nabije) toekomst ná corona. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Toelichting lasten meerjarenraming 2024-2026

Beleidsprestatie -Maatschappelijk betrokken werkgeverschap: divers, inclusief en vitaal

Arbeidskosten 3e traineegroep voor 2024 € 0,7 mln

De lasten voor trainee groep 3 lopen van 2023 tot en met 2024. Omdat de lasten van een trainee groep over 2 jaren verdeeld worden moeten de lasten van een trainee groep jaarlijks doorgeschoven worden naar het volgende jaar. Dit is per abuis niet gebeurd waardoor een gedeelte van de lasten van traineegroep 3 zijn vrijgevallen in het begrotingssaldo. Deze lasten van € 0,7 mln worden nu opnieuw opgevoerd. Dit bedrag is nu ook structureel opgenomen. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Toelichting baten meerjarenraming 2024-2026

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Instrumentarium

Reserves

Niet van toepassing.

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

De deelname van de provincie Zuid-Holland in de sectorbanken N.V. Bank Nederlandse Gemeenten en Nederlandse Waterschapsbank NV moet er toe bijdragen dat de provincie toegang heeft tot de kapitaal- en geldmarkt. Hierdoor is het mogelijk om, zo nodig, voldoende financieringsmiddelen aan te trekken tegen zo laag mogelijke prijzen.

Subsidies

Niet van toepassing.

Indicatoren

Wettelijke indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn gebaseerd op de [Regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 10 november 2017, nr. 2017-0000031576](#), tot vaststelling van de beleidsindicatoren die door provincies in de ambities en ambitie verantwoording worden opgenomen.

Ambitie	Omschrijving	Nulmeting	Meetwaarde 2021	2023	2024	2025	2026
1	Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht	PM	1	0	0	0	0
1	Opkomst verkiezingen	PM	Geen verkiezingen geweest	55% (provinciale staten verkiezingen)	55%	55%	55%
2	Waardering openbaar vervoer op basis van de Klantenbarometer	7,5	Z-H 8,0 (landelijk 8,0)	≥ landelijk gemiddelde 2023	≥ landelijk gemiddelde 2024	≥ landelijk gemiddelde 2025	≥ landelijk gemiddelde 2026
3	Totale emissie broeikasgassen in Zuid-Holland (Mton)	40 Mton	38	35	33	31	30
3	Totale productie van hernieuwbare energie in Zuid-Holland (PJ)	13.4 PJ	32	38	41	44	47
4	Procentuele groei BRP	PM	3,9	1,5	1,3	1,3	1,3
4	Procentuele werkgelegenheid	PM	70,9	72,0	72,3	72,3	72,3
4	Restauratievolume	15	13,4	12,1%	11,8%	11,5%	11,5%
5	Aantal KRW-grondwaterlichamen dat aan de KRW-doelen voldoet	3	4	Geen meting	Eventueel een meting op basis van de mid-term review 2024	Eventueel een meting op basis van de mid-term review 2024	Geen meting
5	Jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw ingericht natuurgebied ten opzichte van de opgave	-	21	411	819	750	750
5	Jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw natuurgebied in beheer ten opzichte van de opgave	27.476	147 (1%)	125 (0%)	150 (1%)	500 (2%)	500 (2%)

Toelichting

Totale emissie broeikasgassen in Zuid-Holland (Mton)

De recente afname van de broeikasgassen in Zuid-Holland is deels het gevolg van corona-maatregelen en deels door storingen en onderhoud bij de elektriciteitssector en de industrie. De verwachting is dat structureel de CO₂ uitstoot in de provincie Zuid-Holland autonoom zal blijven afnemen door verdere verduurzaming in alle economische sectoren en gebouwde omgeving. De (indirecte) afname van de uitstoot door meer inzet van hernieuwbare bronnen bedraagt zo'n 10% van de totale CO₂-uitstoot.

Totale productie van hernieuwbare energie in Zuid-Holland (PJ)

Het aandeel hernieuwbaar energiegebruik neemt gestaag toe van 2,4% in 2010 naar 7,4% in 2020. De groei van hernieuwbare energieproductie is bij meerdere bronnen zichtbaar, zoals wind, zon, geothermie, en biogeen afval.

Aantal KRW-grondwaterlichamen dat aan de KRW-doelen voldoet:

In 2015, aan het einde van stroomgebied beheerplanperiode I, was het aantal KRW-grondwaterlichamen dat geheel of deels in Zuid-Holland ligt dat aan de KRW-doelen voldoet 4 uit 5.

In 2021 heeft aan het einde van stroomgebied beheerplanperiode II opnieuw een officiële KRW-beoordeling plaatsgevonden. In 2021 was het aantal KRW-grondwaterlichamen dat aan de KRW-doelen voldoet 4 uit 5.

In 2021 is het stroomgebiedsbeheerplan voor periode III met de bijhorende 'factsheets grondwater' landelijk vastgesteld als bijlage van het Nationaal Water Programma 2022-2027." In 2027 vindt de eerstvolgende officiële KRW-beoordeling plaats.

Jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw ingericht natuurgebied ten opzichte van de opgave:

In de 3 uitvoeringsprogramma's die werken aan de realisatie van het nog te realiseren NNN worden de komende jaren verschillende natuurgebieden opgeleverd. Met name binnen programma Gouwe Wiericke zijn momenteel een aantal projecten in de laatste voorbereidingsfase voor de uitvoering. Deze zullen in 2023 en 2024 gerealiseerd worden. Ook in de Krimpenerwaard wordt momenteel gewerkt aan de inrichtingsplannen die, daar waar de grondposities geheel beschikbaar zijn, vlot naar uitvoering van de inrichting zullen gaan. De nadruk ligt hier op 2024 en verder. In programma NNZH bevinden veel projecten zich nog in de verkenningsfase; in 2022 is hiervoor een realisatiestrategie opgesteld die vanaf 2024 in toenemende mate tot inrichting zal gaan leiden.

Financiële indicatoren

Inleiding

In de financiële verordening die in december 2020 door PS is vastgesteld is aangegeven dat Provinciale Staten in de kadernota de signaleringswaarden vaststelt voor een 5-tal financiële indicatoren. Bij iedere indicator leveren GS een korte analyse over de desbetreffende signaleringswaarde. Als twee of meer signaleringswaarden worden bereikt kunnen Provinciale Staten een uitgebreidere analyse aanvragen of direct maatregelen treffen.

Achtergrond van deze nieuwe artikelen in de financiële verordening is de behoefte om op een gestructureerde wijze de ontwikkeling van de financiële situatie van de provincie Zuid-Holland in de gaten te houden.

De indicatoren die dit moeten bewerkstelligen zijn een mix van al bekende indicatoren die al enkele jaren in de paragraaf Weerstandsvermogen worden weergegeven en nieuwe indicatoren.

In de Kadernota 2023- 2026 is de hoogte van de signaleringswaarde van de voorgestelde indicatoren vastgesteld. Het gaat hierbij om de volgende kengetallen: schuldquote, solvabiliteit, weerstandsvermogen, structurele lasten investeringen, garant- en borgstellingen.

De commissie BBV heeft aangegeven dat het een bewuste keuze is geweest om geen norm op te leggen voor de kengetallen die sinds enkele jaren verplicht worden meegenomen in de paragraaf Weerstandsvermogen. Een kengetal of de ontwikkeling van een kengetal is een weerspiegeling van het gevoerde beleid. Hierin kunnen bewuste keuzes zijn gemaakt. Bovendien zegt één kengetal op zich niet veel. Het gaat om de onderlinge samenhang van de kengetallen en de uitleg hierbij. Daarnaast staan de verschillende kengetallen niet los van elkaar, een hogere schuldquote betekent bijvoorbeeld vrijwel altijd hogere structurele lasten van investeringen.

De signaleringswaardes worden per P&C product afgezet tegen de gemeten waardes. Waarbij de signaleringswaarde vier keer (kadernota, begroting, voorjaarsnota en najaarsnota) wordt afgezet tegen een begrote (geplande) waarde en één keer (jaarrekening) tegen een gerealiseerde waarde. De verschillen tussen de begrote waardes en de gerealiseerde waardes bleken de afgelopen jaren substantieel te zijn. In de oorspronkelijke begroting van 2021 werd bijvoorbeeld uitgegaan van een schuldquote eind 2021 van 146% terwijl de uiteindelijke schuldquote eind vorig jaar 96% bedroeg, een verschil van 50%. Het verschil tussen de begrote waardes en de gerealiseerde waardes vraagt om aandacht omdat het mogelijk de discussie over de uitkomsten van de signaleringswaardes vertroebeld. Als het verschil tussen de begrote waardes en de gerealiseerde waardes afnemen neemt ook de informatiewaarde toe van de signaleringswaardes.

Omdat de gemeten waardes zo veranderen gedurende een begrotingsjaar kan dit ertoe leiden dat op basis van de begrote cijfers de vast te stellen signaleringswaardes per definitie overschreden worden, terwijl op basis van de uiteindelijke realisatiecijfers de signaleringswaardes niet bereikt worden. Dit zorgt ervoor dat bij een mogelijke constatering van overschrijding van de signaleringswaarde van twee kengetallen in de begroting of kadernota, als maatregel eerst gekeken moet worden naar de realiteitswaarde van de onderliggende cijfers.

Duiding

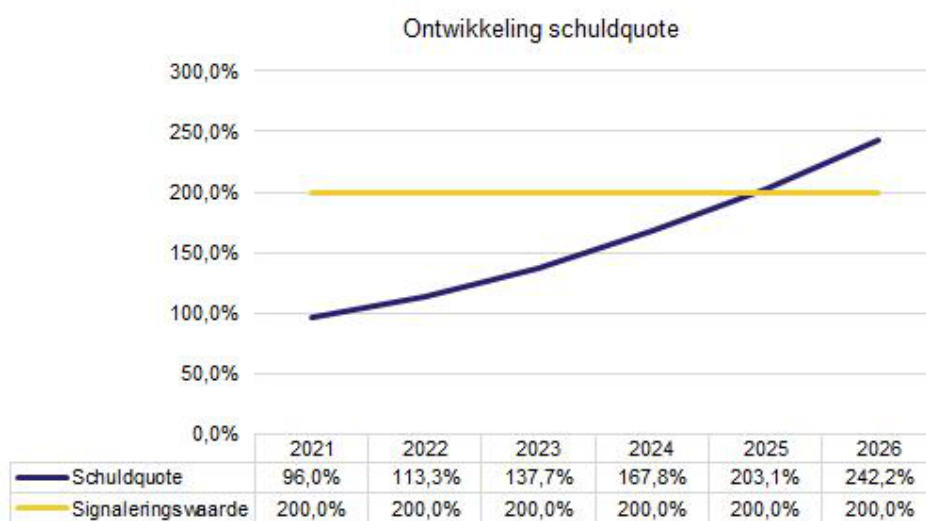
Zoals in de financieel samenvatting en begrotingssaldo is toegelicht worden in deze begroting de eerste effecten zichtbaar van het traject begroting in evenwicht (het reële structurele begrotingssaldo). Er zijn veel mutaties opgenomen voor beleidsonderwerpen. Dit omdat deze beleidsonderwerpen structureel van aard zijn en op basis van de huidige kennis over de beleidsonderwerpen er is ingeschat dat het niet reëel is dat de structurele lasten, zonder nadere besluitvorming over het beleid, afnemen. Deze mutaties hebben naast een effect op het structurele begrotingssaldo ook een effect op de financiële indicatoren, in dit geval een negatief effect. Zoals als aangegeven is dit de eerste fase, inzicht. Voor de komende begrotingen zal er bijgestuurd moeten worden om te komen tot een reëel en structureel begrotingsevenwicht en daarmee zullen ook de financiële indicatoren weer verbeteren.

Netto schuldquote

De netto schuldquote wordt berekend door de schuld van de provincie te delen door de jaarlijkse baten van de provincie. Conform de "Regeling vaststelling wijze waarop kengetallen worden vastgesteld en opgenomen in begroting en jaarverslag provincies en gemeenten" wordt dit kengetal al enkele jaren in de begroting weergegeven in de paragraaf Weerstandsvermogen.

Er bestaat voor provincies geen formele bovengrens voor de schuldquote. De VNG houdt voor gemeenten (veel exploitatie uitgaven) een bovengrens van 130% aan. Bij waterschappen is juist sprake van intensieve investeringsuitgaven, daar is geen bovengrens gesteld maar wordt een grens van <250% als acceptabel gezien.

Vastgestelde signaleringswaarde: 200%

Korte analyse:

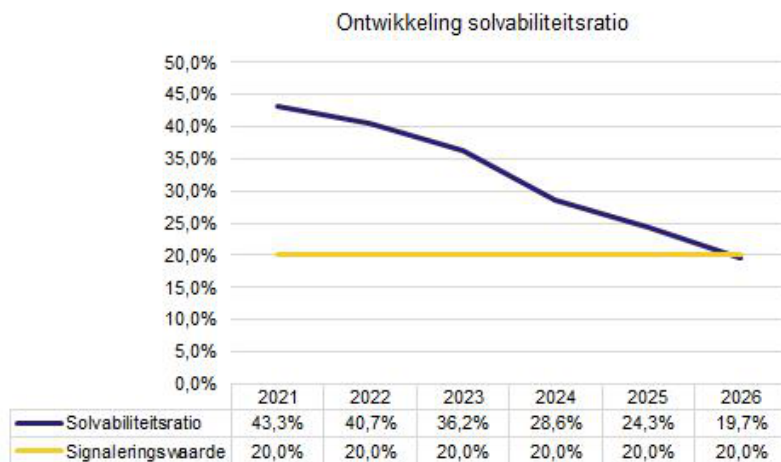
De begrote (geplande) netto schuldquote in deze kadernota is voor jaarschijf 2023 geraamd op 137,7% (een stijging van ongeveer 41,7% ten opzichte van de realisatie van 2021) en zal meerjarig verder stijgen tot boven de 250%. In 2025 zal de begrote schuldquote de signaleringswaarde van 200% overschrijden. Zoals al eerder aangegeven gaat het hier om de begrote (geplande) schuldquote, de historie laat zien dat de realiseerde schuldquote substantieel lager uitvalt. Ten opzichte van de kadernota zijn de totale begrote baten gestegen. Dit heeft tot gevolg dat de schuldquote op de korte termijn is gedaald t.o.v. de kadernota maar op de lange termijn blijft het meerjarige maximum van de schuldquote constant hoger dan de signaleringswaarde.

De stijging van de schuldquote wordt veroorzaakt door inzet van reserves en investeringen. De stijging schuldquote wordt veroorzaakt door alle ambities waar bestemmingsreserves worden ingezet maar ook waar er sprake is van investeringen.

Solvabiliteit

De solvabiliteit wordt berekend conform de "Regeling vaststelling wijze waarop kengetallen worden vastgesteld en opgenomen in begroting en jaarverslag provincies en gemeenten". Dit kengetal wordt al enkele jaren in de begroting weergegeven in de paragraaf Weerstandsvermogen. Deze ratio geeft aan welk percentage van de bezittingen is gefinancierd door eigen vermogen.

Vastgestelde signaleringswaarde: 20%

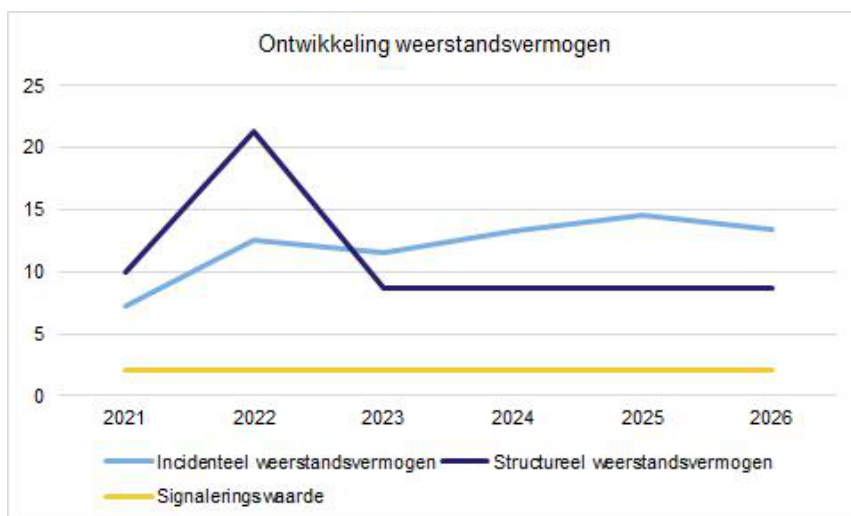
Korte analyse:

Door de beoogde onttrekkingen van de reserves in de komende jaren en de stijging van de balans wordt een steeds groter gedeelte van de balans gefinancierd door vreemd vermogen. Op dit moment is de verhouding vreemd vermogen / eigen vermogen ongeveer 57-43. In 2026 daalt de solvabiliteitsratio tot onder de vastgestelde signaleringswaarde van 20%. In tegenstelling tot de prognose bij de kadernota blijft de solvabiliteitsratio ook in de jaren daarna onder de vastgestelde signaleringswaarde.

Ook hier geldt dat de verschillen tussen de begrote waarden en de gerealiseerde waarden de afgelopen jaren substantieel waren.

Weerstandsvermogen

Bij het weerstandsvermogen wordt onderscheid gemaakt tussen het incidenteel en structureel weerstandsvermogen. Het incidenteel weerstandsvermogen geeft de verhouding weer tussen de beschikbare weerstandscapaciteit, de algemene reserve, en de incidentele risico's. Het structurele weerstandsvermogen geeft de verhouding weer tussen de onbenutte belastingcapaciteit en de risico's met een structureel karakter. In de Financiële verordening 2021 is vastgesteld dat voor beide ratio's de provincie een waarde van minimaal twee handhaaft.

Korte analyse:

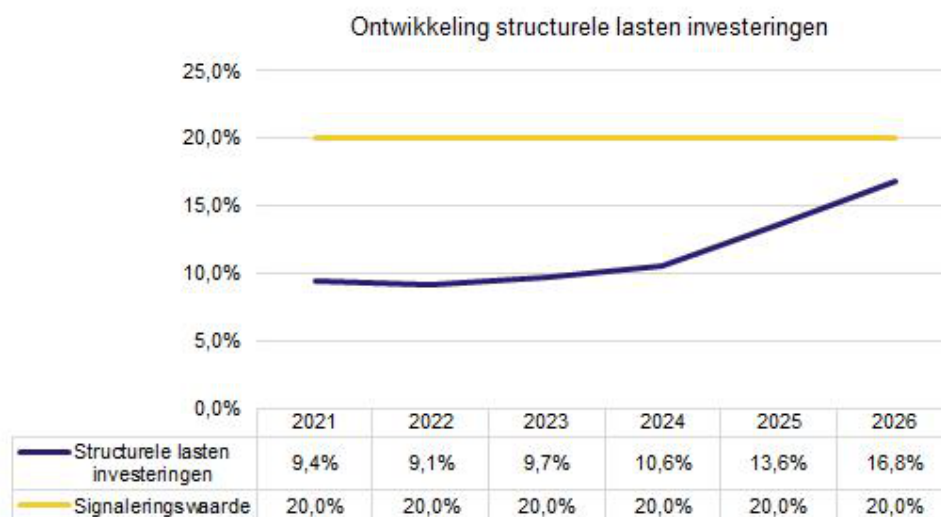
Zowel het incidenteel als het structureel weerstandsvermogen liggen in het jaar 2023 ruim boven de signaleringswaarde. Bij de meerjarige analyse is het uitgangspunt dat de omvang van de risico's onveranderd blijft. Het structureel weerstandsvermogen blijft constant, aangezien de onbenutte belastingcapaciteit, zijnde het verschil tussen de inkomsten uit de opcenten mrb tegen het voorgestelde tarief en het wettelijke maximumtarief, naar verwachting nagenoeg gelijk blijft. Het incidenteel weerstandsvermogen kent een stijgende trend; dit is te verklaren door een stijging van de algemene reserve de komende jaren.

Structurele lasten investeringen

Deze ratio geeft de verhouding tussen de structurele lasten van meerjarige investeringen en de baten in een begrotingsjaar weer. Deze lasten bestaan uit de totale som van de afschrijvingslasten en rentelasten van geactiveerde investeringen en uit de lasten van meerjarige (lease)verplichtingen.

Door naast de kapitaallasten ook rekening te houden met onder andere leaseconstructies wordt niet alleen rekening gehouden met de lasten van investeringen die geactiveerd zijn maar met de totale jaarlijkse kosten van alle meerjarige investeringen. Dit ongeacht de manier waarop deze gefinancierd zijn. Deze lasten zijn niet meer beïnvloedbaar voor PS en drukken voor langere tijd op de begroting.

Vastgestelde signaleringswaarde: 20%

Korte analyse:

Op basis van de huidige begrote kapitaallasten en de huidige beperkte omvang van de leasekosten, is het de verwachting dat de komende jaren de voorgestelde signaleringswaarde niet gehaald wordt. De stijging van de begrote kapitaallasten op de (middel)lange termijn ten opzichte van de vorige stand in verband met de stijging van de rente veroorzaakt een stijging van de deze ratio ten opzichte van de kadernota.

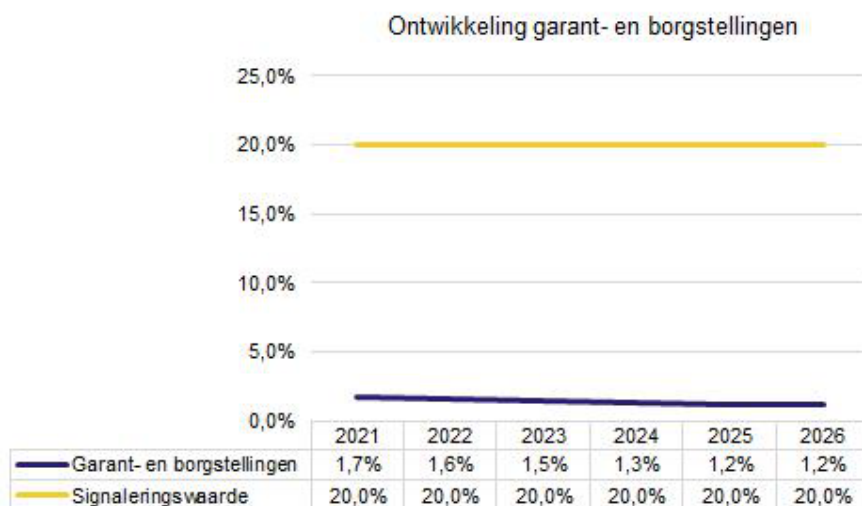
Garant- en borgstellingen

Dit kengetal geeft de verhouding weer tussen de hoogte van de garant -en borgstellingen die de provincie heeft afgegeven en de baten in een jaar.

De garant -en borgstellingen zijn verplichtingen die (behalve in de Risicoparagraaf) niet cijfermatig op de balans worden meegeteld. Het gaat hierbij om de garant -en borgstellingen. Conform artikel 50 van het BBV moet het bedrag waartoe aan natuurlijke en rechtspersonen borgstellingen of garantstellingen zijn verstrekt, worden vermeld.

Doordat de totale hoogte van deze garant -en borgstellingen potentiële toekomstige verplichtingen zijn en de (uitkomsten) van het benodigd weerstandsvermogen beïnvloeden is de verhouding tussen het totaal van deze posten en de totalen baten van belang.

Vastgestelde signaleringswaarde: 20%

Korte analyse:

Het huidige saldo garant- en borgstelling is zeer beperkt. Het betreft hier incidentele besluiten.

Monitor Leefomgeving Zuid-Holland

De [monitor leefomgeving Zuid-Holland](#) laat zien hoe het er 'buiten' voorstaat in de provincie Zuid-Holland. De monitor leefomgeving Zuid-Holland brengt (beleidsrelevante) ontwikkelingen in de leefomgeving in beeld, zonder uitspraak te doen over de relatie met provinciaal beleid of de effectiviteit, efficiëntie of legitimiteit van provinciale keuzes binnen dat beleid. De monitor beschrijft de staat van de leefomgeving aan de hand van een compacte set van indicatoren, voor het overzicht gegroepeerd in samenhangende thema's. Door de monitor jaarlijks in geactualiseerde vorm uit te brengen worden langjarige trends en ontwikkelingen zichtbaar die gebruikt kunnen worden bij besluitvorming over de Kadernota.

De [monitor leefomgeving Zuid-Holland](#) kent daarmee samenhang met de P&C producten, maar is geen onderdeel van deze producten zelf. In mei 2021 is de eerste versie van de monitor leefomgeving Zuid-Holland beschikbaar gekomen. In september 2021 is de monitor besproken in de Integrale Commissie, waarbij de Statenleden hebben verzocht om in 2022 een geactualiseerde monitor te ontvangen, gelijktijdig met het aanbieden van de Kadernota 2023. Daarnaast zijn ook enkele opmerkingen gemaakt op die versie van de monitor. Om die reden is gewerkt aan een actualisatie van de monitor leefomgeving Zuid-Holland. Daarbij is de monitor op diverse punten doorontwikkeld.

Wat valt op aan de geactualiseerde monitor?

Wat op het moment vooral opvalt aan de monitor, is dat de opzet behoorlijk is gewijzigd, waarmee er nu geen goede vergelijking kan worden gemaakt met de voorgaande versie van de monitor. De eerste versie van de monitor kende een kleurscore voor de huidige situatie, en gaf inzicht in de ontwikkelrichting van de afgelopen jaren. De geactualiseerde versie van de monitor heeft een extra ring gekregen, waarin expliciet vooruit wordt gekeken naar of beoogde doelen (naar verwachting) in de toekomst behaald kunnen worden. In de vorige versie werd bij de kleurscore voor de huidige situatie in voorkomende gevallen met een schuin oog ook al naar de toekomst gekeken. Een feitelijk formeel 'rode' situatie werd dan een kleurscore 'oranje' gegeven vanwege de verwachting dat de toekomstige doelen haalbaar zijn. Die impliciete afweging wordt in de geactualiseerde monitor voorkomen door ook in de monitor zelf expliciet vooruit te kijken. Dit brengt echter met zich mee dat een vergelijking tussen de monitor van vorig jaar en de monitor van nu daarmee niet goed te maken is.

Met de geactualiseerde versie van de monitor hebben we naar verwachting een monitor waarop langjarige monitoring mogelijk is.

Paragrafen

Paragraaf Arbeidskosten (loonkosten en inhuur)

Inleiding

In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in de inzet van personeel en de daarmee samenhangende kosten. Het totaal aan kosten wordt geduid als onze arbeidscapaciteit. De arbeidskosten bestaan uit loonkosten en kosten voor inhuur van externen. Het BBV schrijft voor dat de arbeidskosten verbonden aan de uitvoering van de beleidsprogramma's (de directe arbeidskosten) worden opgenomen bij de beleidsprogramma's. De arbeidskosten van de ondersteunende taken (overhead) worden apart verantwoord in Overzichten en Middelen. Het gevolg van deze BBV-werkwijze is dat geen inzicht bestaat in het totaal van de arbeidskosten en de richtlijnen die hierop van toepassing zijn. Deze paragraaf voorziet in de behoefte aan een totaalinzicht in onze arbeidskosten.

In deze paragraaf wordt ingegaan op de samenstelling en de omvang van de benodigde arbeidskosten, bestaande uit:

- loonkosten voor de formatie van de provincie Zuid-Holland;
- kosten voor de inhuur van externen.
- kosten en baten uit detacheringen en het UWV

Totaalbeeld arbeidskosten

In de onderstaande tabel is het begrote bedrag van de arbeidskosten opgenomen, onderverdeeld naar de loonkosten en de kosten voor inhuur van externen.

De totale arbeidskosten nemen toe met € 14,2 mln van € 181,5 mln naar € 195,7 mln voor 2023. Deze stijging wordt voornamelijk veroorzaakt door de nieuwe cao die van toepassing is op zowel 2022 als 2023. In 2023 nemen de loonkosten daarom met € 9 mln toe. In de jaren daarna nemen de loonkosten geleidelijk weer af, al is dat deels doordat de arbeidscapaciteit voor de transitie opgaven nog niet compleet is opgenomen. Dit hangt weer samen met het feit dat de rijksbijdragen voor deze opgaven ook nog niet helder zijn.

Totaalbeeld arbeidskosten

Omschrijving (bedragen x € 1 mln)	2022 na Najaarsnota	2023	2024	2025	2026
A. Loonkosten formatie	147,9	172,5	170,0	165,1	164,2
B. Loonkosten gefinancierd uit materiële middelen	11,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal Loonkosten (A + B)	159,2	172,5	170,0	165,1	164,2
C. Kosten voor inhuur van externen	22,3	23,2	21,5	20,6	20,1
D. UWV / Detacheringen	0,04	0,07	0,03	0,00	0,00
Totaal arbeidskosten	181,5	195,7	191,6	185,7	184,3
Percentage inhuur	12,3%	11,8%	11,2%	11,1%	10,9%

Toelichting A. Loonkosten voor de formatie van de provincie Zuid-Holland

Het formatiebudget bestaat uit vaste en variabele loonkosten en uit personeel gerelateerde kosten uit het frictiebudget. Vaste loonkosten zijn de reguliere beloningen volgens de salarisschaal en vaste toelagen. Variabele loonkosten hebben betrekking op betalingen met een incidenteel karakter zoals overwerkkosten, toelagen onregelmatigheid en reis- en verblijfkosten. Personeel gerelateerde kosten uit het frictiebudget zijn beschikbaar voor bijzondere omstandigheden, overgangsregelingen, specifieke afspraken en onvoorziene zaken.

Met ingang van de begroting voor 2023 maken we alleen nog onderscheid tussen loonkosten (mensen in dienst van de provincie) en externe inhuur. Voorheen werden de loonkosten nog verder gespecificeerd waarbij incidentele inzet die gedekt werd door materieel budget apart werd vernoemd (categorie B in de tabel, voor het laatst in 2022 toegepast). Omdat we als provincie steeds meer opgave gericht gaan werken, hetgeen ook in lijn is met de uitvoering van de transitie opgaven, was deze tweedeling in de praktijk steeds minder duidelijk. Daarom worden

voortaan alleen nog de loonkosten voor de formatie gerapporteerd, die dus de som zijn van de loonkosten voor bepaalde en onbepaalde dienstverbanden.

Naast de eerder genoemde cao stijging, is er ook een lichte reguliere stijging van de loonkosten van € 4,3 mln. Deze wordt veroorzaakt door de inzet op de transitie opgaven en was deels al ingepland in het afgelopen jaar.

Toelichting C. Kosten voor de inhuur van externen

De omvang van de inhuur is een managementkeuze op grond van een aantal criteria, zoals specifieke expertise en opvang van fluctuaties in de personele bezetting en vervanging bij ziekte of piekbelasting. Daarnaast is gekozen voor een flexibele schil bij de uitvoering van programma's en projecten.

De verwachte omvang van de inhuur is niet exact te voorspellen, ook al omdat deze deels wordt bepaald door niet direct te beïnvloeden factoren zoals personeelsverloop. In de begroting wordt het bedrag opgenomen voor de inzet van de flexibele schil, de benodigde specifieke expertise en extra capaciteit bij piekbelasting. Hiervoor is naar verwachting een bedrag van circa € 23,2 mln benodigd voor 2023. Dit wordt grotendeels gedekt uit materiële budgetten. Wanneer er echter extern wordt ingehuurd omdat er (tijdelijk) geen formatie kan worden aangetrokken, dan vindt de dekking plaats uit het formatie budget.

Werven voor NPLG en Ruimte

De provincie Zuid-Holland wil graag ambitie uitstralen in de aanpak van de opgaven NPLG en Ruimte. Het invullen van de vacatures op deze opgaven kent de hoogste prioriteit binnen de provincie en het wervingsproces is dan ook vol gestart. Toch nemen we nu geen extra arbeidscapaciteit budget op voor oa NPLG en Ruimte omdat er provincie breed door de schaarste op de arbeidsmarkt momenteel een relatief groot aantal vacatures open staan. Daarmee is er dus nu ruimte in het totale arbeidscapaciteit budget om al meer mensen te werven zonder dat we daarmee het totale arbeidscapaciteit budget overschrijden in afwachting van de bijdragen die het Rijk beschikbaar zal stellen voor deze opgaven. Op dat moment zal het budget arbeidscapaciteit wel heroverwogen moeten worden. Waarbij aan de ene kant rekenschap gegeven moet worden dat het rijk extra taken bij ons legt, immers daar krijgen we vergoeding voor de transities. En we dus de mensen moeten hebben om deze taken uit te kunnen voeren. Anderzijds dat we gezien de totale financiële positie mogelijk ook een heroverweging moeten gaan maken ten aanzien van onze beleidsruimte versus structureel begrotingssaldo.

Paragraaf Bedrijfsvoering

De paragraaf betreffende de bedrijfsvoering geeft tenminste inzicht in de stand van zaken en de beleidsvoornemens ten aanzien van de bedrijfsvoering. De dekking voor beleidsdoelstelling van deze paragraaf is onderdeel van de [organisatie](#).

Wat willen we bereiken?

Beleidsdoel Duurzame organisatie

We zijn een kennisintensieve organisatie, waar vakmensen hun werk doen en waarde toevoegen aan complexe maatschappelijke opgaven. Binnen onze organisatie werken daarom mensen met diverse achtergronden en expertises. Zuid-Holland is een regenboogprovincie. Wij zijn een diverse en inclusieve organisatie. Racisme, antisemitisme, discriminatie en uitsluiting worden niet getolereerd. Instroom van jonge medewerkers, doorstroom en behoud van kennis en ervaring in de organisatie vinden we belangrijk. We zetten in op talent. We lopen bij het aanbieden van participatiebanen voorop.

De Zuid-Hollandse organisatie zet samen met haar werknemers in op het vergroten van de slagkracht van de provinciale organisatie. We zetten in op een doelgerichte en kostenbewuste organisatie. Het is belangrijk dat we in onze eigen organisatie voldoende kennis en capaciteit hebben om onze taken uit te voeren. We grijpen niet te snel naar tijdelijke teams en contracten, maar erkennen dat een flexibele schil nodig is. Zeker voor bijzonder gespecialiseerde kennis blijft inhuur noodzakelijk. We werken steeds meer opgegegericht en integraal en daarmee werken we aan één uitvoeringsagenda. De Omgevingswet biedt goede mogelijkheden om dit verder te ontwikkelen.

Digitalisering verandert fundamenteel de wijze waarop onze samenleving functioneert en daarmee de wijze waarop wij onze provinciale doelen realiseren. Nieuwe processen, nieuwe mogelijkheden en nieuwe samenwerkingen ontstaan door intensief gebruik van data en snel veranderende technologische mogelijkheden. Wij zien duurzame informatievoorziening en digitalisering als middelen om onze ambities als provincie te bereiken waarbij inwoners en samenleving centraal staan. Digitalisering raakt namelijk elke taak die de provincie uitvoert en elke opgave waaraan zij werkt, zeker in de uitvoeringsfase.

Onze werkwijze kenmerkt zich door de volgende uitgangspunten:

1. 'Practice what you preach'. Wat de provincie vertelt aan anderen voert zij in haar eigen organisatie ook door;
2. Opgavegericht werken en het inzetten van strategische personeelsplanning;
3. Leren en professionaliseren. Als organisatie leren we voortdurend, maken we meer participatie mogelijk, en werken we aan inclusiviteit en digitaalvaardigheid;
4. Wij stellen ons op als proeftuin en 'launching customer'. De provincie verwerkt leerervaringen vervolgens in beleid en projecten;
5. Alle bedrijfsvoeringsdisciplines zijn betrokken bij de realisatie van de opgaven.

Wat gaan we doen om het beleidsdoel te realiseren?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we elk beleidsdoel vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsprestatie - Een duurzame informatievoorziening en digitalisering

Inmiddels wordt steeds duidelijker dat door de coronacrisis onze manier van werken blijvend is veranderd: minder tijd- en plaatsgebonden en het samenwerken vindt niet alleen fysiek, maar ook vaak digitaal of in hybride vorm plaats. Dit vraagt aanpassingen in de digitale infrastructuur, hard- en software voorzieningen, goede

ondersteuning en een gericht trainingaanbod. En een blijvende inspanning in de race om aan het vereiste veiligheidsniveau te blijven voldoen.

Sinds 2005 luiden inspectierapporten regelmatig de noodklok over het digitale archiefbeheer. Met telkens dezelfde waarschuwing: het digitale gereedschap is verouderd, goede archivering is belangrijk maar niet urgent en te veel tech-optimisme. Onze provincie is hier geen uitzondering op. Daarbij neemt de stroom aan informatie alsmaar toe en vraagt de wetgeving rond privacy, digitale toegankelijkheid en transparantie steeds meer van de organisatie. We besteden daarom onverminderd aandacht aan bewustwording, gebruikersvriendelijkheid en coaching. Maar er is meer nodig om onze informatievoorziening op niveau en daarmee toekomstbestendig te krijgen. In 2022 is de visie op het informatiebeheer gereed gekomen en vertaald in een programma. In 2023 wordt een start gemaakt met de implementatie. Hiervoor is in 2023 een budget gereserveerd van € 2 mln. De totaal verwachte (meerjarige) budgetbehoefte wordt op basis van de huidige inzichten geschat op een bedrag van € 21 mln

In de organisatie wordt data gedreven werken steeds meer onderdeel van het reguliere werk. Kwaliteit van beleid, uitvoering en efficiency nemen daardoor toe, evenals de aandacht voor de ethische aspecten. De digitale wereld verandert snel. We gaan extra aandacht besteden aan leren en ontwikkelen om zo kennis te hebben van de nieuwste technieken en hun toepasbaarheid (zoals blockchain, artificiële intelligentie en virtual reality) om onze beleidsdoelen efficiënter en effectiever te blijven realiseren. Belangrijk daarbij is dat we, naast aandacht voor vernieuwing, ook blijven investeren in het beheer van alle data om te voorkomen dat we verdrinken in het 'datalake'.

Bovenstaande ontwikkelingen zijn onderdeel van een grotere beweging. Onze systemen zijn gebouwd en ingericht op basis van uitgangspunten uit het begin van deze eeuw en passen steeds minder bij een moderne organisatie die denkt in opgaven in plaats van in taken, wendbaar en flexibel dient te zijn en in nauwe interactie met haar omgeving opereert. Begin deze eeuw is circa € 25 mln geïnvesteerd om de ICT voorziening aan te passen aan de eisen van die tijd. Nu, bijna een kwart eeuw later, staan we opnieuw voor de opgave om onze ICT systemen, ons informatiebeheer en onze manier van werken aan te passen aan het huidige digitale tijdperk. Dit zal de komende jaren steeds meer zichtbaar worden in onze begroting. We moeten ons realiseren dat het hier niet alleen gaat om kosten, maar dat het ook iets oplevert zoals een informatiepositie in het maatschappelijk veld, beter onderbouwd en effectiever beleid en efficiency.

Beleidsprestatie - Maatschappelijk betrokken werkgeverschap: divers, inclusief en vitaal

We willen een duurzame organisatie zijn die aantrekkelijk is om voor te werken en wendbaar en slagvaardig op nieuwe ontwikkelingen weet in te spelen. Dat vraagt om modern werkgeverschap en goed personeelsbeleid. Nu hybride werken het nieuwe normaal is geworden, is ook de zakelijke mobiliteit aan het veranderen, waarbij volop ingezet wordt op duurzaamheid. Door de toepassing van Strategische Personeelsplanning (SPP) krijgen en houden wij zicht op de personele bezetting die wij in de toekomst nodig hebben om onze ambities te kunnen verwezenlijken. In het SPP-proces worden toekomstscenario's gedefinieerd op basis waarvan wordt beschreven hoe ons toekomstige werknemersbestand in kwalitatieve en kwantitatieve zin er uit zou moeten zien. Na het vergelijken van de huidige bezetting met de toekomstig gewenste bezetting wordt duidelijk welke interventies nodig zijn. Denk daarbij aan in-, door- en uitstroom, leren en ontwikkelen, recruitment en (gerichte) arbeidsmarktcommunicatie.

De laatste twee onderwerpen vragen, gelet op de maatschappelijke ontwikkelingen en de krapte op de arbeidsmarkt, steeds meer innovatieve inzet en aandacht. Daarnaast is het noodzakelijk dat we blijven investeren in een traineeprogramma waarbij jonge getalenteerde mensen een tweearig leer-werkprogramma doorlopen. We voeren de Participatiewet uit en dragen zorg dat meer mensen met een arbeidsbeperking een baan binnen onze organisatie krijgen. We inspireren, stimuleren en faciliteren alle medewerkers proactief met zowel een generiek aanbod als maatwerk op individueel- of teamniveau, om gezond en vitaal te leven en in het bijzonder te werken.

In het kader van de pilot levensfasebewust personeelsbeleid volgen wij een werkwijze die maximaal recht doet aan de casuïstiek die in de praktijk voorkomt, rekening houdend met de geldende wet- en regelgeving. Het hiervoor gereserveerde budget wordt ingezet voor individueel maatwerk bij de ondersteuning van medewerkers die fysiek en/of mentaal niet meer in staat zijn om gezond en vitaal te werken tot aan de pensioengerechtigde leeftijd.

Beleidsprestatie - Een duurzame huishouding van de provincie Zuid-Holland

Een duurzame organisatie vraagt om een duurzame huishouding. Wij streven hierbij naar tevreden medewerkers en klanten. Facilitaire activiteiten dragen integraal bij aan de doelen van de provinciale organisatie, of het nu gaat om duurzame inkoop, een energie neutrale verbouwing van ons kantoor of het elektrificeren van ons wagenpark. We ondersteunen daarom de beleidsmatige doelstellingen, zoals energietransitie, innovatie en slim datagebruik.

We zetten in op verduurzaming van ons vastgoed in lijn met de wettelijke bepalingen, bestuurlijke afspraken binnen het Interprovinciaal Overleg en van Energierijk Den Haag (ERDH). De renovatie van gebouw C is in augustus 2022 opgeleverd. Daarin is meegenomen de ontwikkeling van een integrale oplossing voor de warmte-koude-opslag van zowel gebouwdeel C als de andere bouwdelen. Ook liggen er zonnepanelen op het dak voor opwekking van duurzame energie. Gebouw C is duurzaam gerenoveerd en circulair ontworpen.

In 2020 is gestart met de verkenningsfase voor het renoveren van de overige bouwdelen ABDE van het provinciehuis en de buitenlocaties. Een masterplan verduurzaming ABDE is 2022 gereed en begin 2023 verwachten we duurzame meerjarig onderhoudsplanningen te hebben opgesteld. Hiermee wordt inzichtelijk gemaakt welke duurzame vervangingen benodigd zijn in de komende jaren om te gaan voldoen aan de bestuurlijke afspraken en wettelijke bepalingen. De aanpassingen aan de gebouwen ABDE vanwege brandveiligheid zullen medio 2023 zijn uitgevoerd.

Extra huurinkomsten vanaf 2023

Bij de besluitvorming van de renovatie van Gebouw C heeft PS besloten om jaarlijks € 0,6 mln. taakstellende extra huuropbrengsten te genereren met ingang van 2023 en voor een periode van 20 jaar. De vastgoedmarkt was ten tijde van het besluit goed, corona bestond nog niet en de verwachting was dat in Gebouw C meer meters en werkplekken zouden komen zodat er in een ander bouwdeel meer meters verhuurd konden worden. De huidige situatie is aanzienlijk veranderd. Voor het einde van 2022 wordt een nieuwe huisvestingsvisie opgesteld die aansluit op de nieuwe manier van werken bij de provincie na corona. De impact van 'terug naar kantoor' moet eerst inzichtelijk worden gemaakt, zodat een duidelijk beeld ontstaat over de behoefte in de benodigde m2 voor de provincie en de eventuele mogelijkheden om m2 extra te verhuren. Ook speelt hierbij de bezetting en het gebruik van gebouw C een grote rol na de ingebruikname per september 2022. De verwachting is daarom niet reëel om in 2023 uit te gaan van extra huurinkomsten. Dit zal pas medio 2023 duidelijk worden, wanneer meer data beschikbaar is vanuit Meten en Monitoren en Smart Buildings.

Beleidsprestatie - Een solide financieel en juridisch beleid

De begroting biedt ruimte om veel van onze ambities waar te maken, maar dwingt ook tot scherpe keuzes. Uitgangspunt is een solide financieel en juridisch beleid voor de lange termijn. Hierbij zijn de lasten voor onze inwoners niet hoger dan strikt noodzakelijk en de inkomsten en uitgaven zijn meerjarig structureel in evenwicht. We verbeteren het inzicht in het financieel evenwicht, we helpen de organisatie hun inkomsten en uitgaven realistisch te begroten informatie en advies over de financiële planning en realisatie te geven en de ruimte om keuzes te maken in beeld te brengen. We houden financiële ruimte om in te spelen op actuele ontwikkelingen en nieuwe ambities, waarbij we rekening houden met tegenvallers. Daarnaast leveren we jaarlijks verschillende Planning & Control-producten op en adviseren we op juridisch en financieel gebied over onder andere (complexe) financieringsvormen, mede in relatie tot staatssteun, Europese aanbestedingen en bezwaar- en beroepschriften. Met ingang van het verslagjaar 2023 moeten Gedeputeerde Staten als gevolg van een wetswijziging een Rechtmatigheidsverantwoording opstellen. Voor de controle van de provinciale jaarrekening 2021 is voor 5

specifiek benoemde onderwerpen beoordeeld in hoeverre de organisatie gereed is voor de invoering van deze Rechtmatigheidsverantwoording. De uitkomsten van deze beoordeling waren positief en worden gebruikt om te zorgen voor een juiste, volledige en tijdige invoering van genoemde wetswijziging. We herijken met PS de financiële spelregels. Verder zal er uitvoering worden gegeven aan [de brief Onderwerpen Financiële Verordening van 6 augustus 2021](#).

Paragraaf EU-subsidies

Inleiding

Waar provinciale beleidsambities overlappen met EU-beleid, vormen EU-subsidies een belangrijke financieringsbron voor de realisatie. Deze paragraaf biedt een financieel overzicht van alle EU-subsidieprogramma's waarbij de provincie een formele rol vervult. De verantwoording van de inhoudelijke resultaten van de besteding van EU-middelen en deelname aan EU-projecten verloopt via de corresponderende beleidsambities, zoals opgenomen in deze begroting.

De impact van EU-subsidies op onze regio is niet te onderschatten. Via de EU-subsidiemonitor maakt de provincie jaarlijks inzichtelijk hoeveel EU-middelen er bij Zuid-Hollandse partners landen én aan welke maatschappelijk thema's deze middelen worden besteed. Zo hebben in de afgelopen EU-programmaperiode (2014-2020) 2497 unieke Zuid-Hollandse partners deelgenomen aan in totaal 5470 EU-projecten. Gezamenlijk hebben deze partners in totaal ruim € 2,5 mld¹ aan EU-middelen ontvangen.

De huidige EU-programmaperiode (2021-2027) is inmiddels in volle gang. In 2023 worden voor alle EU-subsidieprogramma's openstellingen verwacht. In 2023 zal de provincie ook een eerste EU-subsidiemonitor beschikbaar stellen om te peilen hoe Zuid-Hollandse partners het deze periode doen. In de provinciale begroting worden de totale baten van EU-subsidies maar in beperkte mate zichtbaar. Dit komt omdat de provincie bij de meerderheid van EU-subsidieaanvragen door Zuid-Hollandse partners niet bij de aanvraag of het programma is betrokken. Hierdoor raken deze middelen de provinciale begroting niet.

De mate waarin de provincie bij verwerving van EU-subsidies is betrokken, verschilt per programma. Bij de meeste programma's heeft de provincie weinig tot geen invloed op hoe de middelen worden besteed, maar er bestaan ook EU-subsidieprogramma's waar de provincie zelf op de middelen stuurt. Er zijn vier rollen voor de provinciale betrokkenheid te definiëren, die hieronder beknopt staan omschreven. De provinciale invulling van deze rollen wordt in het vervolg van de paragraaf nader toegelicht.

1. Beslissers

Bij een aantal EU-subsidieprogramma's voert de provincie regie op het programma en beslist zij zelf over de besteding van de beschikbare middelen. Binnen de kaders van het betreffende EU-programma kan de provincie zelf de subsidieopenstellingen vormgeven. De EU-middelen binnen deze programma's vormen daarmee een aanvulling of multiplier op de beschikbare provinciale middelen om beleid uit te voeren.

2. Adviseur

De provincie bekleedt bij verschillende Interregprogramma's een adviesfunctie. De provincie stuurt niet direct op de middelen binnen deze programma's, maar treedt op als liaison tussen het programma en de partners in het veld. Hierdoor is de provincie ook betrokken bij de werving en selectie van projecten binnen deze programma's.

3. Aanjager in de regio

Om als regio optimaal gebruik te maken van de financieringsmogelijkheden die de EU biedt, stimuleert en ondersteunt de provincie externe partners bij verwerving van EU-middelen. Dit doet zij door een EU-subsidieklasje aan te bieden, een cofinancieringsregeling, een *call kalender* en een Regionaal Afstemmingsoverleg Europese Fondsen (RAEF) te organiseren.

4. Deelnemer aan EU-projecten

De provincie kan als organisatie ook zelf subsidie aanvragen voor de uitvoer van activiteiten bij een EU-programma door als partner deel te nemen aan een project.

¹ Indien wordt gecorrigeerd voor de TNO-vestigingen buiten Zuid-Holland en de Rijksoverheid valt dit bedrag ca. 20% lager uit.

Beslisser

Kansen voor West 3 (EFRO)

Kansen voor West is het samenwerkingsverband tussen de vier Randstadprovincies (Noord- en Zuid-Holland, Utrecht en Flevoland) en de vier grote steden (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht) dat uitvoering geeft aan het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) voor landsdeel West. Het programma focust op de prioriteiten innovatie en klimaat. In totaal komt er voor de provincie Zuid-Holland € 41,2 mln aan EFRO-middelen beschikbaar voor de periode 2021-2027. Dit bedrag wordt door het Ministerie van EZK aangevuld met € 9 mln aan rijkscofinanciering.

De provincie beschouwt de beschikbare EFRO-middelen als aanvulling op haar reguliere begrotingsmiddelen en probeert deze budgetlijnen op integrale wijze te programmeren. In de Zuid-Hollandse openstellingsstrategie hebben GS vastgesteld op welke thema's de provincie de beschikbare EFRO- en rijksmiddelen deze programmaperiode (2022-2027) wil inzetten en hoe deze in de tijd worden opengesteld. De provincie zet met Kansen voor West 3 in op drie inhoudelijke thema's die corresponderen met verschillende beleidsambities:

Innovatie

- Ambitie 4; Een concurrerend Zuid-Holland

Verduurzaming van het Haven Industrieel Complex (industrie)

- Ambitie 3; Schone energie voor iedereen
- Ambitie 4; Een concurrerend Zuid-Holland

Verduurzaming van de gebouwde omgeving (energie)

- Ambitie 3; Schone energie voor iedereen

Conform de vastgestelde openstellingsstrategie zijn in 2022 op elk van deze drie thema's middelen opengesteld. In 2023 worden alleen op het thema *Innovatie* nieuwe subsidieopenstellingen voorzien. Vanaf 2024 worden op alle drie de thema's weer nieuwe openstellingen voorzien, waarvan de precieze invulling nog nader zal worden bepaald. Door de integrale wijze van programmeren acht de provincie het opportuun om bij bepaalde openstellingen de EFRO-middelen aan te vullen met provinciale middelen. De verantwoording van zowel de inzet van de EFRO-, Rijks- als provinciale middelen verloopt via de corresponderende beleidsambities.

Openstellingsbudget Kansen voor West 3 voor 2023 uitgesplitst per thema (bedragen x € 1 mln)	
EFRO-middelen + rijkscofinanciering	
• Innovatie	7,6
• Industrie	0,0
• Energie	0,0
Provinciale cofinanciering EFRO	
• Innovatie	2,0
• Industrie	0,0
• Energie	0,0
Totaal openstellingsbudget 2023	9,6

Just Transition Fund (JTF)

Het Just Transition Fund (JTF) is een nieuw EU-fonds dat bijdraagt aan de overgang naar een klimaatneutraal Europa. Hoofddoel van het JTF is om regio's die sterk afhankelijk zijn van inkomsten en werkgelegenheid uit fossiele brandstoffen op een rechtvaardige gelijkwaardige manier in staat te stellen de energietransitie in te gaan. Een transitie die rekening houdt met zowel de sociale en economische aspecten als de milieueffecten.

In totaal komt er voor de regio Groot-Rijnmond € 58,5 mln aan JTF-middelen beschikbaar voor de periode 2021-2027. Dit bedrag wordt door het Ministerie van EZK aangevuld met € 5 mln aan rijkscofinanciering. De provincie Zuid-Holland gaat samen met de gemeente Rotterdam over de inzet van deze middelen. Hiertoe hebben provincie en gemeente samen met de relevante stakeholders een regionaal Transitieplan (TJTP) opgesteld dat door beide colleges is vastgesteld en ter goedkeuring aan de Europese Commissie is aangeboden. Het Transitieplan focust op drie sporen, die corresponderen met verschillende beleidsambities:

Spoor 1: Vernieuwen en versterken van de regionale economie met nieuwe, duurzame en/of circulaire industriële ketens

- *Ambitie 3; Schone energie voor iedereen*

Spoor 2: Versnellen van de transitie met investeringen in technologie, systemen en infrastructuur tot decarbonisatie van bestaande industriële ketens

- *Ambitie 3; Schone energie voor iedereen*
- *Ambitie 4; Een concurrerend Zuid-Holland*

Spoor 3: Een wendbare, weerbare beroepsbevolking

- *Ambitie 4; Een concurrerend Zuid-Holland*

In de openstellingsstrategie voor het JTF hebben GS en het College van B en W vastgesteld hoe de middelen in de tijd worden opengesteld. Het gros van de middelen wordt al in 2022 opengesteld. Voor 2023 wordt een gezamenlijke openstelling voorzien voor Spoor 1 / 2 en een aparte openstelling voor Spoor 3. De rijkscofinanciering zal op basis van de resultaten van de openstellingen voor 2022 worden gealloceerd. Er wordt geen provinciale cofinanciering voorzien voor het JTF. De verantwoording van de inzet van de EFRO- en Rijksmiddelen verloopt via de corresponderende beleidsambities.

Openstellingsbudget Just Transition Fund Rijnmond voor 2023 uitgesplitst per spoor (bedragen x € 1 mln)	
JTF-middelen	
• Spoor 1 / 2	6,4
• Spoor 3	9,4
Rijkscofinanciering	
• Nog te alloceren	5,0
Totaal openstellingsbudget 2023	20,8

Nationaal Strategisch Plan GLB

In 2023 verandert het Europees Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB). Doel van het nieuwe GLB is om samen de landbouw te verduurzamen door toekomstbestendig boeren sterker te belonen.

De Nederlandse uitwerking van het nieuwe GLB is vormgegeven in het Nationaal Strategisch Plan (NSP). Dit gaat tevens in 2023 van start. Het NSP is een landelijk plan waarbinnen de provincie voor enkele onderdelen bevoegdheden heeft. De doelen van het NSP liggen voornamelijk op het gebied van klimaat, biodiversiteit, bodem, water, lucht en plattelandontwikkeling.

Het totaal budget dat voor de provincie Zuid-Holland uit het NSP beschikbaar komt is op dit moment nog niet bekend. Vanaf de tweede helft van 2023 worden de eerste openstellingen verwacht. De hoogte en invulling hiervan moeten nog nader worden bepaald. Wel is bekend dat de cofinanciering van de EU 43% zal zijn en dat

de provincie de resterende 57% zal moeten financieren. De verantwoording van de inzet van de NSP-middelen en de bijbehorende provinciale cofinanciering verloopt via de corresponderende Ambitie 5; *Versterken natuur in Zuid-Holland*.

Het NSP loopt door tot en met eind 2027.

Adviseur & Aanjager

Interreg 2021 - 2027

Interreg is een verzameling van tientallen subsidieprogramma's verspreid over Europa met als doel de Europese economie te versterken door internationale samenwerking tussen regio's te stimuleren. De verschillende programma's richten zich in de *EU-programmaperiode 2021-2027* hoofdzakelijk op de thema's innovatie en klimaat, maar afhankelijk van het programma wordt er ook ruimte geboden voor thema's als transport, arbeidsmobiliteit en samenwerking tussen overheden om grensobstakels te overwinnen. De programma's bieden ondernemers, onderzoekers en overheden de mogelijkheid om subsidie aan te vragen, mits zij internationaal samenwerken binnen een afgebakend programmagebied. In 2023 worden voor elk programma één of meerdere openstellingen verwacht.

Voor Zuid-Hollandse partners zijn de volgende vier Interregprogramma's het meest interessant:

- Interreg A Vlaanderen – Nederland
- Interreg B Noordzeeregio
- Interreg B Noordwest Europa
- Interreg C Europa

Interreg A

A-programma's richten zich op grensoverschrijdende samenwerking en stimuleren samenwerking tussen direct aangrenzende gebieden. Hoewel de provincie formeel geen programmapartner is bij Interreg Vlaanderen-Nederland en dus geen rol heeft in de besluitvorming, kunnen Zuid-Hollandse partners wel deelnemen aan projecten. De provincie levert namens het Ministerie van EZK een projectadviseur die fungeert als aanjager en regionaal contactpunt is voor partners gevestigd in de provincie Zuid-Holland.

Interreg B & Interreg C

B-programma's richten zich op transnationale samenwerking tussen een bredere groep landen die samen één Europese regio vormen. C-programma's zijn pan-Europees en richten zich voornamelijk op kennisuitwisseling tussen regionale en lokale overheden. Voor de Interreg B- en C-programma's bestaat geen regionaal contactpunt, maar wel een nationaal contactpunt bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). De provincie levert input aan de RVO via de Nationale Adviescommissie (NAC) ter voorbereiding van de monitoringcomité 's, waarin over de toewijzing van subsidie aan projecten wordt besloten.

Cofinanciering

Ook stelt de provincie voor de EU-programmaperiode 2021-2027 vanuit Ambitie 4; Een concurrerend Zuid-Holland cofinanciering ter beschikking om deelname van Zuid-Hollandse partijen aan Interregprojecten in de A- en B-programma's te stimuleren. Voor de jaren 2022 en 2023 wordt een cofinancieringsregeling van € 0,8 mln opengesteld.

Cofinancieringsbudget Interreg A / B voor 2022-2023 (bedragen x € 1 mln)	
Provinciale cofinanciering INTERREG	€ 0,8

Deelnemer

Bij het gros van de EU-programma's kan de provincie zelf subsidie aanvragen. Dit is mogelijk door als partner (vaak als onderdeel van een internationaal consortium) deel te nemen aan een project, waarbij de provincie verantwoordelijk is voor de uitvoering van bepaalde activiteiten. Hierbij zijn drie rollen mogelijk die verschillen in intensiteit en verantwoordelijkheid, namelijk: leadpartner, projectpartner of observerende partner.

In de huidige EU-programmaperiode 2021-2027 heeft de provincie nog niet aan projecten deelgenomen. De verwachting is dat dit in 2023 wel het geval zal zijn. Deelname aan EU-projecten door de provincie wordt via de inhoudelijke beleidsambities verantwoord. Hiermee borgen we dat internationale samenwerkingsprojecten altijd bijdragen aan de realisatie van provinciale ambities.

In de afgelopen EU-programmaperiode 2014-2020 heeft de provincie Zuid-Holland in totaal aan 16 projecten deelgenomen en ruim € 11 mln aan subsidie toegekend gekregen. Bij een aantal van deze projecten loopt de uitvoering nog door tot uiterlijk eind 2023. Hierover wordt enkel nog in de jaarstukken gerapporteerd.

Paragraaf Financiering

Beleid

De provincie moet altijd over voldoende geld beschikken om aan haar verplichtingen te voldoen zoals het betalen van facturen en subsidies. Omdat het tijdstip van uitgaven en inkomsten, op de korte en lange termijn, niet synchroon lopen is financiering als werkveld binnen de treasuryfunctie van groot belang.

De wettelijke kaders van de treasuryfunctie worden bepaald door de Wet Financiering decentrale overheden (Wet Fido). Belangrijk uitgangspunt van deze wet is dat voorzichtig omgegaan moet worden met publieke middelen. Om dit te bereiken moet de provincie voldoen aan een aantal normen zoals de kasgeldlimiet en de renterisiconorm.

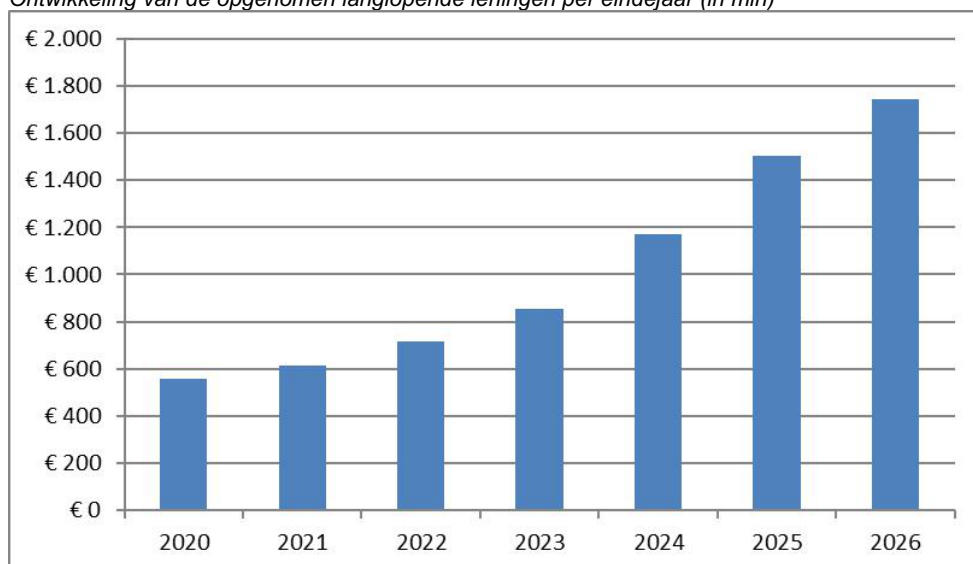
Bij de inrichting van de financieringsfunctie staan beheersing van het rente-, debiteuren- en liquiditeitsrisico centraal. Provinciale Staten heeft bij de laatste actualisatie van de financiële verordening specifiek het onderwerp schuldbeheersing opgenomen in de verordening.

De paragraaf geeft aan hoe de provincie Zuid-Holland haar activiteiten financiert, wat de gevolgen hiervan zijn voor de begroting (onder andere rentelasten) en welke risico's worden gelopen.

Financiering

De activiteiten van de provincie Zuid-Holland worden gefinancierd uit drie bronnen, allereerst uit het eigen vermogen, uit het werkkapitaal en als laatste uit het (aantrekken) van vreemd vermogen. De verhouding tussen het eigen vermogen en het vreemd vermogen is aan het verschuiven. Dit komt doordat reserves in de komende jaren steeds meer zullen worden ingezet voor de beleidsdoelen waardoor het eigen vermogen zal gaan dalen. Daarnaast zal de provincie in de komende jaren extra financiering nodig hebben voor de geplande investeringen. Het zwaartepunt van deze investeringen ligt in de komende vier jaar. De consequentie hiervan is dat op de lange termijn de rentekosten een groter deel van de totale kosten zullen uitmaken. Een overzicht van de bestaande en de te verwachten toekomstig aan te trekken leningen ziet er als volgt uit:

Ontwikkeling van de opgenomen langlopende leningen per eindejaar (in mln)

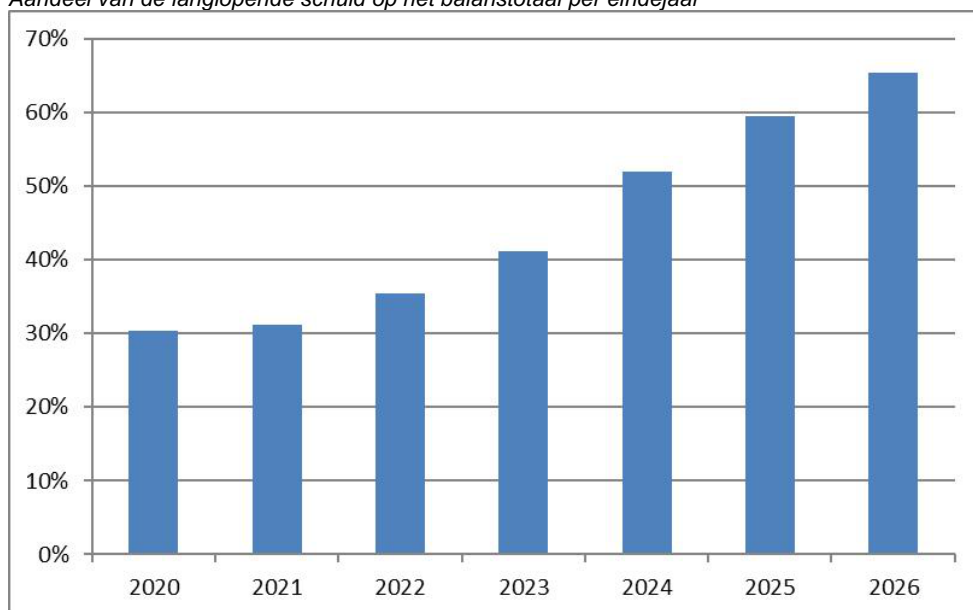

De Provincie Zuid-Holland heeft sinds 2019 een financieringsbehoefte na jaren van een liquiditeitsoverschot. De behoefte aan externe financiering is volgens deze begroting vooral extra groot in de jaren 2024 tot en met 2026. De extra grote financieringsbehoefte in deze jaren wordt veroorzaakt door de boeg golf aan begrote investeringen

die gepland of doorgeschoven zijn naar deze periode. In de jaren hierna ontstaat er een situatie waarbij het grootste gedeelte van de nieuwe financiering bedoeld is voor herfinanciering (lenen om de aflossing van eerdere leningen te financieren). Ten opzichte van de begroting van vorig jaar is de begrote stand van de langlopende geldleningen eind jaar 2022 met ongeveer € 250 mln gedaald door voornamelijk door de (verwachte) onderuitputting op (investerings)budgetten.

De behoefte aan externe financiering ontwikkeling in de jaren 2023 tot en met 2026 is ook zichtbaar in de onderstaande grafiek waarbij het aandeel van de langlopende schuld is weergegeven als een percentage van het balanstotaal. Door de geplande investeringen in deze jaren en de inzet van de reserves stijgt dit percentage tot 65%.

Aandeel van de langlopende schuld op het balanstotaal per eindejaar

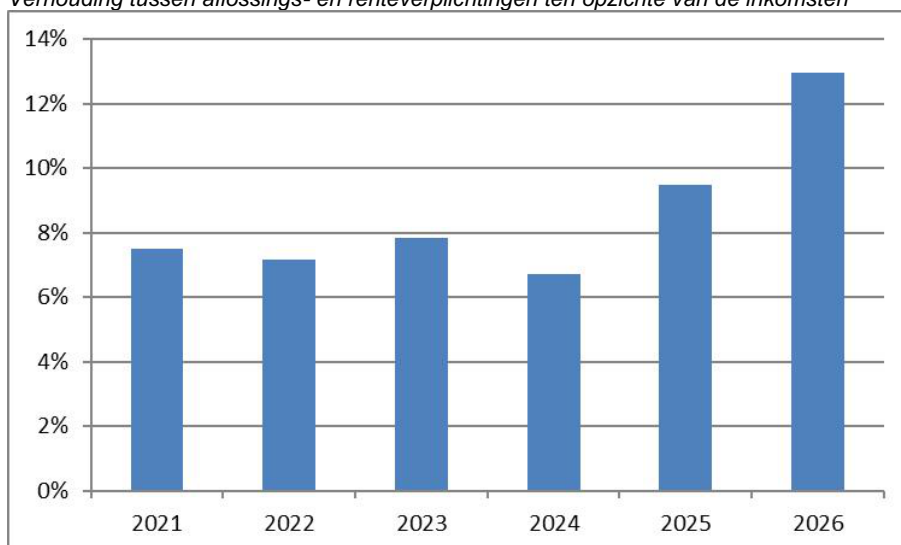
Rente

Het aandeel van de schuld op de balans neemt toe, hierdoor ontstaat ook een toename van de rentelasten. De omvang van de totale rentelasten en aflossing samen kan worden afgezet tegen alle inkomsten. De rente en aflossingsverplichtingen zijn gebaseerd op bestaande en in de toekomst te verwachten leningen. De verhouding tussen deze verplichtingen en inkomsten geeft inzicht in het gedeelte waarvoor de inkomsten worden gebruikt. De verwachting is dat in 2023 meer dan 7,8% van de inkomsten worden gebruikt voor aflossings- en renteverplichtingen van leningen. De percentage loopt in 2026 op tot meer dan 12%. In 2024 is er een tijdelijke daling in de hoogte van de aflossings- en renteverplichtingen vanwege de afloop van 9 leningen die in 2007 en 2008 zijn aangetrokken en de aanname dat de herfinanciering van deze leningen tegen een lager rentepercentage kan worden gerealiseerd.

Voor de berekening van de gemiddelde rente voor nieuwe leningen in 2023 is uitgegaan van een percentage van 2,5% (op basis van swaptarief per september 2022). Voor de jaren daarna is gerekend met een lichte stijging van het rentepercentage.

In december 2020 heeft de provincie voor een totaalbedrag van € 300 mln aan leningen aangetrokken met een uitgestelde storting (forwards). In 2023 worden de laatste tranches voor een bedrag van € 100 mln van deze lening gestort. De rentepercentages van deze langlopende leningen variëren van 0,24% tot 0,28%.

Verhouding tussen aflossings- en renteverplichtingen ten opzichte van de inkomsten

In 2023 bedragen de rentelasten voor lopende en nieuwe leningen in totaal € 13,3 mln. Dit is een lager bedrag dan in 2022. Dit wordt veroorzaakt door het feit dat de herfinanciering van de aflossing van oude leningen plaatsvindt tegen een lagere rente dan de oorspronkelijke rente.

Over het eigen vermogen wordt geen rente berekend. De werkelijke rentekosten worden op basis van de van de boekwaarde op 1 januari van alle vaste activa (inclusief het onderhanden werk) toegerekend aan de programmadoelen.

Schema rentetoerekening Begroting 2023 (bedragen x € 1.000)			
a.	De externe rentelasten over de korte en lage financiering		13.275
b.	De externe rentebaten	-/-	26
	Saldo rentelasten en rentebaten		13.249
c.	De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/-	-
	De rente van projectfinanciering toegerekend aan taakvelden	-/-	-
	Aan taakvelden toe te rekenen externe rente		13.249
d1.	Rente over het eigen vermogen		-
d2.	Rente over voorzieningen		-
	Totaal geraamde aan taakvelden toe te rekenen rente		13.249
e.	De aan taakvelden toe te rekenen rente (renteomslag)	-/-	13.249
f.	Verwacht renteresultaat op het taakveld treasury/financiering		-

Wettelijke normen

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is door de Wet Fido voorgeschreven ter beperking van het renterisico op de korte schuld met een rentetypische looptijd van korter dan een jaar. Deze limiet geeft aan wat de maximale kortlopende schuld mag zijn van de provincie.

Als grondslag van de wettelijk toegestane omvang van de kasgeldlimiet wordt de omvang van de begroting van het lopende jaar per 1 januari voor het gehele begrotingsjaar aangehouden. Voorts wordt de omvang van het kasgeldlimiet, zijnde 7%, vastgesteld bij ministeriële regeling. Tenslotte wordt het aldus berekende bedrag getoetst aan de werkelijke omvang van de kasgeldlimiet. Indien de werkelijke omvang lager is dan de wettelijk toegestane omvang, is er sprake van ruimte; indien de werkelijke omvang hoger is, dan is er sprake van overschrijding. Op basis van de gegevens in deze begroting voldoet de provincie aan de kasgeldlimietnorm voor 2023.

Toets kasgeldlimiet

Kasgeldlimiet (bedragen x € 1.000)	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal
Gemiddelde netto-vlottende schuld	-10.000	-10.000	0	-10.000
Gemiddeld overschot vlottende middelen*	1.000	1.000	40.000	1.000
Toegestane kasgeldlimiet	60.505	60.505	60.505	60.505
Ruimte (+)/Overschrijding (-)	+51.505	+51.505	+100.505	+51.505

*Het gemiddeld overschot vlottende middelen in het 3^e kwartaal wordt veroorzaakt door de teruggave BCF eind juni.

Renterisico

Het renterisico op de vaste schuld wordt berekend door te bepalen welk deel van de langlopende leningen in enig jaar moet worden geherfinancierd. De wet stelt criteria voor de berekening van het risico op de vaste schulden, zoals deze zijn vastgelegd in de definitie van de renterisiconorm. Door middel van deze norm wordt een kader gesteld waarmee een zodanige opbouw van de langlopende leningen wordt bereikt, dat het renterisico uit hoofde van renteaanpassing en herfinanciering van leningen in voldoende mate wordt beperkt.

Concreet betekent dit dat in enig jaar maximaal 20% van het begrotingstotaal opnieuw mag worden geherfinancierd. Voor de Provincie Zuid-Holland heeft dit consequenties voor de looptijd en soort leningen die de komende jaren aangetrokken moeten worden. De nieuw aan te trekken leningen moeten een jaarlijkse aflossingsverplichting hebben (dus lineair of annuïtair) en een minimale looptijd van 20 jaar om te voorkomen dat op de (middel)lange termijn de renterisiconorm wordt overschreden.

Renterisiconorm 2023

Renterisico op de vaste schuld (bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
1a Renteherziening op vaste schuld o/g	0	0	0	0
1b Renteherziening op vaste schuld u/g	0	0	0	0
2 Renteherziening op vaste schuld (1a-1b)	0	0	0	0
3a Nieuw aangetrokken schuld	184.573	360.648	385.041	304.773
3b Nieuw uitgezette lange leningen	3.175	0	0	0
4 Netto nieuw aangetrokken vaste schuld (3a-3b)	181.398	360.648	385.041	304.773
5 Betaalde aflossingen	48.807	39.959	53.647	66.482
6 Herfinanciering (laagste van 4 en 5)	48.807	39.959	53.647	66.482
7 Renterisico op de vaste schuld (2+6)	48.807	39.959	53.647	66.482

Renterisico op de vaste schuld (bedragen x € 1.000)		2023	2024	2025	2026
Renterisiconorm					
8	Stand van de vaste schuld per 1 januari	716.240	852.006	1.172.696	1.504.090
9	Het bij ministeriële regeling vastgesteld %	20%	20%	20%	20%
Toets renterisiconorm					
10	Renterisiconorm (op basis van begrotingstotaal)	172.872	185.336	171.630	176.100
7	Renterisico op de vaste schuld	48.807	39.959	53.647	66.482
11	Ruimte (+)/Overschrijding (-) (10-7)	124.065	145.377	117.982	109.618

Schatkistbankieren

Door de Wet Financiering Decentrale Overheden (Fido) zijn decentrale overheden verplicht om overtollige liquide middelen tegen marktconforme rente (zijnde de rente waartegen de Nederlandse staat zichzelf financiert op de geld -en kapitaalmarkten), met een wettelijk minimumpercentage van 0%, in de schatkist aan te houden . Deze regeling trad per 31 december 2013 in werking. De provincie Zuid-Holland heeft sinds de introductie aanzienlijke bedragen in de schatkist aangehouden. Sinds begin 2019 heeft Zuid-Holland geen structureel overtollig saldo meer bij de schatkist.

Uitgegeven leningen en garanties

Voor de uitoefening van de publieke taak heeft de provincie Zuid-Holland middels revolverende fondsen de Energietransitie en de mobiliteit via veren gestimuleerd.

Door de transitie van DLG zijn twee uitstaande leningen overgegaan naar de provincie. De overeenkomsten stammen uit 2012 en lopen door tot het jaar 2024. Van de nog lopende lening met een oorspronkelijke hoofdsom van € 2,8 mln is de uitstaande som per 1 januari 2023 in € 0,6 mln.

De afgelopen jaren zijn leningen verstrekt aan verschillende veerexploitanten vanuit het revolverend verenfonds. Van de beschikbaar gestelde € 12 miljoen is de afgelopen jaren slechts een beperkt gedeelte uitgeleend. De stand van uitstaande leningen uit het verenfonds is € 0,7 mln.

Paragraaf Grondbeleid

Belang grondbeleid (functies voor de provincie)

Op 19-04-2022 is de 'Uitvoeringsnota Grondbeleid – een proactief en opgavegericht grondbeleid' vastgesteld. Deze uitvoeringsnota bouwt voort op de vorige beleidsnota grondbeleid (2018 – 2021) waarin de stap is gezet van een kaderstellend naar een opgavegericht grondbeleid. De huidige uitvoeringsnota biedt de mogelijkheid om een volgende stap te zetten: van opgavegericht naar een meer proactief grondbeleid. Immers voor een aantal grote opgaven is grond of veranderend (grond)gebruik nodig, waardoor grondbeleid een wezenlijk onderdeel uit dient te maken van de realisatiestrategie. In 2023 staan wettelijke veranderingen op stapel. Onderdeel van de nieuwe Omgevingswet is de Aanvullingswet grondeigendom met daarin een aangepaste onteigeningsprocedure. De nieuwe uitvoeringsnota grondbeleid speelt in op de bovenstaande ontwikkelingen.

De kaders voor deze uitvoeringsnota grondbeleid zijn vastgelegd in de Financiële Verordening (FV), die is vastgesteld door Provinciale Staten (PS) op 9 maart 2022. De kaderstellende onderwerpen in de FV zijn: provinciaal belang, uitgangspunten/kernwaarden, strategische grondaankopen, financiële kaders en dekking. Over de uitvoeringsregels gaan Gedeputeerde Staten (GS). De inzet van het grondbeleid is aan GS, die zo aansluitend op de dynamiek van de opgave een actief en wendbaar grondbeleid kunnen voeren. Deze splitsing (tussen PS en GS) betekent ook dat zowel de FV als de uitvoeringsnota grondbeleid zo nodig kan worden aangepast. Veranderingen hoeven dus niet meer vier jaar lang te worden opgespaard. In het verlengde hiervan zijn de spelregels voor strategische aankopen en strategisch grondbezit, net als pachtuitgifte en het geldende handelingskader vervreemding gesubsidieerde grond geïntegreerd in deze uitvoeringsnota grondbeleid. Jaarlijks bepalen we of de FV, uitvoeringsnota of spelregels geactualiseerd moeten worden, zodat het grondbeleid aansluit op de dynamiek van de opgaven.

De grondbeleidsexpertises zoals adviseren, doorrekenen, onderhandelen en contracteren zijn ook nodig om de stap van beleid naar realisatie te maken. Hierbij zijn de belangrijkste kernwaarden:

- marktconformiteit;
- gelijkheidsbeginsel;
- level-playing-field;
- rechtmatigheid;
- transparantie;
- op waardebehoud gericht beheer, waarbij risicobeheersing en duurzame beheerkosten in de gehele projectcyclus aan de orde zijn.

Zo zijn onze uitgiftekaders voor verkoop en pacht getoetst en aangescherpt aan recente jurisprudentie (lees: veelal openbare uitgifte op basis van objectieve, toetsbare en redelijke criteria, waarbij voorgenomen verkopen vooraf worden gepubliceerd). Tot slot is er meer aandacht voor duurzaam en op waardebehoud gericht beheer, waarbij risicobeheersing en beheerkosten vanaf het begin van de projectcyclus aan de orde dienen te zijn.

Door over het grondbeleid te adviseren als onderdeel van een breder pakket aan uitvoeringsmaatregelen, kan een opgave op een passende manier worden uitgevoerd. Hierin staat het grondbeleid niet op zichzelf, maar loopt het parallel ruimtelijke ordeningsbeleid dat wordt gekozen (planologie) en mogelijke financieringsconstructies en -arrangementen (inclusief subsidies). De inzet van het grondbeleidsinstrumentarium en daarmee de keuze voor een actief of faciliterend grondbeleid wordt binnen de opgaven bepaald. In de uitvoeringsnota grondbeleid wordt het beschikbare grondinstrumentarium beschreven: van verwerving, uitgifte, overdracht, beheer tot grond-gerelateerde instrumenten. Bij deze grondinstrumenten is er ook aandacht voor strategische aankopen / strategisch grondeigendom en voor grondstrategieën als onderdeel van de totale uitvoeringsstrategie. Als door een stapeling van opgaven cumulatieve ruimteclaims ontstaan (die een integrale aanpak nodig maken) kan de provincie door anticiperende aankopen vroegtijdig een grondpositie verwerven. Hierdoor gaan toekomstige

ontwikkelingen sneller de gewenste richting uit. Als voor opgaven bruikbare gronden beschikbaar komen, gaat de provincie dan ook proactief met de betreffende eigenaar in gesprek om deze gronden te verwerven.

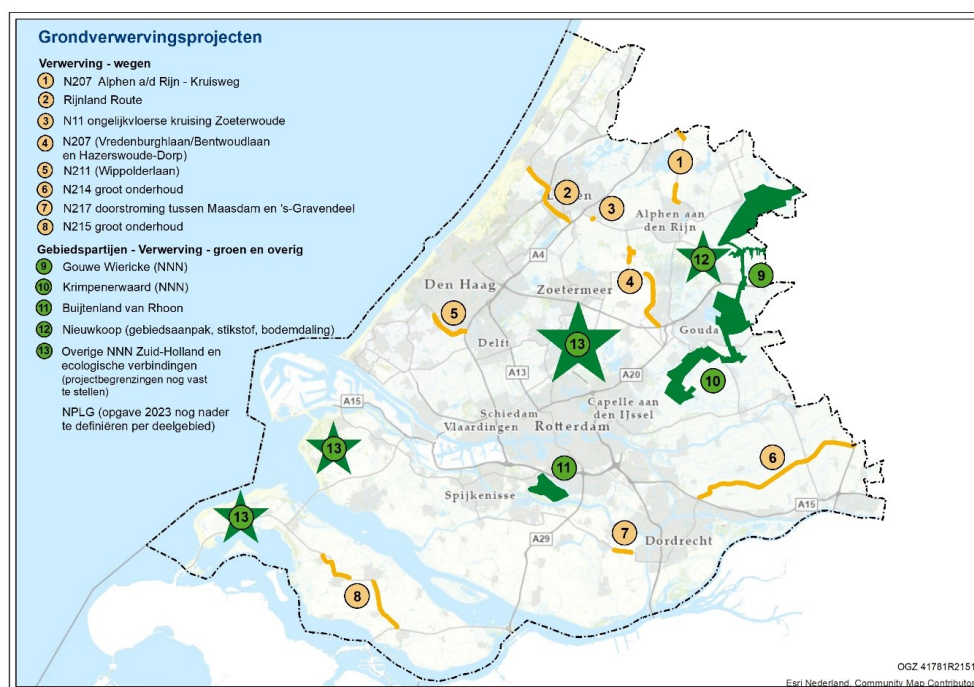
Bij de bespreking van de Jaarrekening 2020 in PS is een motie ingediend (M1008) die ingaat op een actief grondbeleid in het stedelijk en landelijk gebied. Deze motie is verwerkt in de FV en de uitvoeringsnota grondbeleid.

De provincie beschikt binnen het grondbeleid over een aantal publiekrechtelijke middelen om haar doelen te bereiken, zoals onteigening en voorkeursrecht. In nieuwe Omgevingswet blijft de provincie deze middelen behouden. Bij onteigening wordt in de nieuwe Omgevingswet het principe doorgevoerd dat de overheid die onteigent daartoe ook besluit. Tot nu was dat een besluit van de Kroon, in de nieuwe wet zullen PS onteigenen. Dit wordt geregeld in de Aanvullingswet Grondeigendom, die op basis van de Omgevingswet naar verwachting op 1 januari 2023 van kracht wordt. In 2022 worden PS, GS en de provinciale organisatie meegenomen in de veranderde rol van PS en de implementatie.

De uitvoering van het grondbeleid vindt plaats in de opgaven en opdrachten. Per opgave wordt een korte beschrijving van de grondactiviteiten en de instrumenten in 2023 gegeven met eventuele (financiële) kengetallen.

Uitvoering van het grondbeleid in 2022

Op bijgaande kaart staan de belangrijkste projecten waaraan de provincie in 2023 een bijdrage zal leveren met grondverwerving. Deze zijn verdeeld naar projecten op het gebied van infrastructuur en groen en daarnaast zijn overige gebiedsontwikkelingen vermeld. In 2022 is een start gemaakt met de provinciale opgaven voor het Nationale Programma Landelijk Gebied (NPLG) inclusief grondverwerving. Deze opgaven worden vastgelegd in een provinciaal gebiedsplan, dat volgens planning 1 juli 2023 gereed moet zijn. Het grondbeleid en alle activiteiten voor het NPLG (inclusief de stikstofopgave) zijn op basis van wat nu bekend is in deze paragraaf beschreven onder het onderwerp stikstof en NPLG. De programma's en projecten waarbij de provincie gronden overdraagt of verkoopt, zijn niet op deze kaart maar wel in de toelichting opgenomen

Bron: Kartografie provincie Zuid-Holland.

Infrastructuurprojecten

In 2023 worden voor infrastructuurprojecten, waaronder het fietsprogramma, gronden aangekocht. Een aantal (middel)grote projecten is op de kaart weergegeven.

De verwerving van gronden voor de Rijnlandroute, een gemeenschappelijk Rijks- en provinciaal project, is vrijwel afgerond. In verband met planaanpassingen lopen er nog enkele verwervingen. In 2023 wordt verder gegaan met verkoop van gronden ('overhoeken en/of werkterreinen') die niet nodig zijn voor het project.

De grondverwerving voor de aanleg van bijvoorbeeld de verlengde Bentwoudlaan en overige verwervingen voor aanpassingen van de infrastructuur, zoals Groot Onderhoudsprojecten aan de N215, N211, N214/N216 en de Ongelijkvloerse kruising Burgemeester Smeetsweg (N11) vormen ook een forse opgave. De grondverwerving voor infrastructuur vindt altijd plaats op basis van volledige schadeloosstelling. Zo nodig gaat de provincie over tot onteigening. Voor de projecten N211 en N215 is een administratieve onteigeningsprocedure gestart. Deze procedure is ook van toepassing op de Rijnlandroute.

Bij infrastructuurprojecten wordt de (financiële) planning en voortgang uitgewerkt via het Programma Zuid-Hollands Infrastructuur (PZI). Grondverwerving en -verkoop maken hier deel van uit.

Natuur Netwerk Nederland (NNN)

Voor de realisatie van natuur (NNN) zijn in 2023 overeenkomsten noodzakelijk. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen:

- sluiten van zelfrealisatieovereenkomsten met ondernemers die binnen hun bedrijf de gestelde natuurdoelen combineren met agrarisch ondernemen.
- aankopen, met als uiterste mogelijkheid onteigening. Als besloten is om het onteigeningsinstrument in te zetten biedt dat ook de mogelijkheid om een volledige schadeloosstelling te bieden.
- doorleveren van grond aan de (terrein)beheerder in eigendom, erfpacht of pacht.

De realisatie van de NNN vindt grotendeels via 4 programma's plaats:

- Krimpenerwaard;
- Gouwe Wiericke;
- Natuur Netwerk Zuid-Holland (ecologische verbindingen en overige gebieden);
- Leenheerenpolder.

Krimpenerwaard

De realisatie van de NNN in de Krimpenerwaard vindt plaats door de stuurgroep Krimpenerwaard (gemeente en hoogheemraadschap) in opdracht van de provincie. De provincie levert capaciteit aan het programmabureau en verzorgt ook de grondverwerving.

Op basis van de zogenoemde instrumentenkoffer wordt vooral ingezet op zelfrealisatie. De stuurgroep Krimpenerwaard is opdrachtgever voor afspraken met ondernemers over de natuur die zij binnen hun bedrijf gaan realiseren, de inzet van subsidiemiddelen beschikbaarstelling van (extra) grond om extensivering te faciliteren. De provincie heeft een 'makelaar natuurinclusieve landbouw' aangesteld, die de afspraken met de ondernemers heeft voorbereid.

De gemeente is in 2019 de administratieve onteigeningsprocedure gestart om de NNN in de Krimpenerwaard sneller te realiseren. In het Koninklijk Besluit dat op 16 november 2020 is gepubliceerd zijn alle nog niet verworven gronden binnen de natuurbestemming ter onteigening aangewezen.

Het bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard vormt de basis voor de onteigeningsprocedure. Omdat voor titel IV (onteygening op basis van bestemmingsplan) is gekozen, moet het bestemmingsplan onherroepelijk zijn voor juridische onteigening kan plaatsvinden.

Het bestemmingsplan is inmiddels in zijn geheel onherroepelijk geworden. Dat betekent dus dat daadwerkelijk dagvaarding voor onteigening mogelijk is waar geen overeenstemming is bereikt over verwerving dan wel zelfrealisatie. In een aantal (7) gevallen is dat gebeurd, terwijl er in een andere zaak gekozen is voor onteigening op basis van overeenstemming. Van deze 7 gevallen is uiteindelijk met 1 partij nog in der minne

overeenstemming bereikt, met 2 anderen is er nog overleg, terwijl in de overige 4 zaken onteigening inmiddels is uitgesproken. Uiteindelijk zal de rechter naar verwachting in 2023 in deze zaken de definitieve schadeloosstelling vaststellen. Daar zullen nog betalingen uit voortvloeien ter afronding.

Partijen waarmee de mogelijkheid van zelfrealisatie wordt onderzocht kregen meer tijd, in die gevallen is de start van de gerechtelijke onteigeningsprocedure aangehouden. Inmiddels is in veel gevallen overeenstemming bereikt over zelfrealisatie. Vóór eind oktober moeten de laatste partijen waarvan nog geen handtekening is verkregen worden gedagvaard, dat zijn er in ieder geval 2.

De procedure voor grondverwerving loopt in deze gevallen door tot minimaal 2023 en mogelijk ook nog tot 2024. Dat is wat later dan gepland, maar levert geen problemen op voor de inrichtingsplanning.

In 2020 is een Natuurbeheer Collectief (NBC) opgericht om één loket te vormen voor alle partijen die gronden beheren. Daarnaast beheert het NBC vanaf 2022, op basis van een 6-jarige pachtovereenkomst de provinciale gronden. Het NBC geeft deze gronden in onderpacht uit aan belangstellenden uit het gebied. De gronden blijven dus eigendom van de provincie. In 2023 wordt de pachtovereenkomst aangevuld met gronden die eind 2022 in bezit zijn gekomen van de provincie.

De inrichtingswerkzaamheden worden vanaf eind 2022 uitgevoerd. Dit vraagt nauwe afstemming met de provincie als eigenaar van NNN-gronden en ook aangrenzend bezit. Ná uitvoering worden de provinciale gronden overgedragen aan een beheerder, waarschijnlijk via erfpacht, . Dit wordt via openbare procedure gedaan.

Gouwe Wiericke

In het programma Gouwe Wiericke zijn er ook gesprekken over zelfrealisatie en enkele kopen/verkoop/ruilovereenkomsten. De provincie verwerft, ruilt en verkoopt gronden in deelgebieden in combinatie met Natuurmonumenten. Voor het jaar 2023 staan nog een tweetal grondruilingen gepland in Meijegraslanden. Verder wordt er gekeken naar de laatste te verwerven hectares (circa 85 hectare) binnen het programma Gouwe Wiericke. GS zullen op verzoek van de gebiedscommissie in het najaar van 2022 enkele besluiten nemen over verwerving met volledige schadeloosstelling. Hiermee worden robuuste aaneengesloten gebieden gemaakt en daarmee komt de realisatie van de nieuwe natuur in Gouwe Wiericke binnen bereik.

In 2023 wordt begonnen met het baggerproject van Westveen, waarvoor een deel van de aangekochte natuurgronden Noordse Buurt wordt gebruikt.

Extra aandacht komt er voor de gebiedsprocessen binnen Gouwe Wiericke die geïnitieerd worden vanuit de stikstof- en bodemdalingsopgave, waarin zo mogelijk ook de grondverwerving van de nog resterende opgaven wordt meegenomen.

Natuurnetwerk Zuid-Holland

In 2021 hebben PS en GS het Handelingskader NN-ZH vastgesteld. Dit besluit omvat de realisatie- en verwervingsstrategie en financiering van de overige NNN-opgave in de provincie Zuid-Holland. Het gaat daarbij om circa 900 hectare natuur en ecologische verbindingzones. Voor deelgebieden stellen we met partners een realisatiestrategie op, aan de hand van de beschikbare instrumenten (zelfrealisatie, verwerving, ruil en overdracht). Hierbij gebruiken we de ervaringen met het programma Veenweide. Het programma waarin alle overige NNN-projecten zijn ondergebracht, vraagt de komende jaren een forse inzet van de grondinstrumenten. In het Handelingskader is het instrument volledige schadevergoeding/ontteigening opgenomen en kunnen ook ruilgronden worden verworven. De gehele NNN moet in 2027 conform afspraak met het Rijk zijn gerealiseerd. In 2023 ligt het accent op realisatie- en verwervingsstrategieën per regio en deelgebieden en zo nodig gericht grond verwerven. Er is afstemming met stakeholders en grondeigenaren in het gebied en waar nodig benutten we kansen op de grondmarkt. Voor de realisatiestrategie in 2023 spreken we ook met eigenaren over de mogelijkheden van zelfrealisatie of verwerving.

Leenheerenpolder

In 2019 is duidelijk geworden dat de Leenheerenpolder Natura 2000 blijft. Over de status zijn afspraken met het Rijk gemaakt en vervolgens zijn er plannen voor het gebied met de regio gemaakt (groen in combinatie met een

woonbestemming). In 2021 is als eindbeheerder Natuurmonumenten geselecteerd via de openbare procedure om met het gebiedsproces aan de slag te gaan. Natuurmonumenten en de provincie Zuid-Holland stellen met gebiedspartijen in 2023 een inrichtingsplan voor de Leenheerenpolder op. Na goedkeuring van het inrichtingsplan door de provincie en overeenstemming over grondprijs, wordt de grond begin 2024 aan Natuurmonumenten aangeboden, onder de voorwaarden genoemd in de koopovereenkomst.

Buttervlietpolder

De openbare verkoop (DBM: Design, Built, Maintain) van de Buttervlietpolder heeft in 2020 plaatsgevonden, maar heeft niet geleid tot gunning. Tot er besloten is over het vervolg wordt het gebied via pacht met natuurvoorwaarden tijdelijk beheerd. In 2023 wordt een ruil met Staatsbosbeheer van diverse gronden verder verkend. Buttervliet is hier onderdeel van.

Recreatie om de Stad (RodS) en Provinciale Recreatiegebieden (PRG)

De meeste zogeheten Recreatie om de Stadgebieden (RodS) en ook de meeste provinciale recreatiegebieden (PRG's) zijn overgedragen aan medeoverheden. Naar verwachting resteren per 1 januari 2023 nog 4 gebieden waar de provincie (deels) eigenaar van is. Voor de Louisa- en Cannemanspolder heeft eigendomsoverdracht aan de gemeente Dordrecht in 2022 plaatsgevonden, voor de overige gebieden zijn er nu geen voornemens tot overdracht.

Voor recreatiegebied Vlietland is een groot deel van de grond in erfpacht gegeven aan exploitant Recreatiecentrum Vlietland B.V.. In de erfpachtakte zijn voorwaarden gesteld over de exploitatie, het beheer en ondererfpacht van het gebied. Voor de gronden die eind 2019 in erfpacht zijn gegeven voor vakantiewoningen in Vlietland vinden naar verwachting in 2023 diverse werkzaamheden plaats, zoals harmonisatie uitgifte en uitgifte gronden met een optie. Daarbij is de erfpachter verantwoordelijk voor de werkzaamheden binnen het in erfpacht gegeven gebied en de provincie voor de uitvoering van een aantal overeengekomen werkzaamheden op grond waarvan de provincie volledig eigenaar is, zoals het omleggen van een deel van de infrastructuur.

Weidevogelprogramma

In 2019 is het Actieplan Boerenlandvogels vastgesteld, dat allerlei acties bevat om de weidevogelstand in Zuid-Holland te verbeteren. Eén van de onderdelen is de inzet van grondeigendom van de provincie Zuid-Holland (circa 200 ha) buiten de NNN. Door de kavelruil Zuidpolder van Delfgauw in 2022 is een aaneengesloten weidevogelgebied van 123 hectare ontstaan. Dit is inclusief het bestaande natuurgebied De Groene Keijzer, de aanwezige eendenkooi en de natuurplas. Voor sommige percelen moeten nog pachtovereenkomsten worden afgesloten. De inzet voor 2023 wordt nog uitgewerkt.

Bos en bomenbeleid

In het collegeprogramma is afgesproken om een bos- en bomenbeleid op te stellen. Hiervoor kijken we ook naar beschikbaarheid van provinciale gronden en de mogelijkheid van gerichte aankopen.

Buitenland van Rhooon

Op 29 juni 2018 is de Gebiedscoöperatie Buitenland van Rhooon opgericht en op 3 juli 2018 hebben GS het Streefbeeld vastgesteld. Hiermee zijn belangrijke stappen gezet in de realisatie van het Buitenland van Rhooon. De provincie en de Gebiedscoöperatie Buitenland van Rhooon zijn een samenwerkingsovereenkomst aangegaan, met afspraken over beschikbaarstelling van gronden die de provincie heeft verworven aan de Gebiedscoöperatie. Daarnaast is afgesproken dat de provincie verantwoordelijk blijft voor de grondverwerving. Grondeigenaren behouden op deze manier de mogelijkheid om tegen een volledige schadeloosstelling te vertrekken. Inmiddels heeft de provincie circa 400 hectare aangekocht van partijen in het gebied en komt nog 87 hectare voor verwerving in aanmerking. Deze grond wordt ook aan de Gebiedscoöperatie beschikbaar gesteld. In 2023 stelt de provincie naar verwachting circa 263 hectare in het plangebied beschikbaar aan de Gebiedscoöperatie voor

verwezenlijking van de doelen uit het Streefbeeld. Daarnaast heeft de Gebiedscoöperatie aanvullend op de beschikking over circa 80 hectare waarop (gedeeltelijk) inrichtingsmaatregelen mogelijk zijn op basis van een inrichtings- en beheerplan. De Gebiedscoöperatie moet de maatregelen uit het Streefbeeld vóór eind 2026 hebben gerealiseerd. Om dit tijdig te bereiken is het noodzakelijk dat de Gebiedscoöperatie begin 2023 een inrichtings- en beheerplan oplevert dat samen met het nieuwe bestemmingsplan in het eerste kwartaal van 2023 wordt vastgesteld.

Opgave stikstof en NPLG

In 2020 zijn Rijk en provincies gestart met een maatregelenpakket om de stikstofdepositie in N2000-gebieden te reduceren. PS hebben in maart 2021 de Uitvoeringsagenda stikstof vastgesteld. Deze aanpak bevat een gebiedsgerichte aanpak (GGA) en een sectorale aanpak via actielijnen (onder andere landbouw en natuur). De aanpak voorziet in een bronneneffecten-analyse per N2000-gebied en vervolgens vaststelling van een maatregelenpakket.

Inmiddels is in 2022 de stikstofaanpak onderdeel geworden van een integrale aanpak via het NPLG. De provincie stelt, op basis van de doelen van het Rijk per 1 juli 2023 een gebiedsplan op. Het gaat daarbij om doelen op het gebied van stikstof, CO₂-vermindering/bodemdaling, waterkwaliteit (KRW) en biodiversiteit. Inzet van grondinstrumenten is een belangrijk onderdeel van de aanpak.

Vooruitlopend op een gerichte aanpak per (deel)gebied voeren we een actief grondbeleid, wat betekent dat we aankoopkansen benutten. In 2022 werken we hiervoor een provinciale NPLG-grondbank uit.

Op 3 november 2020 heeft het ministerie van LNV de 1^e tranche gerichte opkoopregeling piekbelasters opengesteld, die de provincies uitvoeren. Op 26 januari 2021 hebben GS besloten over de aanpak in Zuid-Holland, waarbij gekozen is voor een gerichte benadering van de 9 piekbelasters in Zuid-Holland.

Deelname is gebaseerd op vrijwilligheid en onder strikte voorwaarden. Zo moet de piekbelasting op een N2000-gebied meer dan 2 mol/ha/jaar zijn. Deze regeling bevat opkoop van productierechten en/of gebouwen en/of grond en vervolgens vervreemding van gebouwen en grond binnen een gebiedsgerichte aanpak en ruimtelijke bestemming.

Alle piekbelasters zijn benaderd en er is geringe belangstelling voor de regeling. De regeling sloot op 4 september 2022 en de verwachting is dat er in Zuid-Holland uiteindelijk geen gebruik van wordt gemaakt.

Naast deze gerichte opkoopregeling is de verwachting dat eind 2022 ook een landelijke beëindigingsregeling door het Rijk wordt opengesteld. Deze wordt uitgevoerd door de RVO en is een subsidieregeling voor bedrijfsbeëindiging, op het gehele land toepasbaar. Daarnaast wordt gewerkt aan een opvolger van de Maatregel Gerichte Opkoop (2). Het is nog niet duidelijk of er in 2023 een regeling operationeel is.

Klimaatakkoord en veenweidestrategie

In 2020 heeft het Rijk besloten tot een stimuleringsprogramma bodemdaling om CO₂-uitstoot te verminderen (Klimaatakkoord). PS hebben vervolgens besloten tot een Veenweideaanpak met daarbij inzet van grondinstrumenten in een aantal gebieden (onder andere Nieuwkoop, Krimpenerwaard, Alblasserwaard). Eén van de prioritaire gebieden is ook Nieuwkoop. In 2022 wordt een veenweidestrategie opgesteld en later ook als onderdeel van het NPLG vastgesteld. In een deelgebied van Nieuwkoop is in 2022 een aanpak gestart waarbij wensen van agrariërs tot verplaatsing en extensivering in kaart worden gebracht en is een verplaatsingsregeling opengesteld. In 2022 zijn de eerste aankopen verricht voor dit programma. Verwacht wordt dan in 2023 aankoop, ruil en afwaardering van gronden kan plaatsvinden om met name extensivering in nattere omstandigheden te stimuleren en te faciliteren.

Grond-voor-grond: verkoop gronden ten behoeve van de realisatie van het NNN

Realisatie en prognose verkoop Grond-voor-Grond (GvG).

Sinds 2014 verkoopt de provincie in het kader van Grond-voor-Grond (GvG) planmatig de voormalige Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL-gronden) buiten het NNN. Deze planning is gebaseerd op het uitgangspunt dat vóór 2027 het voormalig BBL-bezit verkocht dient te zijn en deze verkoop geen marktprijsverstoring mag veroorzaken. Om deze reden is een bovengrens gesteld aan het aantal hectares dat we jaarlijks op de markt brengen, namelijk circa 300 ha landbouwgrond.

Bepaalde percelen verkopen we (nog) niet, omdat we nog bestuderen of de inzet van deze gronden voor groene of andere provinciale ambities aan de orde is.

De GvG-businesscase is geactualiseerd door de gerealiseerde verkoopopbrengsten bij te werken tot 1-1-2022 (in zowel euro's als vierkante meters). De totale opbrengstpotentie van de GvG-businesscase blijft gelijk.

In de geactualiseerde businesscase is uitgegaan van de taxaties per 1-1-2020 en dus niet van een algehele herziening of hertaxatie, omdat het overgrote deel van de GvG-gronden weiland betreft binnen de Krimpenerwaard, waar prijsfluctuaties gering zijn. Bovendien is het gerealiseerde deel inmiddels aanmerkelijk groter dan het voorspelde deel (lees: steeds minder risico in absolute termen). In het voorjaar 2023 voeren we deze analyse opnieuw uit, waarbij we ook de planning en verkoopstrategie voor de komende jaren weer tegen het licht houden. Duidelijk moet zijn of we gronden in kunnen zetten voor andere provinciale doelen, zoals ruilgrond voor het NNN-ZH of voor NPLG-doelen als bodemdaling, stikstof en bos- en bomenbeleid.

In 2024 zal naar verwachting een groot deel van de vastgoedobjecten (die onderdeel zijn van het voormalig BBL-bezit) verkocht zijn. Door zogenoemde Ruimte-voor-Ruimte rechten (RvR-rechten) toe te kennen en door bestemmingsplanwijzigingen wordt de ruimtelijke kwaliteit ter plaatse (sterk) verbeterd en is de opbrengst vaak hoger. Toch kijkt de provincie kritisch naar woningbouw in het landelijk gebied ook als dit onder de RvR-regeling leidt tot ruimtelijke kwaliteitswinst. Hierdoor kan de verwachte opbrengst onder druk komen.

De totale netto-opbrengsten uit verkoop en tijdelijk beheer (dus minus de risicoafslag en de proceskosten) over de gehele periode is circa € 158 mln. Tot en met 2021 is circa € 119 mln gerealiseerd, voor 2022 is € 11 mln geraamd en voor de periode ná 2022 € 28 mln. Over de begrotingsperiode 2023-2026 zijn de gefaseerde netto-opbrengsten uit verkoop en beheer (aantal verkochte ha en netto-opbrengst uit verkoop en tijdelijk beheer) als volgt geraamd:

Jaar:	Ha:	€ (mln):
2023	70	3,2
2024	226	8,8
2025	150	6,4
2026	150	6,4

De geactualiseerde ramingen zijn doorgevoerd in de begroting.

Bij de jaarrekening beoordelen we of er redenen zijn de (planning van) de opbrengstrealisatie aan te passen, bijvoorbeeld door ontwikkelingen op de agrarische grondmarkt of signalen van prijsverstoring.

Via de reguliere planning-en-control-cyclus passen we de begroting zo nodig aan.

Verder heeft de provincie de intentie om bepaalde (GvG-)gronden vast te houden voor strategische grondposities voor andere opgaven. Er vindt dan een verrekening plaats tussen het betreffende beleidsprogramma en het (GvG-)programma. Dit heeft gevolgen voor de kosten/opbrengsten van het tijdelijke beheer en de fasering van verkoopopbrengsten.

Waarderingsbeleid Grond-voor-Grond

De balanspositie van de groene grondvoorraad is verwerkt in de cijfers van de Jaarrekening 2021 en is door de externe accountant van de provincie gecontroleerd.

Het verschil tussen de opbrengsten uit verkoop van de grond/pacht, minus risicofactor, minus boekwaarde verkochte grond en minus proceskosten is dekkingsmiddel voor de realisatie van de Natuur Netwerk Nederland (NNN)-doelstellingen. De voorraad groene grond eind 2021 heeft een boekwaarde van circa € 20 mln. Deze is als volgt samengesteld:

- GvG-grond: boekwaarde van ca. € 8,6 mln (administratieve correctie Leenheerenpolder van GVG-Grond naar NNN vindt nog plaats).
- NNN-grond: een boekwaarde van € 11,7 mln (inclusief gronden met een weidevogelstelling).
- RodS-grond: boekwaarde van € 0.

Tijdelijk beheer groene grond

In de spelregels Pacht bij de nieuwe uitvoeringsnota grondbeleid is opgenomen dat GS jaarlijks de pachtprizen vaststelt. Voor 2023 gebeurt dat in najaar 2022. De berekening van de pachtprizen zal volgens een systematiek worden berekend die in 2020 is ingevoerd en uitgaat van de grondwaarde en het pachtnormenbesluit van het Rijk.

In afwachting van verkoop of inrichting worden de gronden die de provincie in eigendom heeft, verpacht. In 2023 worden voor de natuurontwikkeling in de Krimpenerwaard ook gronden in pacht uitgegeven aan het Natuurbeheer Collectief Krimpenerwaard (NBC) met als einddatum 31 december 2027. Deze uitgifte is een aanvulling op de bestaande 6-jarige pachtcontracten.

Alle gronden met een weidevogelstelling worden verpacht met beperkende voorwaarden (zoals minder of geen gebruik mest en/of aangepaste beweiding). Voor de provinciale gronden met een natuur- of weidevogelstelling worden op basis van de pachtprizen-systematiek lagere pachtprizen gehanteerd dan voor gronden zonder zo'n doel.

Voor 2023 worden de bruto-pachtopbrengsten geraamd op € 0,8 mln. Door verkoop van het overtollige bezit en doorlevering van ingerichte gronden aan de (terrein)beherende organisaties of particulieren kunnen de kosten en opbrengsten uit tijdelijk beheer NNN/GvG de komende jaren geleidelijk afnemen. Daar staat tegenover extra aankoop voor het NPLG.

Naast de pachtuitgifte van de agrarische grond zijn er diverse inventarisaties uitgevoerd naar de staat van onderhoud van de provinciale percelen inclusief bruggen en dammen. Dat heeft geleid tot een driejarig baggerprogramma, een aanpak van de storingssoorten zoals ridderzuring en distels en in 2020 is begonnen met het groot onderhoud of vervangen van bruggen en dammen in de Krimpenerwaard. Het groot onderhoud zal in samenhang met de planning van het uitvoeringsprogramma worden gedaan.

Verbonden partijen met grondexploitatie of grondposities

De provinciale deelnemingen hebben geen risicodragende grondposities, behalve de (publieke) Grondbank Zuidplaspolder. Dit is een gemeenschappelijke regeling waarin de provincie voor 40% deelneemt. De Grondbank is opgericht in 2005 om grondposities te verwerven in de Zuidplas. De ontwikkeling van dit strategische gebied is door de crisis naar de achtergrond geschoven en de functie van de Grondbank is teruggebracht tot die van stallingsbedrijf.

Op 1 juli 2021 hebben de gemeente Zuidplas, de Grondbank RZG Zuidplas en de provincie de Bestuursovereenkomst Ontwikkeling middengebied Zuidplaspolder getekend. Hierin zijn de voorwaarden opgenomen voor de gebiedsontwikkeling van 8.000 woningen en 45 hectare (netto-)bedrijventerrein. Er zijn ook 2 overeenkomsten voor grondverkoop ondertekend; één koopovereenkomst tussen de Grondbank RZG Zuidplas (300 hectare) en de gemeente Zuidplas en één koopovereenkomst tussen de provincie en de gemeente Zuidplas (42 ha waarvan 27 hectare GvG). Effectuering van deze koopovereenkomsten vindt plaats bij het onherroepelijk worden van het omgevingsplan, naar verwachting medio 2024.

Met deze bestuursovereenkomst en de koopovereenkomsten is ook het einde in zicht van de Grondbank. We verwachten dat de Grondbank van rechtswege per 31-12-2024 wordt opgeheven. Tot die tijd zal de Grondbank voornamelijk fungeren als beheerder en stallingsbedrijf van het grondbezit.

Verder neemt de provincie deel aan:

- de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden (ROM-D);
- de Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland (ONW).

Strategisch bezit

Eén van de gevolgen van de uitvoeringsnota grondbeleid is dat bestaande grondposities geïjkt worden op mogelijk strategisch belang voor verwachte provinciale beleidsontwikkelingen. Zo zijn er kavels die zich uitstekend lenen voor natuur- of watercompensatie, die aansluiten op doelen vanuit energietransitie of waarvan de verwachting is dat die zeer van pas zullen komen bij gebiedsprocessen. Als aandeel in de totale provinciale portefeuille blijft de omvang van deze gronden, die om strategische redenen worden vastgehouden, beperkt. Strategische aankopen worden gedaan als de provincie in de gelegenheid komt om onder gunstige voorwaarden gronden aan te kopen die in de nabije toekomst nodig zijn voor uitvoering van provinciaal beleid.

In 2022 hebben GS de spelregels voor strategische aankopen en bezit vastgesteld als onderdeel van de uitvoeringsnota grondbeleid.

Voor de NPLG-opgaven in het landelijk gebied wordt onderzocht of een grondbank werkt. Bij voldoende financiering kan via dit instrument juist voor het landelijk gebied strategische aankopen worden gedaan en is de verwachting dat dan niet gebruik hoeft te worden gemaakt van de voorfinancieringsfaciliteit voor strategische grondaankoop.

Beheer en verkoop verspreid provinciaal bezit

Gronden zonder provinciale doelstelling, die dus buiten de opgaven vallen, behoren tot het verspreid bezit/restgronden en kunnen in principe afgestoten worden of aangemerkt worden als strategisch. Tot aan het moment van verkoop moeten de gronden worden beheerd. Dit beheer kan zijn in de vorm van tijdelijk gebruik door derden, bijvoorbeeld op basis van een vergunning of een gebruiksovereenkomst, zoals huur of pacht. Als deze gronden grenzen aan het beheergebied van provinciale (vaar)wegen, is de afspraak dat ze ook in beheer zijn bij de provinciale (vaar)wegbeheerder. De inschatting is, op basis van een GIS-analyse uit augustus 2022, dat de omvang van het verspreid bezit/restgronden circa 350 ha bedraagt waarvan 230 ha aan het beheergebied van de provinciale (vaar)weg grenst.

Gebouwen/provinciaal vastgoed

De provincie heeft circa 40 locaties, waaronder voormalige agrarische bedrijven/steunpunten, in beheer en onderhoud. Het betreft onder andere vastgoed dat verworven voor uitvoering van provinciale doelen, maar daarna weer afgestoten kan worden. Deze locaties maken daarom deel uit van het provinciaal programma herontwikkeling met als doel sanering/sloop/verkoop of herbestemming en verkoop. Een groot deel van de gebouwen op de locaties is in leegstandsbeheer gegeven. 4 gebouwen (waaronder 3 molens) worden verhuurd. Onder de reguliere beheertaak valt onder andere een bouwkundige en installatietechnische inventarisatie waaruit een onderhoudscyclus voortkomt. Voordat een gebouw in gebruik gegeven wordt, vindt altijd een controle plaats op veiligheid van de installaties en de aanwezigheid van asbest. Zo nodig vinden aanpassingen/saneringen plaats. Dat zal ook in 2023 gebeuren. Het sanering /sloopprogramma van de opstallen op de locaties vindt conform de wet- en regelgeving plaats en wordt in de periode 2023 tot naar verwachting 2027 voortgezet. Verwacht wordt dat er in de periode 2023 tot 2027 locaties worden opgeleverd voor herbestemming, maar dat er ook locaties bij zullen komen door aankoop voor NNN, NPLG/stikstof.

Naast beheer van de locaties is er ook beheer van gronden die in pacht worden uitgegeven. Een onderdeel van het grondbeheer is het groot onderhoud-watervan in de Krimpenerwaard.

Vanaf eind 2022 tot en met 2027 zal er opnieuw een baggerplan komen om de functionaliteit van deze watergangen te handhaven. Hiernaast kijken we of we een integraal onderhoudsplan watergangen kunnen opzetten voor watergangen die zich verspreid binnen de provincie bevinden.

Voormalige Steunpunten en Slimme centrale

Als onderdeel van de visie vastgoed beheer infrastructuur worden overtollige steunpunten afgestoten en is een nieuwe locatie in Delft verworven (slimme bedienentrale). Dit gebouw wordt in leegstand uitgegeven tot minimaal halverwege 2023, in afwachting van de herontwikkeling en bestemming van het gebouw en perceel. De overtollige steunpunten worden tot aan verkoop beheerd. Volgens planning worden deze steunpunten in de periode tot 2025 verkocht en de planning wordt per kwartaal via de voortgangsrapportages bijgesteld. In 2022 zijn de steunpunten De Lier en Krinkelwinkel (Gorinchem) verkocht. De verwachting is dat in 2023 minimaal 1 steunpunt wordt verkocht.

Overige grondposities

De provincie is eigenaar van de ondergrond van provinciale wegen/fietspaden en vaarwegen en van het provinciaal vastgoed voor huisvesting van medewerkers. Deze gronden zijn dus onlosmakelijk verbonden met de functie van het gebouwde dat zich daarop bevindt. Op de grond wordt niet afgeschreven. Voor de wegen/fietspaden en vaarwegen geldt een afschrijvingstermijn van 30 respectievelijk 40 jaar. Voor het provinciehuis geldt een afschrijvingstermijn van 30 jaar. Er zijn geen risico's verbonden aan deze (geactiveerde) grondposities.

Daarnaast is de provincie eigenaar van wegen die reeds in beheer zijn bij gemeenten en waterschappen. De provincie heeft in 2018, ná de afronding van het achterstallig onderhoud aan de molens en dijklichaam, besloten tot verkoop van de Molendriegang bij Stompwijk. Het dijklichaam is inmiddels door het Hoogheemraadschap verbeterd. Op dit moment worden er verkennende gesprekken gevoerd met partijen over de overdracht van de molens en van het dijklichaam. Bij overeenstemming zal de overdracht op zijn vroegst halverwege 2023 plaatsvinden.

In onderstaande tabel is het provinciaal grondbezit (peildatum 15 juli 2022, kadaster) weergegeven. De omvang wijzigt gedurende het jaar door aan- en verkoop.

Provinciale eigendommen en opgaven, indicatief	Hectare (circa)
Peildatum kadaster 15-07-2022	
Weg en vervoer	
Provinciale wegen en waterwegen in beheer	2.430
Infrastructuurprojecten in ontwikkeling	195
Verspreid bezit	350
Wet Herverdeling Wegen	10
Groen	
Buitenland van Rhoon	350
NNN	1.200
Overhoeken/ruil NNN	30
Gronden met weidevogeldoel	170
Provinciaal recreatiegebieden	320
Recreatie om de Stad	420
Grond-voor-Grond; verkoop voor NNN	660
Veenweide NPLG	40
Diversen	
Grondbank Zuidplas	300
Milieu/nazorg stortplaatsen	100
Overige eigendommen	25

Paragraaf Lokale heffingen

Inleiding en meerjarenraming

Deze paragraaf bevat informatie over de heffingen die Zuid-Holland oplegt op basis van verordeningen die PS hebben vastgesteld. Het gaat hierbij zowel om opbrengsten die dienen als algemeen dekkingsmiddel, namelijk de opcenten op de motorrijtuigenbelasting en de precariobelasting, als om heffingen voor de uitvoering van specifieke activiteiten. De provincie heeft geen beleid om opgelegde heffingen kwijt te schelden.

Programma (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2021	Begroting 2022 t/m VJN	Begroting 2022 t/m NJN	Begroting 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
Grondwaterbeheer	515	430	430	430	430	430	430
Legesverordening infrastructuur	453	400	400	400	400	400	400
Opcenten motorrijtuigenbelasting	350.655	360.377	363.376	378.813	387.917	405.626	413.698
Precario en leges	816	1.050	1.050	1.050	1.050	1.050	1.050
Uitvoering WABO	4.475	3.200	3.200	3.200	3.200	3.200	3.200
Wet Natuur	502	726	726	726	313	313	313
Totaal saldo baten en lasten	357.416	366.183	369.182	384.619	393.310	411.019	419.091

Toelichting op de heffingen

Verordening op de heffing van de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet en de Verordening heffing opcenten heft de provincie opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting (mrb). Dit is de enige substantiële algemene belasting die de provincie kan heffen.

De opcenten op de motorrijtuigenbelasting zijn de grootste bron van belastinginkomsten voor de provincie, meer dan 50% van de totale jaarlijkse inkomsten komt uit de heffing. De heffing en inning van de opcenten wordt uitgevoerd door de Rijksbelastingdienst. De geïnde opcenten worden door de belastingdienst maandelijks aan de provincie afgedragen.

Tarief opcenten:

Provinciale Staten stellen jaarlijks het tarief voor de opcenten vast. Het tarief mag het wettelijk maximum niet overschrijden. Dit maximumtarief wordt elk jaar geïndexeerd op basis van de prijsontwikkeling (de zogenaamde tabelcorrectiefactor). Voor het jaar 2023 is het de verwachting dat het tarief wordt vastgesteld op 125,9 (was 118,4).

In deze meerjarenbegroting wordt het tarief van de opcenten voor 5 jaar geïndexeerd op basis van de CPB-cijfers uit augustus 2022. Door deze indexatie wordt het voorgestelde tarief voor het jaar 2023 95,7 opcenten (ten opzichte van 91,8 opcenten in het jaar 2022). Het verwachte ongewogen landelijk gemiddelde voor het jaar 2023 bedraagt 84,9 opcenten.

Ontwikkeling wagenpark

De opbrengsten van de opcenten wordt bepaald door het tarief maal de grondslag (de hoofdsom van de mrb). Deze hoofdsom wordt beïnvloed door autonome ontwikkelingen zoals bevolkingsgroei en mate van autobezit, maar ook door wettelijke maatregelen zoals vrijstellingen.

De afgelopen jaren is het geregistreerde autobezit in Zuid-Holland gestegen maar diverse ontwikkelingen kunnen deze trend beïnvloeden. Het gaat hierbij om de ontwikkeling van leasecontracten, de vrijstellingen op basis van het klimaatakkoord en de eventuele gevolgen van de stijgende inflatie. De volumegegevens waarmee de raming

van de opbrengst opcenten is berekend zijn gebaseerd op de meest recente gegevens van de belastingdienst (stand juli 2022).

In het klimaatakkoord zijn elektrische personenauto's tot en met 2024 volledig vrijgesteld van de mrb en daarmee in principe ook van opcenten. Vanaf 2025 betalen EV's conform dit voorstel ook mrb (afhankelijk van mogelijke stelselwijziging).

Doordat het aantal voertuigen in een provincie wordt bepaald door het aantal geregistreerde auto's door de belastingdienst, kan de stijging van het aantal leasecontracten van invloed zijn op de opbrengst van de opcenten.

Deze ontwikkelingen zijn van invloed op de opbrengsten in de komende jaren. De verwachting is dat de samenstelling van het wagenpark in Zuid-Holland verandert. Voor de berekening van de totale opbrengst is de aanname gedaan dat de extra maatregelen om elektrisch rijden te stimuleren ertoe leidt dat het aandeel elektrische auto's in het wagenpark in Zuid-Holland gaat stijgen in de komende jaren. Hierdoor zal het huidige wagenpark waarover opcenten geheven kan worden (1,6 miljoen personenauto's en 0,1 miljoen motoren) waarschijnlijk niet verder stijgen.

Verordening Precariobelasting Zuid-Holland

De provincie heft Precariobelasting 'voor het hebben van voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde provinciale grond'. In de tarieventabel bij de Verordening Precariobelasting zijn de belastbare feiten en tarieven opgenomen. Sinds 2019 2018 zijn de tarieven voor de Precariobelasting niet geïndexeerd.

Legesverordening Omgevingsrecht (Wabo)

Met de inwerkingtreding van de Wabo (Wet algemene bepalingen omgevingsrecht) per 1 oktober 2010 is de provincie bevoegd gezag voor zowel het milieudeel (IPPC/BRZO) als de zogeheten BRIKS (bouwen, reclame, inritten, kappen, slopen) - taken van de omgevingsvergunning voor die bedrijven waarvoor de provincie op grond van de milieuwetgeving bevoegd gezag is. De uitvoering van het bevoegd gezag ligt bij de vijf omgevingsdiensten in Zuid-Holland. De provincie int voor de aanvragen BRIKS de leges, die hiervoor de kosten moeten dekken. De leges worden conform de Legesverordening Omgevingsrecht Zuid-Holland 2021 opgelegd.

De legestarieven mogen maximaal kostendekkend zijn. Provinciale Staten hebben bij de vaststelling van de Legesverordening Omgevingsrecht Zuid-Holland 2020 besloten dat het dekkingspercentage 100% moet zijn. De opbrengsten worden verantwoord bij Beleidsdoel 7-1.

Met de verwachte inwerkingtreding van de Omgevingswet per 01-01-2023 wordt een voorstel gedaan voor een nieuwe Verordening. Tevens wordt een voorstel gedaan voor aanpassing van de bestaande verordening voor het geval de inwerkingtreding van de Omgevingswet niet door gaat. Hierdoor kan de heffing van leges te allen tijde plaatsvinden.

Legesverordening Infrastructuur Zuid-Holland

Met ingang van 1 januari 2021 is de Legesverordening Infrastructuur Zuid-Holland ingevoerd waarbij leges voor de vergunningverlening door de Dienst Beheer Infrastructuur (DBI) worden geheven. De opbrengsten worden verantwoord bij Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud.

De legestarieven mogen maximaal kostendekkend zijn. Uitgangspunt bij de Legesverordening Infrastructuur Zuid-Holland is 100% kostendekkendheid. Daarbij is er wel voor gekozen om kruissubsidiëring toe te passen. Kruissubsidiëring zorgt voor een verschuiving van de kosten van de burgers naar bedrijven. Hierdoor wordt uiteindelijk 92% van de kosten voor vergunningaanvragen betaald door bedrijven en 8% door burgers. Er is ook een meldingsplicht voor 4 activiteiten voor Kabels en Leidingen ingevoerd. Deze activiteiten zijn ook het minst 'belastend' voor de organisatie. Het is dan ook passend dat deze meldingsplichtige activiteiten niet legesplichtig zijn. In 2021 zijn deze leges voor het eerst geïnd.

Met de verwachte inwerkingtreding van de Omgevingswet per 01-01-2023 wordt een voorstel gedaan voor een nieuwe Verordening. Tevens wordt een voorstel gedaan voor aanpassing van de bestaande verordening voor het geval de inwerkingtreding van de Omgevingswet niet door gaat. Hierdoor kan de heffing van leges te allen tijde plaatsvinden.

Grondwaterheffingsverordening Zuid-Holland

Op grond van de Waterwet en de Grondwaterheffingsverordening Zuid-Holland heft de provincie een belasting per kubieke meter onttrokken grondwater. Het tarief van de heffing is zodanig vastgesteld dat de opbrengst de gemaakte kosten niet te boven gaat. Het tarief bedraagt € 0,005 per kubieke meter onttrokken water.

Met de verwachte inwerkingtreding van de Omgevingswet per 01-01-2023 wordt een voorstel gedaan voor een nieuwe Verordening. Tevens wordt een voorstel gedaan voor aanpassing van de bestaande verordening voor het geval de inwerkingtreding van de Omgevingswet niet door gaat. Hierdoor kan de heffing van leges te allen tijde plaatsvinden.

Wet Natuurbescherming

In januari 2017 is de Wet natuurbescherming in werking getreden. Hiermee zijn diverse taken op het gebied van de natuurwetgeving gedecentraliseerd naar de provincies. Provincie Zuid-Holland heft voor een deel van de taken uit de Wet natuurbescherming leges op grond van Legesverordening Wet natuurbescherming Zuid-Holland 2020.

Met de verwachte inwerkingtreding van de Omgevingswet per 01-01-2023 wordt een voorstel gedaan voor een nieuwe Verordening. Tevens wordt een voorstel gedaan voor aanpassing van de bestaande verordening voor het geval de inwerkingtreding van de Omgevingswet niet door gaat. Hierdoor kan de heffing van leges te allen tijde plaatsvinden.

Lokale lastendruk

De lokale lastendruk geeft weer hoe de lastendruk van de opcenten in Zuid-Holland zich verhoudt tot het landelijk gemiddelde en het wettelijk maximum.

Ontwikkeling aantal opcenten MRB 2020-2023

	2020	2021	2022	2023
Provincie Zuid-Holland	90,4	90,4	91,8	95,7
Landelijk gemiddelde	83,0	83,5	83,7	84,9*
Wettelijk maximum	115,0	116,8	118,4	125,9*
Zuid-Holland als percentage van het wettelijk maximum	78,6%	77,4%	77,5%	76,0%

* prognose

Naast de verhouding tot het landelijk gemiddelde en het wettelijk maximum is het van belang om aan te geven wat de financiële impact is van de Zuid-Hollandse belastingheffing op de inwoners. Hieronder vindt u een overzicht van de lastendruk van het **provinciale** deel van de MRB op 3 verschillende soorten auto's.

Gemiddelde lastendruk per auto door provinciale heffing opcenten Zuid-Holland

Jaar (bedragen in €)	2020	2021	2022	2023
Compacte stadsauto (800 kg)	97,55	97,55	99,06	103,27
Compacte middenklasse (1300 kg)	292,40	292,40	296,93	309,54
SUV (1800 kg)	503,66	503,66	511,46	533,19

Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Provinciale infrastructuur, wegen en vaarwegen

Areaal

Het provinciale areaal is in zes assetgroepen te verdelen:

- Wegen: circa 758 ha verhardingen, 169 rotondes;
- Groen: circa 934 ha bermen en 186 ha bermsloten, 34.783 bomen en 175 km geleiderail;
- Vaste kunstwerken: circa 715 stuks, waaronder 212 vaste bruggen en 14 km geluidswering;
- Vaarwegen: circa 274 km oever en 534 ha te baggeren vaarwegen;
- Beweegbare kunstwerken: 62 beweegbare bruggen en 6 sluiscomplexen;
- Dynamisch verkeersmanagement: bediencentrales, verkeersmonitoring-apparatuur en 129 verkeersregelinstallaties.

Om het beheer uit te voeren wordt gebruik gemaakt van bedrijfsvoeringsmiddelen zoals steunpunten, inspectievaartuigen en –voertuigen, en gladheidsbestrijdingsmaterieel.

Beleidskader

De [Nota Onderhoud kapitaalgoederen 2021-2024](#) (NOK) beschrijft welke prestaties worden verwacht van de provinciale infrastructuur en welk budget hiervoor benodigd is. De beheerstrategie bepaalt de wijze waarop de prestatie wordt gerealiseerd en daarmee de hoogte van de budgetbehoefte. De beheerstrategie is een afweging tussen de prestaties die van de infrastructuur worden verwacht, de risico's op verstoringen die worden aanvaard en de frequentie van de beheermaatregelen die nodig zijn om de risico's te beheersen en de prestaties te leveren. Prestaties zijn bijvoorbeeld de beschikbaarheid van een weg voor het verkeer. Risico's zijn ongewenste verstoringen, zoals een groeiende file als gevolg van een niet goed sluitende beweegbare brug.

Beheermaatregelen zijn alle activiteiten die worden verricht om de prestaties te kunnen leveren. Van inspecties en onderzoek tot het plegen van onderhoud aan objecten en vervangen van objecten aan het einde van de levensduur.

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties houdt toezicht op de provinciale financiën en controleert aan de hand van de NOK of er voldoende dekking van beheerlasten voor beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur is.

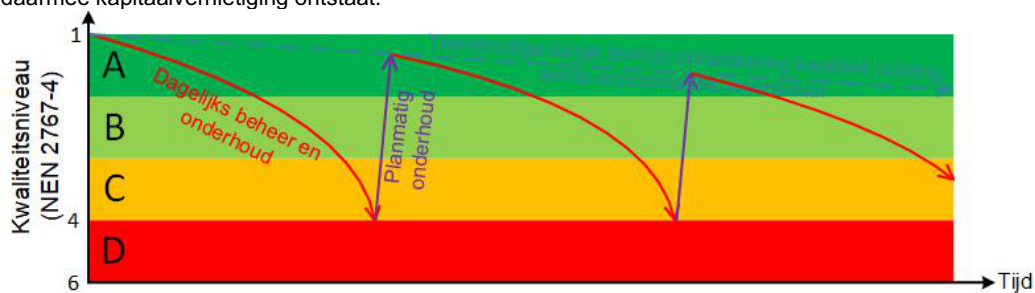
Actualisatie Nota Onderhoud Kapitaalgoederen

Eens in de vier jaar wordt de NOK en de onderliggende budgetbehoefte met normkosten geactualiseerd. In juli 2020 hebben Provinciale Staten de NOK vastgesteld (besluitnummer 7281). In 2022, aan het einde van deze collegeperiode, zullen de normkosten opnieuw worden geactualiseerd. Aan Provinciale Staten wordt een Nota onderhoudsscenario's provinciale infrastructuur 2024-2038 aangeboden. Deze nota, met scenario's, geactualiseerde normkosten en het actuele onderhoudsprogramma, kan dan worden betrokken bij de collegeonderhandelingen voor de collegeperiode 2023-2027. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het vaststellen van de NOK 2024-2027.

Ontwikkeling technische staat areaal

Om de beschikbaarheid van de infrastructuur te garanderen, wordt de technische onderhoudsstaat gemonitord. De basis voor deze conditiemeting is de NEN-2767. Deze internationale methodiek kent een zespuntsschaal van uitstekend (1) tot zeer slecht (6). Een weg, oever of kunstwerk scoort bij deze norm "uitstekend" als deze net is opgeleverd (nieuwbouw) of het planmatig onderhoud pas geleden is uitgevoerd. Gedurende de gebruiksduur neemt de technische staat langzaam af, via de conditie "goed", "redelijk" en "voldoende" naar "matig". Zodra de conditie "matig" is bereikt, wordt (opnieuw) planmatig onderhoud aan de weg, de oever of het kunstwerk uitgevoerd. De afname van de conditie en de "sprong" naar een uitstekende conditie door groot onderhoud is visueel weergegeven in onderstaand schema. Met het monitoren van de technische staat kan het moment worden bepaald waarop planmatig onderhoud noodzakelijk wordt. Te allen tijde voldoet het volledige areaal aan

de wettelijke technische eisen ten aanzien van veiligheid en wordt voorkomen dat achterstallig onderhoud en daarmee kapitaalvernietiging ontstaat.

Wegen

Technische staat wegen	A	B	C	D
2023	40%	33%	26%	1%
2024	52%	29%	19%	0%
2025	42%	24%	33%	0%
2026	33%	35%	32%	0%

De afgelopen jaren is veel gedaan aan de verbetering van de technische staat van de wegen. De wegen zijn duurzaam veilig ingericht. Een proces waarbij de wegen vaak breder moesten worden ten behoeve van de veiligheid. Door degradatie neemt de kwaliteit van een weg in de loop van de tijd af. In het assetmanagementplan wegen is aangegeven dat het onderhoud van de wegen toestandsafhankelijk wordt opgepakt. Wanneer het nodig is, krijgt de weg planmatig onderhoud waarbij vaak de deklaag en waar nodig de tussenlaag van de verharding worden vervangen. Oneffenheden in de weg worden hierbij ook hersteld. Afhankelijk van de bodemgesteldheid worden na enkele rondes planmatig onderhoud rehabiliterende maatregelen uitgevoerd. Hierbij wordt de fundering met het hele asfaltpakket vervangen.

De systematiek voor het bepalen van de meerjarenonderhoudsplanung is gebaseerd op de CROW publicatie 147, wegbeheer. Binnen deze systematiek worden weginspecties uitgevoerd en op basis van de afname van de score wordt het planmatig onderhoudsjaar ingepland. In bovenstaande tabel is dit als volgt weergegeven:

- A: planmatig onderhoud over minimaal 5 jaar;
- B: planmatig onderhoud binnen 3 tot 5 jaar;
- C: planmatig onderhoud binnen 2 jaar;
- D: er bestaat een achterstand in onderhoud.

Er zit altijd enige differentiatie in de conditiescores op een traject. Het percentage wegvakken dat in slechte of zeer slechte conditie verkeert, is veelal verspreid over het areaal. Vaak zijn er specifieke, locatieafhankelijke omstandigheden die de degradatie lokaal doen versnellen. Deze stukken worden gemonitord (periodieke schouw) en worden gericht aangepakt als de veiligheid van de gebruiker niet kan worden gewaarborgd.

Vanuit doelmatigheid heeft het echter de voorkeur om deze stukken mee te nemen als de gemiddelde conditie van het hele traject zich kwalificeert voor planmatig onderhoud, zodat er asfalteringswerkzaamheden over enkele kilometers kunnen plaatsvinden.

Vaarwegen

Technische staat vaarwegen (NEN2767)	Uitstekend (1)	Goed (2)	Redelijk (3)	Matig (4)	Slecht (5)	Zeer slecht (6)
2023	74%	7%	9%	6%	2%	1%
2024	74%	7%	9%	6%	2%	1%
2025	74%	7%	9%	6%	2%	1%
2026	75%	7%	9%	6%	2%	1%

De levensduur van oeverconstructies is afhankelijk van de constructie, en varieert tussen 50 tot 100 jaar. Levensduurverlengend onderhoud is slechts zeer beperkt mogelijk. Oevers worden pas vervangen als ze technisch in een slechte staat verkeren. Op dat moment hebben ze gemiddeld nog wel een voldoende grond- en waterkerende functie, maar zijn er lokaal slechte stukken. Deze worden gemonitord en er worden zo nodig tijdelijke maatregelen getroffen om de functie van de oever op een veilig niveau te handhaven. Een groot deel van de oevers is in de eerste helft van de 20^e eeuw aangelegd en zal het komende decennium worden vervangen. Hierdoor stijgt de indicator.

Kunstwerken

Technische staat kunstwerken	≤ 3 jaar	4 – 6 jaar	7 – 10 jaar	11 - 15 jaar	15 – 20 jaar	> 20 jaar
2023	20%	34%	46%	0%	0%	0%
2024	26%	27%	47%	0%	0%	0%
2025	32%	32%	37%	0%	0%	0%
2026	36%	29%	35%	0%	0%	0%

Er wordt naar gestreefd iedere 10 jaar de civiele delen van kunstwerken planmatig te onderhouden. Het overige onderhoud aan de beweegbare kunstwerken (conservering staalwerk, bewegingswerk en elektrotechnische installaties) vindt op basis van risicoanalyse in relatie tot de totale levenskosten iedere 15 jaar plaats.

Bij de aanpak van een wegtraject wordt getracht de overlast voor de weggebruiker te beperken. Hiertoe wordt bij voorkeur in trajectonderhoud het civiele onderhoud aan het vaste kunstwerk gelijktijdig uitgevoerd. Hierdoor kunnen de uitvoeringsjaren enkele jaren naar voren of naar achteren schuiven. De mogelijkheden hiertoe worden beoordeeld met inachtneming van de technische toestand van het kunstwerk en het veilig gebruik.

Iedere 10 jaar wordt een vast kunstwerk 3 keer geïnspecteerd. Beweegbare kunstwerken worden vanwege hun complexiteit en mogelijke consequenties vaker geïnspecteerd. De conditiemeting wordt bepaald met de NEN2767 inspectie (Condiitiemeting van gebouwen, terreinen en installaties). Op basis van het onderzoeksresultaat wordt de noodzaak van de onderhoudsbehoefte bepaald en geprioriteerd. Daarnaast wordt de constructieve staat iedere 10 jaar beschouwd. Op basis van deze aspecten en toekomstige ontwikkelingen in de provinciale infrastructuur wordt voor ieder kunstwerk een kunstwerkadvies opgesteld. Hierin staat aangegeven of het onderhoud behoeft, wanneer een kunstwerk mogelijk overbodig wordt, of wanneer het op functionele of constructieve overwegingen moet worden vervangen. Na uitvoering van groot onderhoud is het kunstwerk weer in een goede technische onderhoudsstaat (minimaal conditieniveau 2 van de NEN 2767).

Beschikbaarheid beweegbare kunstwerken

Ondanks goed beheer en onderhoud zijn er van tijd tot tijd incidenten, calamiteiten of storingen op of aan het areaal. Met name de ongeplande storingen aan beweegbare kunstwerken, op de kruising van weg- en vaarwegverkeer, leiden tot veel overlast voor het (vaar)wegverkeer. Het streven is om per beweegbaar kunstwerk de gesommeerde duur van alle ongeplande storingen in een jaar te maximaliseren tot 17,5 uur voor zowel het

weg- als het vaarwegverkeer. Indien de som groter is dan 17,5 uur is het kunstwerk minder dan 99,8% beschikbaar.

Programmaplanning

De programmering van de onderhoudswerkzaamheden wordt voor een belangrijk deel bepaald door de onderhoudsstaat. Bij het vaststellen van het programma worden daarnaast ook werkzaamheden van andere beheerders betrokken. Hiervoor vindt binnen Bereikbaar Zuid-Holland periodiek overleg plaats met het doel de werkzaamheden in het netwerk zodanig te programmeren dat de hinder voor de gebruikers wordt beperkt. In de [netwerkviewer](#) wordt inzicht gegeven in waar/wanneer werkzaamheden binnen het provinciale areaal worden uitgevoerd.

Financiële aspecten

Een onderdeel van de NOK zijn de normkosten voor de in de beheerstrategie bepaalde maatregelen. In de beheerstrategie is omschreven in welke frequentie deze maatregelen moeten worden uitgevoerd. Sommige maatregelen worden één of meerdere keren per jaar uitgevoerd. Dit betreffen naast de dagelijks beheer- en onderhoudsmaatregelen voor bijvoorbeeld maaien, snoeiwerk, gladheidsbestrijding en objectbediening ook de maatregelen voor het in stand houden van de bedrijfsvoeringsmiddelen, vaar- en voertuigen, bediencentrales en steunpunten. Deze budgetbehoefte is redelijk stabiel in de tijd en fluctueert met de ontwikkeling van het areaal, bijvoorbeeld door de ingebruikname van de Rijnlandroute.

Daarnaast zijn er meerjarige terugkomende planmatig onderhoudsactiviteiten, zoals het overlagen van asfalt en het vervangen van oevers en installaties etc. Op basis van de uitgevoerde inspecties en verwachte resterende levensduur (toestandsafhankelijk onderhoud) worden deze activiteiten opgenomen in het meerjarenonderhoudsplan. Ook de budgetbehoefte van deze maatregelen wordt bepaald met behulp van de normkosten.

De optelling van de budgetbehoefte voor het dagelijks beheer en onderhoud en het planmatig onderhoud vormt samen de jaarlijkse budgetbehoefte aan exploitatie- en investeringsmiddelen. Deze berekening vormt de basis voor de bij de actualisatie van de NOK bepaalde gemiddelde budgetbehoefte voor de komende 15 jaar.

Provinciale Staten hebben structureel middelen beschikbaar gesteld voor het beheer en onderhoud aan het areaal. Dit is een vast bedrag dat toe- of afneemt met de ontwikkeling van het areaal door oplevering nieuw areaal of overdracht van bestaand areaal aan andere beheerders. Ten opzichte van de bij de stand Kadernota 2023-2026 jaarlijks aanwezige structurele dekking wordt met de begroting 2023-2026 aan PS voorgesteld vanuit de algemene middelen structureel middelen toe te voegen conform het indexeringsbeleid. Het indexeringsbeleid is toegelicht in de financiële begroting, paragraaf grondslagen, indexatie. In bijlage 4 van het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur zijn de budgetaanpassingen vanuit de algemene middelen voor de uitvoering van het beheer- en onderhoudsprogramma opgenomen.

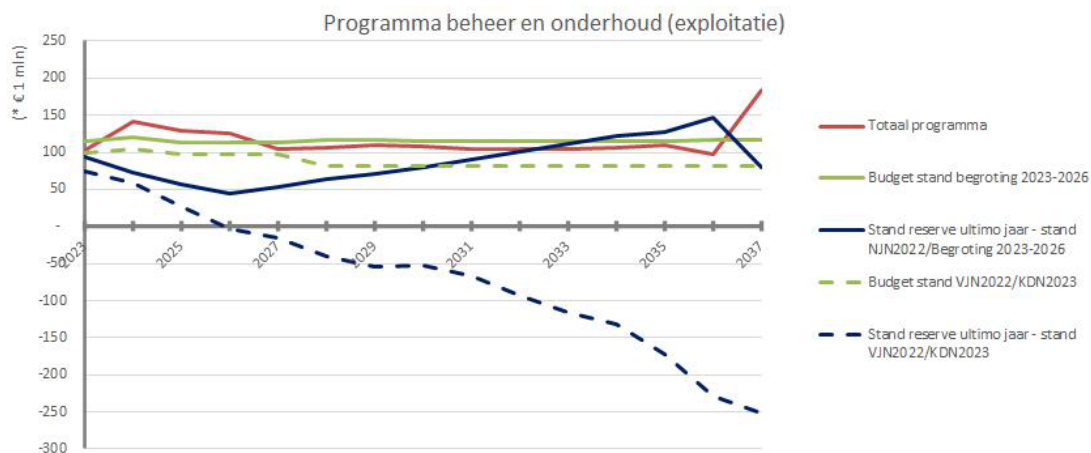
De daadwerkelijke behoefte aan middelen voor het planmatig onderhoud in enig jaar wordt bepaald door de werkelijke conditie van het areaal en het hieraan gekoppelde noodzakelijke planmatig onderhoud. Hierdoor ontstaan schommelingen in de uitgaven en vindt over- of onderschrijding plaats op de jaarlijks structureel beschikbare middelen. Om in de begroting voor de exploitatiemiddelen gelijkmatige lasten te presenteren, worden de pieken en dalen in de onderhoudsprogrammering geëgaliseerd met de Egalisatiereserve beheer en onderhoud.

(bedragen x € 1.000, prijspeil 1-1-2023 obv indexatie 2022 van 11,6%)	2023	2024	2025	2026
Dagelijks beheer en onderhoud, exploitatie	42.150	43.447	42.448	41.757
Planmatig onderhoud, exploitatie	60.427	98.519	87.522	83.322
Totaal netto exploitatie-uitgaven	102.577	141.966	129.971	125.079
Egalisatiereserve beheer en onderhoud				
Storting in (+) of onttrekking uit (-) de Egalisatiereserve beheer en onderhoud	12.130	-21.073	-16.448	-12.212
(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Investerings				
Planmatig onderhoud (netto investeringen in jaar activeren) *	32.603	48.643	54.801	46.811

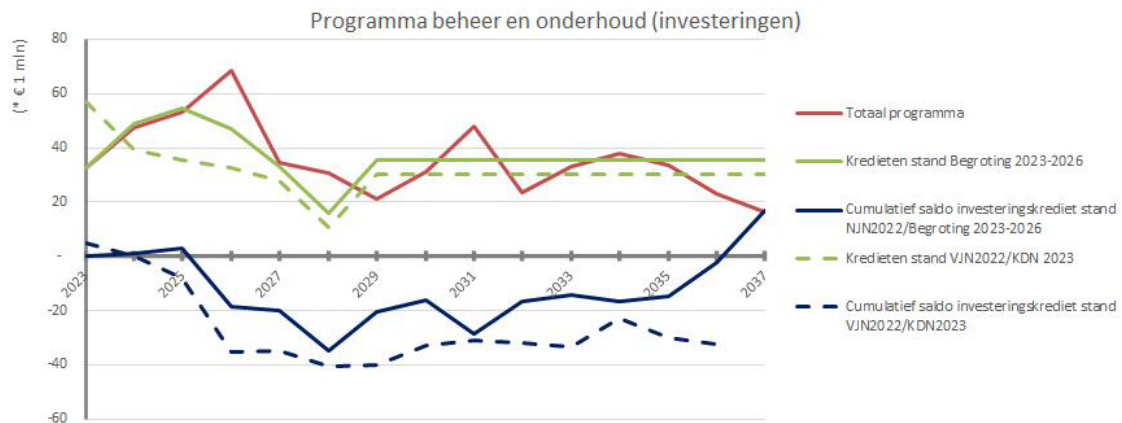
* De investeringskredieten binnen beleidsdoel 2-2 voor aanleg nieuwe infrastructuur en functionele verbeteringen aan bestaande infrastructuur die gelijktijdig met het planmatig onderhoud worden opgepakt, zijn in deze tabel niet opgenomen.

Het grillige verloop van de investeringskredieten wordt veroorzaakt door het moment van activeren van een onderhoudsproject. Vanaf 2014 worden de investeringsmaatregelen in een project geactiveerd (geïnvesteerd) in het jaar van ingebruikname.

De huidige technische staat van het wegenareaal gaf de afgelopen jaren geen aanleiding voor het uitvoeren van planmatig onderhoud (exploitatie). Dit betekent dat er minder dan gemiddeld exploitatiemiddelen nodig waren. Het overschot aan exploitatiemiddelen is daarom toegevoegd aan de Egalisatiereserve. Ultimo 2022 is de begrote stand van de Egalisatiereserve € 81 mln. Vanaf begrotingsjaar 2024 wordt weer meer planmatig onderhoud uitgevoerd dan aan structurele middelen beschikbaar is. De Egalisatiereserve daalt hierdoor en zal vanaf 2027 weer langzaam stijgen. In 2037 is het eerste grote planmatig onderhoud aan de Rijnlandroute voorzien. Dit zal een fors beslag leggen op de middelen in de Egalisatiereserve. Het onderhoudsprogramma wordt jaarlijks opnieuw berekend op basis van de actuele onderhoudsprogrammering. Dit kan leiden tot verschuivingen in de inzet van middelen in de tijd.

In de onderstaande grafiek wordt de ontwikkeling van investeringsmiddelen weergegeven. Naar verwachting zijn de beschikbaar gestelde investeringsmiddelen over de looptijd van het MJOP voldoende om het vervangingsprogramma (oevers en funderingen) te kunnen uitvoeren. Wel moeten hiervoor investeringskredieten uit de toekomst naar voren worden gehaald. Dit leidt tijdelijk tot extra kapitaallasten. Dit vraagstuk voor dekking van de benodigde investeringskredieten zal worden betrokken in Nota onderhoudsscenario's provinciale infrastructuur 2024-2038. Zoals in de NOK beschreven, zijn voor de vervanging van beweegbare kunstwerken geen investeringsmiddelen gereserveerd.

Recreatiegebieden

In 2013 is de keuze gemaakt recreatiegebieden in provinciaal eigendom over te dragen, hetgeen de afgelopen jaren voor tientallen gebieden is geëffectueerd. In de startnotitie Sport en Recreatie (2020) is aangegeven dat vanwege de omvang en complexiteit van de opgave(n) in enkele gebieden, deze voorlopig niet overgedragen (kunnen) worden. Medio 2022 zijn er nog vier gebieden met een totale oppervlakte van ongeveer 800 ha aan recreatiegebied in provinciaal eigendom, waarvan Bentwoud (grotendeels in provinciaal eigendom) en Vlietland de grootste zijn. Conform de Startnotitie blijft de provincie ervoor zorgen dat de eigen recreatiegebieden aantrekkelijk, schoon, heel en veilig blijven (op grond van het Terrein Beheer Model (TBM), inclusief groot onderhoud en toezicht). Voor het beheer en onderhoud van deze gebieden heeft de provincie overeenkomsten gesloten met Staatsbosbeheer. De berekende budgetbehoefte is in de provinciale meerjarenbegroting opgenomen.

Gebouwen

Algemeen

De provincie Zuid-Holland heeft verschillende soorten gebouwen in beheer en onderhoud. Een deel van de gebouwen is eigendom en een deel is gehuurd. Het betreft kantoorpanden in Den Haag evenals de bedieningscentrales, brug- en sluiswachtershuisjes, dienstwoningen, depots/werven en molens. De concept Huisvestings- en vastgoedvisie van 2019 is als gevolg van de Coronacrisis niet meer reëel, de oplevering van een aangepaste visie is eind 2022 voorzien. Dan hebben de contouren van onze huisvestingsbehoefte (soorten werkplekken en bezetting) zich meer uitgekristalliseerd. Dit kan van invloed zijn op het benodigde aantal m², de ruimte-indeling en het meubilair.

Het onderhoud vindt plaats op basis van de in 2021 vastgestelde Nota Onderhoud Kapitaalgoederen 2020-2023 en is verder uitgewerkt in het Beheerplan gebouwen 2020-2023. Beleidsuitgangspunt van het planmatig beheer en onderhoud is dat een sober en doelmatig kwaliteitsniveau conform NEN-2767 normering op het wettelijk minimum, conditieniveau 3 wordt gehanteerd. Uitgezonderd hierbij zijn de bedieningscentrales waar risico gestuurd onderhoudsbeleid wenselijk is afgestemd op het proces wat er plaatsvindt. Voor de komende jaren staan de volgende kwaliteitsaspecten centraal: functionaliteit, veiligheid, verduurzaming en representatie. De overheveling van het operationeel beheer en onderhoud van het vastgoed van DBI naar FZ is in gang gezet (dagelijks operationeel en technisch beheer) en zal in 2023 zijn uiteindelijke beslag krijgen. Door FZ-Vastgoed wordt dit jaar nog geïnventariseerd wat de daadwerkelijke kosten zijn t.a.v. technisch beheer, onderhoud en vervangingen op basis van gemaakte afspraken uit de DVO. Ook zal hierin worden meegenomen wat de totale verduurzamingsclaim per locatie is. Voor een aantal locaties zijn hier al duurzame meerjarig onderhoudsplannen (DMJOP's) voor opgesteld.

Momenteel wordt er door FZ-Vastgoed gewerkt aan een DVO (dienstverleningsopdracht) tussen FZ en DBI. Hiermee wordt een verdere invulling en vastlegging van de dienstverlening van FZ naar DBI vastgelegd. Begin 2023 zullen de overige teams, van FZ die onderdeel zijn van de dienstverlening tussen FZ en DBI, aanvullingen doen aan de DVO.

De Nota Onderhoud Kapitaalgoederen en het Beheerplan Gebouwen worden elke vier jaar geactualiseerd.

(Meerjarig)onderhoud

Het Meerjarig Onderhoudsplan (MJOP) voor het provinciehuis is in mei 2022 geactualiseerd naar de huidige inzichten en prijsniveau 2022 en wordt jaarlijks financieel verwerkt in de begroting. Het MJOP is de basis voor het systematische en planmatig onderhouden van het vastgoed. Het vormt mede de basis voor een (kosten) efficiënte aanpak van verbouwingen. Daar waar mogelijk worden er duurzame keuzes gemaakt.

Voor gebouw C is door de aanbesteding uit 2019 het onderhoud en technisch beheer voor de komende 15 jaar bij firma Kuijpers belegd op basis van een UAV-GC contract.

Verduurzamingsopgave bouwdelen ABDE

Om te kunnen gaan voldoen aan de wettelijk gestelde eisen (inclusief IPO en GS) voor verduurzaming en CO₂ reductie wordt er momenteel gewerkt aan het opstellen van DMJOP's. Hierin worden ook de nieuwe energie labels meegenomen. Hiermee wordt in de komende jaren o.b.v. vaste vervangingsmomenten en afgestemd op de huisvesting en vastgoedstrategie, verduurzaming van de genoemde bouwdelen gerealiseerd.

Renovatie gebouw C

In oktober 2018 heeft Provinciale Staten het besluit genomen om gebouw C (het bestuursgebouw) volledig te renoveren. De financiële gevolgen van dit besluit zijn (exclusief de kosten voor sanering van asbest) via de Kadernota 2019 verwerkt in de provinciale begroting. De opdracht is gegund in mei 2019. Tijdens de renovatie zijn de gebruikers van gebouw C ondergebracht op andere werklocaties en de staten- en commissieleden hebben gebruik kunnen maken van de tijdelijke staten- en commissiezaal in gebouw A. De renovatie is inmiddels afgerond, in september 2022 zal de officiële opening plaatsvinden.

Paragraaf Subsidies

Inleiding

Welke beleidsdoelstellingen de provincie wil realiseren staat in de provinciale begroting aangegeven. Om dit te kunnen bereiken, zet de provincie bepaalde beleidsinstrumenten in. Grosso modo kan er onderscheid gemaakt worden tussen de volgende vormen:

- Kaderstellende juridische beleidsinstrumenten (voorbeeld regelgeving, convenanten);
- Communicatie- beleidsinstrumenten (voorbeeld voorlichting, lobby);
- Financiële beleidsinstrumenten (voorbeeld subsidies, deelnemingen, inkoop & aanbesteding).

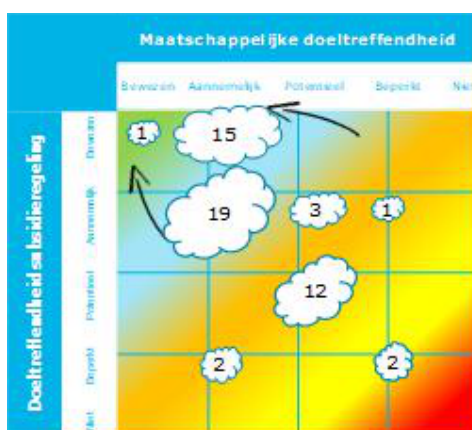
Om te weten te komen welke beleidsinstrumenten het beste hebben geholpen bij het behalen van onze provinciale opgaven én ook te bepalen wat uiteindelijk onze bijdrage is geweest aan de maatschappelijke opgaven, toetsen wij steeds structureler op de doeltreffendheid van beleid. Op die manier kunnen we gericht sturen op doelbereik en zorgen voor een effectievere besteding en beheersing van onze uitgaven.

Doeltreffendheid subsidies

Subsidieverstrekking is voor de provincie Zuid-Holland een belangrijk beleidsinstrument om provinciale beleidsdoelstellingen te realiseren: een derde van de provinciale uitgaven betreft subsidies (ongeveer € 250 mln).

Maar hoe effectief zijn subsidies?

Subsidieverstrekking is voor de provincie Zuid-Holland een belangrijk beleidsinstrument om provinciale beleidsdoelstellingen te realiseren: een derde van de provinciale uitgaven betreft subsidies (ongeveer € 250 mln).

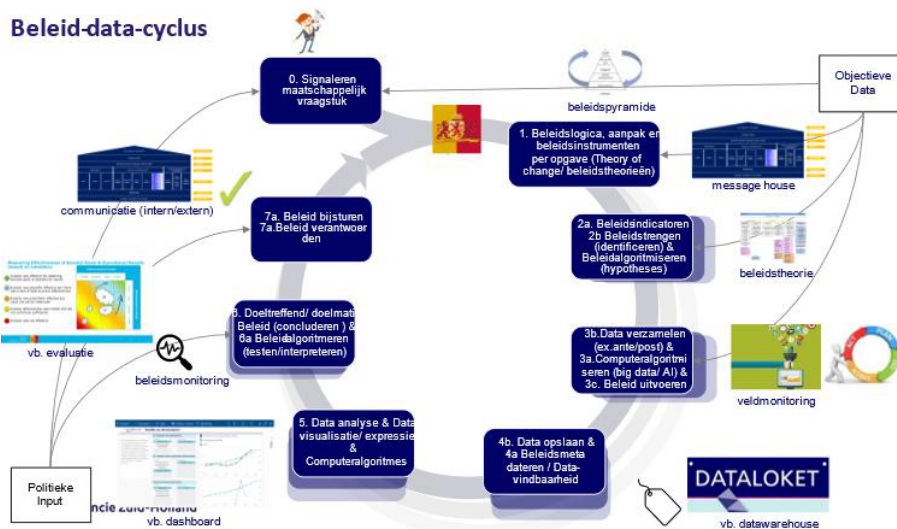
Daartoe worden beleidsevaluaties verricht naar de *doeltreffendheid* van een *individuele subsidieregeling* (opbrengst) én de bijdrage van een subsidieregeling aan de maatschappelijke opgaven van de provincie. Bij dit laatste spreken we over de *maatschappelijke doeltreffendheid (effect)*. Hiertoe is begin 2019 aan de Staten inzicht gegeven voor alle subsidieonderwerpen, en dit heeft opnieuw plaatsgevonden begin 2021, want elke 2 jaar wordt de stand van zaken van de doeltreffendheid geüpdatet volgens artikel 7 van de Algemene subsidieverordening (Asv 2013). Ook heeft in 2021 een verkenning plaatsgevonden naar de mogelijkheid om de doelmatigheid per thema scherper te krijgen.

Beleidstheorieën voor vele provinciale beleidsopgaven

Sinds begin 2017 is sprake van een groeipad waarbij *beleidstheorieën* voor meer dan 100 provinciale beleidsopgaven zijn opgesteld en dit aantal groeit elk jaar nog. Daarin wordt de relatie gelegd tussen de maatschappelijke opgaven, provinciale doelen en concrete prestaties van de subsidie. Hierbij wordt mede aangesloten op de trajecten van beleidsafdelingen zelf, Omgevingsbeleid en monitoring leefomgeving, Opgevegericht werken en uiteraard deze begroting.

Verbeterde beleidsmonitoring via de nieuw ontwikkelde Beleidsdatacyclus

De begin 2021 ontwikkelde *Beleidsdatacyclus* maakt het mogelijk data en informatiesystemen veel beter te koppelen aan beleidscyclus, door een logische opbouw van nauwkeuriger aangegeven stappen. En daarbij de rollen van zowel beleid als vanuit informatisering en automatisering scherper per stap te benoemen en zeer select hieraan te koppelen.

Met behulp van een aantal interne pilots is ervaring opgedaan met deze *Beleidsdatacyclus*. Wij kunnen nu slimmer met onze informatiepartners meetgegevens verzamelen. Door het verder benoemen van specifiekere en meetbare beleidsindicatoren gericht op *opbrengst* en *effect* kunnen dan prestaties beter worden gemonitord en teruggekoppeld aan de Staten. In een groeiproces wordt vanuit Omgevingsbeleid deze noodzakelijke verbreding naar 'beleids' evaluaties met een aantal afdelingen de komende tijd opgepakt.

Subsidies en hun vorm

Tot enkele jaren geleden zette de provincie haar financiële instrumenten vooral op 'traditionele' wijze in om beleidsdoelstellingen te realiseren met klassieke subsidie- en opdrachtverstrekkingen. Elk financieringsinstrument is in juridische zin ofwel een subsidie, dan wel een opdracht. Dit geldt eveneens voor leningen, garanties en deelnemingen. Provinciale Staten hebben voor subsidies een Algemene subsidieverordening (Asv) vastgesteld. Hierin wordt geregeld voor welke activiteiten subsidie kan worden verstrekt.

Op grond van artikel 1 van deze verordening worden er vier subsidievormen onderscheiden:

1. *Begrotingssubsidie*: subsidie als bedoeld in artikel 4:23, derde lid, onderdeel c van de Algemene wet bestuursrecht. Hierbij worden de naam van de subsidieontvanger en het maximale subsidiebedrag in de begroting opgenomen. In de praktijk gaat het hier zowel om boekjaarsubsidies als projectsubsidies (afgebakende looptijd van 1 of meerdere jaren). Voorheen waren dit voornamelijk boekjaarsubsidies. De laatste jaren komen er steeds meer projectsubsidies bij. Als slechts één of enkele rechtspersonen voor een bepaalde subsidie in aanmerking komen, zou het te ver voeren om daarvoor een subsidieregeling op te stellen.
2. *Boekjaarsubsidie*: subsidie die voor één of meer boekjaren wordt verstrekt voor activiteiten die behoren tot de structurele activiteiten die de subsidieontvanger gewoonlijk in het kader van zijn alledaagse bedrijfsvoering ontplooit.
3. *Projectsubsidie*: subsidie voor een activiteit of een samenhangend geheel van activiteiten die afgebakend zijn in de tijd en die zijn gericht op een specifiek eindresultaat.
4. *Incidentele subsidie*: subsidie als bedoeld in artikel 4:23, derde lid, onderdeel c, van de Algemene wet bestuursrecht. De activiteiten zijn niet voorzien in de subsidieregelingen van de provincie Zuid-Holland.

Subsidie wordt verstrekt in de vorm van een boekjaarsubsidie of van een projectsubsidie voor activiteiten die zijn geregeld in een subsidieregeling of in de vorm van een begrotingsubsidie.

Het kan echter voorkomen dat het provinciale bestuur vanwege het provinciale belang een subsidieaanvraag voor een activiteit die niet geregeld is in een subsidieregeling toch wil honoreren. Het gaat hier om incidentele gevallen. Een incidentele subsidie wordt voor ten hoogste vier jaar verstrekt (art. 4:23 Algemene wet bestuursrecht (Awb)). Het aantal te verstrekken incidentele subsidies zou beperkt moeten zijn.

Hoe is het subsidiestelsel ingericht?

Rijksbreed wordt er bij subsidieverstrekking gewerkt met drie standaard uitvoerings- en verantwoordingsarrangementen, waarvan de toepassing wordt bepaald door de hoogte van het subsidiebedrag. De wijze en mate van verantwoording hangt af van de hoogte van het verleende subsidiebedrag. Het gaat om de volgende drie subsidiearrangementen:

Uitgangspunten Uniform Subsidie Kader			
1	Uitvoerings- en verantwoordingsarrangementen: proportionaliteit en sturing op prestaties		
	<i>Maatregel</i>	<i>Hoogte subsidiebedrag</i>	<i>Verantwoording</i>
	Arrangement 1	Tot € 25.000	Desgevraagd verantwoording over de prestatie (doorgaans steekproefsgewijs)
	Arrangement 2	Vanaf € 25.000 tot € 125.000	Verantwoording over de prestatie (aanvullend steekproefsgewijs)
	Arrangement 3	Vanaf € 125.000	Verantwoording over de kosten en prestaties
2	Uniformering en vereenvoudiging van begrippen en subsidieprocessen		
3	Het opzetten en uitvoeren van een beleid om misbruik en oneigenlijk gebruik te voorkomen: verantwoord vertrouwen		
geen	Daar waar Europese financiering van subsidies dan wel staatssteun aan de orde zijn, zijn de bovengenoemde arrangementen niet van toepassing.		

Voorkoming van misbruik- en oneigenlijk gebruik bij subsidieverstrekking

Gedeputeerde Staten hebben op 5 juli 2016 gewijzigd beleid en een nieuwe beleidsregel vastgesteld ter voorkoming van misbruik & oneigenlijk gebruik bij subsidieverstrekking (M&O-beleid). Dit beleid bestaat uit een systeem van checks en balances. Hierdoor is sprake van administratieve lastenverlichting én regeldrukvermindering, welke gerelateerd zijn aan de hoogte van het te verstrekken subsidiebedrag (proportionaliteitsbeginsel). Verantwoord vertrouwen is hier het spilbegrip.

Het M&O-beleid bestaat onder andere uit:

- het registreren van gevallen waarbij misbruik en oneigenlijk gebruik is geconstateerd;
- het uitvoeren van risicoanalyses bij het opstellen van subsidieregelingen; en
- het uitvoeren van steekproeven ter controle of subsidievereisten en –verplichtingen zijn nageleefd.

Subsidieplafonds

Op grond van artikel 5 van de Asv stellen Provinciale Staten subsidieplafonds vast. Het is een bedrag dat gedurende een bepaald tijdvak ten hoogste beschikbaar is voor de verstrekking van subsidies. Het is overigens niet verplicht om een subsidieplafond in te stellen. Als er daarentegen wel een subsidieplafond is vastgesteld, is het overschrijden daarvan een verplichte weigeringsgrond. Dit betekent dat bij overschrijden van het plafond de subsidie moet worden geweigerd en geen motivering over een belangenafweging nodig is.

Een subsidieplafond kan alleen ingesteld worden voor subsidies op grond van een subsidieregeling.

Deelplafonds

Op grond van artikel 5 lid 2 Asv kunnen Gedeputeerde Staten een door Provinciale Staten vastgesteld plafond verdelen in deelplafonds voor afzonderlijke onderdelen van de regels waarvoor dat plafond is vastgesteld. Dit

betekent dat eerst een subsidieplafond (hoofdplafond) vastgesteld moet worden door Provinciale Staten. Pas hierna heeft Gedeputeerde Staten de mogelijkheid dit plafond onder te verdelen in deelplafonds. Het hoofdplafond geldt voor de gehele subsidieregeling, de deelplafonds voor afzonderlijke onderdelen van die regeling.

De subsidies worden vervolgens met inachtneming van de vastgestelde subsidieplafonds verstrekt.

Een aantal subsidieplafonds en begrotingssubsidies 2023 zijn door Provinciale Staten in de loop van 2022 al vastgesteld en zijn nu meegenomen in de Begroting van 2023. Bijstellingen en aanvullingen hierop worden gelijktijdig met deze begroting vastgesteld en meegenomen in het Statenvoorstel.

Aanpassing subsidieregels provincie Zuid-Holland vanwege de corona uitbraak

Omdat de uitbraak van corona en de maatregelen daaromtrent mogelijk grote gevolgen hebben voor subsidieontvangers heeft de provincie Zuid-Holland (tijdelijk) haar subsidieregels aangepast.

Subsidieaanvragers kunnen mogelijk in de problemen komen met termijnen en regels die normaal gesproken gelden voor de door hun ontvangen subsidie. Het gaat dan bijvoorbeeld om het niet tijdig of zelfs helemaal niet meer kunnen realiseren van een project of het niet binnen een voorgeschreven termijn doorgeven van wijzigingen. Daarom is er een afwijkingsbepaling voor corona-gerelateerde problemen opgenomen in de Asv. Verder worden subsidieontvangers normaliter extra gekort als de subsidie wordt verlaagd, omdat de activiteiten waarvoor subsidie is verstrekt niet, niet tijdig of niet geheel zijn verricht of niet aan de subsidieverplichtingen is voldaan en dit niet onverwijld is gemeld bij de provincie. Deze extra korting bedraagt 3% van het bedrag waarmee de subsidie verlaagd wordt. Deze extra korting wordt tot en met 31 maart 2022 niet toegepast.

Er zijn geen financiële consequenties. Eventuele afwijkende prestaties als gevolg van corona hebben vooraf geen effect op de hoogte van subsidies en de bijbehorende budgetten.

Financieel instrumentarium anderszins

Nieuwe ontwikkelingen

De afgelopen jaren hebben de financiële beleidsinstrumenten deels een andere invulling gekregen. De transitie naar een beter Zuid-Holland vraagt om grootschalige investeringen die grotendeels buiten de provinciale begroting om zullen worden gefinancierd.

Meer samenwerking met andere partijen

Maatschappelijke en private pioniers die bijdragen aan deze transitie-opgaven zijn echter vaak niet in staat om *volledige* financiering op te halen in de markt. De provincie Zuid-Holland werkt daarom steeds vaker samen met medeoverheden, kennisinstellingen en bedrijven om deze initiatieven – en daarmee onze opgaven – toch te kunnen realiseren. In veel gevallen gaat het hierbij om een verzoek tot een aanvullende provinciale bijdrage op externe financiële inzet. Dit kan nog steeds met een klassieke subsidie zijn, maar ook een lening, garantiestelling of combinatie van alle drie.

Revolverende instrumenten

Verder is te zien dat de provincie in een aantal dossiers ervoor gekozen heeft om middelen revolverend in te zetten (dat wil zeggen dat middelen, soms deels, weer terugkomen en daardoor meerdere keren kunnen worden ingezet). Dit zien we terug bij:

- Participaties in een aantal deelnemingen met een revolverend karakter, namelijk IQ en de Houdstermaatschappij Zuid-Holland (waar het Warmte participatiefonds en Energiq, het energie innovatiefonds, onder vallen).
- Revolverende inzet van subsidies (in de vorm van leningen), bijvoorbeeld voor de veerprojecten subsidieregeling mobiliteit.

Een logisch gevolg is dat financieringsconstructies steeds complexere vormen aannemen. Hierdoor wordt het voor behandelend ambtenaren steeds moeilijker om een goede inschatting te maken van de financieringsmogelijkheden voor hun opgave.

Hulp bij uitvoering

Om de organisatie bij de complexe financieringsvragen binnen haar opgaven te ondersteunen is het Centrum Expertise Externe Financiering (CEEF) ingericht op het gebied van business cases/private financiering, Europese financiering en het provinciaal financieel instrumentarium.

Daarnaast is er door de provincie Zuid-Holland samen met de Universiteit Leiden en de provincie Noord-Brabant een website ontwikkeld voor financieringsinstrumenten. De website bevat veel informatie over de (juridische) mogelijkheden en randvoorwaarden op het gebied van de beschikbare instrumenten wanneer men als overheid (maatschappelijke) initiatieven wil financieren in samenwerking met partnerorganisaties. Zie meer informatie op www.financierennetwerken.nl

Subsidies 2023

Een samenvatting van de totale subsidieomvang voor begrotings-, boekjaar- en de projectsubsidies staat in de onderstaande tabellen. Alleen als er wijzigingen in dit planning en control product plaatsvinden, is een toelichting opgenomen. De wijzigingen in boekjaar- en projectsubsidies zijn opgenomen in de Statenvoordracht. De begrotingssubsidies worden alleen in deze paragraaf weergegeven.

Ambitie 1 Samen werken aan Zuid-Holland

Boekjaar- en projectsubsidies 2023 in vergelijking met 2022 (in €)

Beleidsdoel	Subsidie regeling-nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidiëren 2022	Kadernota 2023	Begroting 2023	Maximaal te subsidiëren 2023
1.1	1.6.91	Subsidieregeling bevorderen intergemeentelijke samenwerking Zuid-Holland 2020	150.000		150.000	150.000
1.1	1.6.111	Subsidieregeling verplaatsing en beëindiging veehouderij Zuid-Holland	1.000.000			
1.2	1.6.99	Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Zuid-Hollandse Journalistiek	332.000		332.000	332.000
Totaal			1.482.000		482.000	482.000

Toelichting boekjaar- en projectsubsidies 2023

Voor 1.6.91 Subsidieregeling bevorderen intergemeentelijke samenwerking Zuid-Holland 2020 een plafond voor een bedrag van € 150.000 (beleidsdoel 1-1)

Er is een directe relatie tussen de mate van intergemeentelijke samenwerking, sterke gemeenten en de mate van bestuurskracht, waardoor de vormgeving van de intergemeentelijke samenwerking valt binnen de generieke provinciale zorg voor de kwaliteit van het lokaal bestuur. De bestuurskracht van veel gemeenten staat onder druk als gevolg van teruglopende financiële middelen, veranderingen in rol en taken van gemeenten en / of de toenemende complexiteit van de context waarbinnen gemeenten opereren. Het is daarom wenselijk dat de provincie een bijdrage levert aan de versterking van de bestuurskracht van gemeenten en regio's.

Dekking vindt plaats binnen de begroting 2023; beleidsdoel 1-1: Beter bestuur.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 1-1-1 Sterke gemeenten.

Intergemeentelijke samenwerking is een belangrijk instrument voor het waarborgen en verbeteren van de gemeentelijke taakuitvoering en dienstverlening aan burgers, bedrijven en instellingen.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Het instrument subsidieregeling wordt voor dit onderwerp al meerdere jaren gebruikt en gebleken is dat dit het geëigende instrument is. Een ander instrument voor subsidie zou kunnen zijn mede-opdrachtgeverschap van de provincie bij de gemeentelijke opgaven. Bij de rol van subsidiegever houdt de provincie echter meer afstand tot de opgave en dat is wenselijk wanneer er bijvoorbeeld sprake is van een toezichtstaak, zoals in dit geval bij gemeenten. De bijdrage van de provincie is beschikbaar als een maximumbedrag waar binnen meerdere gemeenten kunnen worden betrokken.

Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om het subsidieplafond vast te stellen op € 150.000 en deze op te nemen in de begroting.

Voor 1.6.99 Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Zuid Hollandse Journalistiek een plafond voor een bedrag van € 332.000 (beleidsdoel 1-2)

In februari 2020 hebben GS Provinciale Staten geïnformeerd om een regeling in het leven te roepen van € 332.000 op jaarbasis om de Zuid-Hollandse journalistiek kwalitatief te ondersteunen. Dit is een herbestemming van middelen (inkoop van provinciale mededelingen bij media). Het budget zou aanvankelijk volledig besteed worden aan een meerjarige subsidieregeling waarop gemeenten met een mediafonds een beroep kunnen doen. Als gevolg van corona moeten veel gemeenten financieel her prioriteren en is er minder animo om nieuwe mediafondsen op te richten. Daarom werd de beoogde regeling uitgebreid met een tweede poot waarbij lokale en regionale media in Zuid-Holland direct aanvragen bij de provincie kunnen indienen voor de productie van verdiepende kwaliteitsjournalistiek. Een deskundige, onafhankelijke commissie beoordeelt de aanvragen. Deze regeling is eind 2020 in werking getreden. De subsidieregeling wordt gedekt uit bestaande exploitatiemiddelen in beleidsdoel 1-2 Sterke samenleving, onderdeel Maatschappelijke participaties.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 1-2-1 Innovatieve participatie en communicatie . Dit draagt bij aan een goed geïnformeerde samenleving en daarmee een goed functionerende democratie en openbaar bestuur.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om het subsidieplafond vast te stellen op € 332.000 en deze op te nemen in de begroting.

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Begrotingssubsidies 2023 in vergelijking met 2022 (in €)

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2022	Kadernota 2023	Begroting 2023	Maximaal te subsidiëren 2023
2.1	Vereniging Fietsersbond	43.000		43.000	43.000
2.1	Prorail Utrecht t.b.v. project viersporig Schiedam	404.700			
2.1	AquaSwets BV t.b.v. veerdienst Maassluis-Rozenburg	876.071		929.995	929.995
2.1	Ministerie van I&W t.b.v. innovatieve aanpak A15			1.008.500	1.008.500
2.1	Gemeente Bodegraven Reeuwijk t.b.v. frequentieverhoging spoorverbinding Leiden-Utrecht in de brede spits	553.549			
2.1	Gemeente Leiden t.b.v. Leidse Ring Noord	32.700.000			
2.1	Gemeente Den Haag t.b.v. Verlengde Velostrada	4.000.000			
2.1	Stichting Zuid-Holland Bereikbaar t.b.v. exploitatiekosten	988.167			
2.3	Zero Emission Services BV t.b.v. pilot elektrificatie laainfrastructuur Goederenvervoer over water	1.100.000			
Totaal		40.665.487		1.981.495	1.981.495

Toelichting begrotingssubsidies 2023

De begrotingssubsidie aan Vereniging Fietsersbond voor een bedrag van € 43.000 (beleidsdoel 2-1)

In 2016 hebben provincie Zuid Holland en de Fietsersbond een samenwerkingsovereenkomst getekend om de reeds bestaande samenwerking een structurele basis te geven. Deze samenwerkingsovereenkomst is na 3 jaar van rechtswege beëindigd. Sindsdien wordt ieder jaar naar de eventuele voortzetting en de invulling van een eventueel te verlenen subsidie gekeken. Daarvoor dient de Fietsersbond voor 1 oktober een aanvraag en activiteitenplan in.

De begrotingssubsidie is gewenst omdat door gebruik te maken van de kennis van de leden van de Fietsersbond met betrekking tot het fietsen en in het bijzonder het fietsnetwerk in Zuid Holland dit bijdraagt aan beleidsdoel 2-1. De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 2-1-2 Passend en efficiënt personenvervoer. Zuid Holland investeert in fietsinfrastructuur met het doel dat inwoners en bezoekers verder en vaker fietsen. Een toename van het fietsverkeer draagt bij aan bereikbaarheid van de provincie, aan gezondheid van de fietsers en aan leefbaarheid van de omgeving van de infrastructuur. Fietsverkeer produceert geen lawaai of ongezonde stoffen. Kennis van de Fietsersbond helpt bij het bepalen van de meest relevante (infrastructurele) projecten. Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 43.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan AquaSwets BV t.b.v. veerdienst Maassluis-Rozenburg voor een bedrag van € 929.995 (beleidsdoel 2-1)

Het contract voor de exploitatie van de veerdienst Maassluis – Rozenburg is voor de periode 2018-2032 na een aanbesteding gegund aan Ottevanger OV Exploitatie BV. In 2019 is dit bedrijf vanwege financiële problemen overgenomen door ODV Maritiem / Swets Groep; het bedrijf is hierbij omgedoopt tot AquaSwets BV. Onderdeel van die overname is een aanvullende overeenkomst tussen PZH en AquaSwets met de afspraak de exploitatiebijdrage (prijspeil 2017) met terugwerkende kracht te verhogen van € 694.500 naar € 796.000 per jaar. Conform afspraken wordt die bijdrage jaarlijks geïndexeerd aan de hand van de LBI Bus Diesel-index die door DOVA, het samenwerkingsverband van vervoerautoriteiten, wordt berekend. Bij de verlening wordt gewerkt met een voorlopig index, na afloop van het subsidiejaar wordt deze met een definitieve index gecorrigeerd. Deze exploitatiebijdrage is voor 2023 geïndexeerd, op basis van de voorlopige LBI index (d.d. juni 2022) met 3,38% en komt daarmee uit op € 929.995. Dekking vindt plaats uit de bestaande exploitatiemiddelen van beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B.

De maatschappelijke baten zijn vastgelegd in beleidsprestatie 2-1-2 Passend en efficiënt personenvervoer. Dit draagt bij aan een sociaal, veilig, betrouwbaar, betaalbaar, beschikbaar en comfortabel vervoer van reizigers uitgevoerd door de exploitant van veer Maassluis-Rozenburg.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. De exploitatie van de veerdienst geschiedt op basis van een exploitatieovereenkomst, waarin ook de (geïndexeerde) subsidieverstrekking is vastgelegd voor de periode 1 januari 2018 tot en met 31 december 2032. Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 929.995 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Ministerie van I&W t.b.v. innovatieve aanpak A15 een bedrag van € 1.008.500 (beleidsdoel 2-1)

Project Innovatieve aanpak A15 (Korte Termijn Maatregelen A15)

In het BO MIRT zijn op 21 en 22 november 2018 het Rijk en de provincies Zuid-Holland en Gelderland een korte termijn pakket maatregelen overeengekomen met een looptijd tot 2022. In totaal heeft 'het Rijk hiervoor maximaal € 10 mln beschikbaar onder voorwaarde van gelijke financiering door de regio. Het Rijk en de provincie Zuid-Holland (samen met Drechtsteden en bedrijven) hebben afgesproken ieder € 4,1 mln beschikbaar te stellen voor inzet bergers op strategische plekken, kleine infrastructurale maatregelen, gecoördineerd verkeers-management en spitsmijdingen. De subsidie wordt verleend ten laste van de in de reserve Bereikbaarheid gereserveerde middelen.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 2-1-1 Efficiënt goederenvervoer en 2-1-2 Passend en efficiënt personenvervoer. Dit draagt bij aan op korte termijn de doorstroming bevorderen van het verkeer op de A15. Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Met het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat is afgesproken dat onze bijdrage voor de Innovatieve aanpak A15 (Korte Termijn Maatregelen A15) die in de vorm van een subsidie ter beschikking zal worden gesteld aan het Ministerie, zal worden verdubbeld door het Ministerie.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 1.008.500 en deze op te nemen in de begroting.

Boekjaar- en projectsubsidies 2023 in vergelijking met 2022 (in €)

Beleidsdoel	Subsidie-regeling-nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidiëren 2022	Kadernota 2023	Begroting 2023	Maximaal te subsidiëren 2023
2.2	1.6.74	Subsidieregeling mobiliteit Zuid-Holland 2017	10.187.263			
2.1 en 2.3		Subsidieregeling mobiliteit Zuid-Holland			8.877.951	8.877.951
Totaal			10.187.263		8.877.951	8.877.951

Toelichting boekjaar- en projectsubsidies 2023

Voor Subsidieregeling mobiliteit Zuid-Holland een hoofdsubsidieplafond voor de paragrafen 2.2.2, 2.2.3, 2.2.4, 2.3.1, 2.3.2, 2.3.4 en 2.4.2 voor een bedrag van € 8.877.951 (beleidsdoel 2-1 en 2-3)

Deze subsidieregeling heeft tot doel het stimuleren van activiteiten op het gebied van gedragsbeïnvloeding Verkeersveiligheid, de toegankelijkheid en ketenmobiliteit in het openbaar vervoer, innovatie in mobiliteit en vernieuwing en renovatie van veerponten of veerinfrastructuur rond veren en de Korte Termijnaanpak binnen het gebiedsgerichte Bereikbaarheidsprogramma Mobiliteit en Verstedelijking (MoVe). De regeling is in 2022 integraal herzien. Met de integrale herziening is de SRM vereenvoudigd en geactualiseerd en meer in overeenstemming gebracht met de regels van de Algemene wet bestuursrecht en is een regeling opgenomen voor subsidie van ketenmobiliteit om de transitie in openbaar vervoer te versterken.

Voorgesteld wordt om voor de paragrafen 2.2.2, 2.2.3, 2.2.4, 2.3.1, 2.3.2, 2.3.4 en 2.4.2 een hoofdsubsidieplafond op te nemen voor een bedrag van € 8.877.951. Dekking vindt plaats binnen de ambitie Bereikbaar Zuid-Holland. Voor gedragsbeïnvloeding Verkeersveiligheid is in 2021 een meerjarige subsidie verstrekt. Deelplafond 2023 is derhalve 0.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestaties 2-2-2 Toekomstbestendige infrastructuur, 2-3-1 Duurzame mobiliteit en 2-3-2 Veilige mobiliteit. Dit draagt bij aan best bereikbare provincie door (paragraafnummer SRM): (2.2.2) Gedragsbeïnvloeding Verkeersveiligheid - via educatie, voorlichting, campagnes en activiteiten en instandhouding van Regionale projectgroepen Verkeersveiligheid. (2.2.3) Duurzamer Energieopwekking, -opslag, -besparing voor grootschalige toepassingen in infra en goedkoper toepassen van gedemonstreerde duurzame technieken in infra als bijdragen aan transitie naar een CO2 arme samenleving. (2.2.4) Verbeterde bereikbaarheid in de regio Rotterdam-Den Haag, met bijdrage aan de economische ontwikkeling en leefbaarheid, zoals opgenomen in de Korte Termijn Aanpak van het gebiedsprogramma Mobiliteit en Verstedelijking. (2.3.1) Verbeterde toegankelijkheid van OV-bushaltes. (2.3.2) Aantrekkelijker en efficiënter vervoer van en naar een OV-halte, te bereiken door deelmobiliteit en ontwikkeling van hubs en knooppunten. (2.3.4 en 2.4.2) In stand gehouden en verduurzaamde Zuid-Hollandse veren voor het overzetten van forensen en scholieren en recreanten als bijdragen aan bereikbaarheid en leefbaarheid.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. De te subsidiëren maatregelen betreffen kleinschalige maatregelen en activiteiten door gemeenten, vervoerders, wegbeheerders, ondernemers, die op korte termijn worden uitgevoerd, en snel resultaat leveren. Het betreffen maatregelen die aanvullend zijn op de uitvoering door en in beheer van de provincie. De maatregelen sluiten aan bij andere provinciale activiteiten, zoals de grotere infrastructuurprojecten, de concessies openbaar vervoer en de samenwerking in gebiedsprogramma's met het Rijk en decentrale overheden.

Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om voor de paragrafen 2.2.2, 2.2.3, 2.2.4, 2.3.1, 2.3.2, 2.3.4 en 2.4.2 de hoofdsubsidieplafond vast te stellen op € 8.877.951 en deze op te nemen in de begroting.

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

Begrotingssubsidies 2023 in vergelijking met 2022 (in €)

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2022	Kadernota 2023	Begroting 2023	Maximaal te subsidiëren 2023
3.2	N.V. Nederlandse Gasunie t.b.v. warmteleiding Warmteling+	81.000.000			
3.3	NetVerder BV t.b.v. de realisatie van een open netwerk voor stoom	2.000.000		2.000.000	2.000.000
3.3	Havenbedrijf Rotterdam Shore Power BV t.b.v. walstroomprogramma	700.000			
3.3	FME t.b.v. versterken organisatie en uitbreiden Fieldlab Industriële Elektrificatie	300.000			
3.3	Platform Groene Chemie Nieuwe Economie (GCNE) t.b.v. programmatische aanpak GCNE	160.000			
3.3	Gemeente Den Haag t.b.v. Campus@Sea			200.000	200.000
3.2, 3.3 en 4.1	InnovationQuarter t.b.v. innovatieprogramma energie en klimaat			250.000	250.000
Totaal		84.160.000		2.450.000	2.450.000

Toelichting begrotingssubsidies 2023

De begrotingssubsidie aan NetVerder BV voor de realisatie van een open netwerk voor stoom voor een bedrag van € 2.000.000 (beleidsdoel 3-3)

Met deze subsidie beoogt de provincie de energietransitie in de industrie te versnellen en dragen we bij aan de doelstelling om de CO₂-emissie in Zuid-Holland te reduceren zoals in het provinciaal beleid "Schone Energie voor iedereen" is verwoord. Met dit netwerk wordt een CO₂ uitstoot van minimaal 140 kton per jaar vermeden (dat staat gelijk aan ongeveer 20.000 woningen). Het gaat hier om het realiseren van een open netwerk voor stoom door het subsidiëren van een onrendabele top op het leggen van het netwerken. Stoom van AVR en Cabot wordt gedistribueerd via een stoomnetwerk naar afnemers zoals onder andere Huntsman, en Lyondell Basell. De middelen zijn reeds geaccordeerd in de kadernota 2019 en de begroting 2020 en 2021 en komen uit Programma 3.3 energie voor iedereen/ duurzame energie en grondstoffsysteem in de industrie. De subsidie dient uiterlijk te worden aangevraagd en toegekend in het eerste kwartaal van 2022 en het project uitgevoerd in 2022-2023. Dekking vindt plaats uit de bestaande exploitatiemiddelen van beleidsdoel 3-3 Duurzaam energie- en grondstoffen systeem in de industrie. De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 3-3-1 Verhogen energie efficiëntie en mede ontwikkelen energie infra. De subsidie aan NetVerder BV zal ook bijdragen aan een forse CO₂-reductie. Daarnaast is er sprake van een NO_x-reductie.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 2.000.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Gemeente Den Haag voor Campus@Sea een bedrag van € 200.000 (beleidsdoel 3-3)
 Campus@Sea in Scheveningen is een van de energie innovatie fieldlabs die Zuid-Holland rijk is. Dit Fieldlab richt zich o.a. op energie innovatie op zee. Naast hun plek op de kade in de haven van Scheveningen, zijn ze ook verbonden met een offshore testlocatie voor innovaties op zee. Deze testlocatie (fieldlab) ligt op ongeveer 12 km voor de kust, en ligt ongeveer 2 km van een gasboorplatform (Q13 van Neptune). Er zijn diverse fieldlab-tests van o.a. drijvende zon- en golfenergie gepland op dit testbed. Helaas is de energie-infrastructuur nog niet compleet, want er mist nog een fysieke grid-connectie, om de op te wekken energie aan land te brengen, maar ook om monitoringssets en telecom apparatuur van stroom te voorzien. Wat ontbreekt is de 2km van Q13 naar de testlocatie.

Om de aanleg van de benodigde infrastructuur (waardoor er ook meer field lab tests uitgevoerd kunnen worden) mogelijk te maken is een begrotingssubsidie opgenomen van € 0,2 mln. Deze € 0,2 mln beslaat ongeveer 10% van de totale geraamde kosten voor de kabel. De resterende cofinanciering komt van de andere deelnemende private en publieke partijen. Ook is er voor een deel KansenVoorWest3 subsidie aangevraagd voor een van de werkpakketten voor de offshore kabel. Deze is echter niet randvoorwaardelijk voor het slagen van het project, en de stapeling past binnen de staatsteuntoets. Dekking vindt plaats uit de exploitatiemiddelen van beleidsdoel 3.3 (duurzaam energie- en grondstoffensysteem in de industrie).

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 3-3-2 Vernieuwen en innoveren van het energie- en grondstoffen (eco-) systeem. Dit draagt bij aan stimuleren energie innovatie

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument, omdat deze kabel zelf geen business case heeft, maar wel voorwaardelijk is voor de ontwikkeling van zee-energie innovaties. De kabel kan worden beschouwd als nutsvoorziening/infrastructuur. Waarbij aanleg en overdimensionering (voor toekomst bestendigheid) een voorinvestering vereisen.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 200.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan InnovationQuarter voor innovatieprogramma energie en klimaat een bedrag van € 250.000 (beleidsdoel 3-3)

Na twee eerdere rondes, is de derde ronde van het Innovatieprogramma Energie en Klimaat in Q2 2022 succesvol van start gegaan met de eerste tranche (3.1) van in totaal 3 geplande tranches binnen deze derde ronde. Het programma ondersteunt ondernemers bij het testen en demonstreren van nieuwe technologieën en het marktrijp maken van innovaties door gebruik te maken van de regionale fieldlab infrastructuur. We kunnen concluderen dat het een populair en doeltreffend instrument is voor de bevordering van innovatie op het gebied van Energietransitie en beperken van de klimaatverandering. In deze eerste tranche waren veel kwalitatief hoogwaardige inzendingen, en er is door het kernteam voor meer dan 33% van het beschikbare budget beschikt. Met als gevolg dat voor de laatste 2 tranches minder budget beschikbaar is (ongeveer 50% i.p.v. 66%), terwijl dit naar verwachting (gezien het aantal goede voorstellen) wel wenselijk is. Een aanvullend bedrag van € 0,25 mln. zal worden ingezet. Deze extra impuls heeft als doel om extra projecten een zetje in de rug te geven, en niet om de uitvoeringskosten bij de uitvoerende partijen op te hogen. Hiermee gaat ook de efficiency van het programma omhoog. De cofinanciering bedraagt minstens 50%, en komt uit de projecten in het innovatieprogramma zelf. Hierdoor word een verder impuls gegeven aan:

- Innovatieve ondernemers
- De innovatie fieldlab-infrastructuur

Dekking vindt plaats uit de exploitatiemiddelen van beleidsdoel 3-3 (duurzaam energie- en grondstoffensysteem in de industrie).

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 3-3-2 Vernieuwen en innoveren van het energie- en grondstoffen (eco-)systeem. Dit draagt bij aan het stimuleren van energie-innovatie. Dit wordt gerealiseerd door ondernemers te stimuleren en te faciliteren in hun innovaties en daarnaast een fieldlab te ondersteunen in de vorm van fieldlabs.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument, zoals al gebleken is in de eerdere 2 rondes van dit innovatieprogramma.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 250.000 en deze op te nemen in de begroting.

Boekjaar- en projectsubsidies 2023 in vergelijking met 2022 (in €)

Beleidsdoel	Subsidie-regeling-nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidiëren 2022	Kadernota 2023	Begroting 2023	Maximaal te subsidiëren 2023
3.1	1.6.93	Subsidieregeling Zonnig Zuid-Holland	3.000.000			
3.3	1.6.94	Subsidieregeling energie infrastructuur op industrieterreinen Zuid-Holland	2.000.000			
Totaal			5.000.000			

Toelichting boekjaar- en projectsubsidies 2023

Niet van toepassing.

Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland

Begrotingssubsidies 2023 in vergelijking met 2022 (in €)

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2022	Kadernota 2023	Begroting 2023	Maximaal te subsidiëren 2023
4.1	InnovationQuarter t.b.v. duurzaam versterken van de economische structuur en het ontsluiten van het innovatieve vermogen in Zuid-Holland	5.311.675			
4.1	Planet B.io t.b.v. Biotech Campus Delft	1.000.000			
4.1	InnovationQuarter t.b.v. European Digital Innovation Hub	570.000			
4.1	Stichting Space Expo Noordwijk t.b.v. etalage van Nederlandse (en Europese) ruimtevaartactiviteiten op NL Space Campus	250.000			
4.1	InnovationQuarter t.b.v. innovatieprogramma Agritech	750.000			
4.1	Coöperatie Broekpolder2040 U.A. t.b.v. Broekpolder2040	50.000			
4.1	gemeente Dordrecht t.b.v. herstructurering Dolderman	1.500.000			
4.1	BlueCity t.b.v. trainingen	50.000		50.000	50.000
4.1	Gemeente Alphen aan den Rijn t.b.v. Platform Groene Hart	25.000			
4.1	InnovationQuarter t.b.v. Maritieme Delta 2022	120.000			
4.1	Stichting Technologisch Centrum Ypenburg t.b.v. het ontwikkelen van haar netwerk			100.000	100.000
4.1	Stichting Greenport West-Holland			150.000	150.000
4.1	Stichting Greenport Aalsmeer			75.000	75.000
4.1	Stichting Greenport Duin- en Bollenstreek			100.000	100.000
4.1	Stichting Greenport regio Boskoop			100.000	100.000
4.1	Stichting Greenport West-Holland (innovatiepact)	100.000		100.000	100.000
4.1	Stichting Greenports Nederland			125.000	125.000
4.1	Erasmus MC Rotterdam t.b.v. incubatorprogramma			400.000	400.000
4.1	Stichting NL Space Campus t.b.v. het door ontwikkelen van de fysieke omgeving van de campus			327.750	327.750
4.3	Erfgoedhuis Zuid-Holland	1.984.696	1.984.696	183.470	2.168.168
4.3	Stichting molenviergang Aarlanderveen	25.000	28.000		28.000
4.3	Kunstgebouw	1.633.441	1.633.441	119.965	1.745.406

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2022	Kadernota 2023	Begroting 2023	Maximaal te subsidiëren 2023
4.3	Stichting Educatie Orkest Projecten (SEOP)	38.551	38.551	2.799	41.350
4.3	Zuid-Hollandse Popunie	159.628	159.628	11.663	171.291
4.3	Bevrijdingsfestival	23.648	23.648	3.695	27.343
4.3	Stichting Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland	330.123	316.505	18.661	335.166
4.3	Nederlandse Limessamenwerking	0			
4.3	Stichting Restauratie Opleidingsprojecten Zuid-West	20.000			
4.3	Probiblio	5.007.640	5.007.640	185.283	5.192.923
4.3	Prins Bernhard Cultuurfonds t.b.v. het Themafonds digitalisering erfgoedcollecties Zuid-Holland	0			
Totaal		18.949.402	9.192.109	2.053.286	11.237.397

Toelichting begrotingssubsidies 2023

De begrotingssubsidie aan BlueCity voor trainingen voor een bedrag van € 50.000 (beleidsdoel 4-1)

Sinds 2015 activeert CIRCO-NL met ondersteuning vanuit het Rijk productiebedrijven en creatieve professionals om concreet aan de slag te gaan met circulair ondernemen. Hiervoor ontwikkelde CIRCO een bewezen trainingsmethode. Daarbij richt CIRCO zich op verschillende circulaire transitiethema's. Om slagkracht en regionaal bereik te vergroten zijn in het afgelopen jaar op provinciaal niveau zogeheten CIRCO-hubs opgezet. De organisatie BlueCity dient in Zuid-Holland als CIRCO-hub, waar vanuit CIRCO-trainingen worden ontwikkeld en gegeven. Partners van deze hub zijn provincie Zuid-Holland, gemeente Rotterdam, Rabobank en MKB Rotterdam Rijnmond. Het is in het belang van de circulaire ambities van de provincie dat ondernemers in staat worden gesteld om hun activiteiten en ketens met meer gerichte aandacht voor circulariteit te organiseren. Hiervoor zijn de CIRCO trainingen een geëigend instrument. De provincie wil met een subsidie de organisatie van vier trainingen per jaar mogelijk maken. De subsidiekosten worden gedekt uit de huidige Begroting 2023 van opgave Circulair, beleidsdoel 4-1.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-5 Circulaire economie stimuleren. Dit draagt bij aan het behalen van de provinciale doelen op het gebied van circulair voor 2030 en 2050, namelijk per 2050 een volledig circulaire economie met als tussenstap 50 procent minder gebruik van primaire grondstoffen (mineraal, fossiel en metaal) in 2030.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige optie te zijn.

De provincie gaat noch over de inhoud van de training, noch profiteert zij zelf van de trainingen.

Opdrachtverlening is derhalve niet van toepassing en subsidie blijft als enig geëigend instrument over.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 50.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Technologisch Centrum Ypenburg voor het ontwikkelen van haar netwerk voor een bedrag van € 100.000 (beleidsdoel 4-1)

In de voormalige Fokker-fabrieken op Technology Park Ypenburg (TPY) zijn verschillende hightech bedrijven gevestigd. Deze maakbedrijven werken vooral met hightech materialen zoals polymeren, composieten en hybride materialen, maar ook aan de ontwikkeling elektronische en mechatronische componenten - een snelgroeiende markt met veel economische potentie. Een belangrijke focusmarkt is de lucht- en ruimtevaart. TPY is eveneens betrokken bij het 'Hydrogen Aircraft Powertrain and Storage Systems' (HAPPS) consortium. Hiervoor is een groeifonds aanvraag voor ingediend en geaccordeerd. De ontwikkeling van TPY tot een innovatiecluster is tot op heden gesteund door de gemeente Den Haag en de bedrijven op het technology park. Tevens is er een subsidie van de MRDH benut om de fysieke faciliteiten verder uit te bouwen en de kennis en equipment op het park goed

toegankelijk te maken. TPY vraagt voor het ontwikkelen van haar netwerk en de potentie om voluit te werken aan een regionaal cluster ondersteuning vanuit de provincie Zuid-Holland. De dekking voor deze subsidie is in de exploitatie van beleidsdoel 4-1 aanwezig (ambitie Concurrerend Zuid-Holland).

De maatschappelijke baten komen tot uiting in beleidsprestatie 4-1-1 Innovatieve economie stimuleren.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 100.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Greenport West-Holland voor een bedrag van € 150.000 (beleidsdoel 4-1)

De provincie Zuid-Holland stimuleert, faciliteert en investeert in de transitie van de Greenports. De integrale inzet van Zuid-Holland is gericht op samenwerking & positionering, innovatie & internationalisering, modernisering van teeltareaal, vers logistiek en energietransitie. De provincie pleegt gerichte inzet door maatwerk per Greenport. Dit doet zij met behulp van samenhangend economisch beleid, en beleid op gebied van Ruimtelijke Ordening, Mobiliteit en Energietransitie. Daarnaast wordt maatwerk gericht door inzet op projecten, via innovatiebevordering en via samenwerking in netwerken. Om de benodigde transitie tot stand te brengen is het van groot belang om de lokale, regionale, nationale en internationale triple helix-netwerken verder te versterken. De provincie Zuid-Holland ondersteunt daarom voor meerdere jaren de regionale en nationale triple helix greenportstructuren en participeert in de triple-helix netwerken van de Zuid- Hollandse Greenports. De provincie Zuid-Holland stelt voor de netwerkversterking van de Greenport West-Holland €150.000 per jaar ter beschikking, vanwege het grote aantal netwerkpartners en de verschillende deelakkoorden die via de Greenport in het netwerk gesloten zijn. De subsidie voor Greenports draagt bij aan doel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal. Dekking vindt plaats vanuit de middelen van dit doel in de Begroting 2023.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de Greenports. Dit draagt bij aan een duurzame werk- en leefomgeving.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 150.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Greenport Aalsmeer voor een bedrag van € 75.000 (beleidsdoel 4-1)

De provincie Zuid-Holland stimuleert, faciliteert en investeert in de transitie van de Greenports. De integrale inzet van Zuid-Holland is gericht op samenwerking & positionering, innovatie & internationalisering, modernisering van teeltareaal, vers logistiek en energietransitie. De provincie pleegt gerichte inzet door maatwerk per Greenport. Dit doet zij met behulp van samenhangend economisch beleid, en beleid op Ruimtelijke Ordening, Mobiliteit en Energietransitie. Daarnaast wordt maatwerk gericht door inzet op projecten, via innovatiebevordering en via samenwerking in netwerken. Om de benodigde transitie tot stand te brengen is het van groot belang om de lokale, regionale, nationale en internationale triple helix-netwerken verder te versterken. De provincie Zuid-Holland ondersteunt daarom voor meerdere jaren de regionale en nationale triple helix greenportstructuren en participeert in de triple-helix netwerken van de Zuid- Hollandse Greenports. De provincie Zuid-Holland stelt, voor de netwerkversterking van de Greenport Aalsmeer, € 75.000 per jaar ter beschikking. Dit bedrag ligt lager dan een vergelijkbaar netwerk vanwege de omvang van het netwerk en het feit dat deze Greenport niet geheel binnen de provinciegrenzen van Zuid-Holland gelegen is. De provincie Noord-Holland draagt, buiten onze bijdrage, ook bij aan de netwerkversterking voor deze Greenport. De subsidie voor Greenports draagt bij aan beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal. Dekking vindt plaats vanuit de middelen van dit doel in de Begroting 2023.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de Greenports. Dit draagt bij aan een duurzame werk- en leefomgeving

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 75.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Greenport Duin- en Bollenstreek voor een bedrag van € 100.000 (beleidsdoel 4-1)

De provincie Zuid-Holland stimuleert, faciliteert en investeert in de transitie van de Greenports. De integrale inzet van Zuid-Holland is gericht op samenwerking & positionering, innovatie & internationalisering, modernisering van teeltareaal, vers logistiek en energietransitie. De provincie pleegt gerichte inzet door maatwerk per Greenport. Dit doet zij met behulp van samenhangend economisch beleid, en beleid op gebied van Ruimtelijke Ordening, Mobiliteit en Energietransitie. Daarnaast wordt maatwerk gericht door inzet op projecten, via innovatiebevordering en via samenwerking in netwerken. Om de benodigde transitie tot stand te brengen is het van groot belang om de lokale, regionale, nationale en internationale triple helix-netwerken verder te versterken. De provincie Zuid-Holland ondersteunt daarom voor meerdere jaren de regionale en nationale triple helix greenportstructuren en participeert in de triple-helix netwerken van de Zuid- Hollandse Greenports. De provincie Zuid-Holland stelt voor de netwerkversterking van de Greenport Duin- en Bollenstreek € 100.000 per jaar ter beschikking, vanwege de omvang van het netwerk. De subsidie voor Greenports draagt bij aan beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal. Dekking vindt plaats vanuit de middelen van dit doel in de Begroting 2023.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de Greenports. Dit draagt bij aan een duurzame werk- en leefomgeving

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 100.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Greenport regio Boskoop voor een bedrag van € 100.000 (beleidsdoel 4-1)

De provincie Zuid-Holland stimuleert, faciliteert en investeert in de transitie van de Greenports. De integrale inzet van Zuid-Holland is gericht op samenwerking & positionering, innovatie & internationalisering, modernisering van teeltareaal, vers logistiek en energietransitie. De provincie pleegt gerichte inzet door maatwerk per Greenport. Dit doet zij met behulp van samenhangend economisch beleid, en beleid op gebied van Ruimtelijke Ordening, Mobiliteit en Energietransitie. Daarnaast wordt maatwerk gericht door inzet op projecten, via innovatiebevordering en via samenwerking in netwerken. Om de benodigde transitie tot stand te brengen is het van groot belang om de lokale, regionale, nationale en internationale triple helix-netwerken verder te versterken. De provincie Zuid-Holland ondersteunt daarom voor meerdere jaren de regionale en nationale triple helix greenportstructuren en participeert in de triple-helix netwerken van de Zuid- Hollandse Greenports. De provincie Zuid-Holland stelt voor de netwerkversterking van de Greenport Boskoop €100.000 per jaar ter beschikking, vanwege de omvang van het netwerk.

De subsidie voor Greenports draagt bij aan beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal. Dekking vindt plaats vanuit de middelen van dit doel in de Begroting 2023.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de Greenports. Dit draagt bij aan een duurzame werk- en leefomgeving.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 100.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Greenport West-Holland (innovatiepact) voor een bedrag van € 100.000 (beleidsdoel 4-1)

Op 2 februari 2018 is het Innovatiepact van de stichting Greenport West-Holland ondertekend door een groot aantal ondernemers, overheden, onderwijsinstellingen en onderzoeksorganisaties. Daarmee spreken ze uit actief mee te werken aan het bereiken van doorbraken in de volgende onderwerpen: Gezondheid en geluk, Circulaire economie, Emissieloos produceren, Smart ketens en Innovatiehuis. De ambitie van de partijen is om het meest toonaangevende internationale tuinbouwcluster ter wereld te blijven als internationaal knooppunt voor technologische en businessinnovatie: Feeding & Greening the Mega cities. Met deze subsidie worden de kosten voor het programmamanagement gedekt dat uitvoering geeft aan het innovatiepact.

De subsidie voor Greenports draagt bij aan beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal. Dekking vindt plaats vanuit de middelen van dit doel in de Begroting 2023.

De maatschappelijke baten zijn:

- Economische clusters en innovatief MKB faciliteren
- Programma's voor duurzame innovatie, kennisontwikkeling en ondersteuning projecten
- Participeren in innoverende samenwerkingsverbanden
- Kaders stellen, uitvoeren en de provincie vertegenwoordigen ten behoeve van energie

De maatschappelijke baten dragen bij aan beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de Greenports.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 100.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Greenports Nederland voor een bedrag van € 125.000 (beleidsdoel 4-1)

De provincie Zuid-Holland stimuleert, faciliteert en investeert in de transitie van de Greenports. De integrale inzet van Zuid-Holland is gericht op samenwerking & positionering, innovatie & internationalisering, modernisering van teeltareaal, vers logistiek en energietransitie. De provincie pleegt gerichte inzet door maatwerk per Greenport. Dit doet zij met behulp van samenhangend economisch beleid, en beleid op gebied van Ruimtelijke Ordening, Mobiliteit en Energietransitie. Daarnaast wordt maatwerk gericht door inzet op projecten, via innovatiebevordering en via samenwerking in netwerken. Om de benodigde transitie tot stand te brengen is het van groot belang om de lokale, regionale, nationale en internationale triple helix-netwerken verder te versterken. De provincie Zuid-Holland ondersteunt daarom voor meerdere jaren de regionale en nationale triple helix greenportstructuren en participeert in de triple-helix netwerken van de Zuid- Hollandse Greenports. De provincie Zuid-Holland stelt voor de netwerkversterking van Greenports Nederland € 125.000 per jaar ter beschikking, vanwege de omvang van het netwerk en vanwege het feit dat dit netwerk recent opgericht is en de opstartfase meer inspanning vergt. Dekking vindt plaats vanuit de middelen van dit doel in de Begroting 2023.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de Greenports. Dit draagt bij aan een duurzame werk- en leefomgeving.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 125.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Erasmus MC Rotterdam voor incubatorprogramma voor een bedrag van € 400.000 (beleidsdoel 4-1)

Het Erasmus MC heeft de ambitie om het terrein rond de Erasmus MC te ontwikkelen tot een health Tech campus van nationaal belang en met internationale allure. Op de campus zullen onder andere health Tech innovaties worden ontwikkeld die een antwoord bieden op de grote uitdagingen in de gezondheidszorg. De ontwikkeling heeft zowel maatschappelijk als economisch veel potentie. Partners in dit initiatief zijn de TU Delft en de Gemeente Rotterdam. Medio 2021 heeft de provincie de vraag gekregen om een bijdrage te leveren aan deze campusontwikkeling. De provincie zal binnen de bredere campusontwikkeling bijdragen aan het 'incubatorprogramma'. Met behulp van dit programma kunnen jonge bedrijven op de campus structureel worden begeleid waardoor innovatieve ideeën sneller en met meer succes kunnen worden ontwikkeld en geïmplementeerd. Met een volwaardig incubatieprogramma kan tevens meer bedrijvigheid en ondernemerschap op de campus worden gerealiseerd. De provincie Zuid-Holland draagt € 400.000 bij aan de incubator. De middelen voor deze subsidie worden bij Begroting 2023 in de exploitatie van beleidsdoel 4-1 opgenomen, vanuit de programmareserve van ambitie 4 Concurrerend Zuid Holland.

De maatschappelijke baten komen tot uiting bij beleidsprestatie 4-1-1 Innovatieve economie stimuleren. Dit draagt bij aan het innovatieve klimaat in de Zuid-Hollandse regio.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 400.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting NL Space Campus voor het door ontwikkelen van de fysieke omgeving van de campus voor een bedrag van € 327.750 (beleidsdoel 4-1)

In de Regio Deal 'ESTEC en Space Campus Noordwijk' is afgesproken dat de provincie Zuid-Holland en de gemeente Noordwijk een campusorganisatie voor Space Campus Noordwijk zullen inrichten en hiertoe financiële middelen beschikbaar stellen. Door gemeente Noordwijk is hiertoe medio 2019 de Stichting Space Campus Noordwijk opgericht, nu Stichting NL Space Campus geheten. Voor de realisering van de campus-ontwikkeling is een kleine, maar goedlopende organisatie noodzakelijk. Op basis van het strategisch meerjarenplan voor NL Space Campus (2021-2023), is duidelijk dat ook in 2023 er middelen nodig zijn voor de campusorganisatie om de benodigde werkzaamheden te kunnen uitvoeren. NL Space Campus heeft als doel een plek voor open innovatie te creëren waarbij de aanwezigheid van ESA ESTEC nog sterker wordt verbonden aan de kennispartner LDE-universiteiten en het space ecosysteem van Nederland. Dit betreft naast de inhoudelijke ontwikkeling van de campus ook het door ontwikkelen van de fysieke omgeving van de campus. De campusorganisatie versterkt het organiserend vermogen van de campus met inhoudelijke programmering, community building, business development, knowledge- en talent development. Voorts werkt de stichting ondersteunend mee aan Marketing en Acquisitie, Projectontwikkeling en financiering en Gebiedsontwikkeling. De subsidie voor de Stichting Spacecampus Noordwijk draagt bij aan beleidsoel 4-1 Innovatie. Dekking vindt plaats binnen dit doel in de Begroting 2023. Het betreft middelen Regio Deal middelen Space Campus Noordwijk.

De maatschappelijke baten komen tot uiting in beleidsprestatie 4-1-1 Innovatieve economie stimuleren. Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 327.750 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Erfgoedhuis Zuid-Holland van € 1.984.696 te verhogen met € 183.470 naar een bedrag van € 2.168.166 (beleidsdoel 4-3)

Het Erfgoedhuis Zuid-Holland is een belangrijke maatschappelijke partner van de provincie voor de uitvoering van haar cultureel erfgoedbeleid. Activiteiten zijn onder andere ondersteuning bij erfgoedlijnen in Zuid-Holland, deskundigheidsbevordering van vrijwilligers en advisering van gemeenten over hun wettelijke erfgoedtaken bij de ontwikkeling van immaterieel erfgoed en bij het project voor digitalisering van erfgoed. Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen van beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-3-1 Behoud en ontwikkeling van cultureel erfgoed en toerisme in balans met de omgeving. Clustering van uitvoeringstaken op het gebied van cultuur en erfgoed bij één organisatie draagt bij aan effectiviteit en efficiency van de beleidsuitvoering.

Er zijn alternatieven overwogen. Echter het is geen wettelijke taak van de provincie, wel wordt er grote waarde aan deze 2e lijnorganisatie gehecht. Subsidie is het meest geëigende instrument.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 2.168.166 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Het Kunstgebouw van € 1.633.441 te verhogen met € 119.965 naar een bedrag van € 1-745.406 (beleidsdoel 4.3)

De kwaliteit van de leefomgeving speelt een grote rol bij het vasthouden van inwoners en het aantrekken van gekwalificeerde nieuwe inwoners. Binnen die leefomgeving zijn cultuur en erfgoed een belangrijke bepalende factor. Zuid-Holland wil daarom haar cultuur en erfgoed beschermen, beleefbaar maken en benutten. De kwaliteit van de leefomgeving neemt toe als mensen kunnen deelnemen aan cultuur. Dit begint al door kinderen op jonge leeftijd in aanraking te brengen met kunst en cultuur. Kunstgebouw is de organisatie die voor de provincie gemeenten en onderwijs ondersteunt op het gebied van cultuureducatie en cultuurparticipatie.

Deze wijziging betreft de verwerking van de indexatie 2023. Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen 2023 van beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-3-3 Versterken cultuurparticipatie en bibliotheken. Dit draagt bij aan meer kinderen en jongeren in aanraking laten komen met cultuur door kwalitatief goede en gespreide cultuurparticipatie aan te bieden via gemeenten en onderwijsinstellingen.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. De provincie draagt (samen met derden en/of Rijk) bij aan de tweedelijnssteuning o.g.v. cultuur via de onze culturele instellingen en draagt niet bij aan eerstelijnsactiviteiten. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 1.745.406 en deze op te nemen in de Begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Educatie Orkest Projecten (SEOP) van € 38.551 te verhogen met € 2.799 naar een bedrag van € 41.350 (beleidsdoel 4-3)

De kwaliteit van de leefomgeving speelt een grote rol bij het vasthouden van inwoners en het aantrekken van gekwalificeerde nieuwe inwoners. Binnen die leefomgeving zijn cultuur en erfgoed een belangrijke bepalende factor. Zuid-Holland wil daarom haar cultuur en erfgoed beschermen, beleefbaar maken en benutten. De kwaliteit van de leefomgeving neemt toe als mensen kunnen deelnemen aan cultuur. Dit begint al door kinderen op jonge leeftijd in aanraking te brengen met kunst en cultuur. SEOP is de organisatie die voor de provincie kinderen in aanraking brengt met klassieke muziek en met name het symfonieorkest.

Deze wijziging betreft de verwerking van de indexatie 2023. Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen 2023 van beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-3-3 Versterken cultuurparticipatie en bibliotheken. Dit draagt bij aan meer kinderen en jongeren in aanraking laten komen met cultuur door kwalitatief goede en gespreide cultuurparticipatie aan te bieden via gemeenten en onderwijsinstellingen.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. De provincie draagt (samen met derden en/of Rijk) bij aan de tweedelijnssteuning o.g.v. cultuur via de onze culturele instellingen en draagt niet bij aan eerstelijnsactiviteiten. Subsidie is het meest geëigende instrument.

Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 41.350 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Zuid-Hollandse Popunie van € 159.628 te verhogen met € 11.663 naar een bedrag van € 171.291 (beleidsdoel 4-3)

De kwaliteit van de leefomgeving speelt een grote rol bij het vasthouden van inwoners en het aantrekken van gekwalificeerde nieuwe inwoners. Binnen die leefomgeving zijn cultuur en erfgoed een belangrijke bepalende factor. Zuid-Holland wil daarom haar cultuur en erfgoed beschermen, beleefbaar maken en benutten. De kwaliteit van de leefomgeving neemt toe als mensen kunnen deelnemen aan cultuur. Dit begint al door kinderen op jonge leeftijd in aanraking te brengen met kunst en cultuur. Popunie ondersteunt (beginnende) popmuzikanten en het optreedklimaat in Zuid-Holland. Deze wijziging betreft de verwerking van de indexatie 2023.

Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen 2023 van beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-3-3 Versterken cultuurparticipatie en bibliotheken. Dit draagt bij aan meer kinderen en jongeren in aanraking laten komen met cultuur door kwalitatief goede en gespreide cultuurparticipatie aan te bieden via gemeenten en onderwijsinstellingen.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. De provincie draagt (samen met derden en/of Rijk) bij aan de tweedelijnssteuning o.g.v. cultuur via de onze culturele instellingen en draagt niet bij aan eerstelijnsactiviteiten. Subsidie is het meest geëigende instrument.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 171.291 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Provinciaal Bevrijdingsfestival Zuid-Holland van € 23.648 te verhogen met € 3.695 naar een bedrag van € 27.343 (beleidsdoel 4-3)

De kwaliteit van de leefomgeving speelt een grote rol bij het vasthouden van inwoners en het aantrekken van gekwalificeerde nieuwe inwoners. Binnen die leefomgeving zijn cultuur en erfgoed een belangrijke bepalende factor. Zuid-Holland wil daarom haar cultuur en erfgoed beschermen, beleefbaar maken en benutten. De kwaliteit

van de leefomgeving neemt toe als mensen kunnen deelnemen aan cultuur. Dit begint al door kinderen op jonge leeftijd in aanraking te brengen met kunst en cultuur. Bevrijdingsfestival Zuid-Holland is de provinciale organisatie die het bevrijdingsfestival organiseert in de provincie Zuid-Holland (elke provincie heeft een dergelijk festival) en die kinderen kennis laat maken met via educatieprogramma's met cultuur en vraagstukken rond vrijheid en wat vrijheid betekent.

Deze wijziging betreft de verwerking van de indexatie.

Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen 2023 voor dit subsidie binnen beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-3-3 Versterken cultuurparticipatie en bibliotheken. Dit draagt bij aan: meer kinderen en jongeren in aanraking laten komen met cultuur door kwalitatief goede en gespreide cultuurparticipatie aan te bieden via gemeenten en onderwijsinstellingen.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. De provincie draagt (samen met andere overheden en derden) bij aan het Bevrijdingsfestival. Dit betreft een bijdrage aan een maatschappelijke opgave, waarbij niets direct wordt opgeleverd aan de provincie. Subsidie is het meest geëigende instrument.

Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 27.343 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland van € 316.505 te verhogen met € 18.661 naar een bedrag van € 335.166 (beleidsdoel 4-3)

De kwaliteit van de leefomgeving speelt een grote rol bij het vasthouden van inwoners en het aantrekken van gekwalificeerde nieuwe inwoners. Binnen die leefomgeving zijn cultuur en erfgoed een belangrijke bepalende factor. Zuid-Holland wil daarom haar cultuur en erfgoed beschermen, beleefbaar maken en benutten. De kwaliteit van de leefomgeving neemt toe als mensen kunnen deelnemen aan cultuur. Dit begint al door kinderen op jonge leeftijd in aanraking te brengen met kunst en cultuur. Jeugdtheaterhuis is de organisatie die voor de provincie kinderen en jongeren kennis laat maken met theater, zowel binnenschools als buitenschools.

Deze wijziging betreft de verwerking van de indexatie 2023. Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen 2023 van beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-3-3 Versterken cultuurparticipatie en bibliotheken. Meer kinderen en jongeren in aanraking laten komen met cultuur door kwalitatief goede en gespreide cultuurparticipatie aan te bieden via gemeenten en onderwijsinstellingen

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. De provincie draagt (samen met derden en/of Rijk) bij aan de tweedelijns ondersteuning o.g.v. cultuur via de onze culturele instellingen en draagt niet bij aan eerstelijnsactiviteiten. Subsidie is het meest geëigende instrument.

Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 335.166 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Probiblio van € 5.007.640 te verhogen met € 185.238 naar een bedrag van € 5.192.923 (beleidsdoel 4-3)

De provincie Zuid-Holland ondersteunt de openbare bibliotheken en het bibliothekennetwerk in Zuid-Holland door middel van een boekjaarsubsidie aan de Provinciale Ondersteuningsinstelling Probiblio. Provinciale ondersteuningsinstellingen zijn uit hoofde van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen verantwoordelijk voor onder andere distributie van fysieke werken door middel van interbibliothecair leenverkeer en het samen met andere partijen ontwikkelen van innovaties voor lokale bibliotheken. Met de subsidieaanvraag voor de boekjaarsubsidie 2022 heeft Probiblio een voorstel ingediend voor afbouw van de egaliseringsreserve en een verzoek om indexering van de boekjaarsubsidie per 2023. In de subsidiebeschikking 2022 heeft de provincie zich positief tegenover dit voornemen geuit. Deze wijziging heeft daarom betrekking op de indexatie 2023. Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen van beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-3-3 Versterken cultuurparticipatie en bibliotheken. Dit draagt bij aan de zoektocht van Zuid-Hollandse inwoners naar kennis, informatie en cultuur.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. De Wet stelsel openbare bibliotheekvoorziening definieert provinciale ondersteuningsinstellingen als volgt: in overwegende mate door één of meer provincies gesubsidieerde of in stand gehouden voorziening die een pakket aan ondersteunende activiteiten biedt voor de lokale bibliotheken in de desbetreffende provincie of provincies. Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 5.192.923 en deze op te nemen in de begroting.

Boekjaar- en projectsubsidies 2023 in vergelijking met 2022 (in €)

Beleidsdoel	Subsidie-regeling-nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidiëren 2022	Kadernota 2023	Begroting 2023	Maximaal te subsidiëren 2023
4.1	1.6.65	Subsidieregeling MKB innovatiestimulering topsectoren Zuid-Holland	14.080.000		14.080.000	14.080.000
4.1	1.6.86	Subsidieregeling Campussen Zuid-Holland	1.705.000		1.500.000	1.500.000
4.1	1.6.64	Subsidieregeling Cofinanciering EFRO Zuid-Holland (interreg)	750.000			
4.1	1.6.85	Subsidieregeling regionale netwerken voor innovatie Zuid-Holland	1.500.000		1.500.000	1.500.000
4.1	1.6.103	Subsidieregeling MKB-Deals Zuid-Holland	1.000.000			
4.1	1.6.112	Subsidieregeling circulair Zuid-Holland	500.000		1.000.000	1.000.000
4.1	1.6.113	Subsidieregeling cofinanciering EFRO 2022-2027 Zuid-Holland	2.300.000		2.000.000	2.000.000
4.2	1.6.89	Subsidieregeling deelakkoorden human capital Zuid-Holland	5.000.000			
4.2	1.6.100	Subsidieregeling Verduurzaming bedrijventerreinen Zuid-Holland	2.500.000		3.000.000	3.000.000
4.2	1.6.82	Subsidieregeling Planvorming Detailhandel Zuid-Holland	500.000		500.000	500.000
4.2	1.6.47	Subsidieregeling planvorming bedrijventerreinen Zuid-Holland 2017	500.000		500.000	500.000
4.3	1.6.36	Subsidieregeling restauratie rijksmonumenten Zuid-Holland 2013	3.550.000	3.600.000		3.600.000
4.3	1.6.90	Subsidieregeling Erfgoedlijnen Zuid-Holland 2020	3.350.000	2.450.000		2.450.000
4.3	1.6.46	Subsidieregeling molens Zuid-Holland 2013	590.000	590.000		590.000
4.3	1.6.102	Subsidieregeling toerisme provincie Zuid-Holland 2020	500.000	500.000		500.000
Totaal			38.325.000	7.140.000	24.080.000	31.220.000

Toelichting boekjaar- en projectsubsidies 2023

Voor 1.6.65 Subsidieregeling MKB innovatiestimulering topsectoren Zuid-Holland een hoofdsubsidieplafond voor een bedrag van € 14.080.000 (beleidsdoel 4-1)

Samen met het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) stimuleren we met de subsidieregeling MIT het innovatief MKB in de regio. De subsidie is bedoeld om innovatieve producten verder naar de markt of verder te brengen. Dat geeft niet alleen een impuls aan de bedrijven, maar ook aan de economische kracht van de regio om zo een toekomstbestendige economie te bevorderen. Met deze subsidieregeling stimuleren de transitie naar een duurzame, digitale en inclusieve economie. Doordat bedrijven met hun projecten een grotere bijdrage leveren aan het oplossen van maatschappelijke uitdagingen creëren we impact met de MIT voor de Gezondheid en zorg, Energie en duurzaamheid, Landbouw, water en voedsel, Veiligheid, Sleuteltechnologieën en voor het

Maatschappelijk verdienvermogen. Deze regeling is het instrument dat aansluit bij de ambitie uit het coalitieakkoord om de meest innovatieve regio van Nederland zijn. De regeling wordt voor 45% betaald uit provinciale middelen en voor 55% uit rijksbijdrage, van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Details van de dekking uit de rijksbijdrage worden onder meer beschreven in de risicoparagraaf van de begroting 2023. Het plafond ligt in lijn met de oorspronkelijke plafonds van 2020 t/m 2022. De dekking van de provinciale middelen voor deze subsidie is opgenomen in beleidsdoel 4-1 Innovatie, in de jaren 2023 t/m 2025. De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-1 Innovatieve economie stimuleren. MKB-ers kunnen een aanvraag indienen als ze een innovatieve oplossing hebben voor een maatschappelijke opgaven die beschreven zijn in de Kennis en Innovatieagenda's (KIA's) zijn; Energie en Duurzaamheid, Gezondheid en Zorg, Landbouw Water en Voedsel, Veiligheid, Sleutel technologieën en Maatschappelijk verdienvermogen. Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om het hoofdsubsidieplafond vast te stellen op € 14.080.000 en deze op te nemen in de begroting.

Voor 1.6.85 Subsidieregeling regionale netwerken voor innovatie Zuid-Holland (RNIZ) een subsidieplafond voor een bedrag van € 1.500.000 (beleidsdoel 4-1)

Innovatieve netwerken zijn een belangrijke schakel in het Zuid-Hollandse innovatie-ecosysteem. Met de Subsidieregeling regionale netwerken voor innovatie Zuid-Holland wil de provincie het organiserend vermogen van deze innovatieve economische clusters en hun onderlinge verbondenheid versterken, teneinde

- de innovatiekracht van het innovatie-ecosysteem te vergroten,
- kennisdisseminatie en – valorisatie te stimuleren,
- samenwerking tussen overheden, kennisinstellingen en bedrijven te versterken en
- kennis voor de provinciale opgaves te ontsluiten en centreren.

De dekking vindt plaats in ambitie 4, beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal, uit reeds aanwezig budget. Omdat toekenningen (verleningen) zullen plaatsvinden in november of december 2023, vindt de uitvoering door de partners plaats in het jaar erna, in 2024. Het budget is dan ook in 2024 geplaatst, terwijl het plafond het jaar 2023 betreft.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-1 Innovatieve economie stimuleren. Dit draagt bij aan een beter innovatieklimaat en aan verhoogde kennisdisseminatie en -valorisatie.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om het subsidieplafond vast te stellen op € 1.500.000 en deze op te nemen in de begroting.

Voor 1.6.86 Subsidieregeling Campussen Zuid-Holland een plafond voor het bedrag van € 1.500.000 (beleidsdoel 4-1)

Campussen nemen een belangrijke positie in voor innovatie en nieuw ondernemerschap. Ze zijn de kraamkamer van talent, toekomstige technologische ontwikkelingen en daarmee de ontwikkeling van de Nederlandse kenniseconomie. Om deze positie te behouden en verder uit te kunnen bouwen, zijn investeringen noodzakelijk. Met de Subsidieregeling campussen Zuid-Holland draagt de provincie bij aan de versterking en doorontwikkeling van campussen. De Subsidieregeling is in 2019 voor het eerst beschikbaar gesteld voor de campussen Leiden Bio Science Park, TU Delft Campus en de NL Space Campus in Noordwijk. Als campussen van 'nationaal belang' zijn zij de belangrijkste bron van werkgelegenheid, innovatie en ondernemerschap. Het coalitieakkoord noemt deze campussen als belangrijke plek waar talrijke startups en innovatieve bedrijven gehuisvest zijn. Wegens het grote animo voor de subsidieregeling is voortzetting wenselijk. De dekking vindt plaats in ambitie 4, doel 4.1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal, uit reeds aanwezig budget. Omdat toekenningen zullen plaatsvinden in november of december 2023, vindt de uitvoering door de partners plaats in het jaar erna, in 2024. Het budget is daarom in 2024 geplaatst, terwijl het plafond het jaar 2023 betreft.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-1 Innovatieve economie stimuleren. Dit draagt bij aan een beter innovatieklimaat en dus aan een verbeterde kennis- en concurrentiepositie.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om het plafond vast te stellen op € 1.500.000 en deze op te nemen in de begroting.

Voor 1.6.112 Subsidieregeling circulair Zuid-Holland een plafond voor het bedrag van € 1.000.000 (beleidsdoel 4-1)

De provincie Zuid-Holland stimuleert via haar coalitieakkoord en de strategische nota Samen Versnellen de ontwikkeling van een circulaire economie in de regio. In de uitwerking hiervan staat een reeks instrumenten ter beschikking, passend bij de transitieaanpak. Nieuw onderdeel daarbinnen is het instellen van een subsidieregeling voor betrokken partijen, de koplopers uit de maatschappij en ondernemers uit het bedrijfsleven. Doel van deze subsidieregeling is om circulaire doorbraakprojecten te stimuleren: doorbraakprojecten die de beoogde fundamentele systeemverandering op circulair gebied in de praktijk gaan toepassen. Daarnaast maakt de Subsidieregeling ook mogelijk om pilots en coalitievorming in netwerken te subsidiëren. Hierdoor kunnen alle circulaire innovaties worden gesubsidieerd in de beginfase van de innovatiecurve (ontdekken en ontwikkelen). Dekking is aanwezig in de huidige budgetten die in de periode 2022-2024 voor het onderwerp Circulair zijn opgenomen in de begroting van de provincie.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-5 Circulaire economie stimuleren. Dit draagt bij aan de transitie naar een circulair Zuid-Holland en het innovatiesysteem voor doorbraakinnovaties.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan provinciale staten om het plafond vast te stellen op € 1.000.000 en deze op te nemen in de begroting.

Voor 1.6.113 Subsidieregeling cofinanciering EFRO 2022-2027 Zuid-Holland een plafond voor een bedrag van € 2.000.000 (beleidsdoel 4-1)

Op 26 oktober 2021 stelden Gedeputeerde Staten het Programma EFRO West-Nederland 2021-2027 vast, ook bekend onder de naam Kansen voor West 3. Kansen voor West is het samenwerkingsverband tussen de vier Randstedelijke provincies (Noord- en Zuid-Holland, Utrecht en Flevoland) en de vier grote steden Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht (P4G4) dat uitvoering geeft aan het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) voor landsdeel West. Doel is om de regionale economie in de Randstad een duurzame en innovatieve impuls te geven. Dit gebeurt door het verstrekken van subsidies aan het bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden in de regio. Het nieuwe programma is de afgelopen jaren gezamenlijk met de P4G4 vormgegeven. Binnen de gedeelde kaders van het programma heeft de provincie Zuid-Holland zeggenschap over een vastgesteld deel van het budget, waarvoor het onder de prioriteiten innovatie en klimaat openstellingen kan doen. In totaal komt er voor de provincie Zuid-Holland € 41,2 mln aan EFRO-middelen beschikbaar voor de periode 2021-2027. In samenspraak met de Europese Commissie en de programmapartners is afgesproken om 70% van de middelen in te zetten op de prioriteit innovatie en 30% op de prioriteit klimaat. Dit bedrag wordt aangevuld met € 9,0 mln. aan rijks cofinanciering, waarvan GS eerder hebben besloten om dit naar rato over de twee prioriteiten te verdelen. In 2023 vinden vanuit de EU-middelen in het kader van Innovatie twee openstellingsrondes plaats, waarvan één zal worden aangevuld met provinciale cofinancieringsmiddelen uit de eigen begroting (2 mln.). Via de Begroting 2023 wordt aan Provinciale Staten goedkeuring gevraagd voor het opnemen van deze cofinancieringsmiddelen in de openstelling. Het ligt in de verwachting dat zowel de EU- en Rijksmiddelen als de eigen cofinanciering besteed zullen worden aan campussen, voucherregelingen voor het MKB en/of de innovatieprogramma's. De dekking van deze subsidieregeling vindt plaats via het exploitatiebudget van ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland dat in de huidige begroting is opgenomen. De uitvoering van de gesubsidieerde activiteiten verbonden aan de openstelling in 2023 zal naar verwachting plaats vinden in de jaren 2023-2025.

De maatschappelijke baten zijn verwoord in de beleidsprestatie 4-1-1 Innovatieve economie stimuleren. Dit draagt bij aan de beoogde stimulans voor de regio op gebied van innovatieve investeringen in het bedrijfsleven in samenwerking met kenniscentra en overheden.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. De cofinanciering is gelieerd aan de EFRO-subsidieregeling van de EU. Er is daarom geen andere optie dan het subsidie-instrument.

Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om het subsidieplafond vast te stellen op € 2.000.000 en deze op te nemen in de begroting.

Voor 1.6.100 Subsidieregeling verduurzaming bedrijventerreinen Zuid-Holland een plafond voor het bedrag van € 3.000.000 (beleidsdoel 4-2)

Met de subsidieregeling Verduurzaming bedrijventerreinen draagt de provincie bij aan het behalen van de doelstellingen die verwoord zijn in de "Bedrijventerreinenstrategie Zuid-Holland 2020" die op 1 september 2020 door GS is vastgesteld en op 30 september 2020 in de Statencommissie RWE is besproken. Sinds 2018 heeft de provincie ingezet op de transitie naar nieuwe vormen van energie op bedrijventerreinen. De regeling is in 2018 en 2019 succesvol geweest. Verlenging van de periode is gerealiseerd t/m het einde van de huidige coalitie. Vanaf het jaar 2021 wordt de regeling toegepast voor bredere duurzame maatregelen (energie, klimaatadaptatie, biodiversiteit) en is in de loop van 2021 is de regeling inhoudelijk verder uitgebreid met maatregelen voor een circulaire aanpak. Voor het jaar 2023 wordt een plafond van 3 mln. gevraagd. Dekking vindt plaats in ambitie 4, beleidsdoel 4-2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat. De middelen waren al eerder in de begroting opgenomen. De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-2-1 Voldoende werklocaties op de juiste plek van de juiste kwaliteit. Dit draagt bij aan een beter vestigingsklimaat voor bedrijven en instellingen.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan provinciale staten om het plafond vast te stellen op € 3.000.000 en deze op te nemen in de begroting.

Voor 1.6.82 Subsidieregeling planvorming detailhandel Zuid-Holland een plafond voor het bedrag van € 500.000 (beleidsdoel 4-2)

Zuid-Holland is een provincie waar mensen met plezier wonen, werken en recreëren. Aantrekkelijke winkel- en centrumgebieden zijn erg belangrijk voor een goed woon-, werk- en leefklimaat. Door bijvoorbeeld de opkomst van internet winkelen en demografische ontwikkelingen functioneren niet alle winkel- en centrumgebieden naar behoren. In sommige gevallen nemen de kwaliteit en aantrekkelijkheid af. De Coronapandemie heeft de problematiek van de fysieke winkels en toename van leegstand in de centra alleen nog maar versterkt. Geconstateerd is dat de vraagstukken rond detailhandel en vitaal houden van centra zo omvangrijk zijn dat dit niet alleen met inzet van het ruimtelijk instrumentarium of door inzet van een enkele partij opgelost kan worden. De provincie Zuid-Holland heeft daarom in 2018 de 'Subsidieregeling planvorming detailhandel Zuid-Holland' opgesteld waarmee de kwaliteit en het functioneren van winkel- en centrumgebieden kan worden verhoogd. Met deze subsidieregeling ondersteunt de provincie externe partijen bij de aanpak van dit vraagstuk. Gemeenten, winkeliers- en ondernemersverenigingen en stichtingen kunnen subsidie aanvragen voor activiteiten die zijn gericht op het verhogen en verbeteren van de onderlinge samenwerking van ondernemers en winkeliers, vooronderzoek voor het oprichten van een Bedrijven Investeringszone, haalbaarheidsonderzoek om tot compactere winkelgebieden te komen en verspreid aanbod te saneren of het laten opstellen van een sterkte-zwakke analyse voor een winkel- en centrumgebied. Sinds 2020 kunnen ook maatregelen gericht op uitvoering, zoals het aanstellen van een transformatiemanager, met deze subsidieregeling worden gefinancierd. Dekking voor deze subsidieregeling vindt plaats via reeds aanwezig budget in beleidsdoel 4-2 Creëren van en rijk vestigingsklimaat.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-2-1 Voldoende werklocaties op de juiste plek van de juiste kwaliteit. Dit draagt bij aan een rijk vestigingsklimaat.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan provinciale staten om het plafond vast te stellen op € 500.000 en deze op te nemen in de begroting.

Voor 1.6.47 Subsidieregeling planvorming bedrijventerreinen Zuid-Holland een plafond voor het bedrag van € 500.000 (beleidsdoel 4-2)

Met de subsidieregeling planvorming bedrijventerreinen draagt de provincie bij aan het behalen van de doelstellingen die verwoord zijn in de “Bedrijventerreinenstrategie Zuid-Holland 2020” die op 1 september 2020 door GS is vastgesteld en op 30 september 2020 in de Statencommissie RWE is besproken. Doel van de regeling is het verhogen van de organisatiegraad op bedrijventerreinen en het ondersteunen van collectieve initiatieven op de bedrijventerreinen, om daarmee de kwaliteit van bedrijventerreinen te verhogen en te behouden. En zo bij te dragen aan een aantrekkelijke woon- en werkomgeving. Dekking voor deze subsidieregeling vindt plaats via reeds aanwezig budget in beleidsdoel 4-2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-2-1 Voldoende werklocaties op de juiste plek van de juiste kwaliteit. Dit draagt bij aan een rijk vestigingsklimaat.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan provinciale staten om het plafond vast te stellen op € 500.000 en deze op te nemen in de begroting.

Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland

Begrotingssubsidies 2023 in vergelijking met 2022 (in €)

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2022	Kadernota 2023	Begroting 2023	Maximaal te subsidiëren 2023
5.1	Faunabeheer eenheid Zuid-Holland	680.000	800.000		800.000
5.1	Gebiedscoöperatie Buitenland van Rhooon	3.000.000			
5.1	Stichting Natuurmonumenten t.b.v. het gebied Meijegraslanden	305.000			
5.1	Stichting Natuurbeheer Collectief Krimpenerwaard t.b.v. het natuurbeheer op de provinciale gronden	2.115.000			
5.1	Nationaal Park Hollandse Duinen t.b.v. uitvoering samenwerkingsovereenkomst			121.000	121.000
5.1	Gebiedscoöperatie Buitenland van Rhooon t.b.v. nieuw bestemmingsplan en initiatieven recreatieve ontwikkelingen	500.000			
5.1	BoerenNatuur t.b.v. implementatie verbreed agrarisch natuurbeheer	175.000			
5.1	Federatie Particulier Grondbezit t.b.v. bodemcursussen voor pachters en verpachters	1.460			
5.1	Stichting Natuurbeheercollectief Krimpenerwaard t.b.v. coördinatie beheer NNN Krimpenerwaard 2022-2031	680.000			
5.1	Gebiedscoöperatie Buitenland van Rhooon t.b.v. realisatie en beheer		3.500.000		3.500.000
5.1 en 7.1	Natuur- en Milieufederatie Zuid-Holland t.b.v. ontwikkelen verdienmodel	200.000			
5.2	Coöperatie Hoeve Biesland BA t.b.v. Boeren voor Natuur	120.000	120.000		120.000
5.2	Agrarische Natuurvereniging Vockestaert t.b.v. het realiseren van een 2e Weidevogelkerngebied	488.203			
5.2	Landschap Noord-Holland t.b.v. project Natte Teelten in waterrijk veen	1.076.783			
5.2	Landschap Noord-Holland t.b.v. project Veenmosteelt	390.633			
5.2	Stichting Voedsel families Zuid-Holland t.b.v. transitie naar een vitale landbouw	300.000			
5.2	Stichting Wij.land t.b.v. Bodem als basis	200.000			
5.2	Veenweide Innovatie Centrum t.b.v. project Klei in veen	1.326.424			

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2022	Kadernota 2023	Begroting 2023	Maximaal te subsidiëren 2023
5.2	Veenweide Innovatie Centrum t.b.v. project VIP-NL Boeren op Hoog Water fase 2	962.272			
5.3 en 7.2	Hoogheemraadschap Schieland Krimpenerwaard t.b.v. Ringvaart Zuidplas- automatiseren Zevenhuizer Verlaat incl. vispassage	300.000			
5.3	Gemeente Westland t.b.v. toezicht en beheer Zandmotor	100.000		100.000	100.000
5.3	stichting Nieuw-Holland t.b.v. Zuid-Hollands kust initiatief verkenningsfase			100.000	100.000
Totaal		12.920.775	4.420.000	321.000	4.741.000

Toelichting begrotingssubsidies 2023

De begrotingssubsidie aan Nationaal Park Hollandse Duinen voor uitvoering samenwerkingsovereenkomst voor een bedrag van € 121.000 (beleidsdoel 5-1)

De duinen en de andere natuurgebieden vormen de kern van Nationaal Park Hollandse Duinen (NPHD). De open ruimten in het gebied, de hoge biodiversiteit en het spectaculaire landschap geven het Nationaal Park identiteit. De kustverdediging en het duinwater waar drinkwater van wordt gemaakt, zijn deel van het fundament waarop zich een bloeiende economie heeft kunnen ontwikkelen. Dat fundament wordt versterkt door de kustplaatsen, de riviermonden met hun havens, en de strandwallen en -vlakten, waar de buitenplaatsen en de groente- en bloembollencultuur tot bloei konden komen. Al deze elementen maken Hollandse Duinen tot een park dat duurzame bescherming verdient én krijgt. De Provincie Zuid-Holland werkt met haar partners samen aan de uitwerking van het Nationaal Park Hollandse Duinen. Het kernteam wordt gevormd door: Dunea, Staatsbosbeheer, Gemeente Den Haag, de Hoogheemraadschappen van Delfland & Rijnland en de Provincie Zuid-Holland. Om de samenwerking concreet vorm te geven is in 2020 een Samenwerkingsovereenkomst (SOK) afgesloten die loopt tot en met 2023. In deze SOK is vastgelegd dat de provincie in 2021 en 2022 een bijdrage van € 121.000 levert. Deze bijdrage zetten we in 2023 door om de samenwerking binnen NPHD structureel verder vorm te geven. De subsidie wordt financieel gedekt uit bestaande exploitatiemiddelen welke in de begroting zijn opgenomen in beleidsdoel 5-1 Gezonde Natuur.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-1-1 Natuur . Dit draagt bij aan het versterken van de bestaande natuurgebieden (natura 2000 en Natuur Netwerk Nederland) binnen het Nationaal park. Daarnaast zet het Nationaal park in op 'natuurinclusieve' ontwikkeling van andere functies binnen haar parkgrenzen. Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Omdat de provincie een bijdrage levert aan de samenwerkingsovereenkomst en daarmee aan de werkorganisatie NPHD, is subsidie de juiste optie.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 121.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Gemeente Westland voor toezicht en beheer zandmotor voor een bedrag van € 100.000 (beleidsdoel 5-3)

In het kader van de Samenwerkingsovereenkomst Strandbewaking en Toezicht Zandmotor die eind 2021 afliep, werden zowel exploitatie – als investeringskosten van twee reddingsbrigades actief op de zandmotor gesubsidieerd (met tussenkomst van de gemeente Westland) uit het daarvoor beschikbare Beheerbudget, zoals na aanleg van de zandmotor gevuld door RWS en de provincie. De uitvoering van strandbewaking is echter geen primaire/wettelijke taak van de provincie. Het voornemen is daarom om vanaf 2022 de subsidie voor de reddingsbrigades geleidelijk af te bouwen, waarbij door de provincie alleen nog de exploitatiekosten van de twee betrokken reddingsbrigades worden vergoed. Dit voor een bedrag van maximaal € 100.000 per jaar uit het door de provincie aangevulde Beheerbudget onder 5.3 Leven met water. Het is dan aan de gemeente om te bepalen of en hoeveel zij bijdraagt in evt. investeringskosten van de reddingsbrigades op de zandmotor. Het voor 2022

eerder vastgestelde subsidieplafond bedraagt € 100.000. Vanwege de hoge inflatiecijfers is het voorstel om het subsidieplafond voor 2023 vooralsnog te handhaven op dit bedrag. De dekking hiervan is ten laste van de OVP Zandmotor (beheerfonds Zandmotor).

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-3-1 Waterveiligheid.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument.

De provincie doet dit voor de veiligheid van alle strandgasten. Hiermee dient het een algemeen doel. De provincie is geen eigenaar van het strand en wordt ook geen eigenaar van het strand.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 100.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan stichting Nieuw-Holland voor Zuid-Hollands kust initiatief verkenningsfase voor een bedrag van € 100.000 (beleidsdoel 5-3)

Provinciale doelen langs de kust zijn slechts realiseerbaar door samenwerking met andere partijen/stakeholders omdat veel verschillende belangen spelen in dit gebied. Stichting Nieuw Holland heeft een plan uitgewerkt waarmee de stakeholders en hun belangen in kaart worden gebracht. Dit zal input leveren voor het rijksbrede Kennisprogramma Zeespiegelstijging en het Deltaprogramma. De subsidie wordt financieel gedekt uit bestaande exploitatiemiddelen welke in de begroting zijn opgenomen in beleidsdoel 5-3 Leven met water.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-3-1 Waterveiligheid . Voor het (verder) ontwikkelen van een visie op de kust voor kustbescherming en natuurontwikkeling is de provincie eerdere jaren al aangesloten bij de Stichting Nieuw Holland met het zogeheten Zuid Hollands Kust Initiatief (ZHKI).

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige optie te zijn want de provincie is geen opdrachtgever, het is een samenwerking tussen diverse partijen en wordt uitgevoerd door Stichting Nieuw Holland.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 100.000 en deze op te nemen in de begroting.

Boekjaar- en projectsubsidies 2023 in vergelijking met 2022 (in €)

Beleids-doel	Subsidie - regeling-nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidiëren 2022	Kadernota 2023	Begroting 2023	Maximaal te subsidiëren 2023
5.1	1.6.21	Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL)	55.000.000		30.575.000	30.575.000
5.1	1.6.68	Subsidieregeling Natuur en Landschapsbeheer Zuid-Holland 2016	2.860.000		96.060.000	96.060.000
5.1, 5.2, 7.1 en 7.2	1.6.76	Subsidieregeling Groen Zuid-Holland 2016	10.595.000		3.915.000	3.915.000
5.2	1.6.115	POP3 regeling	100.000			
Totaal			68.555.000		130.550.000	130.550.000

Toelichting boekjaar- en projectsubsidies 2023

Voor 1.6.21 Subsidieregeling kwaliteitsimpuls natuur en landschap (SKNL) een subsidieplafond van € 30.575.000 (beleidsdoel 5-1)

Voor het behoud van de biodiversiteit in Zuid-Holland werkt de provincie Zuid-Holland aan de realisatie en behoud van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Voor het realiseren van natuur middels zelfrealisatie door eigenaren van agrarische grond bestaat de Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap Zuid-Holland 2013. De zogenaamde zelfrealisator krijgt dan een subsidie voor de waardedaling van de grond als gevolg van de

functieverandering naar natuur en voor de inrichtingsmaatregelen. Ook kunnen kwaliteitsimpulsen van reeds bestaande natuurgebieden via deze subsidieregeling gefinancierd worden.

De subsidie wordt financieel gedekt uit bestaande budgetten welke in de begroting zijn opgenomen in beleidsdoel 5.1 Gezonde Natuur.

De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) voert voor de provincie de subsidieregeling uit.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-1-1 Natuur. Dit draagt bij aan het behoud en ontwikkeling van natuurgebieden en landschappen waardoor de biodiversiteit niet meer achteruit gaat.

Subsidie is het meest geëigende instrument. De subsidieregeling is gebaseerd op een landelijke modelregeling die alle provincies gebruiken. Bij het bepalen op landelijk niveau is de afweging destijds gedaan.

Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om het subsidieplafond vast te stellen op een bedrag van € 30.575.000 en deze op te nemen in de begroting.

Voor 1.6.68 Subsidieregeling Natuur en Landschapsbeheer Zuid-Holland 2016 een hoofdsubsidieplafond van € 96.060.000 (beleidsdoel 5-1)

Voor hoofdstuk 2 Natuur- en landschapsbeheer een deelplafond van € 44.000.000.

Veel natuurwaarden zijn afhankelijk van een bepaalde vorm van beheer, zoals begrazing, maaien of het verwijderen van houtige vegetatie. Het beheer wordt uitgevoerd door diverse terreinbeheerders, particulieren en andere overheden. In een groot deel van het natuurnetwerk kunnen zij aanspraak maken op provinciale beheersubsidie vanuit de Subsidieregeling Natuur- en Landschapsbeheer Zuid-Holland 2016. De subsidie wordt verstrekt in tijdvakken van zes jaar. Niet iedere beheerder heeft hetzelfde aanvangsjaar van de subsidiebeschikking en daarmee loopt er jaarlijks een deel van de subsidiebeschikkingen af. Om het natuurbeheer te kunnen continueren wordt voor het areaal dat afloopt wederom subsidie opengesteld. Daarnaast kan een beheerder voor nieuw gerealiseerde natuur ook beheersubsidie aanvragen. Voor het areaal van Natuurmonumenten en een aanzienlijk deel van Stichting Het Zuid-Hollands Landschap loopt per eind 2022 het subsidietijdvak af en zal er per 2023 weer een nieuwe subsidieperiode gaan lopen. Vandaar dat het benodigde plafond relatief hoog is. De dekking wordt gevonden in doel 5-1 Gezonde Natuur. Op basis van het Natuurpact en de afspraken in het kader van het landelijke Programma Natuur komen er hiervoor middelen in het provinciefonds. De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) voert voor de provincie de subsidieregeling uit.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-1-1 Natuur. Dit draagt bij aan het behoud en ontwikkeling van natuurgebieden en landschappen waardoor biodiversiteit niet meer achteruit gaat.

Subsidie is het meest geëigende instrument. De subsidieregeling is gebaseerd op een landelijke modelregeling. Provincies en natuurbeheerders hebben afgesproken de natuurbeheersubsidie zo uniform mogelijk uit te voeren via een subsidieregeling.

Voor Hoofdstuk 3 Agrarisch natuur- en Landschapsbeheer een deelplafond van € 52.060.000.

Het agrarisch natuurbeheer geeft agrarische collectieven de mogelijkheid om met agrariërs beheerafspraken te maken ten behoeve van natuur, waterkwaliteit en klimaat. Vanaf 2023 is er een nieuw Europees Gemeenschappelijk Landbouw Beleid.

Het nieuwe Europese beleid richt zich op het ondersteunen van boeren die een omslag maken naar een duurzame bedrijfsvoering. Doelen die centraal staan zijn onder andere weide- en akkervogels, maatregelen ten behoeve van de waterkwaliteit of het klimaat. Er zijn ten opzichte van voorgaande jaren ook extra Europese middelen beschikbaar voor weidevogels, waterkwaliteit en klimaat. Vanwege het nieuwe Europese beleid per 2023 zullen de agrarische collectieven voor het gehele agrarische natuurbeheer nieuwe subsidieaanvragen voor de komende zes jaar indienen. Vandaar dat het totale subsidieplafond hoger is dan voorgaande jaren. De dekking wordt gevonden in beleidsdoel 5-1 Gezonde Natuur. Circa 65% van de middelen worden gedekt vanuit het nieuwe Europese Gemeenschappelijke Landbouw Beleid, dat is verwoordt in het Nationaal Strategisch Plan. Daarnaast draagt het Ministerie van LNV bij voor maatregelen ten behoeve van het Aanvalsplan Grutto en cofinanciering waterschappen voor water en klimaatmaatregelen. De middelen voor de provinciale financiering ontvangt de provincie vanuit het Natuurpact / decentralisatieakkoord.

De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) voert voor de provincie de subsidieregeling grotendeels uit. De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-1-1 Natuur. Dit draagt bij aan het behoud en ontwikkeling van agrarische natuurgebieden en landschappen waardoor de biodiversiteit niet meer achteruit gaat. Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrumenten. Deze afweging heeft plaatsgevonden bij het opstellen en vaststellen van de subsidieregeling. Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om het hoofdsubsidieplafond vast te stellen op een bedrag van € 96.060.000 en deze op te nemen in de begroting.

Voor 1.6.76 Subsidieregeling groen Zuid-Holland 2016 een hoofdsubsidieplafond voor een bedrag van € 3.915.000 (beleidsdoel 5-1, 5-2 en 7-2); Deze hoofdplafond is als volgt verdeeld:

Voor § 2.1 Ganzenrustgebieden (beleidsdoel 5-1) een deelplafond van € 130.000

Subsidie kan worden verleend voor het nalaten van de verjaging van beschermde inheemse ganzen in ganzenrustgebieden gedurende de periode van 1 november tot 1 april. De activiteit leidt tot een min of meer aaneengesloten ganzenrustgebied gedurende de periode 1 november tot 1 april. Het doel daarbij is verhoging van het aantal ongestoorde foerageermogelijkheden voor overwinterende beschermde inheemse ganzen in twee ganzenrustgebieden. De subsidie wordt financieel gedekt uit bestaande exploitatiemiddelen welke in de begroting zijn opgenomen voor

Landbouwbeleid in beleidsdoel 5-1 Gezonde Natuur.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-1-3 Faunabeheer.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige optie te zijn. De afweging is eerder gemaakt door deze paragraaf op te nemen in de subsidieregeling Groen 2016.

Voor § 2.2 Agrarische structuurversterking voor de grondgebonden landbouw (beleidsdoel 5-2) een deelplafond van € 200.000

De urgentie van een toekomstbestendige landbouw is de laatste jaren toegenomen. Om een vitale en toekomstbestendige sector te behouden lijkt een ingrijpende verduurzaming van de landbouw en het landgebruik noodzakelijk. In lijn met de Hoofdlijnennotitie Vitale Landbouw wordt de voorgaande subsidieregeling voor kavelruil (Subsidieparagraaf agrarische structuurversterking) beter aangesloten op de ambities voor vitale landbouw en het

versnellen van en opschalen naar kringlooplandbouw. Kavelruil is in deze nieuwe regeling geen doel op zich maar een middel in de verduurzaming van de landbouw. Kavelruil is een middel in het gebiedstraject, waarbij ook andere doelen behaald moeten worden zoals verbetering biodiversiteit, waterkwaliteit, ontwikkeling weidevogelgebied en extensivering van de landbouw.

De subsidie wordt financieel gedekt uit bestaande exploitatiemiddelen in Beleidsdoel 5-2 Toekomstige Landbouw. De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-2-1 Vitale landbouw.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. De afweging is gemaakt bij het opstellen en vaststellen van de paragraaf in de subsidieregeling Groen 2016.

Voor § 2.6 Verwerving en inrichting ecologische verbindingen (beleidsdoel 5-1) een deelplafond van € 1.500.000

Subsidie kan worden verleend voor het verwerven van grond en het inrichten van grond ten behoeve van de realisatie van ecologische verbindingen. Door het aanleggen van ecologische verbindingen worden verschillende gebieden van het Natuurnetwerk in Zuid-Holland met elkaar verbonden. Hierdoor kunnen dieren en planten nieuwe leefgebieden bereiken of bestaande populaties versterken. De dekkingsbron van deze subsidie is het Natuurnetwerk Nederland. De dekking wordt gevonden in de middelen die in de begroting reeds beschikbaar zijn gesteld in beleidsdoel 5-1 Gezonde Natuur.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-1-1 Natuur. Dit draagt bij aan het behoud en ontwikkeling van natuur en biodiversiteit. Daarnaast kunnen meerdere belangen tegelijk in het geding zijn en een motivatie zijn om verbindingen aan te leggen, zoals:

- vergroten waterbergend vermogen,
- vergroten mogelijkheden voor recreatie, en

- verhogen woonkwaliteit, wervend woonmilieu

Het alternatief voor het instrument subsidie is dat de provincie zelf de uitvoering ter hand nemen (of afzien van realisatie). Er is voor deze subsidie gekozen omdat het realiseren van ecologische verbindingen juist vaak in combinatie met andere ruimtelijke opgaven opgepakt kan worden. Het verlenen van een subsidie is daarom in veel gevallen effectiever dan dit als provincie zelf ter hand te nemen.

Voor § 2.7 Beschermden natuurmonumenten (beleidsdoel 5-1) een deelplafond van € 35.000

Aan een zestal beheerders wordt subsidie verleend voor het doen en laten van beheermaatregelen in een gebied dat valt binnen Natura 2000 en/of viel onder de voormalige Natuurbeschermingswet 1998. Het betreffende deelproduct in de begroting is dan ook Natura2000. De afspraken zijn er op gericht op de natuurwaarden in de gebieden in stand te houden en verder te ontwikkelen. De subsidie wordt financieel gedekt uit bestaande exploitatiemiddelen welke in de begroting zijn opgenomen in beleidsdoel 5-1 Gezonde Natuur.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-1-1 Natuur, waarbij het hoofddoel is biodiversiteit te verbeteren en behouden en basiskwaliteit natuur te waarborgen. Dit heeft de uitwerking in het realiseren, duurzaam beheren en beschermen van kwalitatieve natuur en hierbij partners zichtbaar betrekken in de gebieden Huys Ten Donck en de Oosterse en Westerse Laagjes.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige optie te zijn. De provincie is namelijk geen eigenaar van de grond en het verlenen van een opdracht voor de beheerwerkzaamheden is daarom niet mogelijk.

Voor openstellingsbesluiten voor icoonsoorten een verhoging van het hoofdplafond met € 200.000 (beleidsdoel 5-1)

Door de inwerkingtreding van de Wet Natuurbescherming zijn sinds 1 januari 2017 de provincies verantwoordelijk voor de bescherming van en zorg voor in het wild levende plant- en diersoorten. Hieronder valt o.a. de bescherming van kwetsbare en/of bedreigde diersoorten, ook buiten de natuurgebieden. De provincie Zuid-Holland vult deze taak in door middel van het instrument icoonsoorten. Icoonsoorten zijn plant- en diersoorten die kenmerkend zijn voor Zuid-Holland. Het kan gaan om algemene soorten die voorkomen binnen steden, maar ook om zeldzame soorten in natuurgebieden. De provincie heeft 40 icoonsoorten aangewezen die een goede representatie vormen van de natuur van Zuid-Holland: als het leefgebied van deze icoonsoorten op orde is binnen de provincie, dan gaat het goed met de Zuid-Hollandse natuur. De insteek is hierbij dat de natuur van Zuid-Holland in volle breedte profiteert van maatregelen die worden genomen ten faveure van deze icoonsoorten ('paraplu-functie'). Bij de GS-retraite hebben GS zich voorgenomen om voor de komende zes jaar € 2 mln. vrij te maken voor biodiversiteit. Dit subsidieplafond wordt gedekt vanuit de betreffende middelen.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-2-2 Bevorderen Biodiversiteit.

De beslissing tot het instrument van subsidies is genomen op het moment dat de paragraaf subsidies is vastgesteld.

Voor een nieuw te schrijven paragraaf voor Ondersteuning wildbeheereenheden een verhoging van het hoofdplafond met € 150.000 (beleidsdoel 5-1)

De wildbeheereenheden vervullen een belangrijke maatschappelijke, uitvoerende en wettelijke taak binnen de provincie. Op grond van de Wet natuurbescherming geven de wildbeheereenheden uitvoering aan de door de Faunabeheereenheid vastgestelde faunabeheerplan(nen) om daarmee te bevorderen dat een duurzaam beheer van populaties van in het wild levende dieren, bestrijding van schadeveroorzakende dieren en jacht worden uitgevoerd in samenwerking met en ten dienste van grondgebruikers of terreinbeheerders. Dit draagt bij aan de uitvoering van het faunabeleid binnen de provincie Zuid-Holland. Dit draagt vervolgens weer bij aan het begrotingsdoel behouden en versterken van de biodiversiteit, maar ook aan het beperken van schade aan landbouwgewassen en waterkwaliteit en het beperken van risico's voor openbare veiligheid en volksgezondheid. Het beperken van de schade aan landbouwgewassen draagt ook bij aan het beperken van de kosten die de provincie maakt bij het verlenen van tegemoetkomingen. De subsidie wordt financieel gedekt uit de bestaande exploitatiemiddelen welke in de begroting zijn opgenomen voor faunabeheer in Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur.

De maatschappelijke baten zijn: Beleidsprestatie 5-1-3 Faunabeheer

Een zorgvuldig onderbouwd en uitgevoerd faunabeleid, ten behoeve van het behouden en versterken van de biodiversiteit, het beperken van schade aan landbouwgewassen, het behouden en verbeteren van de waterkwaliteit, het waarborgen van openbare veiligheid en volksgezondheid.

Subsidie is het meest geëigende instrument gezien de Wildbeheereenheden een bij wet aangewezen verenigingen zijn voor de uitvoering van de faunabeheerplannen en op basis hiervan uitvoering kunnen geven aan het provinciale beleid aangaande faunabeheer.

Voor § 2.10 Initiatieven voor Vitale Landbouw (beleidsdoel 5-2) een deelplafond van € 200.000

Subsidieregeling om bottom up initiatieven die bijdragen aan een vitale landbouw in ZH te stimuleren. De uitvoering van de Hoofdlijnennotitie Vitale Landbouw gebeurt samen met allerlei partijen in Zuid-Holland: boeren, terreinbeheerders, burgers, kennis- en ketenpartijen. Juist van onderop komen vaak oplossingen naar voren die bijdragen aan een vitale landbouw. Met deze subsidie willen we het maatschappelijk veld uitnodigen om met initiatieven te komen. Deze kunnen aansluiten bij de gebiedsprocessen, maar kunnen ook anderszins bijdragen aan de doelen uit de Hoofdlijnennotitie Vitale Landbouw. De subsidie wordt financieel gedekt uit bestaande exploitatiemiddelen welke in de begroting zijn opgenomen voor Landbouwbeleid in beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-2-1 Vitale landbouw . Dit draagt bij aan innovatie, samenwerking en verduurzaming van de landbouw en de voedselketen. Dat moet leiden tot betere verdienmodellen, ketensamenwerking, reductie in emissies (stikstof, broeikasgassen of fosfaat) toename biodiversiteit en betere relaties met de maatschappij.

Met subsidie nodigen we initiatieven uit die een bijdrage leveren aan de transitie van de landbouw. Daarom is subsidie een beter instrument dan opdrachtverstrekking.

Voor § 2.13 Verbeteren Waterkwaliteit (beleidsdoel 5-3) een deelplafond van € 100.000

De subsidiabele activiteit betreft een onderzoek of maatregel. Om voor subsidie in aanmerking te komen dient dat onderzoek of die maatregel bij te dragen aan de verbetering van de kwaliteit van een waterlichaam of zwemwaterlocatie en daarnaast ook aan een andere provinciale ambitie van Zuid-Holland. Een onderzoek of maatregel draagt bij aan de verbetering van de waterkwaliteit, wanneer hierdoor de toestand op het gebied van ecologie, chemie of algengroei gunstig wordt beïnvloed ten opzichte van de daarvoor gestelde doelen of grenzen. De provinciale ambities voor de waterkwaliteit van oppervlaktewater, grondwater, overige wateren en zwemwater zijn neergelegd in het regionale waterprogramma Zuid-Holland 2022-2027 en de bijbehorende bijlage B ("KRW-nota. Bijdrage provincie Zuid-Holland aan het stroomgebied beheerplan 2022-2027 ter uitvoering van de Kaderrichtlijn Water"). De daarin vastgelegde doelen voor oppervlaktewaterlichamen en grondwater moeten op grond van de Kaderrichtlijn Water in 2027 bereikt zijn. Om deze doelen te behalen worden er maatregelen uitgevoerd door gemeenten, waterschappen en de provincie.

De provincie Zuid-Holland wijst jaarlijks de zwemwaterlocaties in natuurwater aan op grond van de Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden. Deze locaties liggen zowel langs de kust als in binnenwateren. Tijdens het zwemseizoen worden de locaties gecontroleerd op veiligheid en waterkwaliteit. Helaas wordt het zwemwater gedurende het badseizoen jaarlijks geplaagd door blauwalgen en fecale bacteriën door uitwerpselen van ganzen. De subsidie wordt financieel gedekt uit bestaande exploitatiemiddelen welke in de begroting zijn opgenomen voor Landbouwbeleid in beleidsdoel 5-3 Leven met water.

De maatschappelijke baten zijn: Beleidsprestatie 5-3-2 Waterbeschikbaarheid en -kwaliteit. De paragraaf voor het verbeteren van waterkwaliteit in de Subsidieregeling Groen Zuid-Holland 2016 beoogt de uitvoering van maatregelen en onderzoeken te stimuleren die de (zwem) waterkwaliteit verbeteren en die tevens synergie hebben met andere activiteiten die waterkwaliteit beïnvloeden.

Met subsidie nodigen wij initiatieven uit een bijdrage te leveren aan een betere waterkwaliteit. De afweging is gemaakt tijdens het opstellen en vaststellen van deze paragraaf in de subsidieregeling Groen 2016.

Voor § 2.14 Klimaatadaptatie (beleidsdoel 7-3) het volgende sub deelplafonds:

Sub deel 2.14.2 lid 1a procesondersteuning werkregio's een deelplafond van € 50.000.

Sub deel 2.14.2 lid 1b procesondersteuning samenwerking gemeente – woningcorporaties een deelplafond van € 50.000.

Sub deel 2.14.2 lid 1c bijdragen aan gezamenlijk onderzoek met derden een deelplafond van € 50.000.

Sub deel 2.14.2 lid 1d cofinanciering grotere uitvoeringsprojecten een deelplafond van € 600.000.

Sub deel 2.14.2 lid 1e kleinschalige innovatieve pilots een deelplafond van € 150.000.

De effecten van klimaatverandering (weers-extremen, zeespiegelstijging) en bodemdaling hebben impact op de gezondheid en veiligheid van onze inwoners, de robuustheid van onze natuur, gebouwen en infrastructuur en aantrekkingskracht voor nieuwe investeringen (concurrentiekracht/vestigingsklimaat). Weersexremen met gevolgen als wateroverlast, overstromingen, langdurige droogte of hittegolven en zettingsproblemen door bodemdaling zich steeds vaker voordoen.

Om ervoor te zorgen dat in Zuid-Holland ook onder deze omstandigheden onze inwoners, bedrijven en investeringen gezond en veilig blijven, moeten ook medeoverheden en private partijen hun beleid en handelen aanpassen. In het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) hebben de gezamenlijke overheden (gemeenten, waterschappen, provincies en het rijk) afgesproken dat Nederland uiterlijk in 2050 klimaatbestendig en water robuust moet zijn ingericht. GS hebben voor 2022 en 2023 in totaal 1 mln. aan middelen toegevoegd aan beleidsdoel 7-3 voor het ondersteunen van deze partijen in deze opgave. Dit subsidieplafond wordt uit deze middelen gedekt.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-3-1 Klimaatadaptatie en aanpak bodemdaling stedelijk gebied . Dit draagt bij het klimaatbestendig en water robuust inrichten van Zuid-Holland.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Met subsidie leveren de gezamenlijke overheden een bijdrage aan het klimaatbestendig en water robuust maken van Zuid-Holland. Daarom is subsidie een beter instrument dan opdrachtverstrekking en is deze paragraaf opgenomen in de subsidieregeling Groen 2016.

Voor § 2.16 Verbetering biotoop grutto en patrijs (beleidsdoel 5-1) een deelplafond van € 500.000

Voorjaar 2019 is het Actieplan Boerenlandvogels aan PS aangeboden en vervolgens vastgesteld. Dit plan heeft een looptijd tot 2027 en bevat de acties en maatregelen die nodig zijn om de achteruitgang van de boerenlandvogels in Zuid-Holland te stoppen en om te buigen in een toename. In 2019 en 2020 is een start gemaakt met de uitvoering van het Actieplan, op basis van de € 3,1 mln die bij het vaststellen van het actieplan was vrijgemaakt. Bij de behandeling van de begroting 2021 is via Amendement 680 een aanvullend bedrag van € 1,4 mln beschikbaar gekomen voor uitvoering van het Actieplan. In de voorjaarsnota 2021 is nog eens € 1,5 mln vrijgemaakt. In 2020 en 2021 is via de Srg op basis van drie openstellingen al ruim € 3,5 mln beschikbaar gesteld voor investeringen in verbetering van de biotoop van weide- en akkervogels. Het gaat hierbij onder andere om het verbeteren van het waterpeil en om het aanleggen van kruidenrijk grasland. Voor de periode 2023-2027 is vanuit de middelen voor biodiversiteit (€ 2 mln per jaar gedurende zes jaar, vrijgemaakt tijdens de GS-retraite) langjarig structurele financiering beschikbaar voor investeringen ten behoeve van boerenlandvogels. Dit maakt het mogelijk om tot een meer structurele regeling te komen voor het verbeteren van de biotoop van de boerenlandvogels. We weten van onze partners (i.c. TBO's en BoerenNatuur Zuid-Holland/agrarische collectieven) dat hieraan behoefte is. Jaarlijks worden nog nieuwe initiatieven uitgewerkt voor een betere inrichting van de diverse agrarische gebieden en natuurgebieden – zij het op iets beperktere schaal dan de afgelopen jaren. We hebben immers een achterstand in beheer ingelopen door de eerdere openstellingen. Bij het herzien van de subsidieregeling Groen in 2022 hebben we een vaste subsidieparagraaf 2.16 'verbeteren biotoop boerenlandvogels' toegevoegd. Jaarlijks wordt voor deze subsidieparagraaf het plafond vastgesteld. Voor 2023 gaat het om een bedrag van in totaal € 500.000. Dit subsidieplafond wordt gedekt vanuit bestaande budget voor beleidsdoel 5-1 Gezonde Natuur.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-1-2 Bevorderen Biodiversiteit . De te financieren maatregelen hebben niet alleen positieve effecten op de aantallen boerenlandvogels; ook andere dieren en planten profiteren

hiervan. Zo hebben boerenlandvogels behoefte aan voldoende oppervlakte van kruidenrijk grasland, waarin veel soorten bloeiende planten, grassen en insecten een plek vinden.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. De afweging is gemaakt bij het opnemen van de paragraaf in de subsidieregeling Groen 2016.

Voor onderstaande paragrafen in de subsidieregeling Groen 2016 worden nul plafonds vastgesteld. Voor deze paragrafen wordt er in de begroting 2023 geen plafond opgenomen of dit in een later stadium wel zal gebeuren zal later besloten worden.

Voor § 2.8 *Innovatieve Pilots Groene Cirkels een deelplafond van € 0*

Voor § 2.9 *Boerenlandpaden een deelplafond van € 0*

Voor § 2.11 *Kwaliteitsimpuls en participatie ten aanzien van de beweegvriendelijke leefomgeving, bestaande groengebieden en het recreatieve routenetwerk. Een deelplafond van € 0*

Voor § 2.12 *Groen werkt beter een deelplafond van € 0*

Voor § 2.15 *IBP Vitaal Platteland en Gebiedsplan Zuidwestelijke Delta een deelplafond van € 0*

Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om het hoofdsubsidieplafond vast te stellen op een bedrag van € 3.915.000 en deze op te nemen in de begroting.

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

Boekjaar- en projectsubsidies 2023 in vergelijking met 2022 (in €)

Beleidsdoel	Subsidie-regeling-nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidiëren 2022	Kadernota 2023	Begroting 2023	Maximaal te subsidiëren 2023
6.1	1.6.88	Subsidieregeling Spreiding Sociale Woningbouw regio Rotterdam Zuid-Holland	1.417.500		0	0
6.1	1.6.104	Subsidieregeling sociale woningbouw Holland Rijnland Zuid-Holland	1.805.000		0	0
6.1	1.6.105	Subsidieregeling sociale woningbouw Haaglanden Zuid-Holland	1.472.500		0	0
6.1	1.6.106	Subsidieregeling knelpuntenpot sociale huur en middenhuur Zuid-Holland	3.500.000		2.500.000	2.500.000
6.1	1.6.107	Subsidieregeling Vliegende Brigade Zuid-Holland	2.853.960		3.500.000	3.500.000
6.1	1.6.108	Subsidieregeling Woonvormen senioren Zuid-Holland	2.250.000		800.000	800.000
6.2	1.6.110	Subsidieregeling plankosten collectieve wooninitiatieven Zuid-Holland	225.000		0	0
6.2	1.6.114	Subsidieregeling Challenge Toekomstbestendige Woningbouw Zuid-Holland	375.000			
6.2		Subsidieregeling flexwonen voor starters Zuid-Holland	500.000			
Totaal			14.398.960		6.800.000	6.800.000

Toelichting boekjaar- en projectsubsidies 2023

Voor 1.6.88 Subsidieregeling spreiding sociale woningbouw regio Rotterdam Zuid-Holland een plafond van € 0 (beleidsdoel 6-1)

De gemeenten van het Samenwerkingsverband Wonen regio Rotterdam hebben, samen met de woningcorporaties en de provincie in het 'Regioakkoord Nieuwe Woningmarkt afspraken regio Rotterdam 2018-2030' o.a. afgesproken zich in te zetten voor een meer evenwichtige spreiding van de sociale voorraad over de regio. Aan de provincie is een bijdrage gevraagd voor het inzetten van een instrument om een evenwichtiger verdeling van de sociale woningen over de regio te stimuleren. In februari 2020 is de Subsidieregeling spreiding

sociale woningbouw regio Rotterdam Zuid-Holland vastgesteld door GS. Bij vaststelling bedroeg de provinciale bijdrage aan het budget € 4.000.000 voor 4 jaar (tot en met 2023). Daarbij ontvangt de provincie vanuit de gemeente Rotterdam in totaal een bijdrage van € 1.000.000. De subsidieregeling vervalt per 1 januari 2024. Met vaststelling van het subsidieplafond voor 2021 is het volledig restant van de middelen voor deze regeling voor aanvragen opengesteld. Provinciale Staten heeft bij vaststelling van het subsidieplafond 2022 € 1.000.000 aanvullende middelen toegekend aan deze subsidieregeling. Door gewijzigde vaststelling van het subsidieplafond 2022 bij de VJN 2022 is tevens het restantbedrag van het subsidieplafond 2021 toegevoegd. Het totale subsidieplafond voor 2022 bedraagt € 1.417.500. Streven is dat de gemeenten in de regio het plafond 2022 volledig zullen uitputten. Provinciale Staten wordt voorgesteld het subsidieplafond 2023 van de Subsidieregeling spreiding sociale woningbouw regio Rotterdam Zuid-Holland vast te stellen op € 0. De dekking voor de subsidieregeling spreiding sociale woningbouw regio Rotterdam Zuid-Holland staat onder beleidsdoel 6-1 Voldoende woningen op de juiste plek. Dekking komt voort uit bestaande exploitatiemiddelen en middelen vanuit gemeente Rotterdam. In de begroting 2023 is op dit moment geen budget aanwezig voor de uitvoering van deze subsidieregeling.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 6-1-2 Betaalbare woningvoorraad op peil. Subsidieverstrekking draagt bij aan een meer evenwichtige spreiding van de sociale woningvoorraad over de gemeenten in de Rotterdamse regio.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om het hoofdsubsidieplafond vast te stellen op een bedrag van € 0 en deze op te nemen in de begroting.

Voor 1.6.104 Subsidieregeling woningbouw Holland Rijnland Zuid-Holland een plafond van € 0 (beleidsdoel 6-1)

De provincie ziet er samen met gemeenten, woningbouwcorporaties en marktpartijen op toe dat er voldoende passende woningen zijn voor verschillende doelgroepen. Ter ondersteuning daarvan is door GS voor de regio Holland Rijnland een Subsidieregeling sociale woningbouw regio Holland Rijnland Zuid-Holland vastgesteld en op 31 maart 2021 in werking getreden. Het budget voor de Subsidieregeling sociale woningbouw regio Holland Rijnland Zuid-Holland bedraagt in totaal € 4 mln voor de jaren 2021 en 2022. De Subsidieregeling vervalt op 1 januari 2024. Deze subsidieregeling is opengesteld in 2021. Uit het (opgehoogde) subsidieplafond 2021 (€ 3.600.000) is een deel nog niet benut in 2021. Dit bedrag (€ 405.000) is bij de VJN aan het oorspronkelijk vastgestelde (€ 1.400.000) subsidieplafond 2022 toegevoegd. Streven is om het subsidieplafond 2022 (€ 1.805.000) volledig te benutten. Provinciale Staten wordt voorgesteld het subsidieplafond 2023 van de Subsidieregeling sociale woningbouw regio Haaglanden Zuid-Holland vast te stellen op € 0.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 6.1.2 Betaalbare woningvoorraad op peil. Beoogd effect van de subsidieverstrekking is groei van de sociale woningvoorraad en tevens een meer evenwichtige spreiding van de sociale woningvoorraad over de gemeenten in de regio.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Dit sluit aan bij de keuze voor de eerder ingestelde Subsidieregeling spreiding sociale woningbouw regio Rotterdam Zuid-Holland.

Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om het subsidieplafond vast te stellen op een bedrag van € 0 en deze op te nemen in de begroting.

Voor 1.6.105 Subsidieregeling woningbouw Haaglanden Zuid-Holland een plafond van € 0 (beleidsdoel 6-1)

De provincie ziet er samen met gemeenten, woningbouwcorporaties en marktpartijen op toe dat er voldoende passende woningen zijn voor verschillende doelgroepen. Ter ondersteuning daarvan is door GS voor de regio Haaglanden een Subsidieregeling sociale woningbouw regio Haaglanden vastgesteld en op 31 maart 2021 in werking getreden. Het budget voor de Subsidieregeling sociale woningbouw regio Haaglanden Zuid-Holland bedraagt in totaal € 4 mln voor de jaren 2021 en 2022. De Subsidieregeling vervalt op 1 januari 2024. Deze subsidieregeling is opengesteld in 2021. Uit het subsidieplafond 2021 (€ 2.700.000) is een bedrag van € 172.500 niet benut. PS heeft bij de Voorjaarsnota 2022 het oorspronkelijke subsidieplafond 2022 (€1.300.000) verhoogd met het resterende bedrag uit 2021 naar € 1.472.500 Het streven is om in 2022 het subsidieplafond 2022 volledig

te benutten. Provinciale Staten wordt voorgesteld het subsidieplafond 2023 van de Subsidieregeling sociale woningbouw regio Haaglanden Zuid-Holland vast te stellen op € 0.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 6-1-2 Betaalbare woningvoorraad op peil. Beoogd effect van de subsidieregeling is groei van de (sociale) woningvoorraad en een meer evenwichtige spreiding van de sociale woningvoorraad over de regio.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument, Deze keus sluit aan bij de eerder ingestelde Subsidieregeling spreiding sociale woningbouw regio Rotterdam Zuid-Holland.

Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om het subsidieplafond vast te stellen op een bedrag van € 0 en deze op te nemen in de begroting.

Voor 1.6.106 Subsidieregeling knelpuntenpot sociale huur en middenhuur Zuid-Holland een plafond van € 2.500.000 (beleidsdoel 6-1)

Doel van de subsidieregeling is het versnellen van de realisatie van zelfstandige en onzelfstandige woningen sociale huur en middenhuur. Hiervoor is door GS op 23 maart 2021 de Subsidieregeling Knelpuntenpot sociale huur en middenhuur Zuid-Holland vastgesteld. Gemeenten kunnen een bijdrage aanvragen zodat het financieel tekort op het woningbouwproject kleiner wordt zodat het project gerealiseerd kan worden. In 2021 is een eerste tranche opengesteld met een plafond van € 10 mln. De subsidieregeling was binnen een paar dagen uitgeput. In 2022 is een tweede tranche opengesteld met een plafond van € 3,5 mln. De subsidieregeling was opnieuw binnen een paar dagen uitgeput. Momenteel worden alle aanvragen beoordeeld. Provinciale Staten wordt voorgesteld het subsidieplafond 2023 voor de Subsidieregeling Knelpuntenpot sociale huur en middenhuur Zuid-Holland vast te stellen op € 2.500.000.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 6-1-1 Programma Versnelling Woningbouw. Dit draagt bij aan de versnelde realisatie van woningen sociale huur en middenhuur

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om het subsidieplafond vast te stellen op een bedrag van € 2.500.000 en deze op te nemen in de begroting.

Voor 1.6.107 Subsidieregeling vliegende brigade Zuid-Holland een plafond van € 3.500.000 (beleidsdoel 6-1)

De provincie heeft van het Rijk € 6.190.083 aan procesmiddelen gekregen voor de periode 2021-2022. De provincie heeft besloten de regeling met één jaar te verlengen met inbreng van eigen middelen. Dit budget is bestemd voor de flexibele inzet van expertise en capaciteit aan gemeenten om de snelheid in de voorfase van woningbouwprojecten te bevorderen. Hiervoor is door GS op 23 maart 2021 de Subsidieregeling Vliegende Brigade Zuid-Holland vastgesteld. Ook stelt het Rijk een tweede tranche beschikbaar, ad € 8.553.056, waarbij één van de voorwaarden van deze regeling is het cofinanciering van 50%. Dit houdt in dat de provincie hetzelfde bedrag inbrengt als het Rijk. Deze middelen worden deels ingezet voor de subsidieregeling.

De dekking voor de subsidieregeling staat onder beleidsdoel 6-1 Programma Versnelling Woningbouw ten laste van de specifieke uitkering OVP Flexpool verkregen van BZK van in totaal € 6.190.083 en provinciale middelen van € 500.000.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 6-1-1 Programma Versnelling Woningbouw. Dit draagt bij aan versnelling van de woningbouw met waarborg voor ruimtelijke en sociale kwaliteit, omdat gemeenten met capaciteit en expertise worden geholpen bij de versnelling van de woningbouwprojecten.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige optie te zijn.

Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om het subsidieplafond vast te stellen op een bedrag van € 3.500.000 en deze op te nemen in de begroting.

Voor 1.6.108 Subsidieregeling woonvormen senioren Zuid-Holland een plafond van € 800.000 (beleidsdoel 6-1)

De provincie wil de bouw van collectieve woonvormen stimuleren. De regeling is begin 2022 opengesteld. Bewonersgroepen kunnen een aanvraag doen voor een bijdrage voor het inhuren van professionele begeleiding bij het opstellen van een projectplan waarin de haalbaarheid van de collectieve woonvorm wordt onderzocht. Verdeling van de subsidie vindt plaats op volgorde van binnenkomst. Provinciale Staten wordt voorgesteld het subsidieplafond 2023 voor de Subsidieregeling Woonvormen senioren Zuid-Holland vast te stellen op € 800.000. De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 6-1-1 Versnelling woningbouw. Stimuleren van particulier opdrachtgeverschap van collectieve woonvormen door bewonersgroepen, waardoor wordt aangesloten op de woonvraag van deze groepen en innovatie in woonvormen wordt gestimuleerd. Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om het subsidieplafond vast te stellen op een bedrag van € 800.000 en deze op te nemen in de begroting.

Voor 1.6.110 Subsidieregeling plankosten collectieve wooninitiatieven Zuid-Holland een plafond van € 0 (beleidsdoel 6-1)

De provincie wil de bouw van collectieve woonvormen stimuleren. De regeling is begin 2022 opengesteld. Bewonersgroepen kunnen een aanvraag doen voor een bijdrage voor het inhuren van professionele begeleiding bij het opstellen van een projectplan waarin de haalbaarheid van de collectieve woonvorm wordt onderzocht. Verdeling van de subsidie vindt plaats op volgorde van binnenkomst. Provinciale Staten wordt voorgesteld het subsidieplafond 2023 voor de Subsidieregeling plankosten collectieve wooninitiatieven Zuid-Holland vast te stellen op € 0. In de begroting 2023 is geen budget aanwezig voor de uitvoering van deze subsidieregeling. De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 6-1-1 Versnelling Woningbouw. Stimuleren van particulier opdrachtgeverschap van collectieve woonvormen door bewonersgroepen, waardoor wordt aangesloten op de woonvraag van deze groepen en innovatie in woonvormen wordt gestimuleerd. Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om het subsidieplafond vast te stellen op een bedrag van € 0 en deze op te nemen in de begroting.

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

Begrotingssubsidies 2023 in vergelijking met 2022 (in €)

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2022	Kadernota 2023	Begroting 2023	Maximaal te subsidiëren 2023
7.1	Stepforward projecten BV t.b.v. Oude Tongen	500.000			
7.1	Gemeente Ridderkerk t.b.v. sanering Amaliastraat	200.000			
7.1	Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid (IVN) t.b.v. Jong Leren Eten	100.000			
7.1	Gemeente Vlaardingen t.b.v. herinrichting en sanering Broekpolder			4.600.000	4.6.000
7.2	Stichting Wandelnet	40.000		40.000	40.000
7.2	Stichting Landelijk Fietsplatform	40.000		40.000	40.000
7.2	Gemeente Dordrecht t.b.v. recreatiebeheer Nieuwe Dordtse Biesbosch	66.959	66.959		66.959
7.2	Gemeente Dordrecht als rechtsopvolger van Parkschap Nationaal Park De Biesbosch	340.570	340.570		340.570
7.2	Gemeente Pijnacker-Nootdorp t.b.v. het beheer recreatiegebied de Dobbeplass en Groene Keijzer	250.200	250.200		250.200
7.2	Natuur- en recreatieschap IJsselmonde t.b.v. het beheer recreatiegebied	335.394	334.394		334.394

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2022	Kadernota 2023	Begroting 2023	Maximaal te subsidiëren 2023
7.2	Coöperatief Beheer Groengebieden Midden Delfland (CBG), de rechtsopvolger van het recreatieschap Midden Delfland t.b.v. het beheer recreatiegebied	111.525	111.525		111.525
7.2	Natuur- en recreatieschap Groenalliantie Midden-Holland t.b.v. het beheer recreatiegebied	1.682.347	1.682.347		1.682.347
7.2	Natuur- en recreatieschap Voorne-Putten- Rozenburg t.b.v. het beheer recreatiegebied	900.038	900.38		900.038
7.2	Voet en fietsveren gemeente Kaag en Braassem, gemeente Krimpenerwaard en gemeente Ridderkerk	69.000	69.000		69.000
7.2	gemeente Dordrecht t.b.v. kwaliteitsimpuls Nieuwe Dordtse Biesbosch	300.000			
7.2	Jeugdfonds Sport en Cultuur t.b.v. uitvoering samenwerkingsovereenkomst tussen PZH en Jeugdfonds in het kader van sport en Bewegen	50.000			
7.2	Staatsbosbeheer t.b.v. beheer recreatiegebieden in eigendom van Staatsbosbeheer	1.400.000			
7.2	Staatsbosbeheer namens de Recreatieschappen t.b.v. flexibele deel recreatieschappen	0			
7.2	Gemeente Rotterdam t.b.v. fiets- en voetveer Hoek van Holland- 2e Maasvlakte	20.000			
7.2	Coöperatief Beheer Groengebieden Midden Delfland (CBG), de rechtsopvolger van het recreatieschap Midden Delfland t.b.v. het flexibele deel	78.360			
7.2	Gemeente Dordrecht rechtsopvolger Parkschap De Biesbosch t.b.v. het flexibele deel	120.200			
7.2	Gemeente Pijnacker-Nootdorp t.b.v. het beheer recreatiegebied de Dobbeplass flexibele deel	55.600			
7.2	Natuur- en recreatieschap Groenalliantie Midden-Holland t.b.v. het flexibele deel	473.090			
7.2	Natuur- en recreatieschap IJsselmonde t.b.v. het flexibele deel	193.988			
7.2	Natuur- en recreatieschap Voorne-Putten-Rozenburg t.b.v. het flexibele deel	258.762			
7.2	Vereniging IVN Zuid-Holland t.b.v. Programma Mens en Natuur		660.000		660.000
7.2	Stichting Zuid-Hollands Landschap t.b.v. Programma De Groene Motor		790.000		790.000
Totaal		7.586.033	4.304.995	4.680.000	5.285.033

Toelichting begrotingssubsidies 2023

De begrotingssubsidie aan Gemeente Vlaardingen t.b.v. herinrichting en sanering Broekpolder voor een bedrag van € 4.600.000 (beleidsdoel 7-1)

In het verleden zijn over de aanpak van spoedlocaties (locaties met de hoogste risico's) landelijke afspraken gemaakt. Tot 2020 zijn ruim 200 spoedlocaties aangepakt en afgerond. Per oktober 2021 bestaan nog 44 spoedlocaties binnen de provincie Zuid-Holland. Ondanks dat het bodemconvenant is beëindigd houdt de provincie hierin als bevoegd gezag een belangrijke rol om de aanpak van de locaties te stimuleren. De focus ligt op het stimuleren van de eigenaren c.q. verantwoordelijken van de betreffende locaties. De provincie heeft vanuit het Rijk middelen beschikbaar gekregen om de aanpak ook financieel te stimuleren. Vanuit het ministerie I&M wordt aangestuurd om als streefjaar voor het afronden van alle spoedlocaties 2030 aan te houden. Voor diverse locaties binnen de provincie Zuid-Holland ligt dit moment voor de afronding (ver) na deze datum. Het

bovenstaande is ook van toepassing voor de sanering van de locatie Broekpolder in de gemeente Vlaardingen. In 2011 is in een beschikking op het raamsaneringsplan vastgesteld dat de sanering gedurende een periode van 50 jaar kan worden uitgevoerd. De uiterlijke afronding van de sanering ligt daarmee in het jaar 2061. In samenspraak met de provincie Zuid-Holland hebben de gebiedspartijen (gemeente Vlaardingen, Staatsbosbeheer, Hoogheemraadschap van Delfland, Federatie Broekpolder) een plan opgesteld om de ecologische risico's en de herinrichting van de Broekpolder versneld aan te pakken, te weten in een periode van 4 à 7 jaar na de start van de sanering in 2023. Om een versnelling van de aanpak te bereiken is een budget van € 6,6 mln nodig. Met de cofinanciering van 30% door alle gebiedspartijen komt de 70% bijdrage van de provincie op € 4,6 mln. De subsidie, ter grootte van € 4,6 mln, wordt financieel gedekt uit de reserve Bodem, Ondergrond en Grondwater. De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-1-4 Beschermen en benutten van de kwaliteiten van het bodem- en grondwater-systeem. Dit draagt bij aan een reductie van de omvang van de restopgave spoedlocaties. Daarnaast wordt een versnelling van de noodzakelijke sanering en herinrichting bereikt, in plaats van een realisatie in 2061 zal die al tussen 2027 en 2029 gereed zijn. Tevens zal met de sanering en herinrichting van de Broekpolder tot een revitalisatie van het gebied leiden met een betere ontwikkeling van de natuur, wat ook de CO2 opslag zal bevorderen. Ook zullen met de herinrichting de recreatieve mogelijkheden verder tot ontwikkeling kunnen komen.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige optie te zijn. In facto ligt de verantwoordelijkheid voor de sanering en herinrichting bij de grondeigenaren, met name de gemeente Vlaardingen en Staatsbosbeheer. Die verantwoordelijkheid dient daar ook te blijven. Met een directe opdrachtverlening vanuit de provincie wordt deze verantwoordelijkheid echter overgenomen, wat onwenselijk is. De provincie is ingegaan op de uitnodiging van de gebiedspartijen om tot een versnelling van de herinrichting te komen. Dit is immers in overeenstemming met het streven van het ministerie I&M.

Het grootste deel van het te saneren oppervlak is eigendom van de gemeente Vlaardingen. Daar liggen dan ook het grootste deel van de kosten. Zonder subsidie zal de gemeente Vlaardingen, tot voor kort een artikel 12 gemeente, niet bereid of in staat zijn de totale, ongesubsidieerde kosten in de komende 5 à 7 jaar op te brengen. Daarmee wordt een versnelling in de aanpak niet bereikt en wordt de sanering pas rond het jaar 2061 afgerond. Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 4.600.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Landelijk Fietsplatform voor een bedrag van € 40.000 (beleidsdoel 7-2)

De boven provinciale inzet voor het recreatief fietsen heeft de provincie Zuid-Holland samen met de andere provincies en het Rijk uitbesteed aan het Landelijk Fietsplatform. In het meerjarenprogramma voor 2020 t/m 2023 heeft het Landelijk Fietsplatform haar werkzaamheden als volgt verdeeld:

- het omzetten van bestaande LF-fietsroutes naar een beperkt aantal landelijk iconroutes.
- organiseren van de basisinfrastructuur (onderhoud aan markeringen langs de route)
- stimuleren toepassing en gebruik (waaronder informatievoorziening en productontwikkeling)
- kennis & monitoring (waaronder een jaarlijkse kwaliteitsmonitor per provincie)
- belangenbehartiging, lobby en internationale samenwerking.

Het uitvoeringsprogramma beslaat een periode van 4 jaar met totaal ingeschatte kosten van 153.000 euro, de bijdrage wordt jaarlijks aangevraagd. Voor 2023 betreft het de aanvraag voor het 4e en laatste jaar van het uitvoeringsprogramma. De dekking in de begroting vindt plaats vanuit de provinciale middelen. De dekking in de begroting vindt plaats onder beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, Sport, kennisontwikkeling en Innovatie.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, Sport, kennisontwikkeling en Innovatie. Dit draagt bij aan een goed openbaar toegankelijk, provinciaal fietsrouten netwerk.

Er zijn alternatieven overwogen maar gelet op het feit dat dit ten goede komt aan alle fietsers in Zuid-Holland is het instrument subsidie het meest geëigende instrument.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 40.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Wandelnet t.b.v. uitvoeringsprogramma wandelaar in beeld voor een bedrag van € 40.000 (beleidsdoel 7-2)

De boven provinciale inzet voor het recreatief wandelen heeft de provincie Zuid-Holland samen met de andere provincies en het Rijk uitbesteed aan Stichting Wandelnet.

In het Uitvoeringsprogramma "De wandelaar in beeld" voor 2020 t/m 2023 heeft de stichting haar werkzaamheden als volgt verdeeld:

- organiseren van de basisinfrastructuur (waaronder dagelijks onderhoud door vrijwilligers);
- stimuleren toepassing en gebruik (waaronder informatievoorziening en productontwikkeling);
- kennis & monitoring;
- belangenbehartiging & lobby.

Het uitvoeringsprogramma beslaat een periode van 4 jaar met totaal ingeschatte kosten van € 148.000. De bijdrage wordt jaarlijks aangevraagd. Voor 2023 betreft het de aanvraag voor het 4e en laatste jaar van het uitvoeringsprogramma. De dekking vindt plaats vanuit bestaande exploitatiemiddelen in beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, Sport, kennisontwikkeling en Innovatie.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, Sport, kennisontwikkeling en Innovatie. Dit draagt bij aan een goed openbaar toegankelijk, provinciaal wandelroutenetwerk.

Het betreft een deelname aan een landelijke uitvoeringsprogramma dat ten goede komt aan alle wandelaars. Subsidie is het meest geëigende instrument.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 40.000 en deze op te nemen in de begroting.

Boekjaar- en projectsubsidies 2023 in vergelijking met 2022 (in €)

Beleidsdoel	Subsidie - regeling-nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidiëren 2022	Kadernota 2023	Begroting 2023	Maximaal te subsidiëren 2023
7.1	1.6.96	Subsidieregeling Opruiming drugsafval Zuid-Holland 2021	104.899		104.899	104.899
7.1 en 7.2		Subsidieregeling recreatie, sport en gezondheid Zuid-Holland			5.140.000	5.140.000
7.2	1.6.109	Subsidieregeling beheer recreatiegebieden Zuid-Holland	2.364.000		4.800.000	4.800.000
Totaal			2.468.899		10.044.899	10.044.899

Toelichting boekjaar- en projectsubsidies 2023

Voor Subsidieregeling recreatie, sport en gezondheid Zuid-Holland een plafond van € 5.140.000 (beleidsdoel 7-1 en 7-2)

Voor openstellingsbesluiten voor het programma Gezond en Veilig Zuid-Holland een ophoging van € 600.000

Niet alleen overheden investeren in de uitvoering gezondheidsmaatregelen. Als provincie willen wij ook de toepassing en uitvoering van innovatieve, kleinschalige maatregelen door particulieren stimuleren en verenigingen, die nu vaak niet binnen de subsidieregelingen van gemeenten vallen. Dan wel gericht grootschaligere voorbeeld projecten ondersteunen ter inspiratie voor anderen in Zuid-Holland. Hierbij wordt gedacht aan het vergroten van de wijkfunctie van schoolpleinen of het ondersteunen van (buurt)initiatieven rond bijvoorbeeld buurthuizen die uitvoering geven aan (enkele van) de 6 thema's van positieve gezondheid.

De maatschappelijke baten zijn: Ontwikkelen en stimuleren van interventies ter bevordering van de gezondheid en veiligheid in Zuid-Holland.

Hiermee willen we de gezondheidsverschillen in Zuid-Holland verkleinen en de verbinding tussen het fysieke en sociale domein vergroten. De leefomgeving wordt hiermee gezonder ingericht en de sociale cohesie versterkt.

Met subsidie nodigen we diverse partijen uit een bijdrage te leveren aan doelen van het programma Gezond en Veilig Zuid-Holland. Daarom is subsidie een beter instrument dan opdrachtverstrekking.

Voor openstellingsbesluiten voor het onderdeel sport en recreatie een ophoging van € 4.500.000

De provincie zet in op een gezonde en aantrekkelijke buitenruimte (leefomgeving) die geschikt is voor en uitnodigt tot bewegen, sporten en recreatie. We stimuleren de bereikbaarheid en toegankelijkheid van openbare sport- en recreatievoorzieningen, zodat zoveel mogelijk Zuid-Hollanders hier gebruik van kunnen maken, wat bijdraagt aan een gezonde, weerbare en vitale bevolking. Wij richten ons hierbij op de ongeorganiseerde sport, recreatie en participatie, zowel binnen als buiten de bebouwde kom. Het subsidieplafond wordt gedekt uit bestaande budgetten in beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving aangevuld met budgetvoorstellen die in de begroting 2023 zijn opgenomen maar nog niet zijn vastgesteld.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, Sport, kennisontwikkeling en Innovatie.

Met subsidie nodigen we diverse partijen uit een bijdrage te leveren aan het creëren van een gezonde en aantrekkelijke buitenruimte (leefomgeving). Daarom is subsidie een beter instrument dan opdrachtverstrekking.

Voor het onderdeel Boerenlandpaden een ophoging van € 40.000

Voor de groen- en waterbeleving in Zuid-Holland is de afgelopen jaren geïnvesteerd in een fijn vertakt provinciaal wandelroutenetwerk. Een deel van dit netwerk loopt over boerenland, de zogenaamde boerenlandpaden. Om deze toegang mogelijk te maken is toestemming nodig van de grondeigenaren en zijn er kleine voorzieningen nodig, zoals loopplanken over slootjes en hekoverstapjes. Ook is vaak een frequenter maairegime nodig. De openstellingscontracten met de agrariërs hebben een looptijd van 7 jaar. Om de continuïteit van de openstelling van deze boerenlandpaden (particuliere gronden) te borgen is het van belang dat deze contracten (alsmede nieuwe contracten) kunnen worden verlengd. Boerenlandpaden zijn van groot belang voor het provinciale wandelroutenetwerk. De dekking in de begroting vindt plaats onder beleidsprestatie 7.2.1 - Recreatie, Sport, kennisontwikkeling en Innovatie.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, Sport, kennisontwikkeling en Innovatie. Dit draagt bij aan een goed openbaar toegankelijk, provinciaal wandelroutenetwerk.

Er zijn alternatieven overwogen. Echter de provincie sluit niet zelf de contracten met de agrariërs af. Dit doet een andere partij, die vervolgens een deel gecompenseerd krijgt. Daarom is subsidie het meest geëigende instrument.

gevraagd wordt aan Provinciale Staten om het subsidieplafond vast te stellen op een bedrag van € 5.140.000 en deze op te nemen in de begroting.

Voor 1.6.109 Subsidieregeling beheer recreatiegebieden Zuid-Holland een plafond voor de periode 2023 tot en met 2025 van € 4.800.000 (beleidsdoel 7-2)

In de Startnotitie Sport en Recreatie, vastgesteld door Gedeputeerde Staten op 2 april 2020, is een uniforme vergoedingensystematiek voor het beheer van recreatiegebieden aangekondigd. Hiermee wordt beoogd dat recreatiebeheerders een gelijke kans hebben op een provinciale beheersubsidie en met dezelfde criteria beoordeeld worden. Als invulling daarvan hebben Gedeputeerde Staten op 5 juli 2022 de Subsidieregeling beheer recreatiegebieden vastgesteld.

In de subsidieregeling staan de gebieden en hun bijdrage aan het beleidsdoel 'gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving' centraal. En dus niet langer de historische relatie tussen de provincie en de aanvrager. De provincie streeft een toekomstige situatie na waarbij de provinciale beheermiddelen ingezet kunnen worden daar waar ze het meest nodig zijn voor het aanbod aan recreatiegebieden in Zuid-Holland. De focus hierbij ligt op de nabij de stedelijke agglomeratie gelegen recreatiegebieden. Meer specifiek betreft het de drukbezochte bovenlokale gebieden (> 100 ha), waarvan de kosten voor beheer en toezicht redelijkerwijs niet alleen door de eigenaar-beheerder gedragen kunnen worden. Wat betreft de bijdrage aan de beheerkosten gaat de subsidieregeling uit van een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de provincie, van de gemeente(n) wiens inwoners van het recreatiegebied gebruik maken en van de eigenaar. Hierbij hanteert de regeling een maximumsubsidiepercentage van 40 procent voor de kosten van het beheer en toezicht, ervan uitgaand dat de gemeente(n) en de eigenaar minstens 60 procent van de kosten voor hun rekening nemen. Vanwege lopende afspraken met de (rechtsoptvolgers van) recreatieschappen wordt een deel van de beschikbare provinciale beheermiddelen op basis van begrotingssubsidies verdeeld (tot en met 2025). De begrotingssubsidies zijn apart toegelicht in de begroting. Het resterende deel van de beschikbare beheermiddelen voor de periode 2023-2025

wordt via de genoemde subsidieregeling verdeeld. Gevraagd wordt aan provinciale staten om het plafond van de subsidieregeling vast te stellen op € 4.800.000 voor de periode 2023-2025 en deze op te nemen in de begroting. De dekking wordt gevonden in de bestaande budgetten onder beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, Sport, kennisontwikkeling en Innovatie.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, Sport, kennisontwikkeling en Innovatie. Dit draagt eraan bij dat de voor de inwoners van Zuid-Holland belangrijke recreatiegebieden schoon, heel en veilig zijn en blijven.

De afweging van alternatieven voor het instrument subsidie heeft plaatsgevonden voor de vaststelling van de Subsidieregeling beheer recreatiegebieden. Subsidie is het meest geëigende instrument, aangezien het om terreinen van derden gaat waarvoor de provincie een bijdrage levert aan de beheerkosten.

Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om het subsidieplafond vast te stellen op een bedrag van € 4.800.000 en deze op te nemen in de begroting.

Paragraaf Verbonden Partijen

Opzet paragraaf

De paragraaf Verbonden Partijen bevat:

- De visie en de beleidsvoornemens over verbonden partijen;
- De lijst van verbonden partijen, uitgesplitst naar type;
- De financiële gegevens per verbonden partij;
- De beleidsmatige invulling is terug te vinden bij de betreffende ambities.

Daarnaast worden Provinciale Staten (PS), volgens afspraak, als volgt geïnformeerd:

- Eens per jaar in september wordt het onderwerp verbonden partijen in al zijn facetten in de Statencommissie Bestuur en Middelen geagendeerd. De leden van alle Statencommissies worden hiervoor uitgenodigd. GS bieden tevens de analyse jaarrekeningen van de private verbonden partijen aan.
- Eens per jaar in juni bieden GS een analyse van de jaarrekeningen en de zienswijze op de begrotingen van alle publieke verbonden partijen aan volgens een afgesproken format.

Visie en beleidsvoornemens

PS hebben het beleidskader voor verbonden partijen vastgelegd in paragraaf 4.6 van de Financiële verordening provincie Zuid-Holland 2021. Deze paragraaf is in de plaats gekomen van de [beleidsnota Verbonden Partijen en overige deelnemingen 2020-2021](#). Paragraaf 4.6 bevat het kader dat PS aan GS meegeven voor:

- de beleidsuitgangspunten en de controlekaders;
- het aangaan, wijzigen en beëindigen van een deelneming in een andere publieke of private rechtspersoon;
- de provinciale vertegenwoordiging in verbonden partijen; en
- het beheer van verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regelingen

Naam	Financieel belang 2021	Financieel belang 2022	Financieel belang 2023	Structurele bijdrage 2023	Incidentele bijdrage 2023	Verwacht resultaat 2023	Eigen vermogen 01-01-2023	Eigen vermogen 31-12-2023	Vreemd vermogen 01-01-2023	Vreemd vermogen 31-12-2023	PZH% stemaandeel 2023	Vertegenwoordiging
Gemeenschappelijke regeling												
DCMR Milieudienst Rijnmond	31.035.430	31.092.209	n.n.b.	29.137.110	n.n.b.	n.n.b.	4.134.000	2.900.000	10.700.000	14.000.000	37,5%	Meervoudig
Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid	9.566.335	6.385.768	6.741.832	6.296.832	445.000	n.n.b.	1.896.109	1.322.859	7.689.956	10.927.238	34%	Meervoudig
Omgevingsdienst West-Holland	3.009.667	3.080.000	2.572.000	2.380.000	192.000	368.000	1.318.000	2.079.000	7.500.000	7.500.000	14%	Meervoudig
Omgevingsdienst Midden-Holland	3.803.240	3.394.979	2.807.732	2.085.817	721.915	n.n.b.	2.220.000	2.126.000	8.457.000	9.421.000	18%	Meervoudig
Omgevingsdienst Haaglanden	10.394.055	9.309.594	8.742.310	8.742.310	n.n.b.	n.n.b.	1.071.400	1.445.285	18.512.000	20.048.485	29%	Meervoudig
Wegschap Dordtse Kil	25.000	25.000	25.000	25.000	n.n.b.	1.241.000	14.177.000	15.854.000	42.326.000	53.451.000	42%	Meervoudig
GR Grondbank RZG Zuidplas	n.n.b.	n.n.b.	0	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	3.000.000	91.000.000	95.500.000	40%	Meervoudig
Randstedelijke Rekenkamer	422.000	n.n.b.	523.423	523.423	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	418.000	n.n.b.	101.000	35,79%	Meervoudig
Totaal	58.255.727	53.287.550	21.412.297	49.190.492	1.358.915	1.609.000	24.816.509	29.145.144	186.184.956	210.948.723		

Vennootschappen en coöperaties

Naam	Nominale waarde PZH aandelen 2020	Nominale waarde PZH aandelen 2021	Intrinsieke waarde aandelen 2020	Intrinsieke waarde aandelen 2021	Verwacht resultaat 2021	Eigen vermogen 01-01-2021	Eigen vermogen 31-12-2021	Vreemd vermogen 01-01-2021	Vreemd vermogen 31-12-2021	PZH% stemaandeel 2021	Vertegenwoordiging
Vennootschappen en coöperaties											
ROM-D Holding NV	3.857	3.857	3.484	3.639	226.000	4.156.794	4.341.513	2.150.993	2.150.850	PZH: 0,1%	Enkelvoudig
ROM-D Capital BV	10.000.000	10.000.000	8.948.358	9.337.499	993.715	18.557.689	19.364.715	3.408	2	PZH: 48,2% ROM-D Holding NV: 22,1% Gemeente Dordrecht: 29,7%	Enkelvoudig
InnovationQuarter (IQ)	25.000.000	25.000.000	19.952.209	18.497.189	-3.623.000	49.681.000	46.058.000	18.196.000	25.988.000		Enkelvoudig
Proav NV	n.n.b.	n.n.b.	3.199.144	2.982.915	-216.229	3.199.144	2.982.915	746.010	342.497	Provincie is enig aandeelhouder	Meervoudig
Warmtebedrijf Holding B.V.	1.800.000	n.n.b.	719.045	n.n.b.	n.n.b.	21.384.000	n.n.b.	125.570.000	n.n.b.	PZH: 2,5% Gemeente Rotterdam: 97,5%	Enkelvoudig
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	141.806	141.806	47.827.026	47.448.609	236.000.000	4.364.000.000	5.062.000	155.995.000.000	143.995.000	1,1%	Enkelvoudig
Nederlandsche Waterschaps Bank (NWB) N.V.	4.538	4.537	2.239.955	n.n.b.	n.n.b.	1.782.000.000	n.n.b.	105.100.000.000	n.n.b.	0,53%	Enkelvoudig
PZEM N.V.	n.n.b.	n.n.b.	720.937	n.n.b.	235.065.000	1.346.621.000	1.650.909.000	940.039.000	1.229.011.000		Enkelvoudig
Houdstermaatschappij Zuid-Holland B.V.	16.749.000	20.687.999	10.971.926	13.635.082	-1.265.267	10.971.926	13.635.082	99.631	476.253	PZH is 100% aandeelhouder	Meervoudig
Coöperatie Samenwerkingsverband DOVA U.A.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	230.344	641.640	871.984	n.n.b.	4.284.621		Enkelvoudig
EnergiiQ	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.		Enkelvoudig
Warmteparticipatiefonds	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.		Enkelvoudig
Totaal	53.699.201	55.838.199	94.582.084	91.904.933	467.410.563	7.601.213.193	1.743.225.209	262.181.805.042	1.406.248.223		

Overige verbonden partijen

Naam	Nominale waarde PZH aandelen 2020	Nominale waarde PZH aandelen 2021	Intrinsieke waarde aandelen 2020	Intrinsieke waarde aandelen 2021	Verwacht resultaat 2021	Eigen vermogen 01-01-2021	Eigen vermogen 31-12-2021	Vreemd vermogen 01-01-2021	Vreemd vermogen 31-12-2021	PZH% stemaandeel 2021	Vertegenwoordiging
Overige verbonden partijen											
Commanditaire Ontwikkelingsmaatschappij Het Nieuwe Westland C.V.	1.354.534	1.354.534	631.674	880.778	3.647.000	9.248.000	12.895.000	29.316.000	32.989.000	PZH: 6,83% Gemeente Westland: 38,4% HHR Delfland: 4,5% Bankpartijen: 49,75%	Enkelvoudig
ROM-Drechtsteden Kil III C.V.	561.326	561.326	574.950	675.915	1.739.112	9.903.472	11.642.585	8.802.577	4.050.260	PZH: 5,2% Gemeente Dordrecht: 7,4% Zwijndrecht: 2,7% Papendrecht: 1,8% Sliedrecht: 1,5% Hendrik Ido Ambacht: 1,3% Alblasserdam: 1,1% Rotterdam: 5,2% BNG: 10,5% ROM-D Beheer NV: 0,4% ROM-D Capital BV: 62,9%	Enkelvoudig
Fonds Nazorg	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	191.000	2.979.000	3.170.000	49.996.000	48.396.000	N.v.t.	Enkelvoudig
Totaal	1.915.860	1.915.860	1.206.624	1.556.693	5.577.112	22.130.472	27.707.585	88.114.577	85.435.260		

Stichtingen en verenigingen

Naam	Nominale waarde PZH aandelen 2020	Nominale waarde PZH aandelen 2021	Intrinsieke waarde aandelen 2020	Intrinsieke waarde aandelen 2021	Verwacht resultaat 2021	Eigen vermogen 01-01-2021	Eigen vermogen 31-12-2021	Vreemd vermogen 01-01-2021	Vreemd vermogen 31-12-2021	PZH% stemaandeel 2021	Vertegenwoordiging
Stichtingen en verenigingen											
Vereniging Interprovinciaal Overleg & BIJ12	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	2.269.884	6.731.330	4.533.106	8.922.473	12.255.339	21.717.618	21717618	Enkelvoudig
Huis van de Nederlandse Provincies	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
Vanguard Initiative	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
Regio Randstad (P4)	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
Zuid-Holland Bereikbaar	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
Totaal			0	2.269.884	6.731.330	4.533.106	8.922.473	12.255.339	21.717.618		

Reserves, voorzieningen en risico's

In verband met de verslechterde financiële situatie of vooruitzichten zijn voor enkele verbonden partijen voorzieningen getroffen en/of reserves gevormd om de financiële gevolgen in de toekomst af te dekken.

Reserves (bedragen x € 1 mln)	2018	2019	2020	2021	2022*	2023
Innovation Quarter (ROM-Zuidvleugel)	4,7	4,7	0	3	3	3
Risicoreserve Energiefonds* (Houdstermaatschappij Zuid-Holland)	18,1	41,2	50,8		5,3	4
Reserve Nazorg Stortplaatsen	-	4,4	4,3	5,45	4,3	5,45
Totaal	22,8	50,3	55,1	8,45	12,6	12,45

*Vanaf 2020 bevat de risicoreserve Energiefonds tevens de risicoreservering voor het innovatiefonds Energiq

*De bedragen in de kolom 2022 zijn overgenomen uit de lopende begroting 2022 en verschillen ten opzichte van de meest recente cijfers.

Voorzieningen (bedragen x € 1 mln)	2018	2019	2020	2021	2022*	2023
Warmtebedrijf Holding B.V.	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8
ROM-D Capital B.V.	1,8	1,8	1,1	0,7	1,1	0,7
Houdstermaatschappij Zuid-Holland	0,6	0,6	5,8	7,1	5,8	6,7
Innovation Quarter	-	-	5,0	6,5	5,0	6,5
Totaal	4,2	4,2	13,7	16,1	13,7	15,7

*De bedragen in de kolom 2022 zijn overgenomen uit de lopende begroting 2022 en verschillen ten opzichte van de meest recente cijfers.

Nr.	Beleidsmatige risico's		Ambitie
5	Deelnamerisico ROM-D Capital B.V.	i	4.1
35	Overdracht bodemtaak van provincie naar gemeenten	i	7.1
10	Risico gekoppeld aan de provinciale opgave Energietransitie	i	3.2

Nr.	Financiële risico's (geprioriteerd op netto effect) (bedragen x € 1 mln)		Max. schade	Kans van optreden	Effect netto (i)	Effect netto (s)	Ambitie
6	Deelnamerisico InnovationQuarter	i	30,2	0-25%	3,8		4.1
14	Waardeontwikkeling grondaandeel Zuidplas	i	22,2	0-25%	2,8		6.3
16	BRZO / RIE-bedrijven kunnen niet meer aan vergunningplicht voldoen	s	15	25-50%		5,6	7.1
18	Omgevingsrisico's vergunningverlening, toezicht en handhaving	s	5	0-25%		0,7	7.1
30	Deelnamerisico Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland	i	0,9	0-25%	0,1		6.3
34	Fonds Nazorg	i	20,4	25-50%	2,2		7.1
	Totaal				8,9	6,3	

* Voor nadere toelichting op de risico's zie [paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing](#)

Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing

Inleiding

In de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing gaat het om de vraag in welke mate de financiële positie van de provincie toereikend is om de financiële gevolgen van risico's op te kunnen vangen. Het weerstandsvermogen wordt bepaald door de financiële omvang van deze risico's, afgezet tegen de weerstandscapaciteit. Dit zijn de financiële middelen die de provincie beschikbaar heeft of beschikbaar kan maken om zo nodig de financiële gevolgen van risico's op te vangen. Het weerstandsvermogen en de overige financiële kengetallen geven een zo betrouwbaar en verantwoord mogelijk inzicht in de financiële positie van de provincie.

Deze paragraaf is als volgt opgebouwd:

- Een toelichting op het beleid en de doelstellingen voor 2023
- Het weerstandsvermogen van de provincie:
 - Een inventarisatie van de risico's en de benodigde weerstandscapaciteit
 - De berekening van het structurele en incidentele weerstandsvermogen
 - Overzicht van bufferreserves en omvang risicoreservering in PZI
- De financiële kengetallen met duiding van de financiële positie
- De risico's

In de [bijlage](#) bij deze paragraaf is een uitleg van de financiële kengetallen opgenomen.

Beleid

Het beleid voor weerstandsvermogen en risicobeheersing is wettelijk verankerd in het Besluit Begroten en Verantwoorden en in het eigen beleid van de provincie in de vorm van de Financiële verordening:

- [Wettelijk kader, artikel 11 van Besluit Begroten en Verantwoorden](#);
- [Financiële verordening provincie Zuid-Holland 2021](#)

In de financiële verordening is vastgelegd dat het systeem van risicomanagement moet leiden tot een integraal en transparant inzicht in risico's dat het proces van sturing, beheersing, besluitvorming en verantwoording op de verschillende niveaus in de organisatie ondersteunt. Hierbij moet een duidelijke relatie worden gelegd tussen risico's, risicobeheersing en de benodigde risicobuffers. Dit alles om het beslag op beschikbare middelen meer in balans te brengen met voorziene risico's en de transparantie, wendbaarheid en flexibiliteit te vergroten.

Als een risico met financiële gevolgen zich voordoet, schrijft de verordening de onderstaande volgorde van afdekking voor:

1. Het risico wordt afgedekt door de middelen die beschikbaar zijn gesteld ter afdekking van risico's binnen het desbetreffende beleidsdoel;
2. Voor zover de middelen als bedoeld onder a ontoereikend zijn, wordt het risico afgedekt door de vrije ruimte en niet-juridische beklemde middelen binnen de ambitie waaronder het beleidsdoel valt
3. Alleen voor zover de middelen als bedoeld onder a en b ontoereikend zijn, komt het risico ten laste van de algemene middelen.

Deze benadering impliceert dat risico's worden afgedekt op het niveau waarop dit risico kan worden beheerst. In praktijk betekent dit dat operationele projectrisico's binnen het opdrachtbudget worden afgedekt dan wel een bufferreserve wordt opgenomen binnen een ambitie. In de paragraaf Weerstandsvermogen worden slechts die risico's opgenomen die niet op een lager niveau worden afgedekt, oftewel de netto strategische risico's. Het huidige beleid ten aanzien van het weerstandsvermogen is behoedzaam: er wordt een weerstandsratio van >2 aangehouden voor de netto strategische risico's. De weerstandscapaciteit bestaat uit de beschikbare en beschikbaar te maken middelen om de financiële gevolgen van risico's op te kunnen vangen.

Wat willen we bereiken in 2023?

In 2023 wordt ingezet op de doorontwikkeling en implementatie van het systeem van risicomanagement. In de eerste plaats betreft dit de systematiek voor risicoreserveringen, zodat op eenduidige wijze middelen worden gereserveerd ter afdekking van risico's. In de tweede plaats wordt de verbreding van het risicomanagement naar alle complexe opdrachten in de organisatie voortgezet. Een gestructureerde analyse van risico's moet bijdragen aan de beheersing van en besluitvorming over onze risicovolle opgaven en opdrachten. In de derde plaats wordt ingezet op het vergroten van risicobewustzijn in de organisatie. Tevens wordt vanuit risicomanagement een bijdrage geleverd aan thema's als integriteit, informatieveiligheid, fraude en ondermijning met als doel om de weerbaarheid van de organisatie te bepalen en te vergroten.

Inventarisatie risico's en benodigde weerstandscapaciteit

In deze paragraaf worden de netto strategische risico's toegelicht die de benodigde weerstandscapaciteit bepalen. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen beleidsmatige risico's, die (nog) geen financiële afdekking behoeven vanuit de algemene reserve, en de financiële risico's, die worden meegenomen voor het bepalen van het weerstandsvermogen. De beleidsmatige risico's zijn opgenomen vanwege politiek/bestuurlijke importantie en/of om de ontwikkeling van deze risico's in relatie tot de aangehouden buffers op het niveau van de begrotingsprogramma's te kunnen blijven volgen.

Toelichting op de inventarisatie van de risico's

De risico's zijn geactualiseerd ten opzichte van de Jaarrekening 2021. Er zijn drie nieuwe risico's geïnventariseerd. Er zijn geen risico's waarvan het netto effect met meer dan € 0,5 mln. is gewijzigd. Twee risico's komen te vervallen. Een uitgebreidere toelichting is terug te vinden bij de risicobeschrijvingen.

Nieuwe risico's

- Risico Inwerkingtreding Omgevingswet per 2023 (#39). Gezien de onzekerheid omtrent de invoeringsdatum van de Omgevingswet is dit risico (opnieuw) opgenomen.
- Risico met betrekking tot de prijsstijgingen (#40): Dit risico is opgenomen om het restrisico af te dekken wat ontstaat als de stelpost ontoereikend is.
- Risico met betrekking tot arbeidscapaciteit (#41): Het risico bestaat dat opdrachten/opgaven niet kunnen worden uitgevoerd door onvoldoende bemensing. Dit betreft een beleidsmatig risico.

Vervallen risico's

- Risico's PMR (#4): Dit risico komt te vervallen, aangezien de grondverwerving voor een zeer groot deel is gerealiseerd en meer zekerheid is verkregen over de inrichtingskosten. Als integraal onderdeel uit van de opgave Natuur worden de risico's van PMR 'Buitenland van Rhooon' gemonitord via risico 15.
- Overdracht bodentaak provincie naar gemeenten (#35): Dit risico wordt geïntegreerd in risico #39 – Inwerkingtreding Omgevingswet per 2023.

Nr.	Beleidsmatige risico's	Incidenteel / structureel	Beleidsdoel
5	Deelnamerisico ROM-D Capital B.V.	i	4.1
8	Meerkosten als gevolg van onverwachte incidenten bij projecten in uitvoering	i	2.1
10	Risico gekoppeld aan de provinciale opgave Energietransitie	i	3.2
15	Natuuropgave realiseren binnen wettelijke verplichting	s	5.1
21	Doorlevering gronden TBO's	i	5.1
27	Stikstofproblematiek	i	1
28	Opbrengstverliezen OV	i	2.1
33	Procedures Bibob	i	1.1

Nr.	Beleidsmatige risico's	Incidenteel / structureel	Beleidsdoel
38	Transitiekosten OGO	i	8
39	Inwerkingtreding Omgevingswet per 2023	i	6.2
41	Arbeidscapaciteit	i	8

De totaal benodigde *incidentele* weerstandscapaciteit is gedaald van € 18,7 mln naar € 18,2 mln. De totaal benodigde *structurele* weerstandscapaciteit is gestegen van € 10,4 mln naar € 13,7 mln.

Nr.	Financiële risico's (geprioriteerd op netto effect) (bedragen x € 1 mln)		Max. schade	Kans van optreden	Effect netto (i)	Effect netto (s)	Beleidsdoel
2	Renterisico	s	2,8	0-25%		0,35	8
6	Deelnamerisico InnovationQuarter	i	10,8	20%	2,2		4.1
9	Risico's informatieveiligheid	i	1	0-25%	0,13		8
12	Lagere uitkering provinciefonds	s	10	25-50%		3,8	8
13	Lagere opbrengst MRB	s	3,8	0-25%		0,5	8
14	Waardeontwikkeling grondaandeel Zuidplas	i	22,2	0-25%	2,8		6.3
16	BRZO / RIE-bedrijven kunnen niet meer aan vergunningplicht voldoen	s	15	25-50%		5,6	7.1
17	De Europese Commissie kan subsidiabiliteit van uitgaven betwisten	i	4,0	0-25%	0,5		4.1
18	Omgevingsrisico's vergunningverlening, toezicht en handhaving	s	5	0-25%		0,6	7.1
19	Geen aflossing van garantstellingen	i	11	0-25%	1,4		8
20	Aansprakelijkheidsrisico ingeleend personeel	s	0,25	0-25%		0,03	8
22	Meerkosten a.g.v. onverwachte incidenten areaal	i	25	0-25%	3,1		2.2
23	Claims op subsidieregeling bedrijventerreinen	i	4,2	0-25%	0,5		4.2
35	Informatieverzoeken Woo	i	3	25-50%	1,1		1.1
30	Deelnamerisico ONW	i	0,9	0-25%	0,1		6.3
32	Rijksbijdrage subsidieregeling MIT	i	8,1	0-25%	1		4.1
34	Fonds Nazorg	i	5,9	25-50%	2,2		7.1
36	Datalek van persoonsgegevens	i	20	0-25%	2,5		8
37	Naleving privacywetgeving	i	1,5	25-50%	0,6		8
40	Prijs- en loonontwikkelingen	s	7,5	25-50%		2,8	8
	Totaal				18,1	13,7	

Beschikbare weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen drukt uit of de provincie voldoende weerbaar is voor het opvangen van risico's. Dit wordt berekend door de middelen die de provincie beschikbaar heeft c.q. kan maken (de zogenaamde weerstandscapaciteit) te delen door de omvang van de risico's. Hierbij maken we een onderscheid tussen structureel weerstandsvermogen en incidenteel weerstandsvermogen.

Structurele weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen

De structurele weerstandscapaciteit bestaat uit de zogenaamd onbenutte belastingcapaciteit. Dat is het verschil tussen de inkomsten uit de opcenten MRB tegen het voorgestelde tarief (95,7 opcenten) en wat de inkomsten zouden zijn als de provincie Zuid-Holland het wettelijke maximumtarief zou heffen (in 2023 is het wettelijk maximumtarief naar verwachting 125,9 opcenten).

De onbenutte belastingcapaciteit bedraagt in 2023 € 119,5 mln. De omvang van de structurele risico's bedraagt € 13,7 mln.

$$\begin{array}{rclcl} \text{structurele weerstandsvermogen} & = & \text{structurele weerstandscapaciteit} & / & \text{de omvang van de structurele} \\ & & & & \text{risico's} \\ 8,7 & = & 119,5 & / & 13,7 \end{array}$$

Het structurele weerstandsvermogen bedraagt "8,7". Dit is ruim meer dan de waarde die de provincie Zuid-Holland nastreeft (namelijk een factor "2"). Het structurele weerstandsvermogen is lager dan de Jaarrekening 2021 ("10,0") doordat de structurele risico's meer gestegen zijn dan de weerstandscapaciteit.

Incidentele weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen

De incidentele weerstandscapaciteit bestaat uit de algemene reserve (incl. nog te bestemmen resultaat lopend jaar). Deze bedraagt € 208,6 mln. Daar staat € 18,1 mln aan risico's tegenover.

$$\begin{array}{rclcl} \text{incidentele weerstandsvermogen} & = & \text{incidentele weerstandscapaciteit} & / & \text{de omvang van de incidentele} \\ & & & & \text{risico's} \\ 11,5 & = & 208,6 & / & 18,1 \end{array}$$

Dat betekent dat het incidenteel weerstandsvermogen "11,5" bedraagt. Dat is ruim meer dan de streefwaarde van de provincie Zuid-Holland (namelijk een factor "2") en een stijging ten opzichte van Jaarrekening 2021 ("7,3") maar een daling ten opzichte van Begroting 2022 ("12,6"). Deze verschillen zijn voornamelijk te verklaren door mutaties van de algemene reserve. Met de huidige omvang van de risico's wordt in de algemene reserve € 36,2 mln beklemd als weerstandscapaciteit om te voldoen aan de norm van een minimaal weerstandsvermogen van '2'.

Overzicht van bufferreserves en omvang risicoreservering in PZI

Naast de netto strategische risico's die beslag leggen op de weerstandscapaciteit worden risico's ook door bufferreserves en op het niveau van het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI) afgedekt. De omvang van de bufferreserves en de risicoreserveringen in het PZI worden hieronder gepresenteerd.

Overzicht bufferreserves

In de begroting zijn verschillende bufferreserves opgenomen. De bufferreserves staan in onderstaande tabel. Hierbij is zowel de omvang van de reserve als het bijbehorende risico weergegeven.

Reserve (bedragen x € 1.000)	Omvang bufferreserve	Omvang risico	'Weerstandsvermogen' per bufferreserve
Innovation Quarter	3.000	3.000	1,0
Risicoreserve Energiefonds	4.067	8.075	0,5
Risicoreserve Revolverend Verenfonds	5.000	725	6,9
Risicoreservering Grevelingen	5.000	PM	PM
Overcommitting OP-West	3.300	3.300	1,0
Nazorg stortplaatsen	5.450	5.450	1,0

Toelichting op de omvang van de risico's:

- Innovation Quarter: de reserve InnovationQuarter is bedoeld ter afdekking van de risico's gerelateerd aan de aanvullende kapitaalstorting bij Begroting 2022) in dit fonds. Het risico is bepaald op 20% van het gestorte aandelenkapitaal minus de voorziening. Het risico van € 5,2 mln wordt voor € 3 mln afgedekt via de bestaande bufferreserve. Het resterende deel van € 2,2 mln wordt via de algemene reserve afgedekt (risico #6).
- Risicoreserve Energiefonds: de risicoreserve Energiefonds is bedoeld ter afdekking van de risico's gerelateerd aan de fondsen onder de Houdstermaatschappij Zuid-Holland B.V. (HZH), namelijk het Warmteparticipatiefonds en Energiq, en de aandelen in Warmtebedrijf Rotterdam (WbR). Het risico is bepaald op 25% van het aandelenkapitaal in de fondsen minus de getroffen voorziening voor HZH; de risico's ten aanzien van afwikkeling WbR zijn niet nader gekwantificeerd.
- Risicoreserve Revolverend Verenfonds: de risicoreserve dient ter afdekking van de leningen die worden verstrekt vanuit het Verenfonds. Ultimo 2021 is het totaal aan openstaande leningen circa € 0,7 mln.
- Risicoreservering Grevelingen: de risicoreserve dient ter dekking van mitigerende maatregelen voor natuur en recreatie die nodig zijn bij het terugbrengen van getij op de Grevelingen. Op dit moment wordt de inzet en positie van de provincie heroverwogen. Het risico is derhalve als PM opgenomen.
- Overcommitting OP-West: het risico betreft de overtekening van de betrokken subsidieregeling die valt onder het programma Kansen voor West 2. Op dit moment is voor € 3,3 mln overgecommitteerd. Het programma Kansen voor West 2 loopt eind 2023 af; de definitieve afrekening volgt in 2024.
- Nazorg stortplaatsen: de bufferreserve dient ter gedeeltelijke afdekking van het risico dat het ingelegde kapitaal in Fonds Nazorg niet rendeert conform de te hanteren rekenrente (zie risico #34). Het risico bedraagt € 7,7 mln. Het resterende deel boven de € 5,5 mln wordt via de algemene reserve afgedekt (risico #34).

Omvang risicoreserveringen bij investeringsprojecten PZI

Momenteel bedraagt de totale risicoreservering binnen de projecten voor aanleg en verbetering (nieuwbouw PZI) en instandhouding (onderhoud PZI) circa € 102,7 mln. Daarnaast zijn twee risicoreserveringen op programmaniveau opgenomen in het PZI: het betreft € 99 mln voor de Rijnlandroute en € 42,8 mln voor het HOV-net Zuid-Holland Noord (zie ook: Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur 2023-2039). Het totale nog uit te geven projectbudget bedraagt circa € 1,1 mld. Dit betekent dat circa 9% van het projectbudget is gereserveerd voor reguliere projectrisico's; circa 12% van het totale projectbudget is gereserveerd voor exogene risico's en onvoorziene kosten bij de Rijnlandroute en HOV-net Zuid-Holland Noord.

Financiële kengetallen

Hieronder wordt ingegaan op de financiële positie van de provincie. Dit gebeurt aan de hand van een aantal financiële kengetallen, die tezamen een weerspiegeling vormen van hoe de provincie er de komende jaren in financiële zin voorstaat. Dit betreft de zogenaamde financiële kengetallen zoals die door het BBV worden voorgeschreven. Het BBV schrijft voor dat de kengetallen opgenomen en toegelicht moeten worden in de begroting en jaarrekening, maar geeft geen normen. Gemeenten en Rijk hebben wel afspraken gemaakt over zogenaamde signaleringswaarden, maar die gelden dus niet specifiek voor provincies (zie bijlage).

In de Kadernota 2023-2026 zijn voor vijf financiële indicatoren signaleringswaarden vastgesteld door PS. Dit betreft: schuldquote, solvabiliteit, weerstandsvermogen, structurele lasten investeringen, garant- en borgstellingen. De signaleringswaarde voor de indicatoren zijn:

- netto schuldquote: 200%
- solvabiliteit: 20%
- structurele lasten investeringen: 20%
- weerstandsvermogen (incidenteel en structureel): 2
- garant- en borgstellingen: 20%

Wettelijke kengetallen	Jaarrekening 2021	Begroting 2022 stand NJN	Begroting 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
Netto schuldquote	96%	113%	138%	168%	203%	242%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	96%	113%	137%	167%	202%	241%
Solvabiliteitsratio	43%	41%	36%	29%	24%	20%
Structurele exploitatieruimte	28,4%	3,1%	-1,0%	-1,5%	-0,3%	-5,0%
Grondexploitatie	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Belastingcapaciteit (tarief PZH t.o.v. gemiddelde)	108,3%	109,7%	114,3%	117,1%	120,1%	122,5%

Kengetallen vanuit financiële verordening	Jaarrekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
Structurele lasten investeringen	9,4%	8,7%	9,3%	10,2%	13,2%	16,4%
Garant- en borgstellingen	1,7%	1,6%	1,5%	1,3%	1,2%	1,2%
Weerstandsvermogen – incidenteel*	7,3	12,6	11,5	13,3	14,6	13,5
Weerstandsvermogen – structureel**	10,0	21,3	8,7	8,7	8,7	8,7

* bij gelijkblijvende omvang van incidentele risico's

** bij gelijkblijvende omvang van structurele risico's en stijging van het tarief en wettelijk maximumtarief opcenten met inflatie, waardoor de onbenutte belastingcapaciteit nagenoeg onveranderd blijft

De toelichting op de kengetallen is te vinden in het hoofdstuk [Financiële Indicatoren](#).

Risico's

2.	Renterisico
Risico	De rentekosten voor leningen om in de financieringsbehoefte te voorzien zijn hoger dan de geprognosticeerde rentekosten.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> Macro-economische ontwikkelingen leiden tot een hogere rentevoet. De financieringsbehoefte neemt in de komende jaren sneller toe dan voorzien door onvoorzijene toename van de voorgenomen uitgaven en/of een afname van de begrote inkomsten (zoals bijvoorbeeld de inkomsten uit het provinciefonds).
Gevolg(en)	De financiële ruimte neemt af.
Achtergrond-informatie	De provincie trekt langlopende leningen aan om in de financieringsbehoefte te voorzien. De financieringsbehoefte zal de komende jaren toenemen door de afloop van bestaande leningen en de omvang van voorgenomen uitgaven. De jaarlijkse rentekosten van de financieringsbehoefte worden bepaald door de omvang en afloop van de bestaande leningenportefeuille, de financieringsbehoefte als gevolg van voorgenomen uitgaven en de van toepassing zijnde rentetarieven.
Maatregelen	In 2020 is voor een bedrag van € 300 mln. aan langlopende leningen aangetrokken met een uitgestelde storting. Hiervan wordt € 100 miljoen gestort in 2023.
Status risico	Door de sterk stijgende inflatie en de geopolitieke ontwikkelingen fluctueren de rentetarieven sterker dan in de afgelopen jaren en zijn de huidige rentevisies van de Nederlandse banken omgeven door grote onzekerheid. Door de omvang van de nog aan te trekken geldleningen is het een reëel risico voor de begroting als de rente substantieel verder gaat stijgen. Een verschil van 1% tussen de werkelijke rentetarieven en de begrote rentetarieven kan in de komende jaren leiden tot een structurele daling of stijging van de (rente)lasten van 1 tot 3 miljoen euro per jaar. Met het afsluiten van de leningen met uitgestelde storting is een gedeelte van de begrote financieringsbehoefte voor het jaar 2023 gedekt. Als risico is een kans opgenomen van 0-25% met een gevolg van € 2,8 mln (zijnde 1% van de gemiddelde totale liquiditeitsbehoefte van jaarschijf 2023-2026).

5.	Deelnemerisico ROM-D Capital BV
Risico	Het publiek investeringsfonds van de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden weet haar bedrijfseconomische doelstellingen niet te behalen.
Oorzaken	Mogelijke regionaal strategische effecten die voor de ROM-D niet beïnvloedbaar zijn zoals veranderen of wegvallen van behoefte aan watergebonden gronden door macro-economische effecten. Of gronden waarin intrinsiek te hoge onrendabele toppen aanwezig zijn om weer te vermarkten.
Gevolg(en)	De intrinsieke waarde van het aandelenkapitaal in ROM-D bedraagt aan het einde van de looptijd minder dan de nominale waarde (minus getroffen voorzieningen). De maximale gevolgschade voor de provincie is gelijk aan het gestorte aandelenkapitaal ad € 10 mln in ROM-D Capital B.V. minus de voorziening die al is getroffen.
Achtergrond-informatie	De ROM-D bestaat in zijn totaliteit uit zes entiteiten. De provincie is aandeelhouder in drie van deze entiteiten, te weten de ROM-D Kil III C.V., ROM-D Holding N.V. en de ROM-D Capital BV. De provincie neemt met € 10 mln. deel in ROM-D Capital B.V., het publiek investeringsfonds van de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • De ontwikkeling van de intrinsieke waarde monitoren in de relatie tot de hoogte van de getroffen voorziening. • Continue aandacht voor de beheersing en ontwikkeling van bedrijfsvoeringskosten.
Status risico	<p>Op basis van de Jaarrekening 2021 van de ROM-D is de voorziening verlaagd naar € 663k. Voor 2023 is het niet uit te sluiten dat een daling van de intrinsieke waarde optreedt. Echter, deze kans wordt voor dit jaar minimaal geacht. Daarom is dit risico voorlopig als PM opgenomen. Er staan enkele projecten op het punt van oplevering en daarbij dragen de vraag naar watergebonden bedrijventerreinen en de grondprijsontwikkeling bij aan een positieve kans dat het exploitatietekort teruggedrongen wordt. Daarnaast is de huidige structurering van de ROM-D zo ingericht dat eventuele voorbereidingskosten en onderzoekskosten (R&D-kosten) die niet tot een investering leiden, ten laste komen van Capital B.V.</p> <p>De gemeente Rotterdam heeft het voornemen om uit te treden uit de ROM-D Beheer N.V. en de ROM-D Kil III C.V. Momenteel vinden gesprekken daarover plaats. Door het uittreden vindt minder risicospreiding plaats in de ROM-D Kil III C.V. waarin ook de provincie aandeelhouder is. Hierdoor zal, bij de uittreding van de gemeente Rotterdam, het provinciaal aandeelhouderspercentage in de ROM-D Kil III C.V. toenemen. Kanttekening hierbij is dat de gronden in beheer van de Kil III C.V. bijna allemaal zijn verkocht. Hierna zal worden overgegaan tot opheffing van deze C.V. De ROM-D komt met een voorstel voor winstdeling.</p>

6.	Deelnemerisico InnovationQuarter
Risico	De ROM InnovationQuarter B.V. (IQ) behaalt haar jaarlijkse bedrijfseconomische doelstellingen niet.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Mogelijk achterblijvende prestaties van de onderliggende investeringsportefeuilles • Het saldo van alle activiteiten leidt tot een negatief exploitatieresultaat.
Gevolg(en)	Een waardedaling van het geïnvesteerde kapitaal in IQ (de intrinsieke waarde wordt lager dan de nominale waarde).
Achtergrond-informatie	De provincie neemt, samen met het ministerie van Economische Zaken, de gemeenten Rotterdam, Den Haag (onder andere via Stichting HEID), Delft, Leiden, Westland en de Zuid-Hollandse universiteiten en medische centra deel in InnovationQuarter. De provincie heeft voor € 25 mln aan kapitaal gestort (in twee tranches in 2013 en 2017). De provincie verkrijgt door haar kapitaalbreng aandelen in de ROM InnovationQuarter B.V. De waarde van het aandelenkapitaal bedraagt € 25 mln nominaal. In 2021 is op initiatief van EZK ingevolge cofinanciering door de

	<p>aandeelhouders besloten een extra kapitaalstorting in IQ te doen. Voor de provincie geldt dat deze kapitaalstorting van € 14,7 mln in twee tranches wordt voldaan respectievelijk in 2022 en 2023.</p>
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Monitoring ontwikkeling risicoprofiel op basis van de informatie uit de begroting, jaarrekening, tussenliggende rapportages en AVA-behandelingen. • In 2022 is aandacht besteed aan de optimale uitputting van meerjarig toegekende subsidieverstrekking. Blijvende aandacht is er voor de beheersing en ontwikkeling van de apparaatskosten/bedrijfsvoeringskosten van InnovationQuarter B.V. en de financiering hiervan. Hierover zijn in 2022 gesprekken met IQ gevoerd en in 2023 wordt de uitvoering hiervan door de provincie gemonitord op basis van het nieuwe meerjarenplan 2023 - 2026. • Naar verwachting komen in 2023 EFRO-gelden (€ 17,3 mln) in beklemde vrijval ten bate van IQ. Samen met IQ en overige aandeelhouders zullen in 2023 hierover afspraken gemaakt worden.
Status risico	<p>De ontwikkelingen bij InnovationQuarter wijzen erop dat het zgn. badkuipmodel, dat kenmerkend is voor een revolverend fonds, een langer verloop zal hebben dan in eerst instantie werd voorzien, met name vanwege het achterblijven van investeringen in de eerste jaren.</p> <p>Ter afdekking van het verschil tussen de nominale en de intrinsieke waarde op het gestorte aandelenkapitaal van € 25 mln is de voorziening bij de Jaarrekening 2021 verhoogd tot € 6,5 mln. Op basis van de kwartaalrapportage Q1 2022 is de verwachting dat, door een aantal gerealiseerde exits in 2022, IQ het boekjaar zal afsluiten met een positief resultaat. Dit zou positieve gevolgen kunnen hebben voor de intrinsieke waarde van de provinciale aandelen, waardoor de voorziening verlaagd zou kunnen worden. De mogelijkheid bestaat dat in 2023 de waarde van de provinciale aandelen daalt door tegenvallende resultaten en het achterblijven van exits uit de investeringsportefeuille.</p> <p>Voor de nieuwe kapitaalstorting van € 14,7 mln is bij de Voorjaarsnota 2021 € 3 mln in de risicoreserve InnovationQuarter gestort om toekomstige risico's af te dekken die betrekking hebben op de kapitaalstortingen in IQ. Vooralsnog nemen we in de paragraaf weerstandsvermogen een risico op met een kans van 0-25% op een waardedaling van maximaal € 25,8 mln (zijnde € 32,3 mln (t.w. € 25 mln aandelenkapitaal plus € 7,3 mln eerste tranche cofinanciering) minus € 6,5 mln voorziening). Hierdoor resteert een risico van € 3,225 mln waarvan € 3 mln wordt afgedekt via de bestaande bufferreserve. De afdekking via de paragraaf Weerstandsvermogen is hierdoor € 0,225 mln.</p>

8. Meerkosten als gevolg van bijzondere incidenten bij projecten in uitvoering	
Risico	Er vindt een bijzonder incident plaats bij projecten in uitvoering (bijvoorbeeld ernstig bouwfalen, calamiteiten als gevolg van de werkzaamheden, faillissementen van uitvoerende partijen).
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Onzorgvuldig handelen van (onder)aannemers • Onzorgvuldig toezicht • Innovatieve bouwmethode/bouwstoffen/producten • Exogene factoren (economische ontwikkelingen, terrorisme/vandalisme, pandemie)
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • Meerkosten voor zover deze niet op de veroorzaker zijn te verhalen • Imagoschade <p>Na inventarisatie van de risico's op programmaniveau wordt de impact bepaald.</p>
Achtergrond-informatie	Evenals bij het bestaande areaal (risico nr. 22: meerkosten als gevolg van bijzondere incidenten in het areaal) kunnen bij projecten in uitvoering incidenten optreden met een zeer kleine kans van optreden, maar met een zeer groot gevolg. Het is niet wenselijk om binnen elk individueel project financieel met deze bijzondere gebeurtenissen rekening te houden, om onnodig beslag op

	budgetten te voorkomen. Afhankelijk van de omvang van de gevolgschade dient dit risico op programma- of strategisch niveau te worden opgevangen.
Maatregelen	Risicoanalyses op programmaniveau, waarbij geïnventariseerd wordt: <ul style="list-style-type: none"> • in welke mate rekening is gehouden met dergelijke risico's bij lopende projecten; • in hoeverre de materiële gevolgen van deze risico's zijn gedekt door een verzekering; • wat mogelijke restgevolgen voor de provincie zijn en waar deze doelmatig kunnen worden afgedekt.
Status risico	In de afgelopen jaren hebben zich geen substantiële incidenten bij projecten in uitvoering voorgedaan. De aangehouden risicoreserves binnen de projectbudgetten en binnen het PZI zijn voldoende geweest om tegenvallers te kunnen opvangen. De totale risicoreservering binnen de projecten voor aanleg en verbetering bedraagt circa € 102,7 mln. Daarnaast zijn op verzoek van Provinciale Staten twee bijzondere risicoreserveringen op programmaniveau opgenomen in het PZI. Het betreft € 99 mln. voor de Rijnlandroute en € 42,8 mln voor het HOV-net Zuid-Holland Noord (zie ook: PZI 2023-2040).

9. Risico's informatieveiligheid	
Risico	De informatievoorziening kan de vertrouwelijkheid, beschikbaarheid en integriteit van informatie onvoldoende borgen.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Onvoldoende waarborgen in de processen (binnen en buiten de afdeling I&A) • Technische tekortkomingen in de ICT-infrastructuur en informatiesystemen • Kwetsbaarheid voor cybersecurity-incidenten • Onvoldoende aandacht van medewerkers • Hogere afhankelijkheid van digitale systemen • Toegenomen professionalisering van cybercriminelen en geopolitieke cyberdreigingen
Gevolg(en)	De primaire processen van de provincie kunnen ernstig geschaad worden als er knelpunten optreden in de informatieveiligheid: <ul style="list-style-type: none"> • De dienstverlening kan stilvallen. • Gebruik van onjuiste informatie kan leiden tot verkeerde besluitvorming. • Compromittatie van vertrouwelijke gegevens, waaronder (bijzondere) persoonsgegevens (zie ook risico 36). • Onvoldoende informatieveiligheid kan leiden tot financiële- en reputatieschade en schade aan bedrijfseconomisch belang. Financiële schade kan zich uiten in onderzoeks- en herstelkosten.
Achtergrondinformatie	De informatievoorziening van de provincie is essentieel om de processen van PZH ongestoord te laten functioneren. PZH moet aantoonbaar voldoen aan de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO). Daarnaast is Interprovinciaal afgesproken dat alle provincies per 1 januari 2023 aan de ISO 27001 voldoen. NB: De operationele techniek voor bediening en elektronische aansturing van mechanische en/of industriële objecten (zoals bruggen, pompen, gemalen, verkeersinstallaties) is op dit moment belegd bij DBI. Het informatieveiligheidsrisico op deze objecten maakt onderdeel uit van risico 22.
Maatregelen	PZH neemt maatregelen om de informatieveiligheid structureel te verbeteren: <ul style="list-style-type: none"> • De ISO 27001 wordt verder geïmplementeerd bij de provincie. • Op basis van een geactualiseerd Informatieveiligheidsbeleid en nieuw risicomanagementbeleid en -proces wordt het Information Security Management system (ISMS) opgebouwd binnen de operationele processen van de afdeling I&A. • Regelmatig uitvoeren van security testen (ethische hackers). • Uitbreiding van logging en monitoring. • Communicatie en verhogen van bewustwording van informatieveiligheid en privacy. • Interprovinciale samenwerking voor het delen van kennis, ervaring en het oprichten van een informatieknooppunt om de toegang tot informatie over kwetsbaarheden te verbeteren.

Status risico	Wereldwijd blijft de cyberdreiging toenemen, met name ransomware, waardoor het risico op verstoringen reëel blijft. Geopolitieke ontwikkelingen in 2022 voegen daar extra dreiging in het cyberdomein aan toe. De potentiële schade als gevolg hiervan is sterk afhankelijk van de aard van de verstoring, de impact op ICT-systemen en de aard van de informatie die in handen van derden is gekomen. De bandbreedte van de schade varieert van tonnen tot miljoenen. Eensluitende cijfers hierover ontbreken, waardoor kwantificering van herstelkosten lastig te begroten is. Voorlopig wordt een risico opgenomen met een kans van 0-25% en een gevolgschade van € 1 mln.
---------------	---

10. Risico gekoppeld aan de provinciale opgave Energietransitie	
Risico	De financiële en beleidsmatige instrumenten om de provinciale energie-/warmtetransitie te realiseren zijn ontoereikend.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • De fondsen onder de Houdstermaatschappij Zuid-Holland (HZH), te weten EnergiIQ en Warmteparticipatiefonds, presteren niet conform verwachting met als resultaat waardeverlies op het geplaatst aandelenkapitaal. • De overdracht van de aandelen van het Warmtebedrijf Holding B.V. (WbR) en de afwikkeling van alle daarmee samenhangende aspecten komt niet tot stand dan wel voldoet niet aan de daaraan gestelde voorwaarden. • De bestuurlijke afspraken met externe partijen met als doel de warmtelevering Leidse Regio te verduurzamen brengen potentieel verplichtingen met zich mee.
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • Een overschrijding van de risicoreserve Energiefonds en de reserve Warmteleiding Warmtelinq en reeds getroffen voorzieningen resulterend in een negatief effect op het financieel resultaat van de provincie. • Imagoschade.
Achtergrond-informatie	<p>Voor de realisatie van de provinciale ambitie op het gebied van de energietransitie heeft de provincie in 2017 de Houdstermaatschappij Zuid-Holland B.V. (HZH) opgericht. Onder de HZH vallen twee investeringsfondsen, te weten Energie-Innovatiefonds Zuid-Holland B.V. (ENERGIQ) met een geplaatst aandelenkapitaal van € 35 mln en Warmteparticipatiefonds Zuid-Holland B.V. (WPF) met een geplaatst aandelenkapitaal van € 65 mln. Daarnaast heeft de provincie aandelen in WbR-Holding en zijn subsidies (in de vorm van een lening) verstrekt.</p> <p>Ten behoeve van de realisatie van de warmtelevering in de Leidse Regio heeft de provincie bestuurlijke afspraken gemaakt met aanvankelijk als uitgangspunt participatie via het WPF. In 2021 heeft de provincie besloten tot het verstrekken van een investeringssubsidie voor de ontwikkeling en realisatie van de warmteleiding WLQ+ door de Gasunie en het aandelenkapitaal in de HZH/WPF te verlagen tot het reeds gestorte aandelenkapitaal van €3,8 mln. Aanvullend hierop heeft de provincie in 2022 besloten tot het aangaan van een convenant met EZK en Gasunie N.V., waarin de afspraken worden vastgelegd met betrekking tot de aanleg van een warmteleiding tussen de WLQ en de Leidse regio (WLQ+) en de overdracht van de aandelen in WbR aan Vattenfall Warmte NV.</p>
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • De ontwikkeling van de fondsen wordt indirect gemonitord door op het niveau van de HZH periodiek te monitoren op risicobeheersing. Indien noodzakelijk kan de opbouw van de risicoreserve en/of voorziening worden aangepast. • Continue afstemming met betrokken partijen om te komen tot afspraken over de warmtelevering in de Leidse regio in relatie tot de aandeelhouderspositie in WbR.
Status risico	Er liggen meerdere oorzaken ten grondslag aan dit risico die in aard en omvang verschillen. De risicoreserve Energiefonds, de voorzieningen voor HZH, het aandelenkapitaal WbR en de leningen WbR, en de reserve Warmteleiding Warmtelinq zijn beschikbaar om alle verplichtingen en risico's gekoppeld aan deze provinciale opgave te dekken. Gezien de recente ontwikkelingen rondom de overdracht van aandelen in WbR en de realisatie WLQ+ zijn de middelen toereikend; indien de overdracht van aandelen in WbR niet tot stand komt

	<p>ontstaat een nieuwe situatie en is het onzeker of deze middelen voldoende zijn.</p> <p>Het risico op de prestatie van de fondsen van HZH wordt afdoende afgedekt door de risicoreserve Energiefonds.</p> <p>Het risico is vooralsnog dan ook als PM opgenomen.</p>
--	---

12.	Lagere uitkering provinciefonds
Risico	De inkomsten uit het provinciefonds wijken af van wat in de meerjarenbegroting geraamd is.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkelingen in het accres • Ontwikkelingen in de verdeelmaatstaven of de volumina • Effecten van taakmutaties
Gevolg(en)	Incidenteel en/of structureel tekort op de begroting.
Achtergrond-informatie	<p>Omdat de uitkering van het provinciefonds afhankelijk is van de totale uitgaven van het Rijk is onderuitputting van het Rijk een risico voor de provincie. Dit wordt ook wel geduid met de term 'trap-op-trap-af systematiek'. Momenteel is de toekomst van deze systematiek onderwerp van discussie en wordt de aanpassing van de volume component op basis van de huidige informatie na 2025 bevroren op een relatief laag niveau. Daardoor kan het provinciefonds vanaf dan niet langer volledig meegroeien met de uitgaven van het Rijk.</p> <p>Elk jaar komen in mei, september en december circulaires uit van het Rijk met daarin de actuele prognose voor de wekelijkse uitkeringen van het provinciefonds. Hiermee verkrijgt de provincie periodiek inzicht in de ontwikkelingen.</p>
Maatregelen	<p>Op basis van de meest recente prognoses wordt in de begroting de uitkering uit het provinciefonds periodiek bijgesteld (op basis van mei, september en december-circulaires van het Rijk). Eventuele afwijkingen op de begroting worden bij de jaarrekening opgevangen in de algemene reserve.</p> <p>Daarnaast speelt er nu een discussie waarbij het Rijk zinspeelt op buffervorming door de provincies uit de relatief hoge accessen tot 2026 om de daling vanaf 2026 te mitigeren.</p>
Status	<p>Momenteel loopt er een onderzoek dat als basis zal dienen voor de herijking van het provinciefonds waarbij de onderlinge verdeling tussen de provincies zal veranderen. Het is op dit moment nog niet duidelijk of en wanneer deze herijking doorgevoerd zal worden, potentiële data zijn begin 2023 en begin 2024. Deze herijking kan potentiële grote wijzigingen tot gevolg hebben voor de structurele inkomsten uit het provinciefonds na 2022, zowel nadelig als voordelig. Dit risico geldt naast de eerder genoemde wijziging in de berekening van het volume deel van het accres. Het risico voor de periode 2023 tot en met 2025 blijft staan op € 3,8 mln (25-50% kans en een gevolg van € 10 mln). Voor 2026 geldt een risico van € 5,6 mln (25-50% kans en een gevolg van € 15 mln).</p>

13.	Lagere opbrengsten Motorrijtuigenbelasting (MRB)
Risico	De inkomsten uit de opcenten vallen lager uit dan begroot.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Afspraken rond het klimaatakkoord en de daarbij behorende vrijstellingen voor elektrische auto's • Verplaatsing van een leasebedrijf • Vermindering aantal voertuigen i.v.m. economische omstandigheden.
Gevolg(en)	Structureel tekort in de begroting.
Achtergrond-informatie	Niet van toepassing.

Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Lobbyen om minimaal het huidige niveau van de inkomsten uit de Motorrijtuigenbelasting te garanderen dan wel een alternatieve belastinggrondslag te hanteren. • Incidenteel reserveren via de Algemene reserve om een terugval in een lopend begrotingsjaar op te vangen, omdat op de lopende uitgaven wellicht niet meer kan worden bezuinigd. • In de begroting wordt geanticipeerd op de vrijstelling voor elektrische auto's. • Compensatie via het Provinciefonds tot en met 2024. • Het opcententariaf verhogen.
Status	<p>Tot nu toe heeft dit risico zich niet voorgedaan in het jaar 2022. De werkelijke totale opbrengst is licht gestegen ten opzichte van de stand 01-01-2022, dit ondanks de fiscale maatregelen van de rijksoverheid om elektrisch rijden te bevorderen. Deze stijging wordt veroorzaakt door de autonome groei van het aantal voertuigen in Zuid-Holland die niet zijn vrijgesteld. In 2022 heeft het Rijk via het provinciefonds de provincies gecompenseerd voor de vrijstelling van elektrische auto's tot en met 2024. Er wordt onderzoek uitgevoerd naar de mogelijkheden voor een nieuw provinciaal belastinggebied. De kans wordt laag ingeschat (0-25%) dat de opcenten circa 1% lager uitvallen (€ 3,8 mln).</p>

14. Gevolgen waardeontwikkeling Grondbank Zuidplas	
Risico	De ontwikkelingen in de Zuidplaspolder gaan niet door en de gronden van de Grondbank worden verkocht in de huidige staat zonder ontwikkelmogelijkheden.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • De gemeenteraad van Zuidplas stemt op grond van haar budgetrecht niet in met het omgevingsplan voor het Ontwikkelgebied Zuidplaspolder. • Het omgevingsplan voor het Ontwikkelgebied (in casu de bestemmingen wonen en werken) wordt definitief niet onherroepelijk met als gevolg dat de ontwikkeling van het Ontwikkelgebied financieel-economisch niet uitvoerbaar is. • PS stemmen niet in met de voorstellen voor wijzigingen van het provinciaal omgevingsbeleid (zoals vastgelegd in de Bestuurlijke Overeenkomst Ontwikkeling Middengebied Zuidplaspolder) waarna het omgevingsplan strijdig is met provinciaal omgevingsbeleid en/of de bestuurlijke overeenkomst vervalt. • De betrokken partijen slagen er niet om overeenstemming te bereiken over de Deelovereenkomst Mobiliteit (zoals beschreven in de Bestuurlijke Overeenkomst Ontwikkeling Middengebied Zuidplaspolder) waarna de bestuurlijke overeenkomst vervalt.
Gevolg(en)	Per 31-12-2026 (het moment dat 'definitief' duidelijk is dat woningbouw niet lukt) valt de grondwaarde terug naar veelal agrarische bestemming. Het verschil tussen de verwachte agrarische waarde en de boekwaarde per 31-12-2024 (het moment waarop de afspraken van de bestuursovereenkomst gebaseerd zijn) is ingeschat op € 55,6 mln (boekwaarde: € 94,4 mln en marktwaarde: € 38,8 mln). Voor de periode tussen 2024 en 2026 worden in 2022 nog nadere afspraken gemaakt tussen de Grondbank en de gemeente Zuidplas hoe met de financiering om te gaan. Het provinciale aandeel van 40% bedraagt € 22,2 mln.
Achtergrondinformatie	De provincie neemt voor 40% risicodragend deel aan de Gemeenschappelijke Regeling Grondbank RZG Zuidplas. Voor de ontwikkeling van woningen, bedrijventerreinen en glastuinbouw zijn gronden gekocht. De Grondbank bezit circa 300 ha grond met een boekwaarde van circa € 96,9 mln in totaal (eind 2021) / € 94,4 mln (eind 2024). Deze boekwaarde is tot stand gekomen door de verwervingskosten en toegevoegde rente- en organisatiekosten. Op dit moment ligt de boekwaarde hoger dan de verkoopwaarde zonder ontwikkelpotentie. De Grondbank blijft in ieder geval tot en met 31-12-2024 bestaan met de optie, onder voorwaarden van evaluatie, te verlengen.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Jaarlijks checkt de provincie of het risico nog in voldoende mate overeenkomt met haar aandeel in een eventueel negatief eigen vermogen van de Grondbank. • Het bestuur van de Grondbank heeft voor de laatste keer een Kader voor Uitnamestrategie

	<p>voorgelegd. Deze sluit aan op de bestuursovereenkomst.</p> <ul style="list-style-type: none"> De provincie zet zich maximaal in voor en werkt nauw samen met de gemeente Zuidplas aan de uitvoering van de afspraken uit de Bestuurlijke Overeenkomst Ontwikkeling Middengebied Zuidplaspolder, zoals de benodigde wijzigingen van het provinciale omgevingsbeleid en de totstandkoming van de Deelovereenkomst Mobiliteit.
Status risico	<p>Op 1 juli 2021 is de Koopovereenkomst tussen de Grondbank en de gemeente Zuidplas ondertekend. De Koopovereenkomst is gesloten onder de opschortende voorwaarden dat de gemeenteraad van Zuidplas op grond van haar budgetrecht instemt en dat de bestemmingen wonen en werken planologisch onherroepelijk worden. Met de verkoop van haar gronden aan de gemeente Zuidplas wordt voldaan aan de doelstellingen van de Grondbank zoals geformuleerd in haar Gemeenschappelijke Regeling en het Uitname Strategie Kader 2018.</p> <p>Een gevolg van de Koopovereenkomst is dat de deelnemersbijdragen, zoals vermeld in de begroting 2021 en meerjarenbegroting 2022-2024 vanaf 1 januari 2021 op de boekwaardeontwikkeling geactiveerd gaan worden en niet in rekening gebracht gaan worden bij de deelnemers.</p> <p>De kans op het risico blijft in de laagste kanscategorie van 0-25%; de maximale gevolgschade is ingeschat op € 22,2 mln. wat resulteert in een risico van € 2,8 mln.</p>

15	Natuuropgave realiseren binnen wettelijke verplichting
Risico	De provincie is niet in staat om binnen budget en binnen de met het Rijk afgesproken deadlines de natuuropgave (Natuur netwerk Nederland en Natura 2000) te realiseren waarvoor zij wettelijk verantwoordelijk is.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> Onvoldoende capaciteit (in- en extern) om aan de inhoudelijk en juridische complexe en grote natuuropgave te voldoen en op de juiste manier te sturen, communiceren en monitoren. Onvoldoende duidelijkheid over de Zuid-Hollandse Natura 2000-opgave binnen de totale Nederlandse opgave. Onvoldoende draagvlak in de omgeving voor natuurrealisatie Onvoldoende draagvlak in de omgeving voor medewerking aan zelfrealisatie als gevolg van landelijke ontwikkelingen rond stikstof, natuur en klimaat. Complexiteit in de uitvoeringsstrategie (onteigeningsprocedures, vergunningprocedures, veel stakeholders) Verhoogde (bestuurlijke) complexiteit vanwege samenhang en (financiële) verwevenheid van dossiers (onder andere stikstof, bodemdaling, natuur, verduurzaming landbouw, biodiversiteit)
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> De kwaliteit van de natuurgebieden loopt terug. De stikstofcrisis wordt niet (of pas later) opgelost en dat gaat ten koste van economische ontwikkelingsruimte. Knelpunten in de vergunningverlening (vanwege stikstof) blijven bestaan, wat ten koste gaat van maatschappelijke en economische ontwikkelingsruimte. Politiek-bestuurlijk imago schade door niet aan wettelijke verplichtingen voor de natuuropgave te voldoen en het onvoldoende op oplossing van de stikstofcrisis te sturen. Door het Rijk beschikbaar gestelde budgetten worden wellicht teruggevorderd, terwijl de provincie wel wettelijk verantwoordelijk blijft voor de natuuropgave.
Achtergrond-informatie	Zie: Natuur netwerk Nederland (NNN) - Provincie Zuid-Holland (zuid-holland.nl) en beleidsdoel 5-1 Gezonde Natuur en beleidsprestatie 5-1-1 Natuur
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> Het inzetten van de aanvullende instrumenten die beschikbaar zijn gesteld via het Handelingskader NNN dat medio 2021 door PS is vastgesteld. Het uitvoeren van de noodzakelijke maatregelen die zijn voortgekomen uit de natuurdoelanalyses voor de stikstof gevoelige Natura 2000-gebieden Voor de niet stikstof gevoelige Natura 2000-gebieden worden natuurdoelanalyses opgesteld

	<p>die duidelijkheid geven over de noodzakelijk te nemen maatregelen. De provincie hanteert een actieve houding voor de (realisatie van de) natuuropgave, waarbij provincie Zuid-Holland het voortouw neemt om processen te starten en te begeleiden voor diverse projecten om te voldoen aan de wettelijke verantwoordelijkheden.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zorgvuldige bestuurlijke samenwerking/afstemming met collega-overheden, terreinbeherende organisaties, waterschappen en andere belanghebbende partijen over een integrale aanpak. Waarbij actief omgevingsmanagement wordt ingezet om het draagvlak voor de natuuropgave te vergroten en meekoppelkansen te benutten. • Sinds 2021 worden in het kader van het landelijke Programma Natuur en NPLG afspraken gemaakt tussen het Rijk en provincies. Deze middelen zijn in te zetten voor versterking, versnelling en verbetering van de natuuropgave. Ook is budget beschikbaar voor extra personele capaciteit. • Continue beheersing van kosten en dekkingskant van de natuuropgave
Status risico	<p>In 2022 is beperkt voortgang geboekt bij grondverwerving en inrichting van gebieden. Maar er is al wel 2000 ha beschikbaar voor de natuuropgave en alle instrumenten zijn in stelling om de overige gronden in bezit te krijgen, waarmee de uitvoering kan starten. De beschreven beheersmaatregelen worden continu genomen. Externe (landelijke) factoren vergroten de complexiteit, onzekerheden en hebben hun effect op (maatschappelijk) draagvlak. Bovendien speelt de hoge inflatie een rol in de benodigde budgetten.</p> <p>Ook zijn middelen beschikbaar gesteld voor capaciteit, maar het is lastig om vacatures in te vullen vanwege krapte op de arbeidsmarkt. De haalbaarheid om de deadlines te halen is hiermee dit jaar vergroot, maar de kans op het risico van vertraging is nog steeds reëel door de complexiteit van de opgave.</p>

16. Vergunningplicht Brzo en/of RIE-bedrijven	
Risico	Brzo en/of RIE-bedrijven kunnen niet meer aan de vergunningplicht voldoen
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Faillissement van een Brzo/RIE bedrijf • Grootschalige calamiteit leidend tot faillissement van een Brzo/RIE bedrijf • Striktere eisen door wijzigende wet- en regelgeving
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • Gevolgschade (zoals kosten van verwijdering van (afval)stoffen of sanering) waarvoor geen juridisch aan te spreken verantwoordelijke is • Politieke en maatschappelijke gevolgen
Achtergrond-informatie	<p>De provincie is bevoegd gezag voor de vergunningverlening aan Besluit risico zware ongevallen (Brzo) en/of Richtlijn industriële emissies (RIE) bedrijven. De vijf omgevingsdiensten voeren het toezicht op de RIE-bedrijven uit en de omgevingsdienst DCMR voert het toezicht op de Brzo-bedrijven uit volgens de nota VTH.</p> <p>Bij een faillissement en/of calamiteiten (zoals brand) of wijzigende wet- en regelgeving kan de situatie ontstaan dat een bedrijf niet meer aan zijn vergunningplicht kan voldoen. Hierbij kan sprake zijn van gevolgschade, zoals kosten van verwijdering van (afval)stoffen of sanering. Als een bedrijf niet meer aan zijn vergunningplicht kan voldoen betekent dit niet automatisch dat de provincie verantwoordelijk is voor de ontstane schade. In eerste instantie zal gekeken worden naar de vergunninghouder en zijn verzekering. Als de vergunninghouder failliet is en er onvoldoende middelen in de boedel aanwezig zijn, komen de eigenaren van de grond en opstallen in beeld. Als er dan restkosten overblijven waarvoor geen juridisch aan te spreken verantwoordelijke is, kan de provincie er vanuit haar maatschappelijke verantwoordelijkheid voor kiezen (een deel) van deze kosten voor haar rekening te nemen.</p> <p>Een specifieke sector binnen de RIE-bedrijven is de afvalsector. Deze bedrijven hebben een verhoogd risicoprofiel vanwege de ketenafhankelijkheid binnen de sector en hoge frequentie van calamiteiten (afvalbranden). Er is een tendens dat verzekeraars premies verhogen of zelfs niet</p>

	meer bereid zijn om deze bedrijven te verzekeren, waardoor gevolgschades eerder ten laste komen van bevoegd gezag. Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet, beoogd per 1 januari 2023, is de financiële zekerheidsstelling voor Brzo-bedrijven geregeld (moet-bepaling). Voor afvalbedrijven (RIE-bedrijven) is dit geregeld met een kan-bepaling. Bij inwerkingtreding van de Omgevingswet zal de terminologie over Brzo-bedrijven wijzigen.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Door goed toezicht te houden en scherp te handhaven op naleving van de voorschriften voor omvang en soorten (afval)stoffen, wordt het risico beperkt tot de vergunde (afval)stoffen. • De Brzo / RIE-bedrijven worden periodiek gecontroleerd (onder andere op de wijze van opslag van de (gevaarlijke) stoffen). • De omgevingsdiensten voeren regelmatig overleg met de portefeuillehouders vergunningverlening en toezicht & handhaving over uitvoeringsdilemma's en beoogde handhavingsbesluiten. Op grond van de provinciale mandaatbesluiten moet de directeur van een omgevingsdienst informatie leveren aan en overleg voeren met de portefeuillehouder als de uitoefening van een gemandateerde bevoegdheid naar verwachting politieke en maatschappelijke gevolgen heeft of als een besluit gevolg kan hebben dat de provincie of Gedeputeerde Staten aansprakelijk worden gesteld.
Status risico	Het betreft een doorlopend risico. De kans dat dit risico zich voordoet is middelgroot. Als het risico zich voordoet kan de impact groot zijn (al kunnen de kosten per situatie sterk verschillen). Voor de berekening in de paragraaf Weerstandsvormogen wordt uitgegaan van een kans van optreden van 25%-50% met een geschatte impact van € 15 mln (uitgaande van hooguit één incident per jaar).

17. De Europese Commissie kan subsidiabiliteit van uitgaven betwisten	
Risico	De provincie loopt bij deelname aan EU-projecten (voor de onderdelen waarvoor zij (eind)verantwoordelijk is) het risico dat gedane uitgaven als niet-subsidiabel worden aangemerkt.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Na indiening van een declaratie voor een gedane uitgave bij het betreffende programma blijkt dat niet is voldaan aan het door de Europese Commissie opgelegde subsidiabiliteitskader. • Naar aanleiding van een extra controle bij een reeds afgesloten EU-project blijkt dat bij een eerder aanvaarde uitgave toch niet is voldaan aan de door Europese Commissie opgelegde administratieve eisen, waardoor deze uitgave alsnog als niet-subsidiabel wordt aangemerkt.
Gevolgen	<ul style="list-style-type: none"> • De provincie krijgt (maximaal) het relatieve aandeel van de EU-subsidie in de gemaakte kosten niet vergoed. • EU-subsidies kunnen, zelfs tot vijf jaar na afsluiting van het betreffende project, worden teruggevorderd. Het teruggevorderde bedrag kan in theorie oplopen tot 100% van de ontvangen subsidie.
Achtergrond informatie	Niet van toepassing.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • De subsidieadviseurs van team EU-IA dragen zorg voor een goede projectvoorbereiding door het belang van subsidiabiliteit van uitgaven al tijdens het aanvraagproces te benadrukken. • De subsidieadviseurs van team EU-IA adviseren op proactieve wijze de behandelend ambtenaar over de inrichting van de projectorganisatie bij deelname aan EU-subsidieprojecten. • De subsidiespecialist van het projectteam draagt zorg voor voortdurende bewaking van de subsidiabiliteit van uitgaven en de procedures voor indiening van tussentijdse declaraties. • De subsidiespecialist van het projectteam draagt zorg voor een goede archivering van reeds afgerekende projecten naar de maatstaven van de Europese Commissie.
Status risico	In de EU-programmaperiode 2014-2020 is de provincie financieel betrokken bij dertien projecten,

	<p>in zeven verschillende programma's. Een overzicht van deze projecten is terug te vinden in de paragraaf EU-subsidies van de jaarstukken. Op dit moment is er in de periode 2014-2020 totaal € 11 mln aan EU-middelen aan de provincie toegekend. Per 31/12/2022 zijn er zeven projecten afgesloten, waarvoor het risico in mindere mate nu nog vijf jaar doorloopt. Er zijn nog zes projecten in uitvoering, die een subsidiebedrag van € 8 mln. vertegenwoordigen. Aangezien het risico verspreid is over meerdere projecten en programma's, wordt de impact van het risico geschat op 50% van het totale subsidiebedrag met een kans van 0-25%. Voor de periode 2021-2027 werden nog geen nieuwe projecten goedgekeurd. Het ligt in de lijn der verwachting dat dit in 2023 wel zal gebeuren.</p>
--	--

18. Omgevingsrisico's vergunningverlening, toezicht en handhaving	
Risico	Een besluit of maatregel genomen in het kader van de wettelijke taak van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) wordt succesvol aangevochten door vergunninghouder/verkrijger en/of burger.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • De provincie heeft onevenredige eisen gesteld bij het verlenen van een vergunning. • De provincie heeft (onterecht) een bedrijf onder verscherpt toezicht gesteld en/of stilgelegd.
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • Financieel: eventuele proceskosten terugbetalen, evenals schadeclaims en onvoorziene kosten als gevolg van handhavingsbesluiten. De kosten voor bestuursdwang kunnen in principe verhaald worden op het bedrijf, het risico bestaat dat dit niet (meer) mogelijk is. • Imagoschade.
Achtergrondinformatie	<p>Vergunningverlening, toezicht en handhaving kennen altijd omgevingsrisico's. Het is een politiek gevoelig beleidsveld. De betrokkenheid van burgers en externe partijen en daarmee de beïnvloeding van externen bij de uitvoering van de werkzaamheden is groot. In het kader van de besluitvorming lopen de omgevingsdiensten of de provincie dan ook altijd juridische risico's. Regelmatig wordt tegen een besluit bezwaar of beroep aangetekend. Verder kunnen claims als gevolg van economische, milieu- of gezondheidsschade leiden tot extra kosten voor de provincie. Daarnaast kunnen kosten ontstaan als gevolg van handhavingsbesluiten als bestuursdwang. Bestuurlijk gecalculeerde risico's nemen is een onderdeel van het vergunningverlenings- en toezicht- en handhavingsbeleid. De omgevingsdiensten voeren dit beleid uit namens de provincie. Binnen Zuid-Holland hebben we te maken met veel complexe bedrijven en complexe vergunningen. Dergelijke vergunningen verlenen en daarop toezicht houden vraagt om veel kennis en expertise. Nieuwe ontwikkelingen als Zeer Zorgwekkende Stoffen, PAS en de veranderende wet- en regelgeving vragen veel specifieke kennis en expertise van de omgevingsdiensten. Zonder investeringen in meer kennis en expertise kan de situatie ontstaan dat de omgevingsdiensten niet meer aan de kwaliteitscriteria voldoen.</p>
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • De vergunningverlening, toezicht en handhaving is ondergebracht bij de omgevingsdiensten. De provincie ziet erop toe dat de omgevingsdiensten de provinciale beleidskaders volgens de Nota VTH uitvoeren en voldoen aan de geldende kwaliteitscriteria. • Zorgvuldig inzetten van handhavingsinstrumenten, zoals verscherpt toezicht, stilleggen van een bedrijf en bestuursdwang. • Taken waarbij specifieke kennis en ervaring nodig is centraliseren en bij één omgevingsdienst beleggen
Status risico	Het betreft een doorlopend risico. Als vergunningverlening, toezicht en handhaving niet meer op het vereiste niveau worden uitgevoerd kan dit leiden tot meer bezwaar- en beroepszaken en tot meer schadeclaims. De coronacrisis heeft geleid tot een verschuiving van activiteiten, maar heeft niet geleid tot een verhoging van dit risico. De huidige kansinschatting is 0-25% met een maximale schade van € 5 mln op jaarbasis.

19. Geen aflossing van garantstellingen	
Risico	Geldleners zijn niet in staat de rente en aflossing op afgesloten geldleningen, verstrekt door derden en waarvoor de provincie garant staat, te betalen.
Oorzaken	De financiële positie van de geldlener verslechterd door (dreigend) faillissement.
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • Derden spreken de provincie aan als borg op grond van de garantstelling.
Achtergrond-informatie	<p>Het betreft garantstellingen op het terrein van:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zorginstellingen • Verplichtingen van het Groenfonds
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • In sommige garantstellingsovereenkomsten zijn voor een deel van het bedrag van de gegarandeerde geldlening hypothecaire zekerheden bedongen, die kunnen worden uitgewonnen indien de provincie als borg wordt aangesproken. • De garantstelling voor het Groenfonds betreft een voorfinanciering voor natuurbeheer. Deze voorfinanciering dient via door de provincie te verstrekken subsidies te worden afgelost.
Status risico	<p>Garantstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Door aflossingen is de garantstelling voor het Groenfonds gedaald. • De laatste garantstelling voor een zorginstelling eindigt eind 2024. <p>De te lopen maximale schade is gedaald naar € 11 mln vanwege het aflopen van de garantstellingen voor de waterbus en de tussentijdse aflossingen van de leningen van de zorginstellingen en het Groenfonds. De kans dat het risico optreedt wordt laag ingeschat (0-25%).</p>

20. Aansprakelijkheidsrisico ingeleend en ingezet personeel	
Risico	<ul style="list-style-type: none"> • De provincie wordt op basis van de Invorderingswet door de Belastingdienst aansprakelijk gesteld om sociale premies, loon- en/of omzetbelasting te betalen voor ingeleend personeel, dat niet door de uitlener is afgedragen aan de Belastingdienst ; • De provincie wordt op basis van de Wet Aanpak Schijnconstructies (WAS) aansprakelijk gesteld om loon aan ingezet personeel uit te betalen dat niet door de opdrachtnemer is uitbetaald (civiele ketenaansprakelijkheid).
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Faillissement van een uitlener/opdrachtnemer • Wanbetaling van de uitlener/opdrachtnemer
Gevolg(en)	Het risico ligt bij onze leverancier maar als deze om diverse redenen failliet gaat of weigert uit te betalen, bestaat er een risico voor de provincie. Voor de bepaling van het risico wordt uitgegaan van een maximale schade van 1% van de totale inleen per jaar (1% van gemiddeld € 25 mln per jaar is € 0,25 mln) en een zeer lage kans van optreden van 0-25%.
Achtergrond-informatie	<ul style="list-style-type: none"> • De inlenersaansprakelijkheid is gebaseerd op art. 34 van de Invorderingswet. Deze houdt in dat in sommige gevallen de inlener van personeel die onder zijn leiding en toezicht werkzaam is, aansprakelijk gesteld kan worden voor de sociale premies, loon- en omzetbelasting die door de uitlener (bijvoorbeeld een uitzendbureau) niet is afgedragen. Mocht bijvoorbeeld in geval van een faillissement het uitleenbedrijf nog een schuld hebben aan de Belastingdienst, dan kan de fiscus dat bedrag (gedeeltelijk) verhalen op bedrijven of instellingen waar het uitgeleende personeel heeft gewerkt. • Met ingang van 1 juli 2015 is de Wet Aanpak Schijnconstructies (WAS) in werking getreden. Deze wet regelt onder meer dat een werknemer, als hij niet betaald wordt volgens de wet, verhaal kan halen hogerop in de keten, in dit geval de provincie. Dat ook een opdrachtgever aansprakelijk gesteld kan worden staat in artikel 7:616a en b BW. De civielrechtelijke hoofdelijke of ketenaansprakelijkheid voor het loon op grond van de WAS kent geen algehele vrijwaring. Dit betekent dat er geen 'afvinklijst' bestaat waaraan een opdrachtgever zich kan houden om gegarandeerd gevrijwaard te worden van aansprakelijkstelling. • De aansprakelijkstelling kan oplopen tot (maximaal) 108,3% van de niet afgedragen loonheffingen. Deze kosten komen bovenop de (reeds betaalde) facturen aan de inlener.

	<ul style="list-style-type: none"> In de Aanbestedingswet 2012 is een beperking opgenomen voor eisen over financiële zekerheid. Door deze beperking kan sprake zijn van een licht verhoogd risico ten opzichte van eerdere omstandigheden. De inlenende organisaties zijn verplicht een zogenoemde Waadi-check (Wet Allocatie Arbeidskrachten door Intermediairs) uit te voeren.
Maatregelen	<p>De aansprakelijkheid is niet (altijd) voor 100% af te dekken. Wel worden de volgende maatregelen genomen om het risico te beheersen:</p> <ul style="list-style-type: none"> Werken met erkende en/of gecertificeerde bedrijven (<i>NEN 4400-I OF 4400-II norm</i>); Sluiten van goede raamcontracten waarbij bijvoorbeeld ook zover wettelijk mogelijk gekeken wordt naar de liquiditeitspositie van betreffende ondernemingen; Bepalingen in overeenkomsten opnemen om aansprakelijkstelling wegens onderbetaling te voorkomen, zowel preventief als correctief; Tools voor screening van bedrijven; Verklaring betalingsgedrag bij de Belastingdienst opvragen; Waar van toepassing het gebruik van het Uniform Europees Aanbestedingsdocument met waar mogelijk: <ul style="list-style-type: none"> uitsluitingsgronden die verband houden met de betaling van belastingen of sociale premies; uitsluitingsgronden met betrekking tot insolventie, belangenconflicten of beroepsfouten. Conditie opstellen waaronder een G-rekening gehanteerd wordt.
Status risico	Tot op heden zijn bij de provincie geen claims opgelegd over inlenersaansprakelijkheid of aansprakelijkheid op grond van de WAS. Gezien het feit dat de provincie zowel gebruik maakt van ingeleend personeel als van opdrachtnemers die werken met personeel is dit een doorlopend risico.

21. Doorlevering gronden aan TBO's	
Risico	De provincie moet de natuurgronden en het natuurbeheer dat eerder aan terreinbeherende organisaties (TBO's) is overgedaan weer in eigen hand nemen.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> Particuliere grondeigenaren die zich misdeeld voelen hebben zich verenigd als Vereniging Gelijkberechting Grondbezitters (VGG) en procederen al een jaar of tien, tot nog toe onsuccesvol. 3 september 2020 heeft het Hof van Justitie van de Europese Unie ECLI:EU:C:2020:637 gewezen. Hieruit volgt dat de Europese Commissie een nieuw besluit moet nemen op basis van een formele onderzoeksprocedure. Uit het goedkeuringsbesluit van de Europese Commissie uit 2015 blijkt dat de Europese Commissie de subsidies aan de TBO's als verenigbare staatssteun beschouwt. Toch blijft VGG proberen. Februari 2021 heeft ze weer alle provincies per brief verzocht onrechtmatigheidsrente over onrechtmatige staatssteun te gaan vorderen bij de TBO's.
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> De continuïteit van de TBO's wordt bedreigd door een terugvordering van gronden en/of onrechtmatigheidsrente. Een overgang van natuur van TBO's naar de provincie heeft (tijdelijk) nadelige gevolgen voor de kwaliteit en de continuïteit van natuurbeheer.
Achtergrond-informatie	https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/kamervragen/detail?id=2020D41214
Maatregelen	<p>Om toekomstige situaties van staatssteun te voorkomen:</p> <ul style="list-style-type: none"> Volgens de vastgestelde Nota Beheer EHS (2013) verkoopt de provincie Zuid-Holland nu natuurgronden tegen een marktconforme prijs, voor zover de provincie deze zelf in eigendom heeft of krijgt.

	<ul style="list-style-type: none"> De verwerving geschiedt direct door de terreinbeheerder zelf, met een latere subsidie voor afwaardering op basis van een door de Europese Commissie goedgekeurde subsidieregeling. <p>Om de klacht VGG te beheersen:</p> <ul style="list-style-type: none"> Te werk gaan in IPO-verband
Status risico	In mei 2021 is in IPO-verband gereageerd op de brief van de VGG. De Europese Commissie is aan zet om een nieuw besluit te nemen. Het Rijk, de provincie en de 12 provinciale landschappen en de vereniging Natuurmonumenten vertrouwen erop dat een nieuwe onderzoeksprocedure door de Europese Commissie er opnieuw toe zal leiden dat de oude subsidieregeling weer wordt goedgekeurd. Dit is dan ook reden om het risico als PM op te nemen.

22. Meerkosten als gevolg van bijzondere incidenten in het areaal	
Risico	Er vindt een bijzonder incident plaats in het areaal (wegen, vaarwegen) van de provincie Zuid-Holland.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> Schade veroorzaakt door derden, bijvoorbeeld door aanvaringen, waarvan de kosten voor het herstel door wettelijke beperkingen niet volledig op de veroorzaker kunnen worden verhaald. Bezwijken van het provinciale areaal, bijvoorbeeld oevers, waardoor schade aan eigendommen van derden ontstaat. Schade/bezwijken door (natuur)rampen. Digitale inbraak op operationele technologie (o.a. bediencentrales, VRI's).
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> (Dodelijke) ongevallen Herstelkosten Hinder, beperkte beschikbaarheid/doorstroming Claims Imagoschade
Achtergrond-informatie	<p>Incidenten, zoals (eenzijdige) ongelukken of kleinschalige aanvaringen in het areaal, zijn niet geheel te voorkomen. Ze worden meestal veroorzaakt door menselijk gedrag / onwettelijk gebruik van het areaal. Binnen het programmabudget wordt rekening gehouden met een beperkt aantal schades/ongelukken met beperkte financiële consequenties.</p> <p>Met bijzondere incidenten, met grote financiële consequenties die niet op een veroorzaker kunnen worden verhaald, is binnen het programma geen rekening gehouden. Of in het reguliere onderhoudsbudget financiële ruimte beschikbaar is voor het herstel van de schade aan het provinciale areaal wordt onder andere bepaald door de tijd die verstreken is sinds het laatste groot onderhoud en eventuele verzekering van het betreffende object. De eventuele gevolgschade aan eigendommen van derden is niet verzekerd en maakt geen onderdeel uit van het reguliere onderhoudsbudget. Letselschade is wel verzekerd.</p>
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> Goed en adequaat assetmanagement uitvoeren conform gecertificeerd systeem. Uitvoeren Programma versterkingsaanpak beweegbare kunstwerken. Door op risicovolle plaatsen de inrichting te veranderen, wordt beoogd de schade aan het provinciale areaal te minimaliseren. Met de inzet van de wettelijke mogelijkheden, waaronder de provinciale (vaar)weg verordening, wordt de kans op incidenten op en aan het areaal beperkt. Verzekeren van letselschade en schade aan objecten met een hoog risicoprofiel.
Status risico	<p>Het betreft een doorlopend risico. In het programmabudget is voor bijzondere incidenten geen expliciete reservering opgenomen. Als bijzondere incidenten zich voordoen, dient afdekking vanuit de algemene middelen te worden geborgd. In 2022 hebben zich geen incidenten voorgedaan. Jaarlijks is wel sprake van een aantal kleine incidenten (aanvaringen) op provinciale vaarwegen, maar hebben geen financiële consequenties gehad voor de Algemene reserve.</p> <p>Uit een onderzoek bij soortgelijke organisaties, waaronder bij Rijkswaterstaat, blijkt dat er</p>

	onvoldoende ervaringsgegevens ontsloten zijn om een gefundeerde kwantificering van kans op en gevolgen van bijzondere incidenten te bepalen. Op basis van eigen ervaringscijfers houden wij een maximale schade aan van € 25 mln en een kans van 0-25% voor bijzondere incidenten.
--	--

23.	Claims subsidieregeling bedrijventerreinen
Risico	Op grond van de subsidieregeling voor de Uitvoeringssubsidie Herstructurering Bedrijventerreinen moet de provincie meer subsidie uitkeren.
Oorzaak	In de subsidieregeling voor de Uitvoeringssubsidie Herstructurering Bedrijventerreinen (UHB) is artikel 5, lid 8 opgenomen waarop in bepaalde situaties een beroep kan worden gedaan op de mogelijkheid het verleende bedrag te verhogen tot maximaal 10% van het oorspronkelijk verleende bedrag.
Gevolg(en)	Uitbetaling van een maximaal bedrag van 10% van het verleende bedrag dat op grond van de lopende dossiers kan worden geclaimd.
Achtergrond-informatie	Tot nu toe is op artikel 5, lid 8 in de subsidieregeling op beperkte schaal een beroep gedaan en slechts tweemaal is dit beroep gehonoreerd. De subsidieregeling is in 2013 gestopt. De impact is alleen van toepassing op nog openstaande subsidiedossiers binnen de aflopende regeling. Het ging eind 2021 om nog zes openstaande dossiers. Het laatste dossier zal naar verwachting in 2027 aflopen (dit is inclusief de maximale verlengingstermijn). Aanvullend op deze subsidieregeling bestaat deze 10%-mogelijkheid bij nog zes projecten, met een maximale looptijd tot medio 2026.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Met de materiële gevolgen van het risico wordt rekening gehouden in de Algemene reserve om geen beslag te leggen op de programmamiddelen. • Permanent wordt gemonitord welke claims ingediend worden. • Verder wordt periodiek nagegaan of bij enkele andere projecten voor bedrijventerreinen, waaraan een incidentele of maatwerksubsidie is verleend, een soortgelijk risico bestaat.
Status risico	Het risico is in 2017 actueel geworden in verband met beroepen op artikel 5, lid 8 van de subsidieregeling. Er is in 2018 een claim van beperkte omvang gehonoreerd. Deze wordt verrekend op het moment dat de subsidie wordt afgerond. De omvang valt binnen de nu aangehouden risicoservering. Na 2018 zijn tot nu toe geen nieuwe claims binnengekomen. Het risico is gekwantificeerd als lage kans (0-25%) maal het totaal aan openstaande subsidies waar deze 10%-mogelijkheid geldt (10% van € 41,8 mln).

25.	Informatieverzoeken Woo
Risico	Er worden meer complexe en omvangrijke verzoeken om informatie gedaan op grond van de Wet open overheid (Woo) dan waar qua budget rekening mee is gehouden.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Maatschappelijke ontwikkelingen (mondigheid burger en onderzoeksjournalisten) • Informatie is niet goed toegankelijk • Informatie is niet openbaar gemaakt • Striktere AVG-wetgeving
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • Hogere kosten (beschikbaar budget en capaciteit zijn ontoereikend) • Imagoschade
Achtergrond-informatie	Per 1 mei 2022 is de Wet open overheid (Woo) in werking getreden. Deze wet vervangt de Wet openbaarheid van bestuur (Wob). De Woo regelt het recht op publieke informatie van de overheid. Overheidsinformatie is altijd openbaar, tenzij een beroep kan worden gedaan op de uitzonderingsgronden van de Woo of dat andere wetgeving bepaalt dat de gevraagde informatie niet geschikt is om openbaar te maken. De trend van de afgelopen jaren is ook nu doorgezet, namelijk dat meer complexe en omvangrijke verzoeken om informatie worden ingediend, waardoor de ambtelijke organisatie meer capaciteit nodig heeft en extra kosten worden gemaakt. Onder de Woo is de beslistermijn verkort van in totaal (inclusief verdaging) acht naar zes weken.

	Ook zijn enkele weigeringsgronden anders geformuleerd waardoor de motivering zo nodig moet worden aangepast. De jurisprudentie onder de Wob zal ook nagenoeg geheel toepasbaar zijn op de Woo-verzoeken.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Publiceren van openbare documenten en goed vindbaar maken voor derden (vanaf 2023 is er ook gefaseerd een publicatieplicht van 11 informatiecategorieën op grond van de Woo) • Zorgen dat informatiehuishouding op orde is • Uitvoering van de Woo en nieuwe digitale wetgeving
Status risico	In 2021 en 2022 zijn verschillende Wob-verzoeken gedaan die hebben geleid tot extra, niet begrote kosten voor inhuur en ICT. Deze trend zal ook in het komende jaar zichtbaar zijn. De kans wordt middelhoog (25-50%) ingeschat dat opnieuw één of meerdere complexe en omvangrijke Woo-verzoeken worden ingediend die leiden tot € 3 mln extra kosten.

27. Stikstofproblematiek	
Risico	Maatregelen van Rijk, provincie en andere partners/sectoren om de stikstofemissies en -deposities te laten dalen en natuurherstelmaatregelen (door TBO's) komen onvoldoende (snel) tot uitvoering of leveren niet de gewenste uitkomsten op.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Forse overbelasting van stikstofdepositie in het kader van de Europese verplichting in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijn in de Natura 2000-gebieden in Zuid-Holland, specifiek de twaalf stikstofgevoelige gebieden. • Te weinig concrete bronmaatregelen van het Rijk en onvoldoende duidelijke afspraken over Rijksmiddelen, taakverdeling en inzet. • Koppeling stikstofdoelen met andere doelen in NPLG creëert afhankelijkheid en kan leiden tot vertraging in afspraken en uitvoering van maatregelen. • Onvoldoende capaciteit in relatie tot overspannen arbeidsmarkt en uitvoeringskracht (realisatie van maatregelen).
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • De verbetering van de natuurkwaliteit en biodiversiteit, waaronder de wettelijke omgevingswaarden (Wet stikstofreductie en natuurverbetering), worden niet gehaald en de Natura 2000 gebieden kunnen niet in goede staat van instandhouding worden gebracht (zie ook risico 15). • De vergunningverlening en de houdbaarheid van vergunningen komen onder druk. • Voorgenomen plannen (o.a. ontwikkeling en verduurzaming havenindustriële complex, woningbouwopgave en bereikbaarheid) gaan niet door, lopen vertraging op en/of projecten komen (tijdelijk) stil te liggen en/of worden aangevochten in juridische procedures met mogelijke claims tot gevolg. • Bij de omgevingsdiensten ontstaat een (tijdelijke) stijging van de werklast / capaciteitsbehoefte t.b.v. uitvoering vergunningverlening en handhaving Wet Natuurbeheer.
Achtergrond-informatie	<p>De Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft op 29 mei 2019 het gebruik van de Programma Aanpak Stikstof (PAS) als kader voor 'toestemmingsbesluiten' verboden aangezien de PAS in strijd met de Habitatrichtlijn is vastgesteld.</p> <p>Het parlement heeft de Wet stikstofreductie en natuurherstel in januari 2021 aangenomen, waarmee afspraken zijn gemaakt voor vermindering van stikstofdepositie en extra financiële middelen voor bronmaatregelen en natuurherstel. In 2021 is de provinciale stikstofbank en de stikstofbank voor het Havenindustriële complex opgericht. Op 10 juni 2022 is de startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) verschenen van het Rijk; onderdeel hiervan zijn de richtinggevende doelen voor stikstof (NH3 in veehouderij).</p>
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Het opstellen van een gebiedsplan Zuid-Holland conform de Wet stikstofreductie en natuurverbetering en de startnotitie NPLG. • Regievoeren op generieke afspraken en gebiedsgerichte aanpak samen met stakeholders gericht op stikstofreductie en natuurherstel voor zowel de onderdelen van het stikstofdossier

	<p>die vallen binnen de scope van het NPLG als voor de onderdelen daarbuiten (zoals industrie en mobiliteit).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Deelnemen in landelijke werkgroepen met de twaalf provincies én het Rijk om ontstane problematiek in kaart te brengen en te adviseren over oplossingen en de te nemen maatregelen. • Gezamenlijk met de andere elf provincies en de ministeries van LNV en I&W zorgdragen dat de stikstofbank gevuld wordt door private partijen dan wel overheden. • Analyseren van provinciale beleidsopgaven waarbij sprake is van stikstofbijvangst om mogelijk te gebruiken voor opgaven die stikstofruimte nodig hebben.
Status risico	<p>Het risico is zeer actueel. De dynamiek rondom de stikstofopgave is hoog, waardoor het risico op vertraging van de daadwerkelijke uitvoering van maatregelen groot blijft. Dit betreft zowel beleidsmatige ontwikkelingen (bijvoorbeeld nieuw rijksbeleid), als nog nader te maken afspraken over instrumenten en middelen. Vooralsnog is dit risico niet gekwantificeerd.</p>

28. Opbrengstverliezen openbaar vervoer	
Risico	<p>Concessiehouders voor het openbaar vervoer in Zuid-Holland lijden (opbrengst)verliezen bij handhaving van hun dienstverleningsniveau.</p>
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • De reizigersaantallen zijn blijvend lager door de coronacrisis. Hierdoor komen minder inkomsten binnen van reizigers. • De tijdelijke compensatie vanuit het Rijk om opbrengstverliezen af te dekken wordt niet, of niet volledig gecontinueerd.
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • Als de provincie concessiehouders houdt aan de aanbiedingen die ze hebben gedaan, en niet met extra middelen over de brug komt, gaan zij failliet. Hierdoor kan de provincie haar wettelijke taak om regionaal vervoer aan te bieden niet nakomen.
Achtergrond-informatie	<p>In 2020 heeft het Rijk een zogenaamde Beschikbaarheidsvergoeding Openbaar Vervoer (BVOV) geïntroduceerd. Hiermee vult het Rijk het kostenniveau in concessies aan van 93% tot 95% van het kostenniveau in 2019. De beschikbaarheidsvergoeding wordt in ieder geval tot eind 2022 doorgezet. Hierbij bezuinigen vervoerders 5% tot 7% op hun kosten en mag er geen winst worden gemaakt.</p>
Maatregelen	<p>Voor de periode na 2022 is nog onzekerheid. Hiervoor is een Transitieplan Openbaar Vervoer (Onderweg naar toekomstvast OV na corona) opgesteld, waarin gekeken wordt naar een totaalpakket aan maatregelen. De volgende aspecten worden hierin onder meer bekeken en afgewogen: efficiëntere bedrijfsvoering, vervoerssysteem, campagnes om meer reizigers te trekken, verhogen reizigersbijdragen, investeringen in infrastructuur en verhogen van exploitatiebijdrage. Uitgangspunt in dit transitieplan is dat de Rijksbijdrage tot en met 2025 in enige vorm wordt gecontinueerd.</p>
Status risico	<p>In 2022 zijn de opbrengstverliezen bij de concessiehouders gecompenseerd door het Rijk via een beschikbaarheidsvergoeding van circa € 20 mln.</p> <p>Het meest waarschijnlijke scenario is dat de reizigersaantallen in 2023 nog niet op het niveau van voor de coronacrisis terugkomen. Met het Rijk is nog geen overeenstemming bereikt over de periode na 2022. Vooralsnog wil het Rijk uitsluitend een beperkte regeling voor 2023 in stand houden. Vanwege deze onzekerheid is het risico niet nader gekwantificeerd.</p>

30.	Deelnamerisico Commanditaire Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland C.V.
Risico	De Commanditaire Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland C.V. weet haar bedrijfseconomische doelstellingen niet te behalen.
Oorzaken	De grondexploitatie verslechtert door: <ul style="list-style-type: none"> • extra rentekosten vanwege vertraging in de oplevering; • wijziging van het grondprijsniveau, waardoor gronden minder waard zijn; • de stikstofproblematiek en extra kosten in het kader van PFAS;
Gevolg(en)	Waardeverlies van de door de provincie verstrekte middelen aan Commanditaire Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland C.V.
Achtergrond-informatie	ONW B.V. en ONW C.V. zijn opgericht in mei 2002. ONW B.V. heeft tot doel de plannen van het voormalige Integraal Ontwikkelingsplan Westland N.V. te ontwikkelen en te realiseren. Hierbij treedt ONW B.V. op als beherend vennoot van ONW C.V. De drie overheidspartijen, te weten: de gemeente Westland, de provincie Zuid-Holland (PZH), en het Hoogheemraadschap Delfland (HHD) brengen 49,75% van het risicodragende vermogen in. BNG Gebiedsontwikkeling (BNGGO) voorziet in de andere 49,75%. De resterende 0,5% van het risicodragende vermogen wordt door ONW B.V. ingebracht. PZH heeft in 2016 haar belang in de holding Integraal Ontwikkelingsplan Westland N.V. afgestoten. Hiermee bleef voor PZH alleen het belang in de ONW C.V. bestaan voor 7%. PZH is hiermee stille vennoot en heeft dus geen zeggenschap. Dit betekent dat ONW in de beheerstand staat. In het verleden heeft de provincie voor haar deelname als vennoot € 1.354.534 ter beschikking gesteld.
Maatregelen	De ontwikkeling van de intrinsieke waarde jaarlijks monitoren en indien noodzakelijk een voorziening treffen voor het mogelijk waardeverlies.
Status risico	Vanwege de afwaardering van grondexploitatie in 2019 lag de intrinsieke waarde van de provinciale aandelen lager dan de nominale waarde. Voor dit verschil is in 2020 een voorziening getroffen. In 2021 is een positief jaarresultaat behaald waardoor de waarde van de provinciale aandelen steeg. Hierdoor is een deel van de getroffen voorziening vervallen ad € 0,3 mln. Hierdoor is het risico van € 1,4 mln voor € 0,5 mln gedekt uit de voorziening. Het resterende risico bedraagt € 880.778 met een kans van 0-25% van optreden.

32.	Rijksbijdrage subsidieregeling MIT
Risico	Het Rijk komt zijn jaarlijkse ambtelijke toezegging niet na om bij te dragen aan de subsidieregeling MIT
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • De verplichtingen die wij aangaan jegens de subsidieontvangers op het moment van publicatie van het subsidieplafond vallen enkele maanden eerder in de tijd dan de definitieve toezegging van het Rijk voor zijn aandeel (over het algemeen 50%) • Exogene factoren, zoals politieke wisselingen, beleidsaanpassingen en maatschappelijke ontwikkelingen.
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • Cofinanciering van het Rijk vervalt terwijl het gepubliceerde subsidieplafond juridisch verplicht is.
Achtergrond-informatie	Sinds 2015 bestaat bij de provincie Zuid-Holland de subsidieregeling MIT (MKB Innovatiestimulering Topsectoren). Hiermee sluit de provincie net als de overige elf provincies aan op het initiatief voor deze regeling van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat. De regeling is vanaf het begin erg succesvol en wordt tot nu toe elk jaar ruim overtekend door de markt. Sinds enkele jaren gaat het bij onze provincie om een jaarlijks plafond van circa € 13-14 mln waarvan minimaal 50% wordt ingelegd door het Rijk.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Op permanente basis in contact blijven met het ministerie van EZK en actief blijven verzoeken om formele bevestiging en/of vervroeging daarvan. • Aanpassen van subsidieplafond voor publicatiemoment.

Status risico	Er is onzekerheid omtrent de toekenning en de hoogte van het toe te kennen bedrag door het Rijk wegens kabinetsbeleid op economisch gebied en huidige geo-politieke situatie in de wereld. De kans van optreden (0-25%) wordt ondanks de toegenomen onzekerheid niet verhoogd, aangezien het publicatiemoment pas in het voorjaar is. Maximale gevolgschade € 8,1 mln (2023)
---------------	--

33. Procedures Bibob	
Risico	Derden kunnen bezwaar en beroepsprocedures aanspannen tegen de provincie naar aanleiding van de uitvoering van de Wet Bibob.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Bibob-onderzoeken kunnen leiden tot weigering, intrekking of terugvordering van subsidie of vergunning • Bibob-onderzoeken kunnen leiden tot niet aangaan of het ontbinden van een overheidsopdracht • Bibob-onderzoeken kunnen leiden tot niet aankopen/verkopen, pacht/onderpacht of huur/verhuur of het ontbinden van de vastgoedtransactie
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • Hogere kosten voor juridische bijstand dan begroot, door lange procedures • Schadeclaims • Imagoschade
Achtergrond-informatie	De Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Wet Bibob) is een belangrijk instrument in de strijd tegen ondermijning. Deze wet moet overheden beschermen tegen (onbewust) criminele activiteiten faciliteren. De wet biedt de mogelijkheid om de aanvragers van of betrokkenen bij subsidies, vergunningen overheidsopdrachten en vastgoedtransacties en te toetsen op hun integriteit. De provincie heeft een risicogericht beleid, maar Gedeputeerde Staten kunnen ook steekproefsgewijs onderzoeken. De wet Bibob is relatief nieuw en landelijke jurisprudentie ontbreekt.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Zorgvuldigheid bij toepassen Wet Bibob (met extern advies) met het oog op proportionaliteit en evenredigheid. • Zoveel mogelijk aan de voorkant van een vergunning-, subsidie-, aanbestedingstraject of vastgoedtransactie de Bibob-onderzoeken doorlopen om onrechtmatigheden te voorkomen en preventieve werking te realiseren. • Aansprakelijkheidsverzekering.
Status risico	In 2020 en 2021 zijn verschillende gerechtelijke procedures tegen de provincie gestart of lopen door naar aanleiding van een Bibob-onderzoek. Deze trend kan zich in 2023 voort zetten in verband met toename van het aantal Bibob-onderzoeken door de provincie en omgevingsdiensten. Op basis van de lopende procedures worden geen claims verwacht die niet door de verzekering worden gedekt. Het financiële risico wordt dan ook niet nader gekwantificeerd.

34. Rendement Fonds Nazorg	
Risico	Het ingelegde kapitaal in Fonds Nazorg rendeert niet conform de vastgestelde rekenrente
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkelingen op de kapitaal-/aandelenmarkt leiden tot tegenvallende beleggingsresultaten en daarmee een lager rendement op het ingelegde fondsvermogen. • Noodzaak tot herziening van de rekenrente op basis van nieuw onderzoek (ALM studie) of vanwege afspraken over een alternatieve methodiek voor de bepaling van de rekenrente
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • Er treden tekorten op in de doelvermogens van de gesloten stortplaatsen die worden beheerd door Fonds Nazorg. Hierdoor kan de eeuwigdurende nazorg van de gesloten stortplaatsen (wettelijke taak) niet uitgevoerd worden. Tekorten in het doelvermogen van de gesloten stortplaatsen van het Fonds Nazorg Zuid-Holland moeten worden aangevuld door de provincie Zuid-Holland.
Achtergrond	In het Fonds Nazorg worden doelvermogens opgebouwd voor het eeuwigdurend beheer van de

informatie	gesloten stortplaatsen. Om het benodigde inlegkapitaal te bepalen wordt momenteel een rekenrente gehanteerd van 4,55%. De rekenrente wordt gebaseerd op een ALM studie. Het Ministerie van I&W heeft een onderzoek uitgevoerd naar een mogelijke alternatieve methodiek om de bepaling van de rekenrente voor heel Nederland te uniformeren. Hierdoor bestaat de kans dat de huidige rekenrente van 4,55% wordt aangepast.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Monitoring van de opbouw van het doelvermogen voor Fonds Nazorg • Aanpassen van de rekenrente en bijstorten van inlegkapitaal
Status risico	<p>Het onderzoeksrapport van het Ministerie van I&W doet de aanbeveling om de rekenrente te baseren op het gemiddeld rendement van alle nazorgfondsen in Nederland van de afgelopen 10 jaar (in de periode 2011-2021 tussen de 4,5% en 4,6%). De beslissingsbevoegdheid tot aanpassing van de rekenrente ligt momenteel bij de individuele provincies/nazorgfondsen en niet bij het Rijk. Eventuele uniformering van de rekenrente zal dan ook in IPO-verband moeten worden besloten. Door de huidige verschillen in de gehanteerde rekenrente tussen de provincies zijn de (financiële) gevolgen van de opvolging van de aanbeveling van het onderzoek voor elke provincie verschillend.</p> <p>Naast de rekenrente zijn ook de daadwerkelijke beleggingsresultaten in een specifiek jaar relevant voor de mogelijke bijstortverplichtingen van de provincie. In de eerste helft van 2022 is het fondsvermogen gedaald met meer dan 10% in verband met de ontwikkelingen op de kapitaal- /en aandelenmarkt. Zo'n forse daling komt historisch gezien niet vaak voor maar kan leiden tot een verplichting tot bijstorting in dat jaar. De hoogte hiervan is mede afhankelijk van de opgebouwde buffers / beleggingsresultaten in de voorgaande jaren.</p> <p>Voor de kwantificering van het risico uitgegaan van een daling van de rekenrente naar 3,5%. Dit leidt tot een tekort van € 20,4 mln in het doelvermogen als zijnde de totale impact van het risico. De kans van optreden wordt ingeschat op 25 – 50%. Dit resulteert in een risico van € 7,65 mln (37,5% van € 20,4 mln). Hiervan wordt € 5,5 mln gedekt uit de opgebouwde risicoreserve. Het resterende risico ad € 2,2 mln wordt afgedekt via de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing.</p>

36. Datalek van persoonsgegevens	
Risico	Er treedt een (ernstig) datalek op waarbij gevoelige persoonsgegevens in handen komen van derden
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Onvoldoende aandacht bij medewerkers voor privacyrichtlijnen • Onvoldoende waarborging in de processen • Technische tekortkomingen in de ICT-infrastructuur en informatiesystemen
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • (Collectieve) schadeclaims van betrokkenen door materiële en/of immateriële schade • De Autoriteit Persoonsgegevens (AP) legt een boete of last onder dwangsom op • Imago schade
Achtergrond-informatie	Bij een datalek gaat het om toegang tot of vernietiging, wijziging of vrijkomen van persoonsgegevens bij een organisatie, zonder dat dit de bedoeling is van de organisatie. De ernst van het risico is afhankelijk van het aantal betrokkenen en de hoeveelheid en gevoeligheid van de persoonsgegevens. Er is sprake van een ernstig datalek als het datalek een hoog risico inhoudt voor de rechten en vrijheden van natuurlijke personen. Nagegaan moet worden of alle passende technische en organisatorische maatregelen zijn genomen om vast te stellen of een inbreuk in verband met persoonsgegevens heeft plaatsgevonden.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Bewustzijn vergroten onder medewerkers door middel van directe communicatie en een bewustwordingscampagne • Procesinrichting op orde brengen • Verzekeren tegen cybercriminaliteit • Uitvoeren van gegevensbeschermingseffectbeoordelingen (DPIA)

	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoeren van jaarlijkse audit op processen met risicovolle verwerking van persoonsgegevens • Protocol voor afhandeling van een datalek door datalekteam
Status	In 2022 zijn datalekken opgetreden en enkele zijn ook gemeld bij de AP, echter zonder financiële consequenties of imagoschade voor de provincie. Voor 2023 wordt de kans op een ernstig datalek klein geacht (0-25%). Het gevolg is een mogelijke schadeclaim van betrokkenen. Door de toegenomen aandacht van burgers voor privacy en de trend om collectief schadeclaims in te dienen wat kan oplopen tot een enkele tot tientallen miljoenen, afhankelijk van het aantal getroffen en de aard en omvang van de persoonsgegevens. Daarnaast kan een boete vanuit AP worden opgelegd van maximaal € 20 mln. Vooralsnog wordt een gevolgschade van € 20 mln opgenomen met een kansinschatting van 0-25%. Dit resulteert in een risico van € 2,5 mln (12,5% van € 20 mln).

37. Naleving privacywetgeving	
Risico	De Autoriteit Persoonsgegevens (AP) stelt overtredingen vast bij een onderzoek naar de implementatie en naleving van de privacywetgeving bij de provincie Zuid-Holland.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • De implementatie en naleving van de wet- en regelgeving inzake privacy (Algemene verordening gegevensbescherming (AVG), Wet politie gegevens (Wpg) en Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens (Wjsg)) is niet volledig op orde, bijvoorbeeld ten aanzien van gegevensbeschermingsbeleid, verwerkingsregister, registratie van datalekken, bewustwording, informatievoorziening aan betrokkenen en verzoeken op grond van de AVG.
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • De Autoriteit Persoonsgegevens (AP) legt een boete of last onder dwangsom op • Kosten voor aanvullende maatregelen om aan wet- en regelgeving te voldoen • Imagoschade
Achtergrond-informatie	<p>Sinds 25 mei 2018 geldt in de hele EU dezelfde privacywetgeving: de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG). De AVG heeft onder meer gezorgd voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • versterking en uitbreiding van privacyrechten; • meer verantwoordelijkheden voor organisaties; • dezelfde, stevige bevoegdheden voor alle Europese privacy toezichthouders, zoals de bevoegdheid om boetes tot € 20 mln op te leggen. • aanstellen Functionaris Gegevensbescherming voor overheidsorganen • uitgebreidere sanctiemogelijkheden <p>De Wpg en Wjsg gelden voor buitengewoon opsporingsambtenaren (BOA's) bij uitvoering van hun opsporings- en handhavingstaken.</p>
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Start van een Centrale Eenheid Privacy (6 fte) die de afdelingen ondersteunen per 23 mei 2022 • Bewustzijn vergroten onder medewerkers door middel van directe communicatie en bewustwordingscampagne
Status	Dit risico is in 2022 niet opgetreden. Voor 2023 is de kans op dit risico reëel, aangezien de AP zijn onderzoeken vooral richt op overheden vanwege haar voorbeeldfunctie en als grootste verzamelaar van persoonsgegevens. In Nederland, en ook in Europa, wordt een oplopende trend gezien van opgelegde boetes. Het risico wordt ingeschat op een kans van 25-50% en een bijbehorend gevolg van € 1,5 mln.

38.	Transitiekosten OGO
Risico	De transitie naar opgavegericht organiseren (OGO) leidt tot hoge transitiekosten (materieel en immaterieel)
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • De aanpassing van systemen, mandaten en regelingen is ingrijpend en complex • Het participatie-/besluitvormingsproces (OR, bestuurlijk) vraagt grote zorgvuldigheid • De inrichting en implementatie van het opgavegericht organiseren behoeft meer tijd en ondersteuning.
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • Tijdelijke inefficiëntie in de uitvoering van de beleidsambities • Hoge werkdruk bij werknemers en onzekerheid omtrent werkwijze • Systemen die niet naar behoren functioneren en niet de benodigde informatie opleveren
Achtergrond informatie	De toegenomen complexiteit, digitalisering en de veranderende rol van de overheid in samenwerking met partners vraagt een andere manier van werken. Hierdoor heeft de provincie in toenemende mate te maken met opgaven, waarin afdeling overschrijdend moet worden werken om het gewenste resultaat te kunnen bereiken. Om meer flexibiliteit en wendbaarheid te creëren is de organisatie bezig met een transitie van lijnorganisatie naar opgavegericht organiseren. Door al het werk in opdrachten te benoemen en centraal zicht en grip te hebben op de arbeidscapaciteit kunnen we de ambities uit het coalitieakkoord realiseren en de continue vraag vanuit de maatschappij beantwoorden.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Strakke programmasturing op de transitie naar opgavegericht organiseren • Prioriteren van de inzet van capaciteit op OGO • Heldere communicatie over het transitietraject richting ambtelijke organisatie en bestuur • Risicoanalyse op programma
Status risico	In juli 2022 zijn de resultaten opgeleverd van de transitiepaden van OGO en zijn besluiten genomen over het vervolg. In 2023 moet de transitie worden afgerond en wordt duidelijk hoe ingrijpend de aanpassingen voor de organisatie, zowel voor systemen en regelingen, als medewerkers, zijn. Vooralsnog is dit risico een beleidsmatig risico zonder financiële consequenties.

39.	Inwerkingtreding Omgevingswet per 2023
Risico	Er bestaat onzekerheid over de invoering van de Omgevingswet per 1-1-2023.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • De EK beslist naar verwachting pas 8 november 2022 over het Koninklijk besluit (KB) met invoeringsdatum 1-1-2023. • Het Digitaal Stelsel Omgevingswet Landelijke Voorziening (DSO-LV) wordt door het Rijk te laat opgeleverd dan wel de oefen- en inregeltijd voor de digitale systemen wordt te kort bevonden om de wet in werking te laten treden.
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • Bij inwerkingtreding per 1-1-2023 is het niet haalbaar om aan alle digitale verplichtingen onder de Omgevingswet te voldoen, waardoor het dienstverleningsniveau omlaag gaat: projecten lopen vertraging op en/of gaan (daardoor) niet door, woningbouw vertraagt, vergunningen worden ten onrechte (wel of niet) verleend. De effecten daarvan worden later merkbaar (minder woningbouw, gevaarlijke situaties, ongewenste (ruimtelijke) ontwikkelingen), onvoldoende bescherming (bijv. bij waterveiligheid/beheersing, natuurbeheer, woningbouw, erfgoed), het mogelijk moeten corrigeren en/of gevolgschade die op ons kan worden verhaald. Tevens worden hogere kosten gemaakt dan geraamd om de interne systemen van PZH en Omgevingsdiensten wel aan te sluiten op het DSO-LV en/of om tijdelijk alternatieve maatregelen en workarounds in te regelen. Voor een deel van de bodemtaken, waarvan het bevoegd gezag bij inwerkingtreding van de Omgevingswet overgaat naar de gemeenten, kunnen er problemen ontstaan bij de invoering en het inregelen van taken. • Uitstel van de invoeringsdatum leidt tot extra incidentele transitiekosten voor het werken met dubbele systemen en de voorbereiding intern en met de externe partijen zoals IPO en regio's.

	Uitstel slaat ook terug op de uitvoeringspraktijk en haalt de druk eraf waardoor digitale vorderingen mogelijk langzamer gaan.
Achtergrond-informatie	De Omgevingswet treedt mogelijk per 1 januari 2023 in werking. De invoering is al vele malen uitgesteld vanwege een complex digitaal stelsel dat tegelijk wordt ingevoerd. In het Invoeringsplan Omgevingswet staan de hoofdlijnen van de wet en de voorbereidingen hierop. Voorbereiding op de digitalisering van het Omgevingsbeleid en de aansluiting op het digitale stelsel vindt al enige jaren plaats voor de plan procedure, de vergunningverlening en de informatiesystemen.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> Op basis van het geactualiseerde Invoeringsplan Omgevingswet monitoren en rapporteren van voorbereidende acties per kwartaal vanaf Q2 2020. Bij het aanbieden van Q2 2022 hebben GS aan PS hun zorgen geuit over de gevolgen voor de dienstverlening en gebiedsontwikkeling bij invoering van de Omgevingswet per 1-1-2023.
Status risico	Het risico is zeer actueel. Beide situaties, invoering per 1-1-2023 of uitstel, kunnen leiden tot ongewenste gevolgen. De provincie heeft via het IPO en diverse Bestuurlijke overleggen met de Minister enige invloed, omdat provincies geen overgangstermijn hebben voor de inwerkingtreding van de omgevingsverordening (tegelijk met de inwerkingtreding omgevingswet). Echter de planning en voorwaarden die in februari met het Rijk zijn overeengekomen zijn niet gehaald (onder andere voorbereidingstijd van minimaal een half jaar voor inwerkingtreding), waardoor het risico zich nu al voordoet. Het risico wordt vooralsnog als PM opgenomen.

40. Prijs- en loonontwikkelingen	
Risico	De stelposten voor prijsindexatie en loonkosten zijn ontoereikend voor het afdekken van kostenstijgingen door prijs- en loonontwikkelingen.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> De reële prijsontwikkeling ligt hoger dan de gehanteerde geprognosticeerde indexcijfers van het Cpb en voor de GWW van het CBS vanwege macro-economische en geopolitieke ontwikkelingen. In (bestaande) contracten wordt afgeweken van de gehanteerde indexcijfers in de begroting Friciekosten vanwege invoering nieuw indexatiebeleid (nacalculatie met hogere indexcijfers dan wel actualisatie van ramingen)
Gevolg(en)	De financiële ruimte neemt af
Achtergrond informatie	In 2022 is nieuw indexatiebeleid ingevoerd, waarbij per bron vaste indexcijfers worden gehanteerd.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> Implementatie van het indexatiebeleid. Hanteren van hogere indexcijfers dan vanuit beleid wordt voorgeschreven om aan te sluiten bij reële prijsstijgingen voor 2022 en 2023. Uitvoeren van nacalculatie over 2021 voor de investeringen in infrastructuur. Beperken van maatwerkovereenkomsten waarin afgeweken wordt van indexatiebeleid. Bij tekorten op de uitvoering van beleid zullen GS bepalen of meer middelen worden toegekend aan het betreffende beleidsterrein.
Status risico	Vanwege de huidige geopolitieke ontwikkelingen in de wereld bestaat grote onzekerheid over de prijsontwikkeling. In de begroting is al rekening gehouden met hogere indexcijfers dan het driejarig gemiddelde. Aanvullend is een risico opgenomen van 25-50% kans en een potentieel effect van € 5-10 mln.

41.	Arbeidscapaciteit
Risico	De prioritaire opdrachten/opgaven zijn kwalitatief en/of kwantitatief onvoldoende bemenst
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Het is nog onduidelijk welk gedeelte van eventuele beschikbare budgetten (vanuit het Rijk: NPLG, stikstof, woningbouw) ingezet kunnen worden voor uitbreiding van capaciteit. • Vacatures worden niet vervuld wegens grote krapte op de arbeidsmarkt • Intern proces van bemensen van opgaven en opdrachten verloopt niet optimaal • We hebben veel prioriteiten, maar vinden het lastig om keuzes te maken en aan te geven wat we niet of minder gaan doen.
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • Niet (tijdig) realiseren van beleidsambities • Onderbesteding van financiële middelen • Vertraging binnen opdrachten • Onvoldoende vaardig personeel waardoor de kans op het maken van fouten groter wordt • Werkdruk medewerkers gaat over kritische grens
Achtergrond-informatie	.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Prioriteren van opgaven/opdrachten • Wervingscampagnes • Strategische personeelsplanning • OGO: inrichten van professionele domeinen en professionele teams, waarbij het uitgangspunt is het samenbrengen van medewerkers op basis van expertise/professie, en verbeteren van het matchingsproces

Bijlage Uitleg financiële kengetallen

A. De zes kengetallen uit het Besluit Begroten en Verantwoorden en de signaleringswaarden

1. Netto Schuldquote

De netto schuldquote geeft inzicht in de mate waarin de schuldenlast drukt op de exploitatie. Dit kengetal wordt berekend door het totaal van de geleende gelden te delen door de totale jaarlijkse baten. Dit saldo wordt uitgedrukt in een percentage van de totale jaarlijkse baten. Lagere baten of hogere investeringen zorgen voor een stijging van de netto schuldquote. Voor meer informatie over schulden zie de *paragraaf Financiering*.

2. Gecorrigeerde Netto Schuldquote

De hoogte van de netto schuldquote kan beïnvloed worden doordat er geld wordt geleend om uit te lenen aan derden. Om het effect hiervan te corrigeren wordt de gecorrigeerde netto schuldquote berekend. Dit kengetal wordt berekend door de geleende gelden te verminderen met de doorgeleende gelden en vervolgens dezelfde berekening te maken als bij de netto schuldquote.

3. Solvabiliteit

Het kengetal solvabiliteit gaat in op de mate waarin de provincie in staat is om in de toekomst aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger de solvabiliteit des te beter de provincie in staat is om in de toekomst aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Dit kengetal wordt berekend door het eigen vermogen te delen door het totale vermogen.

4. Structurele exploitatieruimte

Het kengetal structurele exploitatieruimte geeft inzicht in de ruimte die de provincie heeft om bijvoorbeeld structurele tegenvallers in de baten en/of lasten op te kunnen vangen. Dit kengetal wordt berekend door de structurele baten te verminderen met structurele lasten en dit saldo te delen door het totaal van de baten. Voor meer informatie over de structurele exploitatieruimte zie het *overzicht van baten en lasten*.

5. Belastingcapaciteit

Het kengetal belastingcapaciteit geeft aan hoe het opcententariaf van de provincie zich verhoudt ten opzichte van het landelijke gemiddelde van alle provincies samen. Hierbij is een belastingcapaciteit van 100% precies gelijk aan het landelijk gemiddelde. De hoogte van het opcententariaf is een politieke keuze. Het kengetal belastingcapaciteit is niet hetzelfde als de 'onbenutte belastingcapaciteit' die wordt gebruikt voor de bepaling van het structurele weerstandsvermogen. De onbenutte belastingcapaciteit is het verschil tussen het werkelijke opcententariaf en het wettelijke maximumtarief. Het Rijk stelt dit maximumtarief jaarlijks vast. Voor meer informatie over belastingheffing zie de *paragraaf Lokale heffingen*.

6. Grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie geeft inzicht in de omvang van de grondposities die de provincie heeft in relatie tot de totale baten. Het gaat hier alleen om grondposities die het doel hebben om bebouwd en verkocht te worden. Bij veel gemeenten zijn grondexploitaties afgewaardeerd, wat heeft geleid tot extra lasten. Aan de hand van voortschrijdend inzicht met betrekking tot de definitie van dit kengetal in het nieuwe BBV per 2016 zijn wij tot het inzicht gekomen dat de provincie geen bouwgronden op de balans heeft die voldoen aan deze definitie. Dit kengetal wordt daarom vanaf 2017 op nihil gesteld. Voor meer informatie over grondexploitaties zie de [paragraaf Grondbeleid](#).

Signaleringswaarden

In overleg tussen provincies (als toezichhouders op de gemeentelijke begrotingen) en het ministerie van Binnenlandse Zaken zijn afspraken gemaakt over zogeheten 'signaleringswaarden' voor de zes financiële kengetallen. Deze signaleringswaarden betreffen geen normering maar dienen als hulpmiddel om de

afzonderlijke uitkomsten beter in perspectief te plaatsen. Voor elk kengetal worden er drie categorieën onderscheiden: 'gezond' (in groen); 'neutraal' (in geel) en 'risicovol' (in oranje).

kengetal	gezond	neutraal	risicovol
Netto schuldquote	<90%	90-130%	>130%
Netto schuldquote gecorrigeerd	<90%	90-130%	>130%
Solvabiliteitsratio	>50%	20-50%	<20%
Structurele exploitatieruimte	>0%	0%	<0%
Belastingcapaciteit	<95%	95-105%	>105%
Grondexploitatie	<20%	20-35%	>35%

In de Kadernota 2021 zijn voor vijf financiële indicatoren signaleringswaarden vastgesteld door PS. Dit betreft: schuldquote, solvabiliteit, weerstandsvermogen, structurele lasten investeringen, garant- en borgstellingen. De signaleringswaarde voor de verplichte indicatoren vanuit het BBV zijn:

- netto schuldquote: > 200%
- solvabiliteit: < 20%
- weerstandsvermogen: < 2
- structurele lasten investeringen: > 20%
- garant- en borgstellingen: > 20%

B. Weerstandsvermogen en beoordelingskader

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is een ratio die de robuustheid aangeeft van de (meerjarige) begroting. Voldoende weerstandsvermogen is van belang wanneer zich onverhoopt een financiële tegenvaller manifesteert. De ratio wordt bepaald door de verhouding tussen risico's en weerstandscapaciteit volgens de formule: weerstandscapaciteit : risico's = weerstandsvermogen.

De weerstandscapaciteit bestaat uit het samenstel van middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt om niet begrote kosten als gevolg van opgetreden risico's te dekken. Onderscheid wordt gemaakt in:

- Incidentele weerstandscapaciteit. Dit is het vermogen om calamiteiten en andere eenmalige tegenvallers (incidentele risico's) op te kunnen vangen zonder dat dit invloed heeft op de voortzetting van taken.
- Structurele weerstandscapaciteit. Dit zijn de middelen die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie (structurele risico's) op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van de bestaande taken.

Het samenstel van middelen van de weerstandscapaciteit is als volgt opgebouwd:

Structurele weerstandscapaciteit	Incidentele weerstandscapaciteit
Post onvoorzien als bedoeld in artikel 8, eerste lid, onder e, van het Bbv	Algemene reserve (met een minimale omvang van € 30 mln)
Begrotingssaldo	
Onbenutte belastingcapaciteit in combinatie met bezuinigingen	

Beoordelingskader

Er is in het Besluit Begroten en Verantwoorden geen algemene norm gesteld voor de relatie tussen weerstandscapaciteit en risico's. Het is aan de provincie zelf om een beleidslijn te formuleren over de in de organisatie noodzakelijk geachte weerstandscapaciteit in relatie tot de risico's. In de Financiële Verordening 2021

is opgenomen dat voor zowel het incidentele als het structurele weerstandsvermogen de provincie een norm hanteert van minimaal twee.

Voor de norm voor het weerstandsvermogen wordt gebruik gemaakt van een landelijke normeringstabel:

Beoordeling weerstandsvermogen		
A	>2,0	Uitstekend (signaleringswaarde PZH)
B	1,4 - 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 - 1,4	Voldoende
D	0,8 - 1,0	Matig
E	0,6 - 0,8	Onvoldoende
F	<0,6	Ruim onvoldoende

Financiële begroting

1. Overzicht baten en lasten en Algemene dekkingsmiddelen

1.1 Overzicht baten en lasten

In het overzicht van baten en lasten worden de lasten, de baten en het saldo van de begroting conform artikel 17 van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) gerecapituleerd. Dit overzicht sluit aan bij de overzichten van baten en lasten zoals die bij elke ambitie zijn opgenomen.

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2021			Begroting 2022 t/m NJN			Begroting 2023			Begroting 2024			Begroting 2025			Begroting 2026		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Samen werken aan Zuid-Holland	21.170	588	20.582	39.017	135	38.882	38.161	135	38.026	22.281	135	22.146	20.927	135	20.791	21.042	135	20.907
Bereikbaar Zuid-Holland	319.100	57.513	261.587	315.051	38.717	276.333	322.053	12.130	309.924	373.634	15.066	358.569	379.335	10.844	368.491	388.915	4.616	384.299
Schone energie voor iedereen	21.318	722	20.596	47.138	3.249	43.890	28.570	2.030	26.539	37.305	0	37.305	5.551	0	5.551	40.550	0	40.550
Een concurrerend Zuid-Holland	84.201	9.601	74.600	73.990	9.344	64.645	83.461	7.757	75.704	77.832	5.293	72.539	64.378	1.113	63.266	52.577	57	52.520
Versterken natuur in Zuid-Holland	84.372	31.742	52.630	127.899	51.007	76.892	141.760	34.989	106.771	152.847	36.677	116.170	116.948	32.520	84.427	92.529	15.529	77.000
Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	31.520	3.888	27.632	36.581	3.532	33.049	30.864	1.202	29.661	30.356	48	30.308	21.882	38	21.844	21.522	0	21.522
Gezond en veilig Zuid-Holland	82.774	7.904	74.870	89.015	4.075	84.940	95.593	4.479	91.113	84.190	4.563	79.626	83.222	4.487	78.735	80.526	4.319	76.207
Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	101.562	3.878	97.685	108.603	3.089	105.514	120.143	2.689	117.454	124.109	3.289	120.820	123.705	3.289	120.416	122.446	3.289	119.157
Overzicht Algemene middelen	1.358	644.445	-643.088	4.610	691.652	-687.043	3.755	726.998	-723.242	24.128	757.430	-733.302	42.200	775.747	-733.547	60.393	762.049	-701.655
Onvoorzien	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Subtotaal exploitatie	747.375	760.281	-12.906	841.903	804.800	37.102	864.360	792.409	71.951	926.682	822.502	104.180	858.148	828.173	29.975	880.500	789.993	90.506
Bereikbaar Zuid-Holland	49.766	51.799	2.033	30.748	27.144	-3.604	15.643	18.331	2.688	51.380	7.789	-43.591	35.661	7.048	-28.614	29.754	3.193	-26.561
Schone energie voor iedereen	54.467	90.000	35.533	30.250	23.062	-7.188	10.000	0	-10.000	26.000	0	-26.000	0	0	0	35.000	0	-35.000
Een concurrerend Zuid-Holland	29.119	17.763	-11.356	22.200	15.033	-7.167	21.832	14.922	-6.910	16.645	393	-16.252	8.427	393	-8.034	1.023	0	-1.023
Versterken natuur in Zuid-Holland	27.157	21.114	-6.042	38.683	16.990	-21.693	51.416	10.729	-40.687	63.052	16.195	-46.856	30.684	13.586	-17.098	24.418	13.586	-10.833
Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	2.124	61	-2.064	0	0	0	0	0	0	4.041	0	-4.041	0	0	0	0	0	0
Gezond en veilig Zuid-Holland	13.787	13.012	-775	15.487	8.601	-6.887	11.689	3.882	-7.807	3.760	3.833	73	2.875	3.838	963	1.000	3.828	2.828
Overzicht Algemene middelen	112.615	62.490	-50.125	190.901	200.337	9.436	137.536	128.302	-9.234	83.656	116.144	32.487	101.571	124.379	22.808	116.295	96.377	-19.917
Subtotaal reserves	289.035	256.239	-32.796	328.269	291.167	-37.102	248.116	176.165	-71.951	248.534	144.354	-104.180	179.218	149.243	-29.975	207.490	116.983	-90.506
Totaal	1.003.613	1.049.316	-45.702	1.133.069	1.133.069	0	1.040.525	1.040.525	0	1.071.036	1.071.036	0	1.007.391	1.007.391	0	997.483	997.483	0

Omdat tekorten of overschotten op het begrotingssaldo worden verrekend met de algemene reserve is het saldo van de baten en lasten en die van de reserves gelijk aan elkaar. Om het totale en structurele begrotingssaldo inzichtelijk te maken zijn in onderstaande tabel de mutaties voor het boeken van overschotten of tekorten naar de algemene reserve niet meegenomen zodat het totale begrotingssaldo inzichtelijk wordt. Daar worden dan de inzet van de bestemmingsreserves en [incidentele baten en lasten](#) afgehaald om het structurele begrotingssaldo inzichtelijk te krijgen.

(bedragen x € 1 mln)	2022	2023	2024	2025	2026
Saldo baten en lasten	-37,1	-72,0	-104,2	-30,0	-90,5
Saldo reserves	118,9	62,7	136,9	52,8	70,6
Totale begrotingssaldo (I+S)	81,8	-9,2	32,7	22,8	-19,9
Af: incidentele reserve mutaties	-118,9	-62,7	-136,9	-52,8	-70,6
Bij: Incidentele baten en lasten	62,3	64,3	91,5	27,3	50,9
Structureel begrotingssaldo	25,2	-7,7	-12,6	-2,6	-39,6

Toelichting methodiek structureel begrotingssaldo en de berekening daarvan:

De berekening van het structureel begrotingssaldo heeft tot doel om vast te stellen of je per saldo je structurele taken ook gedekt hebt uit structurele middelen. Is dat niet zo en betaal je je structurele lasten uit incidentele middelen dan kom je in de toekomst in de problemen. Als voorbeeld: als je het onderhoud aan je huis alleen kunt betalen als je je spaarrekening gebruikt en je spaarrekening wordt niet aangevuld dan zul je ooit door je spaargeld heen zijn en het onderhoud niet meer kunnen betalen.

Met dat in gedachte is het uitgangspunt vanuit de BBV dat alle reserve mutaties incidenteel zijn (de reserves zijn de spaarrekeningen in het voorbeeld) en alle taken als Provincie naar hun aard structureel. Structurele lasten (en baten) mogen daarbij per jaar wel fluctueren maar moet je wel reëel begroten. Van incidentele lasten moet je kunnen onderbouwen dat ze geen onderdeel zijn van je structurele taak. Incidentele lasten zijn dan bijvoorbeeld het aanleggen van een Zandmotor of het realiseren van het NNN.

In bovenstaande berekening geeft het saldo van baten en lasten weer of er meer baten dan lasten zijn of omgekeerd. In 2023 geeft het getal van € -72 mln aan dat er voor dat bedrag meer lasten zijn dan baten. Het saldo reserves in 2023 van € 62,7 mln (de regel eronder) geeft aan welk deel van het tekort aan baten gedekt wordt vanuit de inzet van reserves. Een positief getal betekent hier dat er meer uit de reserves onttrokken wordt dan erin wordt gestort. Dit resulteert in 2023 in een tekort van € 9,2 mln. Dat tekort wordt dan gedekt uit de algemene reserve.

In de voorgeschreven methodiek voor het berekenen van het structureel begrotingssaldo wordt er rekening mee gehouden dat een deel van de reserve mutaties (onder bepaalde voorwaarden) structureel kan zijn. Om het structurele begrotingssaldo uit te rekenen wordt het totale begrotingssaldo daarom eerst gecorrigeerd voor alle incidentele reserve mutaties. Aangezien wij als PZH geen structurele reserve mutaties kennen is dit bedrag gelijk aan het saldo van de reserves (€ 62,7 mln). Daarnaast kan het zijn dat er een verschil bestaat tussen de hoogte van de incidentele lasten en incidentele baten. In bovenstaande berekening laat het positieve bedrag van € 64,3 mln in 2023 zien dat er meer incidentele lasten dan baten zijn. Dat betekent per saldo dat een deel van de incidentele lasten door structurele baten gedekt moet zijn. Dat is gunstig voor het structureel begrotingssaldo en wordt in de berekening dus weer opgeteld. Het negatieve getal van € 7,7 mln geeft aan dat er een tekort is in het structureel begrotingssaldo. Een deel van onze structurele lasten betalen we dus uit incidentele middelen.

Het structureel begrotingssaldo wordt is verder toegelicht in het financieel beeld.

1.2 Algemene dekkingsmiddelen

Bedragen x € 1.000	Jaarrekening 2021	Begroting 2022 t/m VJN	Begroting 2022 t/m NJN	Raming 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
Dividend	1.402	1.600	1.486	1.400	1.400	1.400	1.400
Lokale heffingen	351.470	361.427	364.426	379.863	388.967	406.676	414.748
Overige algemene dekkingsmiddelen	9.618	500	1.126	500	500	500	500
Provinciefonds	281.823	290.305	324.615	345.234	366.563	367.171	345.401
Saldo van de financieringsfunctie	132	0	0	0	0	0	0
Totaal	644.445	653.832	691.652	726.998	757.430	775.747	762.049

2. Toelichting baten en lasten

2.1 Basis voor de begroting

De basis voor de begroting en het meerjarenperspectief is het financieel perspectief tot en met de Kadernota 2023-2026. De Begroting 2023 en de meerjarenraming 2024-2026 zijn opgebouwd op basis van de mutaties zoals genoemd in het financieel beeld. (Structurele) effecten en mutaties uit de Najaarsnota 2022 zijn verwerkt in de financiële overzichten van deze begroting.

Voor de ontwikkeling van de financiële ruimte wordt verwezen naar het overzicht in het [Financieel beeld](#) aan het begin van dit boekwerk. Bij het opstellen van de begroting is verder onder andere rekening gehouden met de onderstaande uitgangspunten.

2.2 Grondslagen

Algemene grondslagen

De P&C producten zijn opgesteld met inachtneming van de voorschriften van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de financiële verordening zoals door Provinciale Staten is vastgesteld.

Basis voor de ramingen in de Begroting 2023

De Begroting 2023 bestaat uit de jaarschijven 2023 tot en met 2026 en is een nadere uitwerking van de Kadernota 2023 en de meerjarige effecten van de Najaarsnota 2022.

Algemene dekkingsmiddelen

Algemene dekkingsmiddelen zijn inkomsten voor de provincie waarvoor geen bestedingsdoel is bepaald en zijn daarmee vrij besteedbaar (in tegenstelling tot de specifieke dekkingsmiddelen). De algemene dekkingsmiddelen bestaan uit:

Lokale heffingen

Lokale heffingen bestaan vrijwel volledig uit inkomsten voor de opcenten Motorrijtuigenbelasting. Voor de bepaling van de belastinggrondslag zijn de cijfers van Rijksbelastingdienst van medio 2022 leidend. Het voorgestelde tarief opcenten is conform de grondslag indexatie in 2023 verhoogd naar 95,7 opcenten. De opbrengst in de latere jaarschijven zijn gebaseerd op de indexatie van de tarieven. In de jaarschijf 2025 is de belastinggrondslag verhoogd i.v.m. de gedeeltelijk vervallen vrijstelling van de elektrische auto's. In de jaren na 2025 is de belastinggrondslag gelijk aan 2025 in verband met de discussie rond het nieuwe provinciale belastinggebied. Verdere informatie vindt u in de [paragraaf Lokale Heffingen](#).

Provinciefonds

De raming van de inkomsten uit het provinciefonds zijn gebaseerd op de Meicirculaire 2022. Het provinciefonds is via het zogeheten accres gekoppeld aan de ontwikkeling van de rijksuitgaven.

Dividenuitkering

De provincie ontvangt dividend vanuit de deelnemingen waarin zij een aandeel heeft. De hoogte van de dividenuitkering wordt gebaseerd op berichtgeving vanuit de deelnemingen.

Indexatie

In de najaarsnota en Begroting 2023 wordt gewerkt conform de concept uitvoeringsnotitie zoals die is besproken in de [COR van 25 mei 2022](#). In de onderstaande tabel staan de te hanteren indexen met bron of manier van berekenen genoemd.

Indexen kunnen voorspellend zijn of op basis van definitieve cijfers. Het CPB maakt ramingen van indexcijfers naar de toekomst (prospectief). Daarentegen publiceert het CBS-indexcijfers op basis van definitieve cijfers (realisatie, retrospectief). Een voorbeeld van een retrospectief index is de GWW. Voor een retrospectieve index moet dus een inschatting worden gemaakt van de ontwikkeling in de toekomst.

Welke indexen waarvoor en welke bron		Bron
<p>Landelijke Bijdrage-Index (LBI)</p> <p>LBI volgt onafhankelijk de kostenontwikkeling van de sector uitgesplitst naar voertuig en brandstof type. De uitsplitsing Bussen - Diesel wordt het meeste toegepast in onze concessies (en wordt daarom gebruikt bij de prognose).</p> <p>Prognose percentage voor T+1 wordt ook gebruikt voor de resterende jaren.</p>	Openbaar vervoer	DOVA
<p>42/43: Grond-, weg- en waterbouw (GWW)</p> <p>GWW heeft alleen een historische index, we gaan nu uit van het gemiddelde van de afgelopen 3 jaar. Bij het opstellen van de kadernota (T+1) is dit het gemiddelde over de periode januari (T)-(T-3)</p> <p>Voorbeeld: Voor de kadernota 2023 wordt het gemiddelde berekend over het verschil tussen januari 2019 en januari 2022.</p> <p>Prognose percentage voor T+1 wordt ook gebruikt voor de resterende jaren</p>	<p><i>Exploitatie</i></p> <p>Beheer & Onderhoud</p> <p><i>Investerings</i></p> <p>Beheer & Onderhoud</p> <p>Infra</p> <p>Natuur</p> <p>Recreatie</p> <p>Gebouwen (fz)</p>	CBS retrospectief
<p>Prijs overheidsconsumptie: beloning werknemers (PO:bw)</p> <p>Dit is de gemiddelde stijging van de lonen en salarissen van de collectieve sector exclusief een voortschrijdend gemiddelde van de jaarlijkse incidentele loonstijgingen.</p> <p>Verzamelde bijlagen met lange reeksen t/m T + 4 (MLT) waarbij het percentage voor het 4de jaar ook wordt gebruikt voor het 5de jaar</p>	Loonontwikkeling formatie incl. pensioenpremies	CPB Maart raming
<p>Nationale consumentenprijsindex (CPI)</p> <p>De gemiddelde prijs op jaarbasis van een pakket goederen en diensten</p> <p>Verzamelde bijlagen met lange reeksen t/m T + 4 (MLT) waarbij het percentage voor het 4de jaar ook wordt gebruikt voor het 5de jaar</p>	Opcenten motorrijtuigenbelasting (baten)	CPB Maart raming
<p>Gewogen index van 1/3 (CPI) en 2/3 (PO:bw)</p> <p>Deze index wordt gehanteerd voor het bepalen van het bedrag wat uit de stelpost gehaald wordt</p> <p>Verzamelde bijlagen met lange reeksen t/m T + 4 (MLT) waarbij het percentage voor het 4de jaar ook wordt gebruikt voor het 5de jaar</p>	<p>Subsidies</p> <p>Omgevingsdiensten</p>	CPB Maart raming
<p>Prijs overheidsconsumptie, netto materieel (imoc)</p> <p>Dit is de gemiddelde stijging van de prijzen van de netto materiele consumptie van de collectieve sector (zie ook toelichting op definitie van collectieve sector). De netto materiële consumptie is gelijk aan de som van de lopende aankopen van goederen en diensten (bijvoorbeeld kosten van energie, huisvesting, kantoorartikelen, uitzendkrachten),</p>	Resterende budgetten incl. ICT	CPB Maart raming

Welke indexen waarvoor en welke bron		Bron
<p>de afschrijvingen (bijv. die op infrastructuur, gebouwen, wagenpark en computers) en de verkopen (bijv. schoolgelden, reinigingsrechten, verkopen sociale werkplaatsen, vergoeding van de EU voor het innen van de invoerrechten, bouwleges en verhuur van schoolgebouwen door gemeenten aan het bijzonder onderwijs).</p> <p>Verzamelde bijlagen met lange reeksen t/m T + 4 (MLT) waarbij het percentage voor het 4de jaar ook wordt gebruikt voor het 5de jaar</p>		

Welke indexen voor welke onderwerpen en wat wordt er niet geïndexeerd

Exploitatie

Om te bepalen welk bedrag nodig is op de stelpost wordt de volgende indeling gehanteerd;

Niet indexeren:

- De kapitaallasten, (inzet van) bestemmingsreserves, overlopende passiva en voorzieningen
- Lasten die gedekt worden uit een specifieke bijdrage van een derde, denk aan een rijksbijdrage (SPUK)

Te indexeren:

- De resterende lasten met hun specifieke indexen

Investerings

- In afwachting van het investeringsbeleid worden nu alleen de kredieten voor in de periode T tot en met T+5 geïndexeerd voordat deel van het krediet waar nog onderhanden werk voor moet worden uitgevoerd.

Welke percentages worden er gebruikt in dit P&C product

De prijsontwikkelingen wijken inmiddels als 2 jaar af van de normale trend en lijken vooralsnog niet te stabiliseren. Voor het opstellen van de Najaarsnota 2022 en Begroting 2023 is daarom gewacht tot de augustus raming van het CBP uit kwam om met een zo actueel beeld te kunnen rekenen voor indexatie. Voor de GWW index is uitgegaan van de laatst gepubliceerde stand van april 2022. Inmiddels is de stand over juli 2022 bekend en lijkt de GWW index licht gestegen te zijn in het tweede kwartaal maar beduidend minder dan het kwartaal ervoor.

Omdat in de begroting 2022 nog gerekend is met de CPB raming maart 2021 bleken de verschillen op de indexen fors. In de basis wordt er op een lopend begrotingsjaar niet meer bijgesteld op de indexatie percentages, echter gezien de verschillen is dit voor 2021 en 2022 wel gecorrigeerd. Voor de jaren 2024 tot en met 2027 zal de stelpost ook worden aangepast conform de nieuwe percentages.

Voor de GWW is voor;

2021 uitgegaan van de stijging over geheel jaar 2021

2022 uitgegaan van de stijging over het eerste kwartaal 2022

2023 uitgegaan van de stijging over gemiddeld 3 jaar periode april 2019/2022

2024 en verder uitgegaan van de stijging over gemiddeld 3 jaar jan 2019/2022

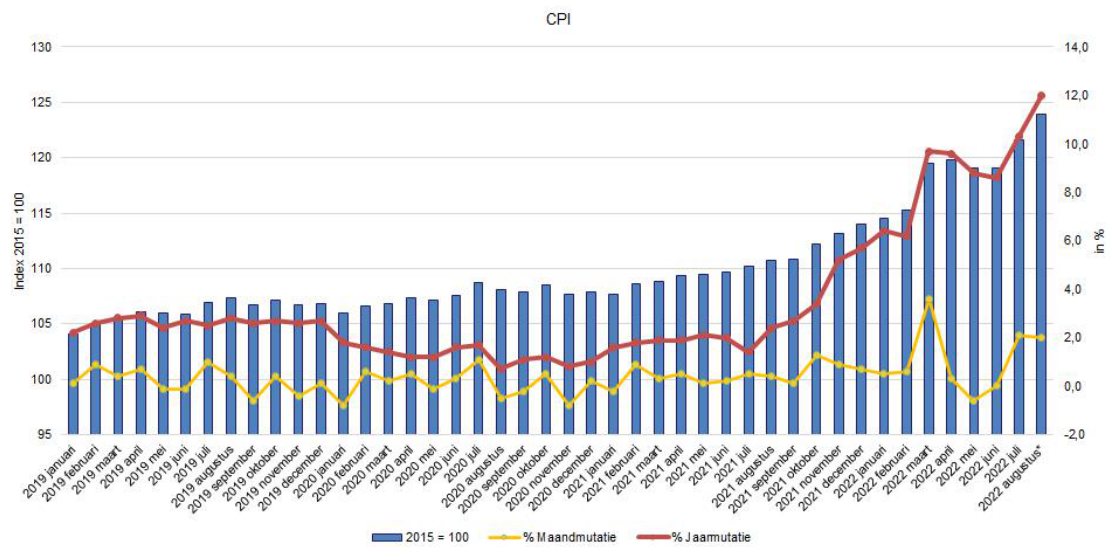
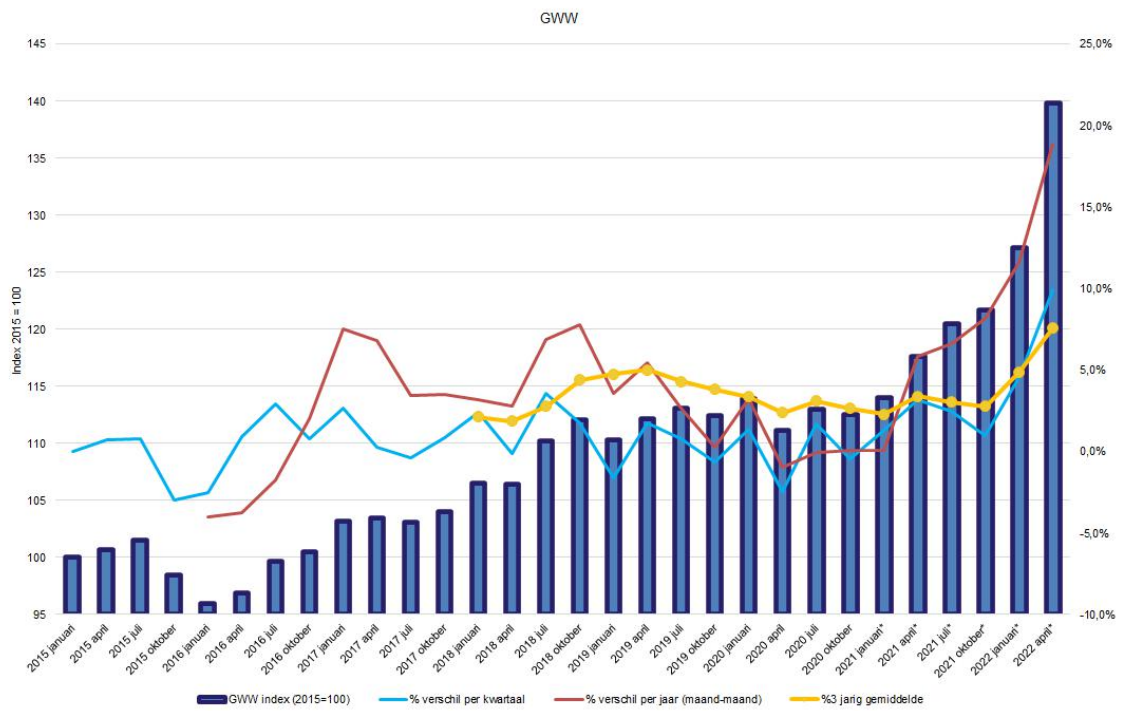
Voor de andere index percentages zijn de reguliere publicaties gebruikt.

Te hanteren indexen percentages voor Najaarsnota 2022 en Begroting 2023: Welke indexen waarvoor en welke bron

Indexen		Bron	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Exploitatie									
Openbaar vervoer	Landelijke Bijdrage-Index (LBI)*	DOVA		5,7%	3,4%	3,4%	3,4%	3,4%	3,4%
Beheer & Onderhoud	Grond-, weg- en waterbouw (GWW)**	CBS april 2022	11,6%	9,9%	7,6%	4,9%	4,9%	4,9%	4,9%
Loonontwikkeling	Prijs overheidsconsumptie: beloning werknemers	CPB augustus 2022 (22/23) maart 2022 (2024tm2027)		5,7%	2,6%	3,9%	3,8%	3,6%	3,6%
Resterende budgetten	Prijs overheidsconsumptie, netto materieel (imoc)	CPB augustus 2022 (22/23) maart 2022 (2024tm2027)		7,8%	5,8%	2,4%	2,4%	1,9%	1,9%
MRB en Leges	Nationale consumentenprijsindex (cpi)	CPB augustus 2022 (22/23) maart 2022 (2024tm2027)		9,9%	4,3%	2,4%	2,5%	2,0%	2,0%
Subsidie index	2/3 Loonontwikkeling en 1/3 imoc	CPB augustus 2022 (22/23) maart 2022 (2024tm2027)		6,4%	3,7%	3,4%	3,3%	3,0%	3,0%
Investerings									
Alle***	Grond-, weg- en waterbouw (GWW)	CBS	11,6%	9,9%	7,6%	4,9%	4,9%	4,9%	4,9%

Verskil ten opzichte van de gehanteerde index percentages in de Begroting 2022

Indexen		Bron	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Exploitatie									
Openbaar vervoer	Landelijke Bijdrage-Index (LBI)*	DOVA		3,4%	1,1%	1,1%	1,1%	1,1%	3,4%
Beheer & Onderhoud	Grond-, weg- en waterbouw (GWW)**	CBS april 2022	7,8%	6,1%	3,8%	1,1%	1,1%	1,1%	4,9%
Loonontwikkeling	Prijs overheidsconsumptie: beloning werknemers	CPB augustus 2022 (22/23) maart 2022 (2024tm2027)		4,3%	0,7%	1,8%	1,5%	1,3%	3,6%
Resterende budgetten	Prijs overheidsconsumptie, netto materieel (imoc)	CPB augustus 2022 (22/23) maart 2022 (2024tm2027)		6,4%	3,9%	0,3%	0,1%	-0,4%	1,9%
MRB en Leges	Nationale consumentenprijsindex (cpi)	CPB augustus 2022 (22/23) maart 2022 (2024tm2027)		8,4%	2,6%	0,7%	0,8%	0,3%	2,0%
Subsidie index	2/3 Loonontwikkeling en 1/3 imoc	CPB augustus 2022 (22/23) maart 2022 (2024tm2027)		5,0%	1,8%	1,3%	1,0%	0,7%	3,0%
Investerings									
Alle***	Grond-, weg- en waterbouw (GWW)	CBS	7,8%	6,1%	3,8%	1,1%	1,1%	1,1%	4,9%

Kapitaallasten

De kapitaallasten bestaan uit rente en afschrijvingslasten. Bij dit onderdeel wordt daar nader op ingegaan.

De ontwikkeling van de cijfers in de meerjarenbegroting zijn per ambitie in onderstaande tabellen weergegeven.

a. Afschrijvingen

Het jaar nadat de activatie heeft plaats gevonden wordt begonnen met de afschrijvingstermijnen zie de Financiële verordening provincie Zuid-Holland 2021 artikel 4.15 afschrijvingstermijnen

Verdeling afschrijvingslasten naar de programma's

Programma (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2021	Begroting 2022 t/m NJN	Begroting 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
2 Bereikbaar Zuid-Holland	47.531	46.393	48.342	54.393	70.231	80.090
4 Een concurrerend Zuid-Holland	0	145	145	145	145	145
5 Versterken natuur in Zuid-Holland	83	83	83	83	83	83
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	72	72	72	72	422	422
- Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	11.393	10.121	11.861	14.019	14.044	13.036
- Overzicht Algemene middelen	10	10	9	9	8	0
Totale afschrijvingslasten	59.089	56.824	60.513	68.722	84.934	93.777

b. Rente

Betaalde rente

Programma (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2021	Begroting 2022 t/m NJN	Begroting 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
- Overzicht Algemene middelen	14.904	13.783	13.275	15.283	24.808	35.931
Totaal betaalde rente	14.904	13.783	13.275	15.283	24.808	35.931

Verdeling rentelasten naar de programma's

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2021	Begroting 2022 t/m NJN	Begroting 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
2 Bereikbaar Zuid-Holland	13.182	11.982	11.713	13.385	21.768	32.088
4 Een concurrerend Zuid-Holland	44	37	32	33	48	59
5 Versterken natuur in Zuid-Holland	23	19	17	17	24	30
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	13	14	16	54	187	232
- Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	1.160	1.100	1.010	1.133	1.748	2.127
- Overzicht Algemene middelen	523	380	487	661	1.032	1.394
Totale rente toegerekend aan programma's	14.946	13.533	13.274	15.284	24.808	35.930

De rentelasten bestaan uit rente van reeds afgesloten leningen en nog niet afgesloten leningen. Voor de berekening van de gemiddelde rente voor nieuwe leningen in 2023 is uitgegaan van een percentage van 2,5% (op basis van swaptarief per september 2022). Voor de jaren daarna is gerekend met een lichte stijging van het rentepercentage van 0,5% per jaar tot een maximum van 4,5%.

De werkelijke rentelasten worden doorbelast aan de ambities op basis van de stand van de investeringen op 01-01-2023 .

Reserves

De stortingen en onttrekkingen aan de reserves dienen gebaseerd te zijn op de begrote stortingen en onttrekkingen. In de Financiële verordening 2021 is in artikel 4.8 geregeld dat Provinciale Staten jaarlijks in de kadernota bestemmingsreserves kunnen aanwijzen waarop mutaties per ultimo jaar kunnen plaatsvinden afhankelijk van de realisatie van lasten en baten voor het bijbehorende onderwerp. Bij Kadernota 2022-2025 zijn conform artikel 4.8 de volgende reserves aangewezen: Groene ambities, Beheerplan Natura 2000 en PAS, UPG 40, Ontwikkelopgave natuur, Natuurnetwerk Nederland, IODS, Bereikbaarheid, Mobiliteit, Egalisatiereserve beheer en onderhoud, Nazorg stortplaatsen.

Subsidies

Lastneming subsidies. De Commissie BBV heeft op 15 mei 2020 nadere richting gegeven aan de notitie 'Verantwoording van subsidies' uit januari 2019 over lastneming van subsidies. Kern is dat Provinciale Staten een grensbedrag mogen stellen voor meerjarige subsidies. Voor meerjarige subsidies onder de grens moeten de lasten in één keer genomen worden in het jaar waarin de subsidieactiviteiten starten. Voor subsidies boven de grens dienen (zoals bij de provincie Zuid Holland tot nu toe voor alle subsidies > € 25.000 gebruikelijk) de lasten toebedeeld te worden aan de jaren waarop zij, naar verwachting, betrekking hebben. Voor de lasten boven de grens gelden zwaardere administratieve eisen. Doel van de BBV-aanpassing en het grensbedrag is om naar meer uniforme verantwoording te komen tussen provincies en gemeenten, de administratieve lasten te beperken en beter aan te sluiten bij het baten- en lastenstelsel (dat laatste was bij de provincie Zuid Holland al het geval). Provinciale Staten heeft bij Voorjaarsnota 2021 besloten om vanaf 1-1-2021 een grensbedrag van € 250.000 te hanteren voor meerjarige subsidies. Bij dit grensbedrag worden de administratieve lasten niet significant verhoogd terwijl het baten- en lastenstelsel voldoende wordt gevolgd. Gevolg van bovenstaande wijziging en het nieuwe grensbedrag is dat, zodra daar zicht op is, budgetten die nu in de toekomstige jaren geprognosticeerd zijn om subsidielasten mee te dekken naar voren worden gehaald. De wijziging heeft dus geen impact op de mogelijkheid om subsidies te verstrekken maar alleen op het moment dat de lasten genomen worden.

Financiële beleidsnota's

In de Financiële verordening 2021 van de provincie Zuid-Holland stelt Provinciale Staten de kaders voor het financieel beleid vast voor zover deze nog niet zijn geregeld in de geldende regelgeving, zoals de Provinciewet en het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten.

Voor zover deze kaders niet zijn opgenomen in de financiële verordening stelt provinciale staten beleidsnota's vast. De provincie Zuid-Holland kent vier beleidsnota's, vermeld in de Financiële verordening provincie Zuid-Holland 2021, artikel 4.1 lid 2.

1. Kostprijsberekening en rentetoerekening;
2. Onderhoud kapitaalgoederen;
3. Verbonden partijen en overige deelnemingen;
4. Grondbeleid.

2.3 Incidentele baten en lasten

Het structureel en reëel begrotingsevenwicht wordt berekend door de totale lasten en baten te verminderen met de incidentele lasten en baten. Het saldo dat over blijft moet op termijn positief zijn (de structurele baten zijn dan groter dan de structurele lasten). In onderstaand overzicht worden de incidentele baten en lasten toegelicht. In het financieel beeld wordt het structureel begrotingssaldo toegelicht.

Algemeen uitgangspunt is dat structurele lasten en baten betrekking hebben op posten of beleid met een structurele aard. De volgende zaken worden altijd aangemerkt als structurele lasten en baten:

- Kapitaallasten (exclusief eenmalige afschrijving van geactiveerde investeringen met maatschappelijk nut);
- Doorbelaste apparaatslasten, inclusief lonen;
- Inkomsten opcenten Motorrijtuigenbelasting;
- Algemene uitkering provinciefonds.

De volgende zaken worden altijd aangemerkt als incidentele lasten en baten:

- Eenmalige bijdragen aan derden (inclusief bijzondere subsidies);
- Bijzondere projecten en eenmalig beleid waarvan de eindigheid (onvoorwaardelijk) vastligt vanwege een Provinciale Staten besluit en/of een toekenningsbesluit;
- Lasten en baten met betrekking tot meerjarige tijdelijke geldstromen waarvan de eindigheid (onvoorwaardelijk) vastligt vanwege een Provinciale Staten besluit en/of een toekenningsbesluit;
- Eenmalige afschrijving van geactiveerde investeringen met maatschappelijk nut.

Recapitulatie incidentele baten en lasten

Recapitulatie incidentele lasten

Ambitie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2022		Begroting 2023		Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026	
	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel
1 Samen werken aan Zuid-Holland	39.017	332	38.161	332	22.281	0	20.927	0	21.042	0
2 Bereikbaar Zuid-Holland	315.051	5.421	322.053	2.649	373.634	1.120	379.335	1.083	388.915	69
3 Schone energie voor iedereen	47.138	32.074	28.570	10.400	37.305	26.800	5.551	0	40.550	35000
4 Een concurrerend Zuid-Holland	73.990	16.853	83.461	15.583	77.832	15.967	64.378	6.651	52.577	0
5 Versterken natuur in Zuid-Holland	127.899	42.271	141.760	48.467	152.847	55.701	116.948	29.321	92.529	23.850
6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	36.581	0	30.864	4277	30.356	8.317	21.882	0	21.522	0
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	89.015	5.516	95.593	6.200	84.190	2.440	83.222	1.300	80.526	1.000
- Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	108.603	0	120.143	2000	124.109	5000	123.705	6000	122.446	6000
- Overzicht Algemene middelen	4.610	0	3.755	0	24.128	0	42.200	0	60.393	0
Totaal	841.904	102.467	864.360	89.908	926.682	115.345	858.148	44.355	880.500	65.919

Recapitulatie incidentele baten

Ambitie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2022		Begroting 2023		Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026	
	Baten	Baten Incidenteel	Baten	Baten Incidenteel	Baten	Baten Incidenteel	Baten	Baten Incidenteel	Baten	Baten Incidenteel
1 Samen werken aan Zuid-Holland	135	0	135	0	135	0	135	0	135	0
2 Bereikbaar Zuid-Holland	38.717	2.623	12.130	2.676	15.066	13	10.844	220	4.616	323
3 Schone energie voor iedereen	3.249	586	2.030	0	0	0	0	0	0	0
4 Een concurrerend Zuid-Holland	9.344	8.911	7.757	7.687	5.293	5.223	1.113	1.047	57	0
5 Versterken natuur in Zuid-Holland	51.007	24.651	34.989	14.066	36.677	18.528	32.520	15.718	15.529	14.693
6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	3.532	3358	1.202	1187	48	48	38	38	0	0
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	4.075	0	4.479	0	4.563	0	4.487	0	4.319	0
- Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	3.089	0	2.689	0	3.289	0	3.289	0	3.289	0
- Overzicht Algemene middelen	691.652	0	726.998	0	757.430	0	775.747	0	762.049	0
Totaal	804.800	40.129	792.409	25.616	822.501	23.812	828.173	17.023	789.994	15.016

Recapitulatie reserves incidenteel en structureel

Recapitulatie reserves incidenteel en structureel

Incidentele onttrekkingen en toevoegingen reserves (bedragen x € 1.000)	Toevoegingen 2022	Toevoeging 2022 incidenteel	Onttrekking 2022	Onttrekking 2022 incidenteel
Reserves	248.116	248.116	-176.165	-176.165

De provincie kent geen reserves voor kapitaallasten of andere reserves waarvoor toevoegingen of onttrekkingen een structureel karakter hebben. Daarmee zijn alle toevoegingen en onttrekkingen aan reserves incidenteel.

Ambitie 1 Samen werken aan Zuid-Holland

Recapitulatie incidentele lasten

Beleidsdoel	Begroting 2023		Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel		
1-2	2.340	332	2.055	0	2.004	0	2.054	0	Beleid(proces) Maatschappelijke participatie	Tijdelijke regeling tot en met 2023

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Recapitulatie incidentele lasten

Beleidsdoel	Begroting 2023		Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel		
2-1	157.823	40	170.403	0	187.896	0	196.552	0	Deelname consortium Smart Hy Aware	De digitalisering is een éénmalige activiteit, daarna kan data digitaal worden opgeslagen en ontsloten voor mobiliteit.
		170		0		0		0	Digitalisering overh.Smart Mobility	De digitalisering is een éénmalige activiteit, daarna kan data digitaal worden opgeslagen en ontsloten voor mobiliteit.

Beleids- doel	Begroting 2023		Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel		
2-2	157.552	804	196.763	570	184.948	533	186.413	69	Verkoop steunpunten DBI	Betreft kosten voor incidentele verkoop steunpunten: OGZ + afboeken boekwaarden
		1.035		0		0		0	Overdracht wegen	Kosten voor de bruidschat overdracht wegen
		50		0		0		0	Overdracht wegen opdracht OGZ	Kosten van OGZ voor overdracht wegen (uren/notaris)
2-3	6.678	550	4.467	550	6.492	550	5.950	0	Waterstofbussen (20 stuks)	Dit betreft een eenmalig project in verband met de introductie van zero emissie waterstofbussen
	322.053	2.649	373.634	1.120	379.335	1.083	388.915	69		

Recapitulatie incidentele baten

Beleids- doel	Begroting 2023		Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten Incidenteel	Baten	Baten Incidenteel	Baten	Baten Incidenteel	Baten	Baten Incidenteel		
2-1	1.308	34	6.944	0	7.019	0	1.274	0	Deelname consortium Smart Hy Aware	De digitalisering is een éénmalige activiteit, daarna kan data digitaal worden opgeslagen en ontsloten voor mobiliteit.
2-2	9.194	2.642	6.694	13	2.504	220	2.020	323	Verkoop steunpunten DBI	Betreft baten voor incidentele verkoop steunpunten: OGZ + afboeken boekwaarden
	12.130	2.676	15.066	13	10.844	220	4.616	323		

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

Recapitulatie incidentele lasten

Beleidsdoel	Begroting 2023		Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel		
3-2	13.547	10.000	26.362	26.000	362	0	35.362	35000	Warmteleiding Warmtelinq	Eenmalige investeringssubsidie warmteleiding WarmtelinQ en eenmalige afwikkeling Warmtebedrijf
3-3	4.886	400	1.507	800	606	0	606	0	Botlek Stoomnetwerk	Eenmalige subsidie voor Botlekstoomnetwerk
Totaal	18.433	10.400	27.869	26.000	968	0	35.968	35.000		

Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland

Recapitulatie incidentele lasten

Beleidsdoel	Begroting 2023		Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel		
4-1	44.327	66	40.608	0	29.304	0	17.224	0	Stimuleren Innovatie MKB	Incidentele subsidie waar specifieke uitkering tegenover staat
		801		0		0	0	0	Stimuleren Innovatie MKB	Incidentele subsidie waar specifieke uitkering tegenover staat
		4.176		1.047		0	0	0	Stimuleren Innovatie MKB	Incidentele subsidie waar specifieke uitkering tegenover staat
		2.644		4.176		1.047	0	0	Stimuleren Innovatie MKB	Incidentele subsidie waar specifieke uitkering tegenover staat
		4.283		7.437		3.904	0	0	Stimuleren Innovatie MKB	Incidentele subsidie
		750		150		0	0	0	Procesgelden impulsen econ.zaken	Incidentele subsidie
		2.000		1.700		1.700	0	0	Aerospacecampus Noordwijk	Incidentele subsidie

Beleidsdoel	Begroting 2023		Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel		
		300		300		0	0	0	Life science & health	Incidentele subsidie
4-2	13.965	45	11.296		9.244	0	9.239	0	Hoeksche Waard Expl.	Incidentele subsidie
		518		1.157		0		0	Human capital	Incidentele subsidie
totaal	58.292	15.583	61.904	15.967	38.548	6.651	26.463	0		

Recapitulatie incidentele baten

Beleidsdoel	Begroting 2023		Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten Incidenteel	Baten	Baten Incidenteel	Baten	Baten Incidenteel	Baten	Baten Incidenteel		
4-1	7.687	66	5.223	0	1.047	0	0	0	Stimuleren Innovatie MKB	Specifieke uitkering
		801		0		0	0	0	Stimuleren Innovatie MKB	Specifieke uitkering
		4.176		1.047		0	0	0	Stimuleren Innovatie MKB	Specifieke uitkering
		2.644		4.176		1.047	0	0	Stimuleren Innovatie MKB	Specifieke uitkering
totaal	7.687	7.687	5.223	5.223	1.047	1.047	0	0		

Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland

Recapitulatie incidentele lasten

Beleidsdoel	Begroting 2023		Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel		
5-1	105.791	8.100	119.948	8.100	90.007	7.900	72.632	6.875	PMR/Midden-IJsselmonde	Eenmalige compensatie voor de aanleg van de Maasvlakte.
		1.005		0		0		0	Sanering Rhoonse Stort	Eenmalige compensatie voor de aanleg van de Maasvlakte.
		33		33		33		33	Natuurcompensatie	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
		1.857		3.470		3.470		3.470	Provinciale ecologische verbindingen	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.

Beleids- doel	Begroting 2023		Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel		
		400		54		0		0	Zijd-Achterw-AmBoez-OttoVliet-Dwarsg	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
		200		0		0		0	Stapsteen Brandwijk	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
		11.000		18.835		0		0	UPG Ontwikkeling Gouwe Wiericke	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
		1.065		2.557		2.272		2.272	Grondtransacties ontw.opgave Natuur	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
		1.140		265		250		250	Expl.rek.Ontwikkelopgave natuur	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
		15.000		7.231		8.530		3.403	UPG Ontwikkeling Krimpenerwaard	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
		3.815		5.675		4.473		6.276	Ontwikkelopgave EHS	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
		1.611		8.104		1.089		0	UPG Ontwikkeling Groene Waterparel	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
		2.535		1.132		1.114		1.102	UPG Netwerk Natuur Zuid-Holland	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
		400		54		0		0	Achterwaterschap	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
		70		0		0		0	Leenheerenpolder	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
5-2	28.304	66	25.057	20	20.395	20	13.316	0	Glastuinbouw san.verspreid glas	Enmalig worden oude, verspreid liggende kassen opgekocht en gesaneerd.
5-3	7.665	170	7.842	170	6.545	170	6.580	170	Zandmotor BTW niet compensabel	Beheerovereenkomst voor bepaalde tijd met betrekking tot de Zandmotor voor de kust bij Monster.
Totaal	141.760	48.467	152.847	55.701	116.947	29.321	92.529	23.850		

Recapitulatie incidentele baten

Beleidsdoel	Begroting 2023		Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten Incidenteel	Baten	Baten Incidenteel	Baten	Baten Incidenteel	Baten	Baten Incidenteel		
5-1	21.841	-8.100	27.098	-8.100	26.307	-7.900	15.106	-6.875	D000220 PMR/Midden-IJsselmonde	Eenmalige compensatie voor de aanleg van de Maasvlakte.
									-D000249 Sanering Rhoonse Stort	Eenmalige compensatie voor de aanleg van de Maasvlakte.
		-9.811		-9.811		-7.405		-7.405	004742 Grondtransacties ontw.opgave Natuur	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
		-617		-617		-413		-413	004750 Expl.rek.Ontwikkelopgave natuur	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
Totaal	21.841	-18.528	27.098	-18.528	26.307	-15.718	15.106	-14.693		

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

Recapitulatie incidentele lasten

Beleidsdoel	Begroting 2023		Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel		
6-3	9.170	4.277	10.167	8.317	6.113	0	6.113	0	<ul style="list-style-type: none"> Duurzame ontwikkeling ZPP (2024 is € 4 mln) Cofinanciering flexwonen (€ 4,3 mln) 	<p>In 2022 is een incidentele subsidie aan de gemeente Zuidplas begroot in het kader van duurzame energiepotentieel</p> <p>In verband met de krappe arbeidsmarkt, ontwikkelingen in de wereld (oorlog Oekraïne, asielzoekers, inflatie, etc) en diverse vertragingen in woningbouwlocaties stelt het Rijk een specifieke uitkering beschikbaar voor de Flexpool ondersteuning woningbouw. De regeling geldt tot en met 2024 met een maximale verlening van één jaar, tot en met 2025. Deze incidentele lasten hebben betrekking op de cofinanciering van deze regeling.</p>

Recapitulatie incidentele baten

Beleidsdoel	Begroting 2023		Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026		Onderwerp	Toelichting	
	Baten	Baten Incidenteel	Baten	Baten Incidenteel	Baten	Baten Incidenteel	Baten	Baten Incidenteel			
6-1	700	700	48	0	38	0	0	0	Rijksmiddelen Flexpool	In 2022 is een incidentele subsidie aan de gemeente Zuidplas begroot in het kader van duurzame energiepotentieel	
		487		48		38		0	0	Provinciale bijdrage NPRZ	Incidentele baat
totaal	700	1.187	48	48	38	38	0	0			

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

Recapitulatie incidentele lasten

Beleidsdoel	Begroting 2023		Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel		
7-1	72.408	6.200	66.701	2.440	64.992	1.300	63.824	1.000	Aanp.Bodem, ondergrond en grondwater locaties	Betreft reservemutaties uit reserve MJP Bodem

Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie

Recapitulatie incidentele lasten

Beleidsdoel	Begroting 2023		Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel		
8-1	120.143	2.000	124.109	5.000	123.705	6.000	122.446	6.000	Digitale infrastructuur	Betreft eenmalige kosten om de digitale infrastructuur naar een hoger niveau te brengen

Overzicht Algemene middelen

Recapitulatie incidentele lasten en baten

Niet van toepassing.

3. Uiteenzetting financiële positie I

3.1 Actualisatie financieel beeld

Een raming voor het begrotingsjaar 2023 met de financiële gevolgen van het bestaande en nieuw beleid zoals in de ambities is opgenomen, is gepresenteerd bij het Financieel Beeld.

3.2 EMU-saldo

(bedragen x €1.000)	Jaarrekening 2021	Begroting 2022	Raming 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
Activa						
<i>Uitzetting met een rentetypische looptijd < 1 jaar</i>						
Vordering op openbare lichamen	6.000	0	0	0	0	0
Overige vorderingen	170	0	0	0	0	0
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met looptijd < 1 jaar	9.319	0	-58.445	0	0	0
<i>Financiële vaste activa</i>						
Deelnemingen	1.175	5.402	5.450	5.000	0	0
Overige verbonden partijen	249	0	0	0	0	0
Overige uitzettingen looptijd > = 1 jaar	-8.345	2.920	3.175	-325	0	0
<i>Liquide middelen</i>						
Banksaldi	-1.499	-102.743	0	0	0	0
<i>Overlopende activa</i>						
Vooruitbetaalde bedragen	3.546	0	0	0	0	0
Nog te ontvangen bedragen op uitkering overheden met specifiek bestedingsdoel	4.393	0	786	770	0	0
Overige overlopende activa	-1.359	0	0	0	0	0
Passiva						
<i>Vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar</i>						
Overige schulden	-32.367	0	0	0	0	0
<i>Overlopende passiva</i>						
Nog te betalen kosten	-33.662	0	0	0	0	0
Uitkeringen van overheden met specifiek bestedingsdoel	-9.155	20.926	14.046	30.488	29.442	7.317
Overige vooruit ontvangen bedragen	-267	139	0	0	0	0
<i>Vaste schulden, rentetypische looptijd van één jaar of langer</i>						
Binnenlandse banken	-57.666	-100.096	-135.851	-320.690	-331.394	-238.291
EMU-Saldo	-119.468	-173.452	-170.838	-284.757	-301.952	-230.974

3.3 Geprognosticeerde balans

Geprognosticeerde balans 2023 activa

Activa (bedragen x € 1.000)	Realisatie Balans 31- 12-2021	Begroot Balans 31- 12-2022	Begroot Balans 31- 12-2023	Begroot Balans 31- 12-2024	Begroot Balans 31- 12-2025	Begroot Balans 31- 12-2026
Vaste activa						
Immateriële vaste activa						
Kosten onderzoek en ontwikkeling activa	19.258	19.921	23.739	22.289	20.356	18.466
Bijdrage aan activa in eigendom van derden	108.642	125.070	139.726	151.645	166.796	162.907
Totaal Immateriële vaste activa	127.900	144.991	163.465	173.934	187.151	181.373
Materiële vaste activa						
Investerings met economisch nut	105.539	153.876	155.746	154.335	156.610	148.629
Investerings met maatschappelijk nut	1.321.344	1.373.673	1.452.332	1.623.966	1.880.564	2.034.907
Totaal Materiële vaste activa	1.426.883	1.527.549	1.608.077	1.778.300	2.037.175	2.183.536
Financiële vaste activa						
Deelnemingen	41.220	46.622	52.072	57.072	57.072	57.072
Overige verbonden partijen	1.442	1.442	1.442	1.442	1.442	1.442
Overige uitzettingen looptijd > = 1 jaar	2.073	4.993	8.168	7.843	7.843	7.843
Totaal Financiële vaste activa	44.735	53.057	61.682	66.357	66.357	66.357
Totaal Vaste activa	1.599.518	1.725.597	1.833.225	2.018.591	2.290.683	2.431.266
Vlottende activa						
Voorraden						
Onderhanden werk voorraden	20.608	35.608	35.608	35.608	35.608	35.608
Totaal Voorraden	20.608	35.608	35.608	35.608	35.608	35.608
Uitzetting met een rentetypische looptijd < 1 jaar						
Vordering op openbare lichamen	116.759	116.759	116.759	116.759	116.759	116.759
Overige vorderingen	3.035	3.035	3.035	3.035	3.035	3.035
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met looptijd < 1 jaar	58.445	58.445	0	0	0	0
Totaal Uitzetting met een rentetypische looptijd < 1 jaar	178.239	178.239	119.794	119.794	119.794	119.794
Liquide middelen						
Banksaldi	103.743	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Totaal Liquide middelen	103.743	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Overlopende activa						
Vooruitbetaalde bedragen	18.759	18.759	18.759	18.759	18.759	18.759
Nog te ontvangen bedragen op uitkering overheden met specifiek bestedingsdoel	17.552	17.552	18.338	19.108	19.108	19.108
Overige overlopende activa	41.220	41.220	41.220	41.220	41.220	41.220
Totaal Overlopende activa	77.530	77.530	78.316	79.086	79.086	79.086
Totaal Vlottende activa	380.120	292.377	234.718	235.488	235.488	235.488
Totaal activa	1.979.638	2.017.974	2.067.943	2.254.080	2.526.172	2.666.754

Geprognosticeerde balans 2023 passiva

Activa (bedragen x € 1.000)	Realisatie Balans 31- 12-2021	Begroot Balans 31- 12-2022	Begroot Balans 31- 12-2023	Begroot Balans 31- 12-2024	Begroot Balans 31- 12-2025	Begroot balans 31- 12-2026
Vaste passiva						
Eigen vermogen						
Algemene reserve	90.312	217.819	208.584	241.271	264.079	244.162
Bestemmingsreserve	721.759	602.853	540.136	403.269	350.486	279.897
Nog te bestemmen resultaat lopend jaar	45.702	0	0	0	0	0
Totaal Eigen vermogen	857.774	820.671	748.720	644.540	614.565	524.059
Voorzieningen (exclusief voorzieningen dubieuze debiteuren en financiële vaste activa)						
Voor equalisatie, risico, heffingen, verplichtingen en verliezen	18.979	19.094	19.209	19.324	19.439	19.554
Voorzieningen ter equalisering van kosten	3.162	2.268	2.268	2.268	2.268	2.268
Voorzieningen voor middelen van derden waarvan de bestemming gebonden is	10.410	7.595	7.595	7.595	7.595	7.595
Totaal Voorzieningen (exclusief voorzieningen dubieuze debiteuren en financiële vaste activa)	32.551	28.957	29.072	29.187	29.302	29.417
Vaste schulden, rentetypische looptijd van één jaar of langer						
Binnenlandse banken	616.060	716.156	852.006	1.172.696	1.504.090	1.742.381
Totaal Vaste schulden, rentetypische looptijd van één jaar of langer	616.060	716.156	852.006	1.172.696	1.504.090	1.742.381
Totaal Vaste passiva	1.506.384	1.565.785	1.629.799	1.846.423	2.147.957	2.295.857
Vlottende passiva						
Vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar						
Overige schulden	81.799	81.799	81.799	81.799	81.799	81.799
Totaal Vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar	81.799	81.799	81.799	81.799	81.799	81.799
Overlopende passiva						
Nog te betalen kosten	215.012	215.012	215.012	215.012	215.012	215.012
Uitkeringen van overheden met specifiek bestedingsdoel	173.619	152.693	138.647	108.160	78.718	71.401
Overige vooruit ontvangen bedragen	2.824	2.685	2.685	2.685	2.685	2.685
Totaal Overlopende passiva	391.455	370.390	356.345	325.857	296.415	289.098
Totaal Vlottende passiva	473.254	452.189	438.144	407.656	378.214	370.897
Totaal activa	1.979.638	2.017.974	2.067.943	2.254.080	2.526.172	2.666.754

3.4 Verleende garanties en waarborgen

De garantstelling voor de lening van de Stichting Verpleeghuis Alblasterwaard-W Sliedrecht (RIVAS) is de laatst lopende garantie aan een zorginstelling, deze loopt af in het jaar 2024. Hiervoor zijn hypothecaire zekerheden bedongen, waardoor het risico als zeer laag kan worden beschouwd.

Naam instelling (bedragen x € 1.000)	Oorspronkelijk bedrag	Stand 01-01-2023	Stand 01-01-2024	Percentage garantstellingen
<i>Garantstelling zorginstellingen</i>				
St. Verpleeghuis Alblasterwaard W. Sliedrecht	8.359	598	299	100%
Subtotaal zorginstellingen	8.359	598	299	
<i>Garantstelling overige</i>				
Groenfonds - pVSPN		9.691	9.413	100%
Groenfonds - convenantsleningen	5.340	900	0	6%
Subtotaal overige	5.340	10.591	9.413	
Totaal gewaarborgd	13.699	11.189	9.712	

De provincie heeft een doorbetalingsverplichting van rente en aflossingsbedragen van leningen aan het Nationaal Groenfonds. Deze leningen zijn in 1999 tot stand gekomen door een convenant tussen het Rijk en de provincies in het kader van natuurontwikkeling. Deze afspraken lopen door tot en met het jaar 2023. Aan het Groenfonds zijn garantstellingen afgegeven voor de voorfinanciering van de provinciale subsidieregeling particulier natuurbeheer. De garantstelling betreft de betalingsverplichtingen die voortvloeien uit de leningen die Groenfonds aantrekt.

Het risico van beide garantstellingen is laag vanwege het feit dat het hier gaat om leningen waarvan de aflossing en renteverplichtingen via provinciale bijdragen en subsidies worden betaald.

Naast bovenstaande directe garantstellingen staat de provincie als deelnemer van gemeenschappelijke regelingen indirect garant voor eventuele schulden van deze GR's (dit op grond van bepalingen in de Provinciewet en Wet Gemeenschappelijke Regelingen).

3.5 Staat van activa

Vaste activa (bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2021	Balans per 31-12- 2022	Investe- ringen 2023	Desinveste- ringen 2023	Bijdragen derden 2023	Afschrijvingen 2023	Geactiveerd 2023	Balans per 31-12-2023	Balans per 31-12-2024	Balans per 31-12-2025	Balans per 31-12-2026
Immateriële vaste activa											
Kosten onderzoek en ontwikkeling activa	19.258	19.921	7.432	0	-139	3.752	0	23.739	22.289	20.356	18.466
Bijdrage aan activa in eigendom van derden	108.642	125.070	18.012	0	1.883	1.473	0	139.726	151.645	166.796	162.907
Totaal Immateriële vaste activa	127.900	144.991	25.444	0	1.744	5.226	0	163.465	173.934	187.151	181.373
Materiële vaste activa											
Investeringen met economisch nut	105.539	153.876	14.296	0	0	12.427	0	155.746	154.335	156.610	148.629
Investeringen met maatschappelijk nut	1.321.344	1.373.673	253.859	0	132.340	42.860	0	1.452.332	1.623.966	1.880.564	2.034.907
Totaal Materiële vaste activa	1.426.883	1.527.549	268.155	0	132.340	55.287	0	1.608.077	1.778.300	2.037.175	2.183.536
Financiële vaste activa											
Deelnemingen	41.220	46.622	5.450	0	0	0	0	52.072	57.072	57.072	57.072
Overige verbonden partijen	1.442	1.442	0	0	0	0	0	1.442	1.442	1.442	1.442
Overige uitzettingen looptijd > = 1 jaar	2.073	4.993	3.175	0	0	0	0	8.168	7.843	7.843	7.843
Totaal Financiële vaste activa	44.735	53.057	8.625	0	0	0	0	61.682	66.357	66.357	66.357
Totaal	1.599.518	1.725.597	302.224	0	134.084	60.513	0	1.833.225	2.018.591	2.290.683	2.431.266

4. Uiteenzetting financiële positie II

4.1 Arbeidskosten en gerelateerde verplichtingen

Dit overzicht geeft inzicht in de meerjarig geraamde verplichtingen ten behoeve van UWV en APG voor uitvoering van de Werkloosheidswet. De reden om deze kosten te ramen is dat de provincie eigenrisicodragers is voor de Werkloosheidswet. De verplichting is vooralsnog geraamd op € 0,7 mln per jaar.

(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Werkloosheidsuitkeringen	700	700	700	700

4.2 Investeringskredieten

Ambitie (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2021	Begroting 2022 na NJN	Begroting 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
Uitgaven						
2 Bereikbaar Zuid-Holland	142.763	102.208	203.323	1.113.025	466.100	389.224
3 Schone energie voor iedereen	3.537	0	0	0	0	0
4 Een concurrerend Zuid-Holland	40.412	0	0	0	0	0
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	0	0	0	14.000	0	0
- Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	8.182	53.817	14.296	13.151	7.479	5.866
- Overzicht Algemene middelen	-36.050	7.920	8.625	4.675	0	0
Subtotaal	158.844	163.946	226.245	1.144.851	473.579	395.090
Inkomsten						
2 Bereikbaar Zuid-Holland	13.535	25.386	14.950	613.320	120.866	45.285
5 Versterken natuur in Zuid-Holland	174	0	0	0	0	0
- Overzicht Algemene middelen	379	0	0	0	0	0
Subtotaal	14.088	25.386	14.950	613.320	120.866	45.285
Totaal investeringskredieten	144.756	138.560	211.295	531.531	346.450	349.805

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Een volledig overzicht van de investeringskredieten voor infrastructurele projecten is te vinden in het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI) 2023-2039, dat gelijktijdig met de begroting voorligt.

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

In 2012 is project Vlietland voor het eerst opgevoerd als investeringskrediet bedoeld om aanpassingen te doen aan de infrastructuur, paden, wegen, parkeerterreinen en andere recreatieve voorzieningen. Deze aanpassingen zijn met name nodig voor de ontwikkeling van recreatiewoningen in Vlietland. Het afgelopen jaar zijn voor deze aanpassingen ramingen opgesteld en onderzoeken uitgevoerd die leiden tot een substantiële hogere last dan het huidige beschikbare budget van € 2,3 mln. Dit komt doordat er ondertussen 10 jaar verstreken is en het oorspronkelijke bedrag nooit is geïndexeerd, het oorspronkelijke bedrag geen rekening hield met alle in overeenkomsten afgesproken aanpassingen en er alleen rekening werd gehouden met bouwkosten en niet met kosten voor organisatie, ontwerp, kabels en leidingen, vergunningen etc.. De ontwerpen voor de genoemde

aanpassingen bevinden zich in verschillende stadia, van schets tot definitief ontwerp. Hierdoor is het niet zeker dat de voorgestelde investeringsruimte afdoende is om alle aanpassingen uit te voeren. Omdat de investeringen naar verwachting in 2024 worden afgerond, is het investeringskrediet op jaarschijf 2024 opgenomen. Onderdeel van het totale budget van € 14 mln voor 2024 betreft ook de middelen voor de aanleg van de geluidwerende voorzieningen in Vlietland en bij Vogelplas Starrevaart. Hiervoor is eerder een budget van € 5 mln beschikbaar gesteld. In verband met de indexatie is het budget verhoogd tot € 7 mln.

Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie

Projectnaam (bedragen x € 1 mln)	Fase V/U	Te activeren was € (2023)	Bijstelling (€) (2023)	Te activeren wordt € (2023)	Jaar activeren was	Jaar activeren wordt
I&A Portfolio continuïteit en vernieuwing 2023	U	4,8	0,2	5,0	2023	2023
I&A Hardware investeringen 2023	U	2,7	0,5	3,2	2023	2023
Totaal I&A		7,5	0,7	8,2		
MJOP Provinciehuis-Installaties	U	4,4	-4,3	0,1	2023	2023
Brandveiligheid	U	6,5	-1,8	4,7	2023	2023
Modernisering bedrijfsrestaurant	U	0	0,9	0,9	2022	2023
Duurzame kapitaalgoederen FZ	U	0	0,4	0,4	2022	2023
Totaal Huisvesting		10,9	-4,8	6,1		
Totaal Bedrijfsvoering		18,4	-4,1	14,3		

De investeringsbegroting voor Bedrijfsvoering hebben betrekking op Informatisering & Automatisering (I&A) en Huisvesting. In bovenstaande tabel worden de Investeringskredieten en de bijstellingen weergegeven met betrekking tot jaarschijf 2023. Het totaal investeringskrediet 2023 na bijstelling begroting wordt € 14,3 mln.

Toelichting op de mutaties van de investeringskredieten I&A

Portfolio continuïteit en vernieuwing 2023 € 0,2 mln

Het budget wordt vanaf 2023 structureel met € 0,2 mln verhoogd voor prijscompensatie.

Hardware investeringen 2023 € 0,5 mln

Als gevolg van bijstelling vervangingsplan ICT-hardware wordt € 0,3 mln investeringskrediet naar voren geschoven van 2027 naar 2023. Daarnaast wordt het budget vanaf 2023 structureel met € 0,2 mln verhoogd voor prijscompensatie.

Toelichting op de mutaties van de investeringskredieten Huisvesting

Aflagen MJOP provinciehuis- installaties € -4,3 mln

De provincie heeft, samen met de huidige leverancier, het MeerJarenOnderhoudsPlan (MJOP) geactualiseerd. Uit deze actualisatie blijkt dat per saldo € 4,3 mln verschoven kan worden naar (voornamelijk) 2024. Desbetreffende investeringen zijn achtergebleven in de planning, zonder dat er sprake is van groot kwaliteitsverlies.

Aflagen Brandveiligheid € -1,8 mln

Het bedrag van de aanbesteding van fase 2 is lager uitgevallen dan verwacht. Het investering budget kan daarom worden afgelaagd met € 1,8 mln.

Modernisering bedrijfsrestaurant € 0,9 mln

De werkzaamheden betreffende het bedrijfsrestaurant hebben vertraging opgelopen in de planning waardoor het project in 2023 gereed is. (zie ook Najaarsnota 2022).

Duurzame kapitaalsgoederen FZ € 0,4 mln

De investeringen betreffende duurzame kapitaalsgoederen FZ zullen door vertraging in de planning in 2023 gereed zijn. (zie ook Najaarsnota 2022).

Overzicht Algemene middelen

De verschuivingen van de financiële vaste activa in de Begroting 2023 ten opzichte van de Begroting 2022 worden veroorzaakt door :

- Schrappen lening aan Waste2Chemistry conform besluitvorming Voorjaarsnota 2022.
- Splitsing extra kapitaalstorting van € 15 mln aan Innovation Quarter over de jaren 2022 en 2023.
- De begrote cash-calls van Energiiq.

Bij Voorjaarsnota 2023 worden de financiële consequenties van de besluitvorming rond de Houdstermaatschappij verwerkt.

4.3 Reserves

Inleiding

De totale reserveomvang van de provincie Zuid-Holland bestaat uit de som van de algemene reserve en de bestemmingsreserves. In dit hoofdstuk wordt een totaalbeeld van de algemene en bestemmingsreserves gegeven. Een nadere toelichting op de algemene reserve en een samenvattend beeld van het geheel aan reserves wordt gegeven in het [Financieel beeld](#).

In dit hoofdstuk wordt verder totaal inzicht gegeven in het saldo van alle reserves en de mutaties die van en naar de reserves plaatsvinden uitgesplitst naar beleidsdoel. Een zelfde overzicht wordt gegeven voor de mutaties ten opzichte van de Kadernota 2022. Tot slot wordt een totaalbeeld van beklemming van reserves gegeven. De detail- informatie per reserve over inhoud en doel, functie, voeding, instellingsjaar, looptijd, onttrekkingen en toevoegingen, beklemming en omvang is opgenomen in Bijlage 1. Voor de reserves is als peildatum uitgegaan van de stand van de reserves per einde jaar.

In het ambitieplan is bij elke ambitie een overzicht opgenomen waarin wordt aangegeven wat de totale inzet van specifieke reserves is binnen de ambitie. Dit overzicht staat bij instrumentarium.

Staat van Reserves

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12- 2021	Saldo per 31-12- 2022	Toevoegingen 2023	Onttrekkingen 2023	Saldo per 31-12- 2023	Saldo per 31-12- 2024	Saldo per 31-12- 2025	Saldo per 31-12- 2026
Algemene reserve	90.312	217.819	108.302	117.536	208.584	241.271	264.079	244.162
Bestemmingsreserves	721.759	602.853	47.863	110.580	540.136	403.269	350.486	279.897
Totaal	812.071	820.671	156.165	228.116	748.720	644.540	614.565	524.059

Saldo reserves

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12- 2021	Saldo per 31- 12-2022	Toevoegingen 2023	Onttrekkingen 2023	Saldo per 31-12- 2023	Saldo per 31-12- 2024	Saldo per 31-12- 2025	Saldo per 31-12- 2026
Algemene reserve								
Algemene reserve	90.312	217.819	108.302	117.536	208.584	241.271	264.079	244.162
Bestemmingsreserves								
Begrotingssaldo 2024-2031	69.354	0	0	0	0	0	0	0
Beheerplannen Natura 2000 en PAS	10.528	10.528	0	866	9.661	8.161	6.661	5.161
Bereikbaarheid	42.672	38.904	900	4.318	35.486	19.909	17.151	14.098
Egalisatiereserve beheer & onderhoud	72.274	81.789	13.367	1.237	93.918	72.845	56.396	44.184
Erfgoedlijnen	100	0	0	0	0	0	0	0
Groene ambities	47.284	37.598	3.882	16.367	25.112	17.234	11.702	9.574
InnovationQuarter	3.000	3.000	0	0	3.000	3.000	3.000	3.000
Interreg-cofinanciering EFRO	2.323	2.653	2.500	2.153	3.000	1.000	0	0

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12- 2021	Saldo per 31- 12-2022	Toevoegingen 2023	Onttrekkingen 2023	Saldo per 31-12- 2023	Saldo per 31-12- 2024	Saldo per 31-12- 2025	Saldo per 31-12- 2026
IODS	5.450	5.419	0	22	5.397	2.397	2.375	2.355
Life Science & Health	1.625	2.515	1.200	300	3.415	3.115	3.115	3.115
MIT MKB Innovatiestimulering topsectoren	12.280	11.424	4.200	4.283	11.341	3.904	0	0
Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater	27.569	24.940	0	6.200	18.740	16.300	15.000	14.000
Mobiliteit	126.466	117.115	4.064	10.088	111.091	103.951	94.544	83.248
NatuurNetwerk Nederland	70.868	60.330	5.767	24.069	42.028	21.568	14.350	9.365
Reserve Nazorg stortplaatsen	5.450	5.450	0	0	5.450	5.450	5.450	5.450
Ontwikkelingsperspectief Grevelingen en Volkerak- Zoom	10.000	10.000	0	0	10.000	10.000	10.000	10.000
Overcommitting OP- West	3.300	3.300	0	0	3.300	3.300	3.300	3.300
Regionale gebiedsgerichte projecten	1.615	236	0	38	198	198	198	198
Regionale netwerken in Zuid-Holland (RNIZ)	2.891	3.047	1.500	1.463	3.084	2.474	1.724	1.284
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder	9.199	9.636	0	718	8.918	0	0	0
Reserve Ontwikkelopgave natuur	71.531	66.646	4.961	14.227	57.380	51.019	50.626	52.423
Reserve UPG 40	2.924	1.778	0	258	1.520	1.423	1.423	1.423
Restauratie & herbestemming monumenten	3.262	3.160	463	2.831	792	607	507	114
Risicoreservering Energiefonds	4.067	4.067	0	0	4.067	4.067	4.067	4.067
Risicoreserve Revolverend Verenfonds	5.000	5.000	0	0	5.000	5.000	5.000	5.000
Risicoreserve Waste to Chemistry	3.000	0	0	0	0	0	0	0
Risicoreservering Grevelingen	5.000	5.000	0	0	5.000	5.000	5.000	5.000
Versterking economie	23.251	17.131	5.058	10.971	11.219	5.499	3.220	3.030
Warmteleiding Warmteling	78.200	71.012	0	10.000	61.012	35.012	35.012	12
Zandmotor	1.276	1.176	0	170	1.006	836	666	496
Totaal	812.071	820.671	156.165	228.116	748.720	644.540	614.565	524.059

Mutaties reserves per beleidsdoel

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo mutaties
Algemene reserve			
9-1 Algemene middelen	108.302	117.536	-9.234
Beheerplannen Natura 2000 en PAS			
5-1 Gezonde natuur	0	866	-866
Bereikbaarheid			
2-1 Snel van A naar B	900	3.518	-2.618
2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam	0	200	-200
2-3 Veilig en duurzaam	0	600	-600
Egalisatiereserve beheer & onderhoud			
2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam	13.367	1.237	12.130
Groene ambities			
5-1 Gezonde natuur	0	7.324	-7.324
5-2 Toekomstbestendige landbouw	0	3.504	-3.504
5-3 Leven met water	0	50	-50
7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving	3.882	5.489	-1.607
Interreg-cofinanciering EFRO			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	2.500	2.153	347
IODS			
5-1 Gezonde natuur	0	22	-22
Life Science & Health			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	1.200	300	900
MIT MKB Innovatiestimulering topsectoren			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	4.200	4.283	-83
Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater			
7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid	0	6.200	-6.200
Mobiliteit			
2-1 Snel van A naar B	3.998	9.532	-5.535
2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam	0	5	-5
2-3 Veilig en duurzaam	66	550	-484
NatuurNetwerk Nederland			
5-1 Gezonde natuur	5.767	24.069	-18.302
Regionale gebiedsgerichte projecten			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	0	38	-38
Regionale netwerken in Zuid-Holland (RNIZ)			

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo mutaties
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	1.500	1.463	37
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder			
5-1 Gezonde natuur	0	55	-55
5-3 Leven met water	0	663	-663
Reserve Ontwikkelopgave natuur			
5-1 Gezonde natuur	4.961	14.227	-9.266
Reserve UPG 40			
5-2 Toekomstbestendige landbouw	0	258	-258
Restauratie & herbestemming monumenten			
4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme	463	2.831	-2.368
Versterking economie			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	2.658	7.246	-4.587
4-2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat	2.400	3.518	-1.118
5-2 Toekomstbestendige landbouw	0	207	-207
Warmteleiding Warmteling			
3-2 Verduurzaming gebouwde omgeving	0	10.000	-10.000
Zandmotor			
5-3 Leven met water	0	170	-170
Eindtotaal	156.165	228.116	-71.951

Mutaties reserves t.o.v. de kadernota per beleidsdoel

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo mutaties
Algemene reserve			
9-1 Algemene middelen	13.666	39.631	-25.965
Egalisatiereserve beheer & onderhoud			
2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam	7.657	0	7.657
Groene ambities			
7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving	0	-830	830
IODS			
5-1 Gezonde natuur	0	-2.978	2.978
Life Science & Health			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	0	100	-100
Mobiliteit			
2-1 Snel van A naar B	0	500	-500
NatuurNetwerk Nederland			
5-1 Gezonde natuur	0	-7.904	7.904

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo mutaties
Reserve Ontwikkelopgave natuur			
5-1 Gezonde natuur	0	-2.206	2.206
Versterking economie			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	0	-750	750
Eindtotaal	21.322	25.563	-4.241

Beklemming reserves

Onderwerp (bedragen x € 1.000 mln)	Saldo reserve 2023	Juridisch verplicht 2023	Bestuurlijk verplicht 2023	Niet verplicht 2023
Algemene reserve	208.584	0	37.400	174.524
Begrotingssaldo 2024-2031	0	0	0	0
Beheerplannen Natura 2000 en PAS	9.661	0	9.661	0
Bereikbaarheid	35.486	0	25.425	10.061
Egalisatiereserve beheer & onderhoud	93.918	0	93.918	0
Erfgoedlijnen	0	0	0	0
Groene ambities	25.112	6.300	14.300	4.512
InnovationQuarter	3.000	0	3.000	0
Interreg-cofinanciering EFRO	3.000	0	3.000	0
IODS	5.397	67	5.330	0
Life Science & Health	3.415	0	3.415	0
Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater	18.740	0	18.740	0
MIT MKB Innovatiestimulering topsectoren	11.341	0	11.341	0
Mobiliteit	111.091	111.091	0	0
NatuurNetwerk Nederland	42.028	4.798	37.230	0
Ontwikkelingsperspectief Grevelingen en Volkerak-Zoom	10.000	0	10.000	0
Overcommitting OP-West	3.300	0	3.300	0
Regionale gebiedsgerichte projecten	198	0	0	198
Regionale netwerken in Zuid-Holland (RNIZ)	3.084	750	2.334	0
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder	8.918	0	7.862	0
Reserve Nazorg stortplaatsen	5.450	0	0	5.450
Reserve Ontwikkelopgave natuur	57.380	10	57.370	0
Reserve UPG 40	1.520	355	1.165	0
Restauratie & herbestemming monumenten	792	792	0	0
Risicoreservering Energiefonds	4.067	0	4.067	0
Risicoreserve Revolverend Verenfonds	5.000	0	5.000	0
Risicoreserve Waste to Chemistry	0	0	0	0

Onderwerp (bedragen x € 1.000 mln)	Saldo reserve 2023	Juridisch verplicht 2023	Bestuurlijk verplicht 2023	Niet verplicht 2023
Risicoreservering Grevelingen	5.000	0	5.000	0
Versterking economie	11.219	1.118	10.101	0
Warmteleiding Warmteling	61.012	0	61.012	0
Zandmotor	1.006	0	1.006	0
Totaal reserves	748.720	125.281	430.977	194.745

4.4 Voorzieningen

Inleiding

In onderstaande staat is het verloop van het totaal aan voorzieningen weergegeven. In [Bijlage 2](#) van het bijlageboek is een nadere toelichting gegeven per voorziening.

Staat van Voorzieningen

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31- 12-2021	Saldo per 31- 12-2022	Toevoegingen 2023	Onttrekkingen 2023	Saldo per 31- 12-2023	Saldo per 31- 12-2024	Saldo per 31- 12-2025	Saldo per 31-12- 2026
Voor egalisatie, risico, heffingen, verplichtingen en verliezen								
Voorziening Pensioenen GS	12.798	12.913	115	0	13.028	13.143	13.258	13.373
Voorziening PMR 750 HA	5.606	5.606	0	0	5.606	5.606	5.606	5.606
Voorzieningen ter egalisering van kosten								
Voorziening Groot onderhoud MJOP gebouwen	893	0	0	0	0	0	0	0
Voorziening Grondwaterheffing	2.141	2.141	0	0	2.141	2.141	2.141	2.141
Voorzieningen voor middelen van derden waarvan de bestemming gebonden is								
Voorziening Nazorg stortplaatsen	2.815	0	0	0	0	0	0	0
Voorziening Premieleningen	66	66	0	0	66	66	66	66
Voorziening Personeelsopleidingsbudget	3.551	3.551	0	0	3.551	3.551	3.551	3.551
Voorziening Vijfheerenlanden	4.680	4.680	0	0	4.680	4.680	4.680	4.680
Totaal	32.551	28.957	115	0	29.072	29.187	29.302	29.417

4.5 Overlopende Passiva (OVP)

Inleiding

In onderstaande staat is het verloop van het totaal aan Overlopende Passiva (OVP's) weergegeven. In [Bijlage 3](#) van het bijlageboek is een nadere toelichting gegeven per OVP.

Staat van Overlopende Passiva

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31- 12-2021	Saldo per 31- 12-2022	Toevoegingen 2023	Onttrekkingen 2023	Saldo per 31- 12-2023	Saldo per 31- 12-2024	Saldo per 31- 12-2025	Saldo per 31- 12-2026
OVP Aankoop veehouderijen nabij natuurgebieden	6.034	6.034	0	0	6.034	6.034	6.034	6.034
OVP BDU	27.754	21.635	0	449	21.186	15.067	8.948	8.499
OVP Bermmaatregelen N-wegen	1.737	1.737	0	0	1.737	1.737	1.737	1.737
OVP Beschikbaarheidsvergoeding	941	941	0	0	941	941	941	941
OVP Boeren voor natuur	210	102	0	102	0	0	0	0
OVP Clean Inland Shipping	291	291	0	0	291	291	291	291
OVP Flexpool Rijksbijdrage	3.256	700	0	700	0	0	0	0
OVP Horizon 2020 Nextgen	78	78	0	0	78	78	78	78
OVP IBP-VP Hollands en Utrechts Veenweidegebied	1.214	704	0	490	214	0	0	0
OVP IBP-VP Zuidwestelijke Delta	3.906	2.705	0	1.586	1.119	0	0	0
OVP Impuls Veenweiden	22.000	16.455	0	5.500	10.955	5.455	0	0
OVP Investeringsportefeuille 2022 DMS N2000	0	0	126	126	0	0	0	0
OVP JIVE2-project 20 waterstofbussen	1.250	1.250	0	0	1.250	1.250	1.250	1.250
OVP LIFE IP AI4Biodiversity	30	30	0	0	30	30	30	30
OVP MIT (SPUK)	0	618	0	66	552	552	552	552
OVP MIT 2021	1.440	0	1.436	801	636	636	636	636
OVP MIT 2022	0	1.454	2.722	4.176	0	103	103	103
OVP MIT 2023	0	0	4.033	2.644	1.389	0	200	200
OVP Natuurcompensatie HSL zuid	95	95	0	0	95	95	95	95
OVP Ontzorgingsprogramma Maatschappelijk Vastgoed	1.693	731	0	731	0	0	0	0
OVP PMR 750 ha	86.594	75.324	0	9.105	66.219	58.119	50.219	43.344
OVP SPUK Culturele voorziening 2020	196	0	0	0	0	0	0	0
OVP SPUK NOVI havengebied Rotterdam	207	0	0	0	0	0	0	0

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31- 12-2021	Saldo per 31- 12-2022	Toevoegingen 2023	Onttrekkingen 2023	Saldo per 31- 12-2023	Saldo per 31- 12-2024	Saldo per 31- 12-2025	Saldo per 31- 12-2026
OVP SPUK Schone Lucht Akkoord (SLA)	400	0	0	0	0	0	0	0
OVP SPUK Tijdelijke regeling bodem onderdeel buitenproportioneel	320	170	0	0	170	170	170	170
OVP SPUK Verkeersinfrastructuur	41	41	0	0	41	41	41	41
OVP Stimulering verkeersveiligheidsmaatregelen 2020-2021	5.466	5.466	0	0	5.466	5.466	5.466	5.466
OVP Truckparkings	1.637	1.637	0	0	1.637	1.637	1.637	1.637
OVP Uitvoeringsprogramma Natuur	6.611	14.408	10.928	6.823	18.514	10.357	181	181
OVP Zandmotor	40	87	0	-7	94	101	108	115
OVP Zoetermeerse Meerpolder	177	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	173.619	152.693	19.246	33.291	138.647	108.160	78.718	71.401